

Indholdsfortegnelse

Tema: Libanon: Temaartikler

Forord	3
Libanon – svag stat under pres Birthe Hansen og Bertel Heurlin	5
Sydlibanon – mellem lokale, regionale og internationale interesser Peter Seeberg	9
Hizbollah og det Arabiske Forår Sune Haugbølle	17
Hizbollah: Profil af en ikke-statslig aktør Salem B. S. Dandan	24
Forholdet mellem Hizbollah og den libanesiske hær Bertel Heurlin	34
Libanon i regionen: komplekse relationer Søren Schmidt	48
Israel og Libanon: fra fjendskab til naboskab? Birthe Hansen	51
Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk? Morten Valbjørn	59
Libanon: En epoke i dansk militærhistorie Ove Kjærsgaard Hansen og Janni Møller Thomsen	71
Libanon: muligheder for en arabisk vækkelse? Jan Top Christensen	73
Anmeldelser Salem B. S. Dandan	81

Artikler uden for tema

Styrkeprøven i Mellemøsten: Den nye verdensorden vs. De gamle regimer Carsten Jensen	83
Er Kina et nyt Tyskland? Martin Ammitsbøll Husted	90
Nyt fra bogfronten	102
Anmeldelse af: "Danmark i krig – Balkan og Irak" af Sven Arvid Birkeland Anmeldt af Kjeld Hald Galster, seniorforsker, Ph.D., M.A.	104
"Forsvareren" af Ole Andersen og Henrik Tüchsen Anmeldt af kommandør Poul Grooss	106

Indholdsfortegnelse •

"Forpligtet – en dansk/tysk skæbne, som tysk soldat 1943 – 45" af Hans von Vultejus fortalt til Niels Gyrsting Anmeldt af Martin Cleemann Rasmussen, Cand.mag Historie/Russisk	107
"Fanget på Østfronten" af Jens A. Berg Anmeldt af kommandør Poul Grooss	110
"Kampen på havet" af Christian Tortzen Anmeldt af kommandør Poul Grooss	111
"The Gothic War – Rome's Final Conflict in the West" af Torsten Cumberland Jacobsen Anmeldt af kommandør Poul Grooss	113
"Den danske partisan" af Thomas Harder Anmeldt af kommandør Poul Grooss	114
"Kanonbådskrigen 1807–1814 – til lands og til vands" af Flemming Moberg Anmeldt af kommandør Poul Grooss	116
Læsekredsen 2012	118

Militært Tidsskrift nummer tre 2011 står primært i Mellemøstens navn og med tyngden lagt på Libanon. Denne udgaves tilblivelse kan nemlig i stort omfang tilskrives Institut for Statskundskab ved Københavns Universitet, hvor lektor Birthe Hansen og professor Bertel Heurlin beredvilligt har stillet sig i spidsen for udarbejdelsen af et Libanon-temanummer. Da temaredeaktørerne har bidraget med en introduktion, som både motiverer Libanon som emne og præsenterer de enkelte bidragsydere og deres tekster, vil redaktøren undlade at duplikere denne information, som ellers normalt er at finde her. På dette sted i bladet indskrænker vi os derfor til en stor tak både til de enkelte skribenter, som har stillet deres omfattende ekspertise vedrørende Libanon til rådighed, og til temaredeaktørerne.

Udenfor tema bringes en opdatering på demokratikampen i Mellemøsten ved ph.d. i statskundskab Carsten Jensen. Heri gennemgår han udviklingen siden det arabiske forår startede i Tunesien ved årsskiftet 2010-11. Det er vurderingen, at de arabiske lande nu har bedre muligheder for at få del i den udvikling, som de globaliserede lande i fx Amerika, Europa og Sydøstasien har gennemgået. Dertil kommer en artikel af cand. Mag. Martin Ammitsbøll Husted med overskriften "Er Kina et nyt Tyskland?". Artiklen beskæftiger sig med Kinas flådeoprustning, og den mulige trussel, som udgår derfra. Af artiklen fremgår, at man fra kinesisk side næppe har ambitioner om en *Blue Water Navy* med global militær og politisk potens som det var det tyske mål med flådeoprustningen før første verdenskrig. Den kinesiske strategiske vision synes ifølge Husted i første omgang at være at sikre Kina fri bevægelighed i nærområdet også under militære krisesituationer og krig. Nummeret slutter med en anmeldelsessektion redigeret af kommandør Poul Grooss samt annoncering af næste års læsekreds.

Niels Bo Poulsen, chefredaktør

Forord •

Kære læser, kære medlem af Det Krigsvidenskabelige Selskab

I forlængelse af mit forord i sidste nummer af Militært Tidsskrift finder jeg det relevant kort at orientere om analysearbejdet vedr. Det Krigsvidenskabelige Selskabs fremtid og det tilknyttede forsøg med en ny debat-hjemmeside om fremtidens forsvar. Udarbejdelsen af begge dele har god fremdrift, og arbejdet med at komme med et forslag til nytænkning af selskabet tegner lovende. Valget og den efterfølgende periode med regeringsdannelse har sammen med forskellige tekniske udfordringer dog medført, at det har taget noget længe at lancere debat-hjemmesiden end oprindeligt forudset. Der arbejdes i skrivende stund stadig med de sidste detaljer, både hvad angår teknik og indhold. Da djævelen som bekendt findes i detaljen tror jeg ikke det er formålstjenligt på dette sted at give en dato for søsætningen af siden. Det står dog fast, at når hjemmesiden lanceres, vil den være at finde på adressen www.fremtidensforsvar.dk.

Det Krigsvidenskabelige Selskab har af gode grunde ingen mening om, hvordan fremtidens forsvar skal indrettes, men det ligger implicit i selskabets formål, at det skal fremme viden og debat omkring forsvaret. Jeg håber, alle medlemmer og læsere vil tage vel i mod denne mulighed for at kvalificere debatten. Den nye hjemmeside vil rumme mulighed både for korte kommentarer og længere indlæg og artikler. Så der burde være god mulighed for at alle, uanset tid og ambitioner, kan komme til orde.

Nils Wang, kontreadmiral, formand for Det Krigsvidenskabelige Selskab

Libanon – svag stat under pres

Lektor Birthe Hansen, PhD og professor Bertel Heurlin, Københavns Universitet¹

”Til november har Danmark i to år løst en logistisk opgave for FN i Libanon. Opgaven er blevet løst topprofessionelt af først flyvevåbnet og siden af hæren med bidrag fra Beredskabsstyrelsen. Men vi kan ganske enkelt ikke være overalt, og det betyder, at vi løbende må prioritere for at få råd til det rigtige”². Sådan forklarede forsvarsminister Gitte Lillelund Bech efter et møde i Udenrigspolitisk Nævn i juni 2011, hvorfor regeringen havde besluttet ikke at forlænge det danske bidrag til FN-styrken i Libanon.

Knap to år tidligere, i september 2009, var der i folketinget tilslutning til, at Danmark ydede et landmilitært bidrag til den i forvejen store FN-styrke. Den danske begrundelse var med daværende udenrigsminister Per Stig Møllers ord: ”Danmark har været meget aktiv i Mellemøstpolitikken, og derfor er det godt, at vi også kan følge op militært. Jeg synes, at det er et godt bidrag. Vi er med til at styrke FN, og vi bidrager til, at de stridende parter i området holder sig i ro”. Forsvarsminister Søren Gade fulgte begrundelsen op: ”Med den fokus vi ellers har på Afghanistan, er der en fare for, at forsvarrets store erfaringer med fredsbevarende operationer forsvinder. Derfor er det ekstra godt, at vi kan bidrage til missionen i Libanon”³.

Den danske styrke på ca. 150 mand, primært et logistik-kompagni fra hæren, har mellem december 2009 og november 2011 bidraget til UNIFIL (*United Nations Interim Force In Lebanon*) ud fra Sikkerhedsrådets Resolution 1701. Resolutionen blev vedtaget i kølvandet på konflikten mellem Hizbollah og Israel i sommeren 2006, og den godt 12.000 store UNIFIL-styrke skulle på et forstærket mandat sikre overholdelse af våbenhvilen, afvæbne Hizbollah, og gøre genopbygning mulig.

Umiddelbart efter resolutionens vedtagelse i august 2006 sendte Danmark et mindre, sømilitært bidrag i form af to missilfartøjer. Formålet var at forhindre våbensmugling i det østlige Middelhav. Dette bidrag ophørte i 2008.

Der var bred tilslutning i Folketinget til både det sø- og det landmilitære bidrag. Kun Enhedslisten modsatte sig det sømilitære bidrag med henvisning til, at FN-resolutionen var ubalanceret og medvirkede til at sikre Israels nordflanke.

Dette temanummer af *Militært Tidsskrift*, 'Libanon', har til formål at belyse situationen i Libanon, der var baggrund for den danske indsats og de følgende udviklinger. Libanon er stadig et interessant land i Mellemøsten: lille, med en svag centralregering og en stærk militant bevægelse – men også med åbenhed og potentialer. Og det arabiske forår har skabt både usikkerhed og muligheder.

Udviklingen i den danske politik

Da Danmark besluttede sig for at tilbyde FN sit bidrag i 2009, blev beslutningen som nævnt begrundet i tre forhold: at styrke FN, at bidrage til at holde de stridende parter i ro, samt at vedligeholde det danske forsvars erfaringer med fredsbevarende operationer. Disse grunde er klassiske i dansk forsvars- og udenrigspolitik.

¹ Temanummeret er lavet inden for rammerne af COMER-projektet (Copenhagen Middle East Research). COMER er et forskningssamarbejde mellem Københavns Universitet og Forsvarsakademiet.

² <http://www.fmn.dk/nyheder/Pages/DetdanskebidragtilUNIFILbliverikkeforlaenget.aspx>, 230611.

³ Berlingske, 040911.

At det to år senere blev besluttet ikke at forlænge bidraget, skal da også – som i forsvarsministerens begrundelse – i et dansk perspektiv ses i lyset af pres på forsvaret. I de første godt ti år af det 21. århundrede har Danmark bidraget med kamptropper i Afghanistan, til NATO-styrken i Kosovo, koalitionen i Irak, pirat-bekæmpelse ud for Østafrika, samt senest med luftvåbnet i operationerne i Libyen. I den senere del af denne travle periode har forsvaret været udsat for store besparelser, samtidig med at især indsatsen i Afghanistan har haft store menneskelige og økonomiske omkostninger.

Hertil kommer den regionale udvikling i Mellemøsten. Det såkaldt arabiske forår har både skabt behov for beskyttelse af civile som i Libyen (og måske senere i Syrien), samt igangsat forandringsprocesser, hvis udfald stadig er usikre.

Situationen var dermed ændret, og desuden var de danske formål med bidraget i hvert fald formelt set blevet opfyldt: Danmark bidrog til FN med professionalisme og legitimitet til en mission, hvor FN havde talt med store ord efter 2006-konflikten – og dermed sat prestige på spil. Danmark bidrog endvidere til at holde de stridende parter i ro ved FN's massive tilstedeværelse. Der var relativt få sammenstød i perioden efter konflikten og frem til efteråret 2011. Endelig bidrog missionen til at bevare og vedligeholde Danmarks ry og kompetencer på det fredsbevarende område. Missionen var af en ganske anden karakter end missionen i Afghanistan, indsatsen i Irak og til dels også end indsatsen i Libyen.

På den baggrund kan man sige, at den danske politik holdt, hvad den lovede, og at der var gode grunde – i forhold til det danske forsvar – til at ændre politikken i sommeren 2011. Til gengæld kan man, som det vil fremgå nedenfor, stille et noget større spørgsmål om FN's samlede indsats

Udviklingen i konflikten

Siden den forstærkede UNIFIL-indsats, herunder perioden med det danske bidrag, har der frem til efteråret 2011 været stort set ro mellem Hizbollah og Israel. De såkaldte trepartsforhandlinger har fungeret ud fra forventningerne, der har været få sammenstød, og genopbygningen kom i gang.

Det kan dog diskuteres, i hvilket omfang, FN's tilstedeværelse har bidraget til at sikre roen. Under 2006-konflikten blev Hizbollah svækket i betydeligt omfang og trængt tilbage fra grænseområdet. På trods af dette, søgte Hizbollahs leder, Hassan Nasrallah, at italesætte konflikten udfald som en sejr for Hizbollah, men reelt var organisationen trængt. Også internt i libanesisk politik var der harme over dens eventyrpolitik, og meget taler for, at den i årene efter konflikten havde brug for et pusterum til genopbygning og til at vise andre sider af sig selv i libanesisk politik. Også i Israel var der intern utilfredshed med konfliktens håndtering, herunder effektivitet og omkostninger.

Der er dog to områder, hvor der ikke er sket fremskridt overhovedet i perioden. Det ene, som ligger inden for UNIFIL's mandat ifølge Sikkerhedsrådets resolution 1701, er afvæbningen af Hizbollah. Her er der i de forløbne fem år reelt intet sket. Tværtimod har Hizbollah fået tilført militært materiel. Det andet, som ligger uden for mandatet, er en løsning på den grundlæggende konflikt i området.

Udviklingen i Libanon

Erfaringerne fra borgerkrigen har sat dybe spor, og perioden mellem 2006 og 2011 været præget af stor forsigtighed, når de libanesiske politikere har skullet forholde sig til de to store problemer i form af Hizbollahs rolle og det sekteriske styres fremtid.

I maj 2008 udfordrede Hizbollah ikke blot det internationale samfunds krav om dets afvæbning, men også den libanesiske befolkning. Trods forsikringer om, at Hizbollahs våben ikke skulle bruges derhjemme, gennemførte organisationen en række angreb og

reelt en midlertidig besættelse af Vestbeirut. Dette var en reaktion på regeringens forsøg på at fyre en sikkerhedschef med forbindelser til Hizbollah og at få gennemført en undersøgelse af dele af Hizbollahs kommunikationsnetværk. Af frygt for sekteriske opgør tilbød regeringen at suspendere de to beslutninger⁴. Denne og andre hændelser har gjort, at Hizbollah har tiltvunget sig en næsten urørlig status, da mange politikere frygter en genoplussen af borgerkrigen, og da den libanesiske hær er for svag til at kunne sætte Hizbollah på plads.

Også spørgsmålet om det sekteriske styres fremtid fører til forsigtighed og balance-overvejelser. Ud fra Den Nationale Pagt fra 1943 er det libanesiske styre opbygget på baggrund af sekteriske balancer, herunder en fordeling af alle centrale poster i stat og parlament mellem de forskellige religiøse grupperinger. Præsidenten skal være maronitisk kristen, premierministeren sunni-muslim, og parlamentsformanden shia-muslim, og pladserne i parlamentet er forudbestemt efter grupper. Fordelingsnøglen, der bygger på en folketælling fra 1932, er imidlertid ude af trit med den demografiske udvikling, og formen fremstår som en hæmsko for moderne politik.

Parlamentsformanden Nabih Berri foreslog tidligt i 2010, at der blev nedsat en komité med henblik på at afskaffe sekterismen – og dermed råde bod på shiiternes underrepræsentation (www.nowlebanon.com). Generelt set har visionen stor tilslutning, men frygten for, at dette vil kaste landet i armene på en bevæbnet islamisk bevægelse, lægger en betragtelig dæmper på de konkrete bestræbelser. Under det arabiske forår i 2011 var der enkelte folkelige demonstrationer til fordel for en afskaffelse, men store eller hyppige blev de ikke, selv om der er aktivitet blandt især yngre, f.eks. på Facebook og i miljøet omkring Det Amerikanske Universitet i Beirut.⁵

Det arabiske forår kan imidlertid komme til at påvirke både spørgsmålet om Hizbollahs afvæbning og det sekteriske styres fremtid. Hizbollah risikerer svækkelse, da islamismen får konkurrence og en ny dagsorden er ved at forme sig, hvilket formentlig vil øge presset på organisationen. Det sekteriske styre bliver også udfordret: fra at have været et åbent og relativt demokratisk arabisk samfund, vil Libanon måske blive overhalet af en række nye demokratier, hvilket vil sætte styreformen fra 1943 i relief.

De følgende bidrag

Artiklerne neden for tager udgangspunkt i de ovennævnte udfordringer til libanesiske politik og omverdenens reaktioner herpå.

Peter Seeberg behandler det sydlige Libanon og de specielle forhold, der gør, at området – trods dets lidenhed og tilbagestående karakter – har spillet en så stor rolle i den regionale kontekst. Seeberg peger på politisk-økonomiske, eksterne/regionale forhold samt den svage centralstat som væsentlige for Sydlibanons situation.

Sune Haugbølle sætter fokus på Hizbollahs strategi, legitimering og brug af medierne med henblik på at belyse, hvordan Hizbollah agerer som politisk aktør. Haugbølle ser på Hizbollahs udmeldinger under det arabiske forår og på de udfordringer, dette skaber for bevægelsen.

Salem Dandan analyser Hizbollah som ikke-statslig aktør. Ikke-statslige aktører har traditionelt set spillet en stor rolle i Mellemøsten, men i den aktuelle verdensorden har de fået mere plads og blandede roller, og Hizbollah er et skoleeksempel på dette. Dandan ser på, hvordan Hizbollah har opnået mere indflydelse, end bevægelsens styrke i princippet skulle bane vej for.

⁴ <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/rethinking-hezbollahs-disarmament>.

⁵ Noget om Hariri-sagen ind efter dette afsnit.

Bertel Heurlin undersøger forholdet mellem Hizbollah og den libanesiske hær gennem en sammenlignende analyse. Dette forhold er helt centralt både i forståelsen af den svage libanesiske centralmagt overfor en væbnet militsorganisation og af Libanons stilling i forhold til dets naboer.

Søren Schmidt behandler Libanons regionale relationer, herunder forholdet til Syrien og Iran. Syrien har gjort krav på Libanon, grebet ind i borgerkrigen, rømmet landet, bevaret agenter og en vis opbakning, er mistænkt i Hariri-sagen, og er senest dybt påvirket af det arabiske forår. Ikke en nem, men til gengæld en overordentlig betydelig nabo. Schmidt fremhæver desuden kompleksiteten i de mange relationer.

Birthe Hansen belyser risikoen for konflikt mellem Israel og Libanon. Libanon som svag stat kan og vil ikke hæmme Hizbollahs virke i forhold til Israel, og Israel vil ikke tillade de fortsatte angreb. Efter konflikten i 2006 har der været nogenlunde ro ved grænsen, men Hizbollah er ikke blevet afvæbnet trods UNIFIL's mandat og omfattende tilstedeværelse.

Morten Valbjørn analyserer de islamistiske bevægelsers rolle i regionen i lyset af det arabiske forår. Valbjørn ser både på, hvordan islamisterne vil påvirke den nye udvikling, og på hvordan de selv vil blive påvirket af mere frie politisk forhold.

Oberstløjtnant *Ove Kjærsgaard Hansen* og presseofficer *Janni Møller Thomsen* kommenterer den danske deltagelse i UNIFIL og gør status over missionen og situationens udvikling under dens virke.

Ambassadør *Jan Top Christensens* artikel, "Libanon: muligheder for en arabisk vækelse" tager udgangspunkt i Ceder-revolutionen i 2005 og ser på demonstrationerne mod den sekteriske stat i 2011. Dernæst vurderes årsagerne til utilfredsheden: fattigdom, ulighed, arbejdsløshed og korruption. Centralt står Libanon som en svag stat med et markant sekterisk politisk system.

Afslutningsvis anmelder *Salem Dandan* to bøger, der bidrager til forståelsen af Hizbollah.

Hizbollah spiller naturligt nok en stor rolle i temanummeret, og er på mange måder nøglen til, hvordan både libanesiske indenrigspolitik og Libanons forhold til dets naboer vil udvikle sig. Senest har Hariri-sagen fået store konsekvenser. Mordet på tidligere premierminister Rafik Hariri og 21 andre i februar 2005, førte til nedsættelsen af et særligt FN-undersøgelsestribunal. Da der blev fremlagt sigtelser mod fire Hizbollah-medlemmer i januar 2011, trak Hizbollah sig fra koalitionsregeringen, der brød sammen. Herefter fulgte en langvarig regeringskrise. I august blev anklageskriftet offentliggjort, og undersøgelsesdommeren fandt grundlag for at indlede en retssag. Præsident Obama udtalte, at dette vil kunne "afslutte en æra af straffrihed for mord i Libanon"⁶, men Hizbollah har hidtil nægtet at udlevere de sigtede. Sagen, der har trukket i langdrag, har på grund af sin følsomme karakter, nærmest sat libanesiske politik på stand-by. At aktørerne er forsigtige, kan imidlertid ikke ændre ved, at Libanon befinder sig i en region, der er i oprud, og hvor udvikling blandt dets naboer kan få store konsekvenser.

⁶ <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-36627886:obama-haririsigtelser-skal-rens-libanon.html>.

Sydlibanon – mellem lokale, regionale og internationale interesser

Studieleder, lektor ph.d. Peter Seeberg, Center for Mellemøstudier, Syddansk Universitet

Den historiske arv

Den israelske film "Beaufort" fra 2007 skildrer overbevisende afslutningen af den 18 år lange israelske besættelse¹ af Sydlibanon, der blev bragt til ophør med den israelske tilbagetrækning i år 2000.² Korsridderborgen Beaufort, der ligger få kilometer nord for den israelske grænse, bliver i filmen anvendt som militær base af en håndfuld soldater, der oplever de sidste dage af den israelske besættelse som et meningsløst helvede, midt i hvad der synes at være et område i permanent krigstilstand. Filmen blev færdiggjort i juni 2006, en måned før den voldsomme krig mellem Israel og Hizbollah brød ud i juli 2006. De arabisk-israelske krige, den libanesiske borgerkrig 1975-1990 og de israelske invasioner i Libanon i 1978, 1982 og 1996 understreger, at for den libanesiske befolkning i Sydlibanon er krig, borgerkrig og intern konflikt kroniske livsvilkår.

Som den israelske historiker Benny Morris gør opmærksom på, havde den israelske invasion i Libanon i 1982 dybe historiske rødder.³ Den zionistiske verdensorganisation præsenterede ved Versailles-fredskonferencen i 1919 et kort over et fremtidigt Israel, der inkluderede Sydlibanon op til Litani-floden nord for byen Sour. Baggrunden var, at området er kendetegnet ved betydelige vandressourcer og desuden var det forhåbningen, at Israel skulle grænse op til en kristen-maronittisk stat. David Ben Gurion, den første israelske premierminister, argumenterede i 1938 for "a political need for a common frontier with Lebanon, a country with a large Christian community that could hold on only precariously in a Muslim ocean. The Lebanese Christians [are] in a similar situation to ours, and it [is] important for both that we should be neighbours."⁴ Israels behov for sikkerhed var således et tema længe før Israel blev oprettet og Sydlibanon kom, efter at staten Israel blev en realitet, til at befinde sig i orkanens øje.

Det er med til at karakterisere det særlige ved Sydlibanon, at der i århundreder har befundet sig en shiamuslimsk befolkningsgruppe dér.⁵ De franske overvejelser om grænse-

¹ Israel invaderede Sydlibanon i 1982 og holdt indtil 2000 en sikkerheds zone i Sydlibanon besat (se herom senere)

² "Beaufort" (2007), instrueret af israelske Joseph Cedar og baseret på Ron Leshems roman "Im Yesh Gan Eden" (Hvis paradiset findes), anmeldelse i *New York Times*, "Israeli Soldiers Man a Fortress of Futility", se: <http://movies.nytimes.com/2008/01/18/movies/18beau.html?ref=movies>. Den israelske tilbagetrækning var på den israelske side et resultat af en usædvanlig politisk proces, hvor græsrodsorganisationer spillede en central rolle for beslutningen, se Avraham Sela, "Civil Society, the Military, and National Security: The Case of Israel's Security Zone in South Lebanon," *Israel Studies* 12, nr. 1, 2007, pp. 53-78.

³ Benny Morris, *Righteous Victims : A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 1999, p. 494. Se også Avi Shlaim, *The Iron Wall. Israel and the Arab World*. New York: Norton, 2000, afsnittet "The Lebanese Quagmire", pp. 384-423.

⁴ *Ibid.*, p. 494.

⁵ Se Yusri Hazran, "The Rise of Politicized Shi'ite Religiosity and the Territorial State in Iraq and Lebanon," *Middle East Journal* 64, nr. 4, 2010, p. 525. I denne artikel præsenteres de forskellige opfattelser af spørgsmålet. En i Libanon udbredt forestilling går ud på, at en af profeten Muhammads nære, Abu Dhar al-Ghafari, blev forvist til Jabal Amil i Sydlibanon i det 7. århundrede. Dermed

dragning i mellemkrigstidens mandatperiode og den grænse, der faktisk endte med at blive realiseret, rummer den interessante pointe, at franskmændene tog hul på at forme en multisekterisk identitet for Libanon, før denne var blevet til en del af den libanesiske selvforståelse.⁶ Med oprettelsen af Israel i maj 1948 og fordrivelsen og flugten af over hundrede tusinde palæstinensere til Libanon i 1948-49⁷ blev der føjet endnu en dimension til Sydlibanon-spørgsmålet, som skulle få vidtrækkende konsekvenser. Libanon var kun i meget begrænset grad involveret i 1967-krigen, men efter Sorte September, kong Husseins angreb på PLO i Jordan i september 1970 og juli 1971, blev den svage libanesiske stat til det nye hjemsted for PLO og de palæstinensiske militsgrupper, og de udviklede sig på kort tid mere eller mindre til en stat i staten.

PLO's kamp mod Israel blev nu ført fra Sydlibanon og det gjorde området til udgangspunkt for mange forskellige aktioner og angreb – og israelske modangreb. Sydlibanon var blevet til en slagmark. I perioden 1970-82 gennemførtes utallige angreb på Israel, som svarede igen med bomber fra luften og fra sin Middelhavsflåde. Den mest spektakulære enkeltepisode var da Fatah-militser angreb en bus og flere biler på landevejen mellem Haifa og Tel Aviv, hvorved 35 mistede livet og over halvfjerds blev såret. Dette blev anstødsstenen til en israelsk militær aktion, operation Litani i marts 1978, hvor anslået 4.000 "terrorister" og PLO's militære infrastruktur i Sydlibanon var det direkte mål for operationen.

For Sydlibanon blev konsekvensen, at hundredvis af huse blev ødelagt og mange libanesiske flygtede nordpå for at komme væk fra bombardementerne. De militære resultater var begrænsede, men det lykkedes i relativ forstand at styrke kristne grupperinger i den borgerkrig, der havde taget sin begyndelse i 1975, bl.a. ved at kontrollen over grænsezone blev overtaget af en kristent domineret styrke, SLA, South Lebanon Army.⁸ Desuden førte operationen, på baggrund af FN's Sikkerhedsrådsresolution 425, til at UNIFIL blev oprettet og deployeret i det sydlige Libanon.

Den 3. juni 1982 skød og sårede medlemmer af Abu Nidals organisation den israelske ambassadør i London, Shlomo Argov. Dette blev anvendt som den officielle anledning til den 6. juni 1982 at invadere Sydlibanon – med Operation Fred for Galilæa. De strategiske mål bevægede sig dog langt ud over spørgsmålet om kontrol med det sydlige Libanon. Da der fem dage senere, på amerikansk initiativ, blev indgået en våbenhvile, stod Israel i det sydlige Beirut.⁹ For Israel handlede det officielt om at slå de palæstinensiske militser tilbage og – som i 1978 – at ødelægge deres militære anlæg og organisation. Men uofficielt var det syriske, russiskproducerede SAM missil-batterier i Bekaa-dalen, der udgjorde det vigtigste strategiske mål.¹⁰ Som den israelske historiker Avi Shlaim gør gældende, udvikle-

tiføjes "befrielsen" af Sydlibanon en symbolsk, religiøst begrundet karakter. Hazran gør desuden opmærksom på, at siden begyndelsen af 1960'erne har en meget stor koncentration af shiamuslimer udviklet sig i det sydlige Beirut.

⁶ Asher Kaufman, "Between Palestine and Lebanon: Seven Sh'i Villages as a Case Study of Boundaries, Identities, and Conflict," *Middle East Journal* 60, nr. 4, 2006, p. 688.

⁷ Rami Siklawi, "The Dynamics of Palestinian Political Endurance in Lebanon," *Middle East Journal* 64, nr. 4, 2010, pp. 597-612. Ifølge Siklawi stammer de fleste palæstinensere, der blev fordrevet til Libanon, fra distrikterne Acre, Beisan, Nazareth, Safad, Tiberias og Haifa.

⁸ Timur Göksel, "'Mr. Unifil' Reflects on a Quarter Century of Peacekeeping in South Lebanon," *Journal of Palestine Studies* 36, nr. 3, 2007, pp. 50-77.

⁹ Morris, op.cit., p. 410.

¹⁰ Robert G. Rabil, *Embattled Neighbors: Syria, Israel, and Lebanon*. Boulder, Co.: Lynne Rienner Publishers, 2003, p. 66ff. Se også Peter Seeberg, "Nation, stat og religion i Libanon Efter Borgerkrigen," i Peter Seeberg et al (eds.), *Den Jyske Historiker*, nr. 110-111, Nation, stat og religion i det moderne Mellemøsten, Århus: Århus Universitetsforlag, 2005, pp. 123-145.

de den israelske invasion sig på få dage såvel til en syrisk-israelsk krig i Libanon som til belejring af en arabisk storby, Beirut.

Israels ambitioner om at fremme de kristne maronitters interesser i Libanon, slog dog fejl. Ganske vist havde Israel held til at ødelægge de syrisk-russiske militære raketanlæg i Bekaa, men den syriske dominans i Libanon forblev stærk, også efter borgerkrigens afslutning i 1990. For Sydlibanon havde invasionen særdeles negative konsekvenser. De fysiske ødelæggelser var omfattende, selvom især den shiamuslimske del af befolkningen måske ikke var så utilfreds med, i kraft af den israelske invasion, at blive hjulpet af med PLO's aktiviteter i området. Men da den shiamuslimske Amal-organisations interesser stemte overens med Syriens, blev resultatet i Sydlibanon en styrkelse af kræfter, som der fra israelsk side var god grund til at være lige så skeptisk over for – set fra den maronitisk-israelske alliances synspunkt.¹¹

Dertil kom etableringen af en organisation, der skulle vise sig at blive en langt mere alvorlig modstander for Israel, nemlig Hizbollah. Det var de iranske kontakter med shiamuslimerne i især Sydlibanon, der førte til etableringen af organisationen.¹² Syrien tillod at 2.000 iranske revolutionsgardister blev lukket ind i Bekaa-dalen og disse bidrog til at udbrede en radikal iranskinspireret shiaislam. Hassan Nasrallah, Hizbollahs generalsekretær, hævdede at hans parti var blevet etableret af dem, der ville forenes i et jihadistisk ideologisk opgør med Israel og med den israelske invasion i Sydlibanon i 1982. Den amerikanske politolog Robert G. Rabil beskriver, at da en israelsk militær konvoj i oktober 1983 "inadvertently clashed with a Shia crowd in the southern city of Nabatiya celebrating the day of Ashura, Shia's holiest day, the spiritual leaders of all colors and hues were quick to denounce Israel. Shaikh Muhammad Hussein Fadlallah, the spiritual leader of the new movement, called it a religious duty to destroy Israel."¹³ Hizbollah bygger bl.a. sin magt på organisationens opbakning i den voksende shiamuslimske befolkningsandel i Libanon, der måske nærmer sig en andel på 35 pct. af befolkningen, og som for manges vedkommende lever i Sydlibanon.¹⁴ Det er Hizbollahs status som modstandsorganisation i forhold til Israel, der bidrager til at skabe den popularitet, som gør sig gældende i Sydlibanon – sammen med det sociale hjælpearbejde, som organisationen gennemfører overalt i de fattige områder dér.

Den første Hizbollah-selvmoordsaktion vendt mod Israel fandt sted den 11. november i byen Sour og havde det israelske militære hovedkvarter i Sydlibanon som sit mål.¹⁵ Siden skulle Sydlibanon blive hjemsted for en lang række konfrontationer mellem Hizbollah og Israel, kulminerende med krigen i 2006, med omfattende ødelæggelser i Sydlibanon til følge. På trods af ødelæggelserne var det opfattelsen blandt Libanons shiamuslimer, at Hizbollah stod som konfliktens sejrherre. Desuden gav næsten 70 pct. af shiamuslimerne udtryk for, at de efter krigen vurderede Hizbollah (endnu) mere positivt.¹⁶ Ifølge den ame-

¹¹ Rabil, op.cit., p. 76.

¹² For en præsentation af en række aspekter af forholdet mellem Iran og Hizbollah, se H.E. Chehabi, ed. *Distant Relations. Iran and Lebanon in the Last 500 Years*. London and New York: I. B. Tauris, 2006.

¹³ Rabil, op.cit., p. 77.

¹⁴ Salim Nasr, "The New Social Map," i ed. Theodor Hanf and Salam Nawaf, *Lebanon in Limbo. Postwar Society in an Uncertain Regional Environment*. Baden-Baden: Nomos Publishers, 2003. Se også beskrivelsen af Libanon i *The Middle East and North Africa 2011*, 57. udg. London: Routledge, 2010., pp. 707-769.

¹⁵ Naim Qassem, *Hizbullah. The Story from Within*, Updated Paperback Edition London: Saqi Books, 2010., p. 169-70.

¹⁶ Shibley Telhami, "Lebanese Identity and Israeli Security in the Shadows of the 2006 War," *Current History* nr. 1, 2007, p. 23.

rikanske Hizbollah-kender, Richard Norton, fik krigen til følge, at Libanon blev delt i to, nemlig på den ene side en koalition bestående af sunnimuslimer, kristne og drusere, som blev bragt sammen efter attentatet mod Hariri i februar 2005 og som forholdt sig kritisk til Hizbollahs krig mod Israel i juli-august 2006. På den anden side "also a coalition, consisting mostly of the southern Lebanese Shiite community and large elements of the Christian community – especially the followers of the magnetic Maronite Christian politician and former general Michel Aoun.¹⁷ Denne måske lidt forenkede politiske opdeling, som Norton her præsenterer, modsvarer i nogen grad af Libanons geografisk-sociale struktur, som det beskrives i næste afsnit.

Sydlibanons politiske økonomi

Libanon er inddelt i områder (Mohafaza), der hver især består af distrikter (Casa). Sydlibanon rummer Saida-området med hovedbyen Saida, bestående af distrikterne Saida, Jezzine og mod syd Sour samt mod sydøst Nabatiyeh-området med distrikterne Nabatiyeh, Hasbaya, Marjayoun og Bint Jbeil. Sydlibanon hører til blandt de fattigste områder i Libanon, men er ikke i den henseende enestående – også i Bekaa, det nordlige Libanon og det sydlige Beirut er fattigdommen udbredt. Nabatiyeh-området synes dog at skille sig ud i negativ retning. En undersøgelse af fattighedsrater i Libanon viser denne fordeling og antyder en mindre, generel forbedring fra 1995 til 2004, der især kommer til udtryk i Beirut samt i forstæder og områder, der befinder sig omkring hovedstaden, i det område, der kaldes Mount Lebanon.¹⁸

Fattighedsrater opgjort efter område, pct.	1995	2004
Beirut	15,9	9,3
Mount Lebanon	23,6	16,2
Nord	42,8	31,2
Bekaa	39,9	37,7
Syd (Saida: Saida, Jezzine og Sour)	36,4	37,3
Nabatiyeh	50,9	46,4
Libanon som helhed	30,9	24,6

De sociale og økonomiske fremskridt i landet som helhed har således ikke ført til udvikling i Sydlibanon. Tallene ovenfor antyder en lille forværring i Syd-området og en lille forbedring i Nabatiyeh i den tiårige periode. På grund af krigen i 2006 er situationen i Sydlibanon siden da yderligere forværret og på trods af genopbygning (delvist finansieret og organiseret af Hizbollah med midler fra Iran) og forsøg på afhjælpning af den forværring af de sociale og økonomiske forhold, som krigen skabte, er situationen generelt meget problematisk.¹⁹ Dette gælder f.eks. på uddannelsesområdet. Den gennemsnitlige analfabetisme i Libanon er i perioden fra 1995 til 2004 faldet fra 11.6 pct. til 8.8 pct. Men i Nabatiyeh-området i det sydlige Libanon er andelen af analfabeter fortsat højt, 14.2 pct.²⁰ Dette skyldes dels, at det har været vanskeligt at opretholde regelmæssig skolegang i det konfliktfyldte område, dels at der mangler ressourcer til disse aktiviteter.

¹⁷ Augustus Richard Norton, "The Shiite "Threat" Revisited," *Current History* 106, nr. 704, 2006, p. 437.

¹⁸ Nisreen Salti and Jad Chaaban, "The Role of Sectarianism in the Allocation of Public Expenditure in Postwar Lebanon," *International Journal of Middle East Studies*, 42, nr. 4, 2010, p. 642.

¹⁹ Egne observationer og samtaler i Sydlibanon i 2007 og 2010.

²⁰ Salti and Chaaban, op.cit., p. 645.

Som påvist af bl.a. den libanesiske økonom Ghassan Dibeh har Libanon som helhed og Sydlibanon i særdeleshed i mange år været afhængig af udenlandsk hjælp.²¹ Hjælpen kommer fra vestlige donorer og långivere, især Verdensbanken og Den Europæiske Investeringsbank samt fra arabiske kilder, primært lokaliseret i Golfen. Omfanget af denne hjælp kan opgøres relativt præcist. Dertil kommer bistand allokert i forlængelse af de såkaldte Paris-møder, hvor Paris II og Paris III-møderne begge har været omdiskuterede.

Diskussionerne drejer sig om i hvor høj grad der har været politisk opbakning til at følge IMF's anvisninger og – som forudsætning for fortsat hjælp – til at gennemføre besparelser og rationaliseringer. Denne (udviklingsteoretisk velkendte) diskussion får i den sydlibanesiske sammenhæng tilføjet nogle politiske dimensioner, hvor bl.a. den syriske indflydelse i Libanon har stor betydning, specielt indtil den syriske tilbagetrækning fra Libanon i slutningen af april 2005, der ændrer det strategiske billede i forholdet mellem Israel og Syrien og dermed de politiske vilkår for Sydlibanon.

Dertil kommer den massive iranske indflydelse, der ud over politisk og moralsk støtte også består i økonomisk hjælp, som dog (i sagens natur) ikke direkte kan aflæses nogetsteds, men naturligvis er et kontroversielt fænomen i mellemøstlig og international politik.²² Irans direkte militære støtte til Hizbollah er et kendt forhold, men konkret viden om omfanget heraf er fraværende.²³ I en sydlibanesiske kontekst er perspektivet skræmmende, uanset befolkningens politiske præferencer i Hizbollahs favør. Der er ingen tvivl om, at Hizbollahs militære infrastruktur efter krigen i Sydlibanon i juli-august 2006 blevet rekonstrueret og afgørende styrket – med våben fra Iran. Og sandsynligheden for en (voldsomme) gentagelse af krigen fra 2006 – igen med den sydlibanesiske befolkning som gidsler – forekommer stor.

Internationale interesser kommer også til udtryk på det økonomiske felt, ved at donorstaterne konkurrerer om politisk indflydelse via bistandsmidlernes størrelse. I et interview i det netbaserede libanesiske business-magasin Executive udtaler Abdo Saad fra Beirut Center for Research: "We could get aid from somewhere else, like Iran. Iran has already paid \$1 billion in reconstruction aid to Hizbullah."²⁴ Pointen i artiklen er, at den indrepolitiske kamp i Libanon mellem 8. marts-koalitionen og 14. marts-koalitionen, forenklet sagt kan betragtes som en stedfortræder-konflikt mellem iranske og vestlige interesser, der anvender bistanden med henblik på at forfølge egne udenrigspolitiske målsætninger, men også i den forbindelse stiller krav om at bestemte politiske dagsordener skal forfølges. Det skal dog understreges, at det, som omtalt af bl.a. den amerikanske Melleøst-analytiker Abbas William Samii, næppe kan betragtes som noget fuldstændig entydigt billede. Der er særdeles tætte forbindelser mellem Hizbollah og Iran²⁵, men Hizbollah har også selvstændige, libanesiske politiske mål, som ikke altid måtte være identiske med iranske (eller for den sags skyld syriske) interesser.²⁶

²¹ Ghassan Dibeh, "Foreign Aid and Economic Development in Postwar Lebanon," *UNU-WIDER Research Paper*, nr. 37, 2007, pp. 1-13.

²² Moisés Naim, "Roque Aid," *Foreign Policy*, March/April, 2007, p. 1-3.

²³ Anthony Cordesman, "Iran's Support for the Hezbollah in Lebanon," *CSIS. Center for Strategic and International Studies*, 2006, p. 1-10.

²⁴ Executive, "Economics - after the Vote," *Executive*, nr. 118, 2009, pp. 1-4.

²⁵ Ze'ev Schiff, "Israel's War with Iran," *Foreign Affairs*, 85, nr. 6, 2006, pp. 23-31.

²⁶ Abbas William Samii, "A Stable Structure on Shifting Sands: Assessing the Hizbullah-Iran-Syria Relationship," *Middle East Journal*, 62, nr. 1, 2008, p. 53.

Rekonstruktionen og den fortsatte krig i Sydlibanon

Rekonstruktionen og opbygningen af Libanon efter borgerkrigens afslutning, bl.a. i form af den ambitiøse *Horizon 2000*-plan, kan desværre – som det polemisk anføres af Dibeh – anvendes som eksempel på, hvordan man ikke skal gå til værks i middelindkomst-lande, hvor betydelige dele af infrastrukturen, bygninger mv. er blevet ødelagt i krige eller andre former for katastrofer.²⁷ I Libanons tilfælde, og i særlig grad i Sydlibanon, er processen i høj grad blevet påvirket af de krigshandlinger, der er foregået siden borgerkrigens afslutning i 1990, især den israelske invasion i 1996, operation *Grapes of Wrath*, der indebar massive bombardementer af Hizbollah-lejre og shiittiske landsbyer, blokade af den sydlibanesiske kystlinie og ødelæggelsen af store dele af den sydlibanesiske infrastruktur, der var blevet genopbygget efter 1990. Mere end 400.000 sydlibanesere flygtede nordpå mod Saida og i mange tilfælde videre til Beirut. Dette mønster blev gentaget i sommeren 2006 i endnu voldsommere omfang og her fem år efter har kun en delvis tilbageflytning fundet sted. Det er et analytisk banalt, men desværre reelt vilkår, at det, bl.a. på grund af den nærmest permanente krigstilstand især i Sydlibanon har været umuligt at få gang i en langsigtet, moderne udvikling af områdets erhvervsliv, landbrug og fiskeri.

På det overordnede plan bidrager fraværet af en velfungerende stat til Sydlibanons problemer. Som Dibeh påpeger, er der i stærkt etnisk-religiøst opsplittede samfund som Libanon netop brug for en stærk centralmagt, der kan forbinde lokale interesser med mere overordnede nationale interesser.²⁸ Dette har langt fra været tilfældet i Sydlibanons tilfælde og tilstedeværelsen af en så stærk indenrigspolitisk aktør som Hizbollah²⁹, der i massiv grad har domineret udviklingen i Libanon i almindelighed og i Sydlibanon i særdeleshed, udgør en væsentlig del af dette problem. Flere forskere, bl.a. den libanesiske sociolog Samir Khalaf, har diskuteret det officielle Libanons bestræbelser på at fortrænge borgerkrigen som et væsentligt kapitel i landets nyere historie og har talt om et "kollektivt hukommelsestab".³⁰ I Sydlibanon er borgerkrigen måske snarere blevet anvendt som et aktivt element i den politiske propaganda vendt mod Israel, især af Nasrallah, Hizbollahs leder. Det samme gælder Israels invasion i 1996 og krigen i 2006.

Især de shiamuslimske områder i Sydlibanon (og i det sydlige Beirut) betalte en kolossal pris for hvad der blev italesat som en sejr for Hizbollah. 1.200 mennesker mistede livet, 4.000 blev såret, 130.000 boliger blev ødelagt, tusinder af småvirksomheder, 300 fabrikker, 80 broer, dusinvis af skoler og hospitaler og det meste af det elektriske system blev ødelagt.³¹ Behovet for at legitimere den fortsatte kamp er derfor væsentligt, og i den forbindelse er Sheeba Farms forblevet et betydningsfuldt symbol på den fortsatte kamp, som stadig ikke har fundet sin løsning. Der er kun begrænsede perspektiver i konflikten, al den stund der er tale om et meget lille landområde i de israelsk besatte Golan-højder, men spørgsmålet bidrager ikke desto mindre til italesættelsen af den kroniske krigstilstand i

²⁷ Ghassan Dibeh, "The Political Economy of Postwar Reconstruction in Lebanon," *UNU-WIDER Research Paper*, Nr. 2005/44, 2005, pp. 1-28.

²⁸ *Ibid.*, p. 24.

²⁹ Se Peter Seeberg, "The Eu as a Realist Actor in Normative Clothes: Eu Democracy Promotion in Lebanon and the European Neighbourhood Policy," *Democratization*. 16, nr. 1, 2009, pp. 81-99. Artiklen gør gældende, at det giver mening metaforisk at betegne den politiske situation i Libanon som en "dual-power" situation, som historisk kan sammenlignes med dobbeltmagtstilstanden i Rusland mellem Februar- og Oktoberrevolutionen i 1917.

³⁰ Oren Barak, "'Don't Mention the War?' The Politics of Remembrance and Forgetfulness in Postwar Lebanon," *Middle East Journal*. 61, nr. 1, 2007, pp. 49-60.

³¹ Paul Salem, "The Future of Lebanon," *Foreign Affairs*. 85, nr. 6, 2006, pp. 13-22.

Sydlibanon.³² Området, der befinder sig syd for den libanesiske landsby Sheeba, er 14 km langt og 2 km bredt og består af jordtilliggender til 14 gårde, som før 1967 blev drevet af sydlibanesiske bønder.³³

Problemstillingen er dybest set et resultat af en uklarhed i den deling af området, der blev skabt med etableringen af de moderne stater Libanon, Israel og Syrien, men der er ingen tvivl om, at indtil der skabes en endelig aftale mellem Israel og Syrien om Golan-højderne, hvorved problemet må formodes at forsvinde, så vil Hizbollah og de arabiske ledere fortsætte med at anvende Sheeba Farms i retorikken vendt mod Israel.³⁴ Sheeba Farms giver som symbol mening i legitimeringen af den fortsatte kamp, ikke mindst i fastholdelsen af Hizbollah som en modstandsbevægelse.³⁵

En del af krigsretorikken knyttet til Sydlibanon har at gøre med det palæstinensiske spørgsmål, som siden Israel oprettelse i 1948 har spillet en væsentlig rolle for situationen i Sydlibanon. Libanon rummer i følge den seneste opgørelse af januar 2011 455.373 registrerede palæstinensiske flygtninge, heraf 227.718 i lejre. Fem af disse lejre befinder sig i Sydlibanon, yderligere tre i det sydlige Beirut, mens de sidste 4 er lokaliseret i det øvrige Libanon. Lejrene Burj Shemali, El Buss og Rashidieh ligger ved Sour, Ein El Hilweh og Mieh Mieh ved Saida. Tilsammen rummer lejrene i Sydlibanon halvdelen af de palæstinensiske lejreflygtninge i Libanon. I perioden efter 1970, hvor den palæstinensiske kamp mod Israel primært fandt sted med base i Libanon, udviklede Sydlibanon sig, med baggrund i Cairo-aftalen, der gav palæstinenserne carte blanche til organiseret væbnet kamp mod Israel, til hvad der populært blev omtalt som Fatah-land.

Konsekvensen blev en markant optrapning af angrebene mod Israel og i realiteten var den libanesiske hær ude af stand til at kontrollere de palæstinensiske aktiviteter. Dette vilkår var en væsentlig årsag til borgerkrigen fra 1975 og til at den libanesiske præsident Suleiman Frangieh fik Syrien til at intervenere i Libanon og trænge palæstinenserne mod syd, hvorfra aktionerne mod Israel fortsattes. Konsekvensen af den i længden uholdbare situation var, som tidligere nævnt, den israelske Litani-operation i Sydlibanon i 1978. Fire år senere måtte Yasser Arafat og PLO-ledelsen forlade Libanon, som en konsekvens af den massive israelske intervention i den libanesiske borgerkrig. De palæstinensiske flygtningelejre i Sydlibanon er fortsat udgangspunkter for radikal kritik af Israel. De er kun i begrænset grad en del af den væbnede konflikt, som i det væsentlige organiseres i Hizbollah-regi, men de er fortsat en del af den retoriske offensiv.

Konklusion

Sydlibanon adskiller sig fra det øvrige Libanon derved, at nærheden til Israel har gjort krigen til et permanent tilstedeværende vilkår. Området har i lange perioder været unddraget kontrol fra den libanesiske stats side. I en årrække – indtil 1982 – var det især de palæstinensiske militser, der gennemførte utallige aktioner mod Israel. Siden 1982 har det i hovedsagen været Hizbollah, der selvstændigt, men også som led i syriske og iranske udenrigspolitiske strategier, har været ansvarlig for den mere eller mindre permanent krigstilstand. Hizbollahs dominerende rolle og de problematiske forhold i det sydlige Liba-

³² Augustus Richard Norton, "The Role of Hezbollah in Lebanese Domestic Politics," *The International Spectator*. 42, nr. 4, 2007, pp. 475-491.

³³ Hvad angår de legalistiske aspekter af spørgsmålet om Sheeba Farms tilhørsforhold, se Asher Kaufman, "Who Owns the Sheeba Farms? Chronicle of a Territorial Dispute," *Middle East Journal*. 56, nr. 4, 2002, pp. 576-595.

³⁴ Ibid.

³⁵ Eyal Zisser, "Nasrallah's Defeat in the 2006 War. Assessing Hezbollah's Influence," *Middle East Quarterly*. 16, nr. 1, 2009, pp. 27-35.

Sydlibanon – mellem lokale, regionale og internationale interesser •

non har direkte og indirekte betydning for relationerne til internationale aktører, der dels afstår fra at foretage investeringer i områderne, dels undlader at indgå i politisk samarbejde med Libanons politiske establishment.³⁶

Situationen efter Hizbollahs krig mod Israel i sommeren 2006 har forstærket dette vilkår og – som vist af Norton – skabt en deling af Libanon, som både er politisk, social og geografisk. Den sociale og økonomiske dimension af dette kan aflæses i fattighedsrater og i fænomener som analfabetisme, hvor som omtalt Sydlibanon synes at skille sig ud i negativ retning. Sydlibanon er derfor i meget høj grad afhængig af internationale donoreres villighed til at yde tilskud til udviklingen i områderne. På den ene side indebærer dette, at hjælpen bliver politiseret og gjort til en del af en retorisk diskurs om vestens undertrykkelse. På en anden side bliver rekonstruktion og genopbygning gjort til objekt for propaganda fra Hizbollahs og Irans side.

Den svage libanesiske stat står, som påpeget af Dibeh, i baggrunden og har svært ved at spille en rolle som den instans, der kan knytte de lokale interesser sammen med mere overordnede nationale interesser i et stærkt opsplittet Libanon. Dertil kommer de stærke regionale modsætninger, som synes at placere Sydlibanon i en tilstand som gidsel i en kamp mellem lokale, regionale og internationale interesser.

³⁶ Seeberg, op.cit., p. 95.

Hizbollah og det Arabiske Forår

Sune Haugbølle, Københavns Universitet

Denne artikel redegør for Hizbollahs position efter tiltrædelsen af en ny libanesisk regering domineret af 8.-marts bevægelsen i juni 2011. Gennem citater fra Hassan Nasrallahs taler fra februar til juni 2011 vil jeg vise, hvordan Hizbollahs lederskab har forholdt sig til det "Arabiske Forår," og hvordan deres politiske strategi er under forandring. Jeg er interesseret i hvor høj grad Hizbollahs lederskab har ændret sin selv-iscenesættelse som reaktion på de dramatiske begivenheder og forskydninger i regional politik i 2011. Jeg lægger særlig vægt på at analysere Hizbollahs regionale rolle, gruppens position i libanesisk politik, og dens reaktion på den folkelige opstand i Syrien. Jeg referer ikke kun til Hizbollah som politisk aktør, men som en kompleks social bevægelse, der på en og samme tid rummer militære, religiøse, sociale og politiske elementer. Hizbollahs lederskab har stærkt ideologiske træk, ikke mindst deres overensstemmelse med Irans Ayatollah Khamenei som *marja'* (kilde til efterlevelse), men har samtidig handlet udpræget pragmatisk i deres lange militære konflikt med Israel. Grænserne mellem Hizbollahs forskellige profiler og motivationer er flydende, hvilket ofte bliver simplificeret i analyser af bevægelsens bevæggrunde.¹ Når vi søger at evaluere Hizbollahs militære kapaciteter og strategiske overvejelser er det nødvendigt at sammenholde den politisk-militære dimension med de øvrige dimensioner af Hizbollah, ikke mindst bevægelsens positionering og iscenesættelse af sig selv i Libanon som (en) repræsentant for den shiitiske sekt, og i den arabiske verden som den ledende islamisk modstandsbevægelse mod Israel. Det vil jeg her gøre ved at fokusere på Hizbollahs medier, og på Hassan Nasrallahs taler, der bliver gengivet i hele den arabiske presse.

Et kort rids af Hizbollahs ideologiske og strategiske udvikling 1982-2011

Den nye regering i Libanon, under ledelse af den moderate sunni-rigsmand Najib Miqati som premierminister, er dannet af "8. marts-bevægelsen", der består af de shiitiske partier Hizbollah og Amal, deres kristne allierede i Michel Aouns Frie Patriotiske Bevægelse, det nordlige maronitiske klanparti Marada, og Syriens håndlangere i det Syriske Socialistiske Nationalistparti. Ud over 8. marts bevægelsen indeholder regeringen Miqatis eget hold af sunni-ministre samt præsident Michel Sleimans gruppe af center-orienterede politikere og den drusiske leder Walid Jumblatts folk. Jumblatt var tidligere medlem af "14. marts bevægelsen", en koalition af drusiske, kristne og sunnimuslimske grupper, der blev til efter mordet på Rafiq Hariri i februar 2005. Hariris død førte til store demonstrationer og lagde grunden for de to nuværende fløje i libanesisk politik - 8. og 14. marts er datoerne for de to største demonstrationer for og imod Syrien i 2005.

Hizbollah har siden da ledet 8. marts bevægelsens linie imod vestlig indblanding i Libanon og Mellemøsten, og for en stærk alliance mellem Libanon og Syrien. Hizbollah, der råder over en stærk militans og et stort arsenal af raketter, kommer sandsynligvis til at dominere den nye regerings politiske linie. Selv om Libanon nu for første gang har en regering, der er domineret af 8. marts-koalitionen, og dermed af Hizbollahs politiske strategi, så er der samtidig et øget pres på Hizbollah både fra international og libanesisk side. De hoved-

¹ For en god redegørelse for Hizbollahs ideologi, se Joseph Alagha, *The Shifts in Hizbollah's ideology*. Amsterdam: Amsterdam University Press - ISIM, 2006.

saglige stridsspørgsmål er Hizbollahs våben og det internationale tribunal for mordet på Rafiq Hariri. Tribunalet (kaldet "Special Tribunal for Lebanon") rejste den 30. juni 2011 tiltale på fire medlemmer af Hizbollah. Hizbollahs leder Hassan Nasrallah svarede prompte, at de mistænkte ikke vil blive udleveret, og at tribunalet er et israelsk og vestligt komplot mod den islamiske modstandsgruppe. I en lang TV-transmitteret tale den 2. juli gennemgik Nasrallah medlemmer af tribunalet og søgte at bevise deres pro-israelske sympatier. Han understegede, at Hizbollah ikke kan samarbejde med tribunalet da det repræsenterer et amerikansk komplot og et påskud for at underminere modstand mod Israel.² Den libanesiske hær skulle inden den 11. august have fundet og tvangsudleveret de mistænkte, hvilket hæren hverken ville eller kunne. Dette første retslige stand-off mellem den libanesiske regering og tribunalet kan meget vel komme til at gentage sig flere gange, efterhånden som tribunalet går i gang med høringer senere i 2011 eller i 2012, da det hverken er sandsynligt, at Hizbollah vil samarbejde; at den nye regering vil prøve at tvinge gruppen til at samarbejde; eller at tribunalet har midler til at få dem til at samarbejde.

I denne pressede situation er Hizbollahs strategi øjensynligt at styrke deres magtbase i Libanon og kontrollere de nationale institutioner som et bolværk mod den stigende internationale isolation af gruppen i forbindelse med tribunalet. Nasrallahs taler, som den han leverede den 2. juli 2011, har til formål at give Hizbollahs ikke-samarbejdspolitik maksimal legitimitet ved at kæde det sammen med palæstinenserens kamp. Internt i Libanon forsøger Hizbollah at overføre denne legitimitet til de nationale institutioner og dermed isolere oppositionen. Dette havde selvfølgelig ikke været muligt, hvis 14. marts var indgået i en samlingsregering. Den nye regering markerer således er et stort skifte i libanesiske politik. I både 2005 og 2009 blev parlamentsvalgene vundet af 14. marts-bevægelsen, der har ledet samlingsregeringer, først under premierminister Fuad Siniora fra Mustaqbal, og senere under Saad Hariri. Skiftet blev muliggjort da Walid Jumblatt, den evige vendekåbe i libanesiske politik, i juli 2009 trådte ud af "14. marts": da han i januar 2011 også trak sine ministre helt ud, mistede regeringen sit flertal og måtte gå af. Det shiitiske parti, der råder over en stærk militær og et stort arsenal af raketter rettet mod Israel, kommer sandsynligvis til at dominere den nye regerings politiske linie. 14. marts-koalitionen har krævet, at Libanon støtter fuldt op om tribunalet, og at regeringen arbejder hen imod en form for kontrol af Hizbollahs våbenarsenal i henhold til FN's Sikkerhedsrådsresolution 1701. Iagttagere anslår, at Hizbollah er i besiddelse af omkring 40.000 raketter og en række mere slagkraftige våben end før 2006-krigen mod Israel, og denne akkumulering er unægtelig i strid med internationale aftaler.³ Problemet med 14. marts' krav er, at alle i Libanon ved at våbnene reelt fungerer som garanti for Hizbollahs magt og indflydelse. Den shiitiske gruppe har derfor vist sig fuldstændig uvillig til at integrere deres våben i den libanesiske hær, som det blev foreslået ved en række "nationale dialoger" mellem 8. og 14. marts' ledere i 2007 og 2008. Udenfor regeringsmagt og plaget af interne splittelser står 14. marts bevægelsen imidlertid med dårlige muligheder for at få gennemført sine krav. Libanesiske politik i 2011 er dermed karakteriseret ved en dyb splittelse, der modsat tidligere kriser siden 2005 ikke kan søges løst gennem en samlingsregering (selvom samlingsregeringerne heller ikke løste meget).

De dilemmaer, som Hizbollahs politiske ideologi og militære strategi står overfor i 2011, er resultatet af en lang historisk udvikling fra lokal, rabiat islamistisk modstands-

² Hele talen kan ses og læses på <http://vineyardsaker.blogspot.com/2011/07/hezbollah-secretary-general-sayyed.html>.

³ Massilimio Fiore, "Israel and Iran's Nuclear Weapon Programme: Roll Back or Containment?". *IAI Working Papers*, 11, p. 9.

gruppe under borgerkrigen til regional magtfaktor i dag.⁴ Efter at være blevet dannet i 1982 under indflydelse af den iranske revolution, udviklede Hizbollah sig i slutningen af 1980'erne fra at være en lille modstandsgruppe, der udførte aktioner mod den israelske hær og mod vestlige mål i Libanon, til at være et organiseret politisk parti der efterhånden kom til at dominere store dele af Sydlibanon, Bekaa-dalen og Beirut's sydlige forstæder, al-Dahiya. Samtidig blev partiet allieret med Syriens Baath-parti, efter først at have udkæmpet et blodigt slag mod præsident Hafez al-Asads tropper og mod det konkurrerende shiitiske parti i Libanon, Amal, om kontrol over al-Dahiya. I 1990'erne holdt Hizbollahs ledere op med at tale om oprettelsen af et kalifat i Libanon, som man havde gjort under borgerkrigen. I stedet blev Hizbollah en integreret del af det libanesiske politiske landskab og af Syriens netværk af lokale klienter. Forholdet til Syrien byggede især på en fælles strategisk interesse: at modgå USAs indflydelse i Mellemøsten og at bekæmpe Israels tilstedeværelse i Libanon (og på landkortet i det hele taget). Israels tilbagetrækning fra Sydlibanon i 2000 var en sejr for Hizbollah, men stillede samtidig spørgsmålstegn ved dens fortsatte raison-d'être som modstandsgruppe. Tomrummet blev udfyldt dels ved at fokusere på et lille omstridt område ved grænsen til Syrien, kaldet Shebaa Farms, og dels ved at opbygge et stadigt større våbenarsenal, der skulle gøre udgøre en afskrækkelse overfor Israel og derved fungere som et nationalt forsvar. Siden maj 2005, hvor Syrien trak sine tropper tilbage fra Libanon, har Hizbollah fastholdt en tæt alliance med regimet i Damaskus, der har gjort det muligt at udbygge arsenalet af kortdistanceraketter og antiluftskyts i Sydlibanon.⁵

Faren ved Hizbollahs afskrækkelses-strategi var altid, at den ville fremprovokere en konfrontation med Israel snare end at forhindre den. Krigen mod Israel i 2006 var en styrkeprøve for Hizbollahs strategien, og man kan sige at den mislykkedes i den forstand, at raketterne ikke forhindrede Israel i at indlede et storstilet angreb. Til gengæld var Israel ikke var i stand til at nedkæmpe Hizbollah fuldstændigt og IDF mistede undervejs mistede et stort antal soldater. På trods af de enorme civile og materiale tab på den libanesiske side, blev krigen fremstillet som en "guddommelig sejr" (*Nasr min allah* – et spil på Hassan Nasrallahs navn) af Hizbollahs propagandamaskine. Netop iscenesættelsen af Hizbollahs symbolske kapital som modstandsparti er blevet mere og mere væsentligt for bevægelsen efterhånden som den søger at legitimere sig selv som den ledende arabiske modstandsbevægelse – en repræsentant ikke blot for den (shiitiske) iranske revolution, men for den almindelige arabers aspirationer, den såkaldte "arabiske gade".

Resultatet af denne "guddommelige sejr" var i første omgang, at Hizbollahs popularitet steg i de arabiske befolkninger, samt at Israels militær fremstod som svækket. Internt i Libanon har Hizbollahs lederskab mere eller mindre eksplicit krævet, at bevægelsens ofre skal veksles til meget større indflydelse i det libanesiske konfessionelle system. I maj 2008 vendte man for første gang våbnene mod andre libanesiske grupper, som reaktion på at den libanesiske regering under ledelse af premierminister Saad Hariri forsøgte at afmontere dets private kommunikationssystem i al-Dahiya. Maj 2008-episoden førte til nye spilleregler i libanesiske politik og en stigende accept af, at Hizbollah nu har en meget mere ledende rolle i landet. Hizbollahs stigende indflydelse faldt sammen med, at Syriens regionale position blev styrket, efter at Bashar al-Asads regime formåede at ride stormen af fra intenst amerikansk pres i 2005 og 2006, da anklager om Syriens indblanding i mordet

⁴ I den følgende historiske gennemgang referer jeg til Richard A. Norton, *Hizbollah – A Short History*. Princeton: Princeton University Press; Lara Deeb, "Hezbollah – A Primer". *Middle East Online Report*, 31. juli 2006.

⁵ Jonathan Schachter, "Unusually Quiet: Is Israel Deterring Terrorism?". *Strategic Assessment*, vol 13 no. 2, 2010.

på Hariri truede med at føre til militær intervention. Nasrallah har siden 2006-krigen, og især siden maj 2008, talt mere og mere som en national leder, og har fremstået langt stærkere end den kompromissøgende Saad Hariri. Hizbollahs opstigen i det libanesiske hieraki kulminerede i januar 2011, da Premierminister Saad Hariri blev tvunget til at træde tilbage og dermed banede vejen for den første 8-marts og Hizbollah dominerede regering nogensinde.

Hassan Nasrallahs taler i 2011

En drivkraft bag Hizbollahs transformation og opstigen til regional magtfaktor har siden 1990'erne været Hassan Nasrallahs retoriske evner. Han har i sine tale evnet at fremstille gruppens handlinger som værende i tråd med almindelige araberes og muslimers politiske overbevisning, og har vækket både sympati og kampgejst i sine tilhængere. Hizbollah har siden 1982 opbygget et omfattende medieapparat, der omfatter tidsskrifter (*al-Intiqad* og *Baqiyatu Allah*), radiostation (*Nur*), forlag og produktionsselskaber (*Dar al-Manar* og *Risalat*), kulturcentre (*Lebanese Cultural Center*), samt et stort antal udstillinger, internetsider, videospil, restauranter, museer, gadgets og mange andre kulturelle produkter. De fleste af disse medier og kulturelle institutioner er rettet mod et libanesiske publikum.⁶ TV kanalen *al-Manar* er en væsentlig undtagelse. Kanalen sendte første gang i juni 1990, og blev i løbet af 1990'erne Hizbollahs primære middel til at eksponere deres militære aktioner imod Israel i det besatte Sydlibanon. Kanalen havde således til formål at underminere myten om den israelske hærs uovervindelighed ved at vise, hvordan Hizbollahs militssoldater fra tid til anden fik held til at dræbe eller såre israelske soldater. Ideen var også at gøre publikum bekendt med Hizbollahs helte og dermed "dramatisere" Hizbollahs magt og politiske mission ved hjælp af stærkt emotionelle og voldsfikserede billeder og lyd.⁷ Sammen med Hizbollahs øvrige public relations apparat skabte *al-Manar* genkendelige ikoner og narrativer der positionerede gruppen i arabisk og islamisk politisk kultur. I marts 2000 blev *al-Manar* også en satellitkanal og samtidig begyndte kanalen at præsentere en langt mere sofistikeret sendeflade med en blanding af sport, talkshows, underholdning og religiøse programmer, blandet med propaganda for Hizbollah. Fokus var nu ikke kun på modstandskampen i Libanon - der til dels sluttede med Israels tilbagetrækning i maj 2000 - men også på palæstinenserens kamp. Den politiske krise i Libanon siden 2005 har igen gjort tonen mere skinger på *al-Manar*, hvilket dog retfærdigvis også gælder for mange andre libanesiske medier, der er blevet led i kampen mellem 8. og 14. marts og efterhånden har mistet enhver skær af objektiv nuhedsdækning.

Hassan Nasrallahs taler og udtalelser må regnes for en central del af Hizbollahs mediestrategi. Deres betydning ligger ikke i at *al-Manar* selvfølgelig viser dem, men i at de også bliver vist og citeret i andre libanesiske og arabiske medier. Det er her, at Hizbollah sætter sig selv i scene sig overfor et politisk publikum. Nasrallah er ikke en enerådig leder, og selvom hans taler bærer præg af hans personlige sprog og mimik, så er deres indhold afstemt i henhold til det bredere lederskabs beslutninger. Derfor kan Nasrallahs taler give et ret præcist signalement af Hizbollahs ideologi og strategi i dag. Talerne viser, at hvor Hizbollah har en klar strategi for, hvordan de skal modgå den politiske udfordring fra STL - nemlig ved at sætte hælene i og nægte at samarbejde - så er situation i Syrien langt mere ukontrollerbar. Der er rapporter om at Hizbollahs militfolk har deltaget i Bashar al-Asads nedkæmpning af oprørere i Deir al-Zur og andre steder i Syrien, samt at Hizbollah folk i

⁶ Olfa Lamloum, "L'histoire sociale du Hezbollah à travers ses médias". *Politix* 2009, vol. 3, no. 87, pp. 171-74.

⁷ Ibid. p. 182.

Bekaa-dalen skulle have likvideret syriske dessertører, der var flygtet over grænsen til Libanon.⁸ Selv hvis rygterne skulle have noget på sig, hvad Hizbollah har benægtet, så er det reelt begrænset hvad bevægelsen kan stille op overfor det omsiggribende oprør. Libanesisk indblanding – hvad enten det er fra Hizbollah eller fra Saad Hariris Future Movement, der angiveligt har sendt våben til oprørere tæt på den libanesiske grænse – vil næppe have den store effekt: oprørerne er spredt over Syrien, og de libanesiske partier har ikke kapacitet til at nå dem i stor udstrækning. Militært set er det syriske oprør et anliggende mellem den syriske stat og det syriske folk.

Politisk set er det syriske oprør imidlertid i allerhøjeste grad blevet Hizbollahs hovedpine. Det Arabiske Forår startede ellers godt for Hizbollah. Efter den tunesiske revolution udtalte Nasrallah, at "Ben Ali altid har støttet USA, Frankrig og Vestens interesser." Derfor må vi, sagde Nasrallah, "lykønske det tunesiske folk for deres historiske revolution, deres kamp, og deres opstand."⁹ Derefter faldt Mubarak, som Nasrallah havde været på kant med i årevis, ikke mindst efter at 26 Hizbollah medlemmer i 2010 blev dømt for spionage og planlægning af attentater mod Egyptens lukkede Rafah-overgang til Gazastriben. I starten af februar priste han det egyptiske og tunesiske folks modige opstande og opfordrede dem til "at forene sig, for splittelse vil føre til at de gamle regimer vil genopstå."¹⁰ Med andre ord, de arabiske revolutioner var folkets røst mod uretfærdighed, præcis som Hizbollahs egen kamp mod Israel og palæstinenserens kamp. Despoterne, der nu faldt, var USAs støtter, og Hizbollahs kamp var på den måde en forløber for og en naturlig allieret med de folkelige opstande. Da den libyske opstand startede, sagde Nasrallah at en gruppe af unge mænd og kvinder rejste sig da de stod ansigt til ansigt med kugler; en krig blev påført en folkelig revolution. Det der finder sted i Libyen er en krig som regimet har påført sit eget folk, et folk der på fredelig vis krævede forandring (...) Det bragte minder om 1982 invasionen af Libanon og alle Israels krige. Denne slags seriøse forbydelser bør fordømmes, og Libyens revolutionære folk bør hjælpes til deres sejr.¹¹

På trods af den vestlige deltagelse i krigen mod Ghadaffi støttede Nasrallah oprøret. Ghadaffi er noget nær alle libanesiske shiitters hovedfjende, da han i 1978 angiveligt slog den prominente shiitiske leder Musa al-Sadr ihjel.

Yemen og Bahrain gav yderligere anledning til at støtte de folkelige oprør mod despoter og desuden påpege USAs og Saudi-Arabiens dobbeltmoral. Yemen viste, at "fredelig opstand, selv i et land uld af våben" er mulig, omend svær når USA støtter den siddende præsident, fordi al-Qaeda grupper angiveligt truer amerikanske interesser "Hvorfor," spurgte Nasrallah, anklages opstanden i Bahrain for at have underliggende motiver, er det bare fordi de er shiitter? Vi har altid været med det palæstinensiske folk, men palæstinenserens sekteriske profil har ikke optaget os. Ingen stillede spørgsmålstegn ved tunesernes eller egypternes sekt. Vi har en forpligtelse til at stå last og brast med de undertrykte. Iran stod med Palæstinas, Tunesiens, Egyptens, og Libyens folk. Var det baseret på sekteriske overvejelser? Jeg finder det mærkværdigt, at høre visse folk bede egypterne komme på gaden, bede libyerne om at dræbe Ghadaffi, men når det gælder Bahrein, så tører deres blæk ud, så visner deres stemmer.¹²

Så vidt så godt. Men efterhånden som det i løbet af marts og april blev klart, at Syriens opstand tog til i styrke, blev Nasrallah og resten af Hizbollahs lederskab nødt til formulere

⁸ *Al-Nahar*, 6. august 2011.

⁹ <http://mrzine.monthlyreview.org/2011/nasrallah170111.html>.

¹⁰ *Al-Hayat*, 5. februar 2011.

¹¹ Citeret i Hamid Dabashi, "Arab Spring Exposes Nasrallah's hypocrisy". Al-Jazeera Online, 22. Juni 2011. <http://english.aljazeera.net/indepth/opinion/2011/06/2011618103354910596.html>.

¹² *Ibid.*

en position, hvilket ikke var let på baggrund af de mange on-line videoer der dokumenterede - for omverdenen såvel som for de libanensiske og syriske befolkninger - graden af brutal vold mod de syriske demonstranter. Præcis som det var tilfældet ved den Grønne Revolution i Iran i 2009, valgte Hizbollah at stå last og brast med deres allierede. Den 25. maj sagde Nasrallah i en tale, at "syrerne bør støtte Bashar al-Asad og indgå i en dialog med regeringen."¹³ Han forikrede sine tilhængere, at "Bashar er seriøs omkring reformer, men han må udføre dem gradvist og på en fornuftig måde. Han skal gives en chance for at gennemføre disse reformer." Denne holdning var egentlig ikke langt fra den amerikanske og mange europæiske landes om ikke retorik så egentlige politik på daværende tidspunkt. I løbet af sommeren blev volden værre, men Nasrallah kritiserede på intet tidspunkt det syriske regime. "Vi bør være faste i vores støtte til Syriens stabilitet og sikkerhed," hed det i en tale i juni. "Jeg opfordrer alle syrere til at fastholde deres modstandsregime, og til at give det syriske lederskab plads til at gennemføre de nødvendige reformer og vælge dialogens vej." Endeligt slog han fast, at libaneserne "bør blande sig udenfor det der foregår i Syrien, og lade syrerne selv klare denne sag."¹⁴

Bag de skråsikre udmeldinger ligger en god portion politisk kalkulation. Der er tagn på, at Hizbollahs lederskab stadig tror fuldt og fast på, at Bashar al-Asad overlever krisen.¹⁵ Der er måske en del ønsketænkning i denne kalkule. Asads fald er noget nær et logistisk worst-case scenario for Hizbollah: Det ville true Hizbollahs forsyningslinier af våben fra Iran, det ville fratage dem en hovedallieret i kampen mod Israel, og det ville gøre det svært for Hizbollahs ledere at flygte til Damaskus i tilfælde af krig mod Israel, som de gjorde det under 2006-krigen. Der er meget på spil, og derfor har Nasrallah kastet hele sin troværdighed ind på at støtte Asad-regimet. I Beiruts sydlige forstæder er der i dag plakater af Bashar al-Asad side om side med Ayatollah Khamenei og Hassan Nasrallah. Det er højt spil, og det har allerede givet bagslag. Hizbollah har mistet en stor del legitimitet i de forgangne måneder. En række kommentatorer i den arabiske presse og på al-Jazeera, der tidligere sympatiserede åbenlyst med Hizbollah, har påpeget dobbeltmoralen i at støtte nogle arabiske opstande men ikke andre af strategiske årsager. Men dobbeltmoralen er selvfølgelig også til at få øje på for almindelige mennesker, inklusiv Hizbollahs egne støtter i Libanon, der ligesom alle andre væmmes over det syriske regimes voldshandlinger. Ved at støtte Bashar al-Asad ukritisk risikerer Nasrallah at fremstå som enhver anden arabisk leder af den gamle skole - den skole der hastigt er på vej ud.

Konklusion: Hizbollah uden "modstandsaksen"?

En gennemgang af Nasrallahs taler i 2011 har vist, at Hizbollah er gået fra en situation i januar, februar og marts hvor de kobledede de arabiske oprør til deres egen anti-vestlige modstandsideologi, til en kategorisk fortielse af det syriske regimes overgreb på egen befolkning. Det har haft store konsekvenser i og med at Nasrallah i store dele af den arabiske verden - ikke mindst i Syrien - fremstår som hyklerisk. Nasrallahs strategiske valg gør det fristende at konkludere, at Hizbollahs skæbne er knyttet til Syriens svækkede Asad-regime. Det er bestemt svært at se, hvordan Hizbollah skal fastholde sin nuværende position uden direkte logistisk støtte fra Damaskus. Man bør dog huske på, at styret i Damaskus ikke er faldet endnu (i skrivende stund august 2011), og især at det endnu ikke er militært udfordret. Ideologisk set kan Hizbollah bestemt godt undvære Ba'ath-styret.

¹³ Al-Nahar 26. maj 2011.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Randa Slim, "Hizbollah's most Serious Challenge". *Foreign Policy* online, 3. Maj 2011. http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/05/03/hezbollah_s_most_serious_challenge.

Ba'ath partiets sekulære ideologi er langt fra Hizbollahs princip om *marja'iyah*, og deres alliance har altid været et fornuftsægteskab der hvilede på fælles strategiske interesser og fælles fodslag med Tehran. Måske vil man have mere til fælles med et konservativt nationalistisk sunni-domineret styre i Damaskus – et sandsynligt udkomme af opstanden i Syrien – på det ideologiske plan. Men på det strategiske plan er det usandsynligt, at et eventuelt nyt styre i Syrien uden videre vil kunne videreføre det gamle regimes alliancer. Premierminister Najib Miqati fik i august 2011 at vide af det syriske Muslimske Broderskab, at man ikke ville glemme dem der støttede Asad i den nuværende situation. Miqati "forråd sine syriske brødre" ved at lægge afstand til en FN-fordømmelse af volden i Syrien.¹⁶ Ligesådan vil det heller ikke blive glemt, at Hizbollah og Iran har stået last og brast med Asad-styret. Der har allerede lydt anti-Hizbollah slagord fra syriske demonstranter, og denne antipati kunne omsættes i en ny udenrigspolitik for Syrien, der måske vil støtte sig mere til Tyrkiet end til Iran og dermed Hizbollah.

Er det muligt at forestille sig Hizbollah uden "modstandsaksen", Iran, Syrien, Hizbollah og Hamas? Det kan være, at Hizbollah selv – hvis ikke Hassan Nasrallah, så andre medlemmer af gruppens lederskab – snart bliver tvunget til at gøre sig den slags forestillinger. Hamas har allerede vist, at de er villige til at flytte sig politisk som resultat af de nye konstellationer i arabisk politik. Den palæstinenske gren i "modstandsaksen" tog således i april 2011, efter egyptisk intervention, de første skridt mod forsoning med Fatah, efter at man havde indset, at Syrien ikke længere er den eneste regionale magt man kan støtte sig til, og at Damaskus måske ikke vil vedblive at være en "safe haven" for Hamas' lederskab. Hizbollah er først og sidst en del af Libanons politiske, sociale og kulturelle liv, og hvis den regionale magtbalance forrykker sig afgørende, bliver man nødt til at udvise pragmatisme og opfindsomhed for at reformulere sin position i Libanons udviklede net af alliancer. I skrivende stund synes Hassan Nasrallah fanget i en gammel politik, der truer med at destabilisere gruppens populistiske fundament. Samtidig er det værd at huske på, at Hizbollah er en dynamisk bevægelse, der tidligere har vist sig i stand til at reformulere deres politiske og ideologiske positioner uden at fravige deres centrale credo: social retfærdighed for Libanons shiitter og modstand mod Israels besættelse af arabisk land. Et Hizbollah uden modstandsaksen i sin nuværende form kunne derfor se sig om efter nye allierede i Libanon. Uden tilstedeværelsen af et Asad-styret Syrien giver 8. og 14. marts alliancerne nemlig ikke megen mening i deres nuværende form, og et nyt Syrien vil uværgeligt også betyde et nyt Libanon.

¹⁶ Al-Nahar 4. august 2011.

Hizbollah: Profil af en ikke-statslig aktør

Cand.scient.pol., Salem B. S. Dandan

Den 12. juli 2006 iværksatte den væbnede gruppe Hizbollah en storstilet militæroperation over grænsen mellem Libanon og Israel. Hensigten med operationen var, lig tidligere, at tilfangetage israelske soldater, med det formål at foretage fangeudveksling. Men modsat tidligere aktioner havde denne en hidtil uset størrelse og kompleksitetsgrad. Ved dagens afslutning havde Hizbollahkrigere dræbt 8, såret adskillige flere og tilfangetaget to israelske soldater. Den israelske respons var at besvare angrebet over grænsen ved at erklære Hizbollah krig og iværksætte en massiv militær indsats, hvis proklamerede formål var at tilintetgøre organisationen.

Det stod imidlertid hurtigt klart, at de israelske ambitioner om at udslette Hizbollah var alt andet end enkle at indfri, og gennem hele konflikten, som stod på i 33 dage, lykkedes det Hizbollah dagligt at affyre minimum 150 raketter og missiler, og dette på trods af den igangværende israelske militæroperation. Hizbollah formåede også at overraske ved at have langt mere avancerede våbensystemer til rådighed end israelerne var bekendt med¹. Ikke blot undgik Hizbollah udslettelse, organisationen fremstod tillige under hele konflikten som en faktor med reel militær kapacitet, som kunne byde det nærmest sagnomspundne israelske militær trods, uanset dettes overvældende styrke og nærmest konsekvent sejrige historik.

Denne bedrift lader sig imidlertid ikke forklare ved kun at se på Hizbollahs militære kapacitet. Mens Hizbollah nok fik rullet det tunge skyts frem, virker det ikke som en overdrivelse at konstatere israelsk overlegenhed, målt på ren militær styrke. Der måtte derfor være andre faktorer, der spillede ind og "udlignede" det ulige forhold. Den svages evne til at udnytte styrkeulighed til egen fordel, er ikke ny i et historisk perspektiv. Hizbollah har igen og igen demonstreret, hvordan organisationen mestrer at udnytte deres relativt begrænsede ressourcer maksimalt. Dette kan bl.a. ses i organisationens brug af asymmetrisk krigsførelse.² Denne form for krigsførelse opstiller et sæt sejrparametre for den svage part, hvorved udfaldet af 2006 krigen kan ses som en sejr trods det ellers modsat rettede faktuelle resultat. Selvom Hizbollah led store tab af materiel og mandskab, var sejrparameteret for organisationen overlevelse. Dette forklarer ikke Hizbollahs valg om at besvare angrebet med magt, da det ellers havde været mindre omkostningsfuldt at holde sig skjult. Hizbollahs brug af "gengældelse" skal ses i lyset af organisationens overordnede mål. Man ønskede at vise sin styrke både overfor sine egne tilhængere i og uden for Libanon og overfor omverdenen. Samtidig ønskede man at sende et signal til den politiske ledelse i Israel og civilbefolkningen om, at en aktion mod Hizbollah ville være omkostningsfuld. Det var med afsæt i overlevelsesparameteret og Hizbollahs formåen gennem

¹ Hizbollah havde bl.a. kinesiske YJ-82 eller Yingji-82 "land-to-Ship" missiler. Disses eksistens blev afsløret under stor iscenesættelse, hvor Hizbollahs leder i direkte tv bekendtgjorde, at man ikke ville tillade den israelske flådeblokade og at Beiruts borgere skulle se mod havet. Få minutter efter ramte et sådan missil et af de Israelske fartøjer.

² Asymmetrisk krigsførelse henviser her til det forhold når en relativ stærk aktør taber til en relativ svag modstander. Som forklaring på dette forhold opereres der for det meste med forskellige forklaringsfaktorer, der enten isoleret eller i forbindelse med en anden eller flere andre parametre kan forklare, hvordan den svage kan vinde. Disse omfatter blandt andet offervilje, ekstern støtte til den svage part, modvilje mod at eskalere konflikten hos den stærke part, og hen til ambitiøse sejrparametre, for bare at nævne nogle.

hele konflikten konstant at kunne beskyde Israel, at Hizbollahs generalsekretær Nasrallah³ proklamerede sejr. Resultatet på 2006 krigen kan derfor betragtes som en israelsk sejr i faktuelle termer, mens Hizbollah havde vundet krigen i relative termer. Hizbollah har imidlertid vist sig særdeles kapable i relation til at drage nytte af organisationens størrelse, styrke og position. Evnen til at udnytte sine relativt begrænsede ressourcer maksimalt har heller ikke kun været forbeholdt slagmarken, også inden for økonomiske og politiske aspekter af organisationens sfære kan dette ses.

Hizbollah har som en aktør, der bl.a. i USA og Danmark betegnes som en terrororganisation, formået at agere relativt frit. Organisationen kan betragtes som en faktor, ikke kun internt i Libanon, men også i forhold til Mellempøsten mere generelt. Hizbollah har evnet at udnytte sin position i forhold til de regionale spillere (Israel, Libanon, Syrien og Iran) til at forøge sin kapabilitet, og derfor opnået uforholdsmæssig stor indflydelse og styrke. For fyldestgørende at kunne forstå Hizbollahs overlevelsessevne er det i min optik vigtigt at have indsigt i de forskellige aspekter af organisationens ageren. Det er netop samspillet mellem de militære, økonomiske og politiske aspekter, der tilsammen tegner et billede af en organisation med en uforholdsmæssig stamina.

Hizbollahs udvikling

For at kunne forstå hvordan Hizbollah har formået at indtage rollen som en betydningsfuld ikke-statslig aktør, er det vigtigt at have indsigt i den udvikling, organisationen har gennemgået. Her har specielt forholdet til Iran og Syrien, sammen med en evne til at udnytte sin position, muliggjort vækst og evnen til at indtræde som en uomgængelig aktør i den mellemøstlige sikkerhedsmosaik.

Selve den historiske udvikling, Hizbollah gennemgår, har mange aspekter, der alle spiller ind på den størrelse og form, Hizbollah har i dag. Dog er der nogle af disse aspekter, der synes at have en større forklaringskraft i forhold til at forstå organisationen. I vesten er der en tendens til at opfatte Hizbollah som en proxy-aktør for Iran og/eller Syrien. Derfor ville et afsæt i dette forhold være gunstigt, da netop relationen til disse to nationer er relevant for Hizbollahs udvikling.

Ud fra et ønske om at overskueliggøre og simplificere disse relationer, kan Hizbollahs udvikling opdeles i tre perioder, der hver især definerer udviklingstrin, hvor organisationen har haft en adfærd, der bedst kan forklares ved at se på forholdet til de to allierede/sponsorer, Iran og Syrien. Disse forklarer ikke blot det nære forhold mellem Hizbollah og Iran hhv. Syrien, men også udviklingen hen imod at være en mere autonom aktør.

Den første periode strækker sig fra grundlæggelsen i 1982 til afslutningen på Den Kolde Krig i 1989, som ligeledes markerer organisationens åndelige leder Ayatollah Khomeinis død. I denne fase forekommer det oplagt at anse Hizbollah som proxy-aktør for Iran, grundet dets omfattende åndelige, økonomiske og militære afhængighed af Iran, samt Irans ambitioner på organisationens vegne. Samtidig med at organisationen har fundet inspiration i Den Islamiske Revolution i Iran, har det nye styre i Iran set en mulighed for at bryde dennes politiske isolation og for at sprede revolutionens tanker.

Den anden periode strækker sig fra organisationens succesfulde deltagelse i det libanesiske parlamentsvalg i 1992 til valget i 2000. I denne periode knyttes organisationens aktiviteter tættere til Syrien, mens den samtidig konsoliderer sig på egen hånd med en fast forankring i det libanesiske samfund. Den fortsatte kamp mod de israelske styrker i Sydlibanon er en vigtig medvirkende faktor til den brede opbakning blandt de forskellige

³ Hasan Nasrallah blev indsat som generel sekretær for Hizbollah i 1992 efter den tidligere generel sekretær Abbas al-Musawi blev likvideret af Israel.

sektariske grupper i Libanon, og til den succes som organisationen oplever under valgene. I starten af perioden forekommer der imidlertid stadig at være en omfattende afhængighed af iranske midler, dog frafalder størstedelen af støtten og organisationen må se efter nye finansierings muligheder. Samtidig optræder organisationen politisk og militært mere i en rolle som proxy-aktør for Syrien.

Den tredje periode strækker sig fra valgsuccesen i 2000 frem til den nuværende situation. I denne periode synes organisationen at have udviklet en langt større grad af autonomi. Såvel de iranske som syriske betænkeligheder ved Hizbollahs angreb og efterfølgende omfattende brug af raket- og missilangreb under krigen med Israel, forekommer således at bekræfte denne antagelse. Udsigten til at miste deres allierede/proxy-aktør som følge af det massive israelske pres, medvirkede til den indledningsvise skepsis. Efterfølgende er Hizbollahs styrke og stamina under 2006 krigen blevet udråbt som en veritabel sejr over den ellers uovervindelige israelske hær, og opbakningen fra organisationens allierede/sponsorer har været omfattende. Så omfattende, at der ifølge amerikanske som israelske sikkerhedsefterretninger nu forefindes et langt større arsenal til rådighed for Hizbollah, trods internationale forsøg på at forhindre en genoprustning efter 2006 krigen.

Disse udviklingstrin viser, at mens den indflydelse, Iran og Syrien har på Hizbollah, konstant er under forandring, er der perioder i organisationens udvikling, hvor Hizbollahs ageren bedst kan forklares ved at se på disse aktørers udenrigspolitiske mål og sikkerhedspolitiske ambitioner. Forholdet til Iran har været det dominerende, ikke kun i forståelsen af selve organisationen, men også i den måde, hvorpå man, fra vestlig side, har opfattet Hizbollahs placering i forhold til trusselsbilledet. Der forekommer også en herskende konsensus omkring, at Hizbollah udgør en slags forpost for Iran, og derfor en forventning om, at et evt. angreb på Iran ville medføre en gengældelse fra Hizbollah.⁴ Dette menes desuden at være en af grundene til, at den iranske ledelse efter sigende ikke skulle have været begejstret over Hizbollahs inddragelse i en konflikt med Israel i 2006, hvor hovedparten af det opbyggede arsenal blev tilintetgjort eller affyret. Skulle denne antagelse vise sig korrekt, ville det være bevis for et langt mere autonomt Hizbollah, end forventningerne om en proxy-aktør, der ene og alene fungerer som iransk forpost, kunne foranledige til. Den iranske præsident, Mahmoud Ahmadinejads rundrejse i Sydlibanon i oktober 2010 kan ligeledes ses som et forsøg fra iransk side på både at profilere fra den relative succes, som Hizbollah oplevede at have i 2006 krigen, men også som et forsøg på at tøjle og påminde om, hvem der havde muliggjort denne succes.

Hizbollahs udvikling har gjort organisationen stærkere på en række parametre. Denne styrke har været med til at muliggøre transformationen fra en forholdsvis lille proxy-gruppering i en fejlslagen stat, til at blive en relativ betragtelig regional magtfaktor i en fragmenteret stat. Noget af grunden til Hizbollahs succes skal findes i organisationens evne til at markere sig som uomgængelig inden for tre aspekter af den libanesiske virkelighed, det militære, det økonomiske og det politiske

Militære aspekter

Krigen i 2006 fremstår som den konflikt der viste omverdenen Hizbollahs formåen under et ekstremt militært pres, men også organisationens kapabilitet målt på arsenal og graden af hvor avancerede våbensystemer organisationen havde til rådighed. Krigen i 2006 fik

⁴ Denne opfattelse findes hovedsagelig blandt israelske og amerikanske sikkerhedsvurderinger. Et oplagt mål for en gengældelsesaktion ville være Israel. Samtidig findes der blandt amerikanske kilder flere formodninger om at Hizbollah både er aktive i Syd- og Mellemamerika, samt har kanaliseringer penge fra USA og derfor er aktive her. Der er dog ingen konkrete beviser på nuværende tidspunkt.

selvklaart en masse opmærksomhed, men det var ikke her at Hizbollahs evner som asymmetrisk kombattant kom til sin ret. Hizbollahs udvikling til en effektiv guerillahær skete i perioden med israelsk tilstedeværelse i Sydlibanon (1982-2000). I denne periode lykkedes det Hizbollah at udnytte de asymmetriske fordele og føre en effektiv partisanrig mod de israelske besættelsesstyrker. Det var tillige denne langvarige "insurgency" kampagne, der førte til en stigende utilfredshed blandt den politisk determinerende israelske middelklasse, pga. stigende tabstal, der førte til, at Israel valgte at foretage en unilateral tilbagevækning fra den selvproklamerede sikkerhedszone i 2000. Det var i denne periode Hizbollah fik perfektioneret sin taktik og sin militære formåen, både i forhold til at bekæmpe en langt stærkere fjende, men også til at blive den mest effektive militærorganisation i Libanon.

Årsagen til Hizbollahs relative succes med at føre en sådan kampagne findes i den støtte, som organisationen får fra Iran. Ligesom andre af Libanons sekteriske grupper, der også fik våben og finansiell støtte fra patron stater under den libanesiske borgerkrig⁵, fik og får Hizbollah også våben og økonomisk støtte. Forskellen er imidlertid, at Iran, som i begyndelsen satsede hårdt på udbredelse af den Islamiske revolution og senere har set fordele i et stærk shiitisk og ideologisk ligesindet Hizbollah, desuden sendte medlemmer af den republikanske garde til at træne og uddanne Hizbollahkrigerne. Denne træning foregik hovedsageligt i Beeka dalen, som var under Syrisk kontrol. Mens Iran stod for uddannelsen af Hizbollah samt den økonomiske og våbenmæssige støtte, muliggjorde Syrien træningen ved at stå for sikkerhed og forsyninger. Selv om omstændighederne har forandret sig, synes denne fordeling stadig at gøre sig gældende. Selvom Syrien ikke længere er direkte tilstede i Libanon, har styret i Damaskus stadig betydelig indflydelse i Beirut. De iranske våbenleverancer og træningsprogrammer har også ændret karakter. Mens våbensystemerne er blevet langt mere avancerede, er der tillige kommet langt større mængder. Det estimeres fra amerikanske og israelske sikkerhedskilder, at Hizbollah forventes at være fuldt genoprustet oven på krigen i 2006, og at dette arsenal på nogle punkter er langt større nu end før krigen. De iranske træningsprogrammer har ligeledes ændret karakter og er nu hovedsageligt i form af "Train-the-Trainer" programmer, samt træning i brug af de våbensystemer, der er blevet leveret.

En nyere udvikling er at finde i det, der af flere eksperter på området, defineres som HISH-alliancen. Dette henviser til det samarbejde mellem Hizbollah, Iran, Syrien og Hamas. Mens denne konstruktion nu i større eller mindre grad synes at være en realitet, er der ikke tale om en egentlig formaliseret alliance. Ikke desto mindre er der flere indikatorer, der peger på, at Hizbollahs agenter har instrueret Hamas' folk i asymmetriske taktiker og våbentræning. Samtidig er der flere, der betragter konfrontationen i 2006 mellem Israel og Hizbollah som et tegn på en hidtil uset form for koordinering mellem de to ikke-statslige aktører i alliancen (Hamas og Hizbollah), da Hamas i Gaza allerede var involveret i kampe med israelske styrker på tidspunktet for Hizbollahs operation over grænsen. En sådan koordination tyder på, at Hizbollah i stigende grad kan drage nytte af alliancen til at modstå et israelsk pres. En sådan udnyttelse af alliancen vil dog ikke være i klassisk forstand, da der unægtelig ikke foreligger en reel mulighed for, at hverken Iran eller Syrien kommer Hizbollah eller Hamas til undsætning med væbnede styrker under en evt. fremtidig konflikt. Der hvor alliancen derimod har en langt mere traditionel rolle at spille, er i forhold til de to medlemsstater. I denne sammenhæng skal Hizbollahs og muligvis også Hamas' rolle forstås som del af en deterrence-strategi - eller 'afskrækkelses strategi' - hvorved man

⁵ Den Libanesiske Borgerkrig fra 1975-1990 og så en total disintegration af den libanesiske stat. De forskellige skillelinjer var blandt andet langs de forskellige sekteriske grupper.

ønsker at sende et klart signal om, at indblanding fra evt. modstandere vil medføre angreb fra alliancens andre medlemmer.

Økonomiske aspekter

Et andet og lige så vigtig aspekt af den støtte, Hizbollah modtager fra Iran, er den rent finansielle. Havde det ikke været for denne linde strøm af penge, havde organisationen ikke kunnet udbygge sine sociale initiativer. Disse initiativer er meget omfattende og dækker over en bred vifte af sociale tiltag, der bl.a. dækker; skoler, sygehuse, klinikker, boligbyggeri, martyrfonde m.m. Udgangspunktet for Hizbollahs meget omfattende sociale engagement er igen at finde i organisationens historiske rødder. En af hovedårsagerne til den shiitiske politiske vækkelse, der ledte til Hizbollahs formation, var den høje pris, civilbefolkningen i Sydlibanon måtte betale i forbindelse med kampe mellem Israel og PLO. Som en konsekvens af de massive ødelæggelser påbegyndte Hizbollah, *Jihad al-Binaa* eller 'rekonstruktionskampagnen'. Her blev iranske midler brugt til at finansiere genopbygningsprojekter af ødelagte moskéer, hjem, skoler m.m. Hertil kom støtte i form af etablering af sociale sikkerhedsnet som hidtil var uhørt i det ellers fattige Sydlibanon og er stadig ikke tilgængelig fra den centrale libanesiske regering langt efter borgerkrigens afslutning. Det manglende sociale sikkerhedsnet i samspil med den enorme tilførsel af penge fra Iran, har stillet Hizbollah i en ideel situation. Hvad den centrale regering ikke har magtet, nemlig at opbygge et system, der uanset deres position eller sekteriske tilhørsforhold tilgodeser alle, har organisationen formået i Sydlibanon og Beka dalen. Derved er det lykkedes Hizbollah at bruge sine iranske forbindelser til at styrke sin egen position i det libanesiske civilsamfund. Dette blev yderligere bekræftet efter 2006 krigen, hvor Hizbollah var hurtig til at komme de hårdest ramte områder af de shiitiske forstæder i Sydbeirut til undsætning.

Mens Hizbollahs midler er kommet de fattigste dele af Libanons shiitiske befolkning til gode, er dette ikke ensbetydende med, at medlemmer fra andre sekteriske grupper ikke kan modtage hjælp på deres hospitaler eller andre foranstaltninger. Derfor lader støtten til Hizbollah sig ikke kun forklare ved udelukkende at se på den shiitiske del af befolkningen. Dette er ligeledes en medvirkende faktor til at forklare, hvorfor Hizbollah står så utrolig stærkt over for det internationale pres, og hvorfor det har været svært for den tidligere libanesiske regering at modsætte sig organisationen. Det er selvsagt svært at kappe hånden, der står for det sociale sikkerhedsnet. Samtidig er den Libanesiske regering ikke i stand til at matche de iransk finansierede Hizbollah initiativer, da regeringen ikke i samme grad kan afsætte så store summer til en bestemt landsdel eller sektor. Også her har det vist sig, at Hizbollah indtil nu har formået at udnytte sine ressourcer således, at denne "investering" er med til at sikre organisationens fortsatte overlevelse.

Det er unægtelig forbundet med stor risiko at være afhængig ene og alene af iranske økonomiske indskud. Dette kom allertydeligst til udtryk ved at den iranske ledelse under Rafsanjani (1989-1997) og Khatami (1997-2005), valgte at beskære støtten til organisationen med ca. 70 pct..⁶ Derved eroderedes det økonomiske grundlag for Hizbollah og førte til, at organisationen måtte finde alternative former for finansiering. Disse nye kilder til finansiering indbefattede donationer fra religiøse fonde, kommercielle eventyr og støtte fra den shiitiske diaspora i Vestafrika. Denne alternative finansiering kan dog på ingen måde erstatte de enorme summer, der kommer fra Iran. De iranske midler begyndte dog igen at finde vej til Hizbollah i 2005 efter Mahmoud Ahmadinejads sejr ved præsidentval-

⁶ Lyme, Rune Friberg. (2009). *Iran og Hizbollah: Hizbollah på vej mod øget selvstændighed*. København, Forsvarsakademiet: Institut for Strategi, p. 25.

get i Iran. Støtten er estimeret i en størrelsesorden af 200 millioner dollar om året og med en yderligere sum på 300 millioner efter krigen i 2006.⁷

Politiske aspekter

Med sit politiske udgangspunkt og inspiration hentet fra Den Islamiske Revolution i Iran, synes Hizbollah allerede fra start at have begrænsede muligheder for at appellere til den bredere libanesiske befolkning. Faktum er dog en ganske anden, for mens organisationen stadig har elementer, der minder om det oprindelige ideologiske udgangspunkt, er der her tale om en forandret størrelse. Alt mens det stadig er en officiel holdning, at Libanon skal blive en islamisk republik, kan dette kun ske, hvis befolkningen ønsker det, og ikke som tidligere gennem revolution. En anden faktor, der har medvirket til at Hizbollah opfattes som mere acceptabel blandt Libanons andre sekteriske grupper, er at finde i organisationens beslutning om at holde sig ude af Den Libanesiske Borgerkrig. Hizbollah var kun involveret i kampe med den anden shiitiske milits, Amal, som nu udgør en politisk allieret. Hizbollah har desuden profileret sig på kun at bekæmpe de fremmede besættelsesstyrker, israelerne, og at være den libanesiske modstandsbevægelse. I perioden efter den første parlamentsvalgsdeltagelse, i 1992, udnyttede Hizbollah til fulde både at kunne influere libanesiske politik og samtidig være en uafhængig væbnet gruppe, som ikke var underlagt statens autoritet. Dette var tilfældet helt frem til den syriske tilbagetrækning i 2005.

Hizbollah har dog i den efterfølgende periode misligholdt den tillid, de havde i den bredere Libanesiske befolkning. Skønt Hizbollah har forsøgt at manøvrere det politiske rum og til dels er lykkedes med dette, er presset for at afvæbne støt vokset. Dette pres skyldes, at Hizbollah officielt er den eneste gruppering fra borgerkrigens tid, der stadig fastholder sine våben, hvilket de gør med henvisning til at være den eneste reelle beskytter af Sydlibanon. Hizbollahs image som "holdspiller", Libanons befriere og den egentlige modstandsbevægelse er kommet under pres. Dette skyldes en serie af hændelser, der har ødelagt det image, som organisationen havde opbygget frem til i 2000. Der er fire episoder der bedst illustrerer hvordan Hizbollah har fejlet på dette parameter:

- Presset på Hizbollah intensiveredes under Premierminister Hariri, som så Hizbollah som udtryk for syrisk indblanding i Libanesiske affære. Bilbomben, der efterfølgende dræbte Hariri i 2005, blev hurtigt kædet til Hizbollah og Syrien, selvom der ikke fandtes konkrete beviser.
- Krigen i 2006 resulterede i store materielle skader og tab af menneskeliv. Hizbollahs valg at udføre en operation over den fælles grænse med Israel, synes at have splittet opbakningen til organisationen, ikke mindst af den årsag, at der ikke var nogen form for godkendelse fra den af folket valgte regering, og at det samtidig var den libanesiske befolkning, der måtte betale prisen. Modstanden forstummede i midlertidig da et israelsk bombeangreb dræbte 28 civile i Qana.
- Efter at Hizbollahs mulighed for at overvåge den internationale lufthavn i Beirut og organisationens fiberoptiske "hard-line" blev bragt i fare af et initiativ i den libanesiske regering, kom det til gadekampe i Beirut. Velvidende, at Hizbollah havde langt mere militær formåen end den libanesiske hær, valgte denne at holde sig på sidelinjen. Hizbollah, som indtil da havde svoret aldrig at vende våbnene mod andre libanesere, udviste en overbevisende magtdemonstration for at stadfæste, at de alene var den egentlige magtfaktor i Libanon. Dette vakte minder om borgerkrigen og resulterede i yderligere frafald blandt Hizbollahs støtter.

⁷ Rubin, Michael. (2009). "The Enduring Iran-Syria-Hezbollah Axis." *Middle Eastern Outlook*, December, P. 3.

Hizbollah: Profil af en ikke-statslig aktør •

- Senest har den konsekvente afvisning af FN's Hariri-tribunals anvisninger og arrestordre på mulig implicerede Hizbollah folk vakt harme i dele af den libanesiske befolkning, hvor der i større grad end tidligere hersker konsensus om at Hizbollah nu holder landet som gidsel.

Hizbollah forsætter med at være en udslagsgivende del af regeringen og formår samtidig at handle frit uden om den libanesiske regering. Dette dobbeltspil er ligeledes et eksempel på Hizbollahs forsøg på at udnytte sin unikke position til det yderste. Denne ageren på to plan er som nævnt ikke uproblematisk i forhold til den opbakning, Hizbollah har i den ikke-shiitiske del af befolkningen. Det er lykkedes for Hizbollah at positionere sig således, at den misrepræsentation⁸, der har eksisteret i forfatningen i forhold til magtfordeling gennem delingen af poster mellem sekteriske grupper, har forandret sig. Skønt det stadig kun er "speaker of parlament" posten der tilfalder Shiitterne, er denne gruppes politiske indflydelse blevet langt større, end det tidligere var tilfældet. En stor del af grunden til, at en sådan udvikling har fundet sted, skal dels findes i Hizbollahs militære overlegenhed i forhold til den libanesiske regering, dels i det politiske samspil med organisationens allianceparner, Syrien. For Hizbollah er frygten, at en afvæbning ville lede til en assimilation ind i det virvar, der er libanesiske politik, og at organisationen derfor ville blive én blandt mange politiske sekterisk definerede partier. En yderligere konsekvens ville være, at organisationen ville miste legitimitet i forhold til at være "den libanesiske modstand", et image, som sammen med den fortsatte kamp mod israelsk tilstedeværelse i bl.a. Sheeba farmene⁹ udgør hjørnestenen i Hizbollahs forsvar af sine våben. Den nylig formede regering har vist, at den syrisk indflydelse igen er voksende i Libanon og har været medvirkende til at sikret Hizbollahs position, skønt organisationens støtte i befolkningen ikke er, hvad den har været. Hizbollahs fortsatte mål med bekæmpelse af Israel og ønske om at influere libanesiske politik i retning af en islamisk republik, synes at harmonere godt med syriske og iranske udenrigspolitiske ambitioner og partnerskabet kan umiddelbart forekomme at være en vin-vin situation for de tre parter.

De tre aspekter

Hizbollahs evne til at manøvrere inden for de tre ovennævnte aspekter og udnytte deres position i forhold til de andre spillere på hvert af disse tre plan, er en vigtig medvirkende faktor til at forklare deres levedygtighed. Organisationen handler i alle tre tilfælde ud fra en overlevelses strategi, som ikke altid lykkedes. Det er værd at bemærke, at samspillet mellem disse aspekter samtidig fungerer som en hæmsko for Hizbollah og fastholder gruppen i et bestemt mønster.

Hizbollahs overlevelsessevne skal samtidig ses i lyset af samspillet mellem det militære, det økonomiske og det politiske. Hver især fortæller disse historien om Hizbollahs vok-

⁸ Indlejret i Nationalpagten fra 1943 (forfatningen) er en deling af de vigtigste poster mellem de tre største grupper i det libanesiske samfund. Derved tildeles premiereministerposten altid til en Sunnimuslim, præsidentposten til en marionit (kristen) og "speaker of parlament" posten til en Shiimuslim. Misrepræsentationen ligger i, at fordelingen er fastsat efter den demografiske fordeling, da forfatningen blev skrevet, og mens den shiitiske del af befolkningen nu udgør den næststørste gruppe, er deres indflydelse i den politiske fordeling uforandret.

⁹ Sheeba farmene er situeret i grænselandet mellem Libanon, Syrien og Israel. Området kom under israelsk kontrol efter Seksdagskrigen i 1967. Syrien og Libanon (Hizbollah i særdeleshed) betegner området som en del af Libanon, mens Israel mener at området var en del af de syriske Golan-højder frem til krigen i 1967, og derfor ikke en endnu besat del (giver ikke mening, hvad mener du præcist?) af Libanon.

sende indflydelse, men kun ved at se på hvordan aspekterne influerer hinanden bliver billedet fuldenendt. Havde det ikke været for de økonomiske midler som i stort omfang har finansieret de sociale tiltag havde den politiske støtte formentligt heller ikke været så omfattende. Det samme kan siges om den støtte der skyldes den væbnede kamp mod de israelske besættelsesstyrker. Ligeledes kan den politiske indflydelse efter 2008, tilskrives organisationens militære styrke.

Skønt at Hizbollah kan betragtes som en succes, er det ikke en organisation uden selvmodsigelser. Det har blandt andet været diskuteret hvorvidt at angrebet over grænsen var et forsøg på at genvinde politisk støtte i befolkningen eller et forsøg på at forhindre en total assimilation ind i libanesisk politik. Ligeledes har genoprustningen efter 2006 ledt til en udvikling væk fra at kunne udnytte de klassiske fordele forbundet med asymmetrisk krigsførelse, da et missil unægtelig tager længere tid at klargøre og affyre end det af et håndholdt våben. Dertil kommer, at et større og stærkere Hizbollah udgør en større trussel over for f.eks. Israel, og derved potentielt risiker at udløse en ny krig. Eftersom Hizbollah både er en selvstændigt handlende aktør og samtidig er repræsenteret i den libanesiske regering, risikerer organisationen tillige, at en ny træfning vil kunne opfattes som et libanesisk angreb på Israel, og ikke udelukkende som et angreb fra organisationen selv.

Takket være støtten udefra gør organisationens finansielle formåen den til en vigtig brik i det sociale "sikkerhedsnet" i Libanon, men samtidig er dens kamp for at beholde sine våben - og derved sin autonomi - med til at bringe organisationen på kollisionskurs med dele af den libanesiske befolkning. Trods den eksisterende utilfredshed med organisationen, er der ingen i Libanon, der tør bryde med Hizbollahs jerngreb om landet. I det libanesiske samfund har Hizbollah i dag status som forsørger af dele af samfundet, mens den for andre dele udgør en trussel. Organisationens har formået at positionere sig igen og igen, men er samtidig blevet mere afhængig af sin egen styrke og sin forbindelse til HISH-alliansens to medlemsstater.

Hizbollahs fremtid

Hizbollahs relative styrke kan på ingen måde lade sig forklare uden at inddrage organisationens bånd til Iran og til Syrien. Det er vigtigt også at forholde sig til den kendsgerning, at Hizbollahs primære motivationsfaktor er overlevelse, hvorfor organisationen benytter sine forskellige indsatser til at sikre sine egne interesser og samtidig erhverve sig større indflydelse. Skønt det mest åbenlyse er overlevelse i forhold til det massive pres, der påføres organisationen fra det internationale samfund, mest omfattende fra USA og Israel, er der også mange andre aspekter, som Hizbollah forsøger at balancere. Hizbollah skal, som andre aktører, konstant forsøge at tilpasse sig en sikkerhedssituation i konstant forandring, men til forskel fra stater har organisationen ingen reel juridisk suverænitet,¹⁰ og er derfor udsat for et konstant pres. Dette begrænser organisationen og er med til at udjævne de umiddelbare fordele, der måtte være ved at kunne agere som ikke-statslig væbnet organisation. Det må derfor betragtes som en sandhed med modifikationer, at Hizbollahs ageren kun kan siges at være en serie af strategiske succeshistorier. Snarere er der tale om en blanding af initiativer og reaktioner, der ikke altid er lykkedes, som tyder på at, den førte strategi ikke er uden omkostninger og fejl.

Den forandring, der præger regionen, og som kommer til udtryk i folkelige revolutioner - af medier betegnet "Det Arabiske Forår" - er ligeledes en potentiel fare for Hizbollah.

¹⁰ Juridisk suverænitet dækker over det faktum, at anerkendelse af andre aktører er med til at stadfæste ens ret til at eksistere. Dette ses hos stater som anerkendelse af territoriale grænser og en medfølgende konsensus om, at staten derfor er øverste autoritet i det givne territorium.

Men selv om regimet i Damaskus i disse dage slår hårdt ned på sine modstandere, er der en del, der tyder på, at Damaskus har mere at sige i Libanon end hjemme i Syrien. For Hizbollah ville det være katastrofalt at miste sin syriske sponsor, men det ville ikke være lige så fatalt som hvis der skulle opstå et persisk forår. Hizbollah ville få svært ved at manøvrere politisk og at få tilført våben, men det ville trods alt ikke ville være umuligt, hvis styret i Damaskus ikke sponsorerer dem længere. En anden faktor, der kan spille ind, er bekymringerne om hvem der får magten i de lande, der for nyligt har oplevet revolutioner. Hvis der skal drages nogle paralleller til historien kan det forventes, at der vil komme interne opgør. Disse vil muligvis præsentere nye muligheder for Hizbollah, Hamas og andre terrororganisationer

Den trussel, som Hizbollah udgør, er ikke stækket med den indsats UNIFIL styrkerne gør i Sydlibanon. Skønt der siden indsættelsen af styrken har været forholdsvis stille langs den libanesisk-israelske grænse, er der intet, der tyder på, at Hizbollah vil lade sig assimilere ind i det politiske system og opgive sine våben. Skulle man ønske at uskadeliggøre denne trussel, ville det kræve, at man udspillede Hizbollah på alle af de tre her præsenterede aspekter. Sammenhængen mellem motivationen, overlevelse og Hizbollahs ageren kan desuden bidrage med en større forståelse for organisationens handlingsmønstre, samt hvorledes disse kan modvirkes. Først da ville Hizbollah kunne afvæbnes og det libanesiske demokrati have mulighed for at udvikle sig.

Litteraturliste

- Achcar, Gilbert & Michel Warschawski. (2007). *The 33-day War: Israel's War on Hezbollah in Lebanon and its Aftermath*. Lebanon, SAQI.
- Bassam, Laila & Yara Bayoumy. (2011). "Lebanon gets Hezbollah-led cabinet after 5-month lag." UK: Reuters. <http://uk.reuters.com/article/2011/06/13/uk-lebanon-government-idUKTRE75C2FI20110613> (20/6/2011).
- Crevel, Martin Van. (1991). *The Transformation of War*. New York: The Free Press.
- Committee on foreign relations U. S. Senate. (2010). *Assessing the strength of Hezbollah*. <http://www.gpoaccess.gov/congress/index.html> (15/7/2011).
- El-Hokayem, Emile. (2007). "Hezbollah and Syria: Outgrowing the Proxy Relationship." *The Washington Quarterly*, Vol. 30:2
- Husseini, Rola El. (2010). "Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria." *Third World Quarterly*, Vol. 31:5, pp. 803-815.
- Jones, Clive & Sergio Catignani (Ed.) (2010). *Israel and Hezbollah: An asymmetric conflict in historical and comparative perspective*. Oxon, Routledge.
- Karmon, Ely. (2008). "Iran-Syria-Hezbollah-Hamas: A Coalition against Nature Why Does it Work?" USA: The Proteus Monograph Series. <http://www.carlisle.army.mil/proteus/docs/-karmon-iran-syria-hizbollah.pdf> (30/3/2011).
- Lyme, Rune Friberg. (2009). *Iran og Hizbollah: Hizbollah på vej mod øget selvstændighed*. København, Forsvarsakademiet: Institut for Strategi.
- Merom, Gil. (2003). *How Democracies Lose Small Wars: State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and United States in Vietnam*. New York: Cambridge University Press.
- Norton, Augustus Richard. (2007). *Hezbollah: a short history*. USA: Princeton University Press.
- Rubin, Michael. (2009). "The Enduring Iran-Syria-Hezbollah Axis." *Middle Eastern Outlook*, December, pp. 1-6.
- Salem, Paul. (2006). "The Future of Lebanon." *Foreign Affairs*, Vol. 85:6, pp. 13-22.

Hizbollah: Profil af en ikke-statslig aktør •

Vinci, Anthony. (2009). *Armed Groups and the Balance of Power: The international relations of terrorists, warlords and insurgents*. Oxon: Routledge.

Zisser, Eyal (2009). "Nasrallah's Defeat in the 2006 War: Assessing Hezbollah's Influence." *Middle East Quarterly*, Vol. 16:1, pp. 27-35.

Forholdet mellem Hizbollah og den libanesiske hær

Bertel Heurlin

Formålet med kapitlet er med en enkelt bred analysemodel at sammenligne to centrale organisationer i Libanon, Hizbollah (Guds Parti) og de libanesiske væbnede styrker, LAF, Lebanese Armed Forces som de fremtræder i dag. Der vil kun være få referencer til det historiske forløb. Sammenligningen skulle gerne sige noget centralt om Hizbollah og LAF som fænomener og om deres rolle og funktioner nationalt og internationalt.¹

Analysemodellen er simpel: Først præsenteres en kort sammenfatning af Hizbollah og LAF som organisationer i nationalstaten Libanon. Sammenligningen vil herefter baseres på mål, midler og fremgangsmåder. Med mål menes de officielt erklærede mål. Midlerne er de forskellige former for kapabiliteter, som organisationen gør brug af for at kunne nå sine mål. Kapabiliteterne er et udtryk for den mulige indflydelse, organisationen kan udøve. Til kapabiliteterne hører også den måde, organisationen har organiseret sig på for at kunne fremme mål og visioner. Fremgangsmåder for organisationen i relationen til målene er strategier, doktriner og taktikker. Herefter vil de to organisationer blive sammenlignet i forhold til de mål, som staten Libanon officielt fremhæver, mål, som ofte er i overensstemmelse med teoretisk konstruerede mål for en nationalstat i det internationale samfund. Den sidste del af sammenligningen er baseret på hvorledes de to organisationer indplaceres i overordnede globale og internationale sammenhænge i relation til international-politik dimensioner, økonomiske dimensioner, societale dimensioner, teknologiske

¹ Kapitlet bygger på Salem, Paul, 2011, "Hizbollah: Strength, Vulnerabilities and Perspectives", in Hansen, Birthe & Bertel Heurlin, eds, *Lebanon .Strategic and Military Dimensions*, Copenhagen: Royal Danish Defence College, 29-35, Norton, Augustus Richard, 2007, "Hezbollah: A Short History", Princeton, NY: Princeton University Press, Rubin, Barry, ed. 2009, "Lebanon, Conflict and Crisis", New York, Palgrave Macmillan, Hirst, David, 2010, "Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East", London: Faber and Faber, Kulick, Amir, 2007, "The Next War with Hizbollah", Strategic Assessment, vol.10, no.3, 41-59, Kahwaji, Riad, 2010, "Lebanon's Defense Policy: Challenges and Possible Solutions", Dubai: INEGMA, Special Report No.10, Arasli, Jahangir, 2011, "States vs. Non-State Actors: Asymmetric Conflict of the 21st Century and Challenges to Military Transformation", Dubai: INEGMA, Special Report No.13., Addis, Casey L. and Christopher M. Blanchard, 2011, "Hizbollah: Background and Issues for Congress", Washington: Congressional Research Service, 7-5700, Hamzeh, Ahmad Nizar, 2004, "In the Path of Hizbollah", Syracuse New York: Syracuse University Press; Jones, Clive and Sergio Catignani, eds. 2010, "Israel and Hizbollah", London: Routledge; Kechichian, Joseph A., 2008, "A strong Army for a Stable Lebanon.. Biddle, Stephen D, Jeffry A. Friedman, 2008, "The 2006 Lebanon Campaign and the Future of Warfare", US-Army War College, 19.12.08. Salem, Paul 2011, "Lebanon after the Indictments - The Arab World's Next Crisis?", Carnegie Endowment, Beirut, July 2, 2011.

Derfor kommer interviews i Beirut i foråret 2011 med centrale personer fra LAF og fra Hizbollah. Fra LAF general Abdel Rhamen Chehaitli, Director General of the Administration, member of the Military Commission (03.03.11, LAF Forsvarskommando) og fra Hizbollah Ammar el Moussawi, Head of International Relations og Hussain Haidar (01.03.11, Hizbollah hovedkvarter, Beirut).

dimensioner, reguleringsdimensioner og endelig militære dimensioner. Afslutningsvis analyseres relationerne mellem de to organisationer.

Kapitlet bygger på åbne kilder og på interviews i foråret 2011 med centrale personer inden for LAF og Hizbollah.

Overordnet karakteristik

Hizbollah kan bedst karakteriseres som en officielt anerkendt milit. Den fremstiller sig selv en modstandsbevægelsesorganisation, som i Libanon kæmper mod besættelsesmagten Israel. Hizbollah betragtes i store dele af verden, ikke mindst i USA som en terrororganisation. ²Hizbollah blev oprettet i 1982, hvor Sydlibanon var besat af Israel. Imidlertid trak Israel sine tropper tilbage i 2000. Tilbagetrækningen var efter libanesisk opfattelse ikke fuldstændig. Besat er fortsat en lille enklave, Sheba Farms, som er knyttet til Golan Højderne, som er syrisk område. Sheba Farm områdets tilhørsforhold er omstridt i relation til Syrien. ³ Dertil kommer flere mindre områder.

Hizbollah har – i lighed med tilsvarende modstandsbevægelser – en militær del (ca.60.000 hvoraf 10 % er egentlige kamptropper) og en politisk del – med 2 ministre i den seneste regering. Regeringskoalitionen, som Hizbollah er en del af har imidlertid 18 ud af i alt 30 ministerposter. Hizbollah er en shiitisk organisation, (Guds parti) som politisk, økonomisk og militært støttes af Iran – og delvis af Syrien. ⁴

Et centralt problem som politisk splitter Libanon midt over er afvæbningen af Hizbollah. På den ene side er der politisk flertal for konceptet, at det libanesiske forsvar ind til videre består af tre dele: De libanesiske væbnede styrker, folket og modstanden, "the resistance" (ensbetydende med Hizbollah), som har Sheba-form området som figenblad for modstandskampskonceptet. På den anden side er der stærke kræfter som argumenterer for at Hizbollah er en anomalitet i et suverænt land og at organisationen hurtigst muligt skal afvæbnes.⁵

LAF, Lebanese Armed Forces, er staten Libanons væbnede styrker, bestående af 58.000 personer, heraf 56.000 fra hæren og 1000 fra hver af de to andre militære værn, flyvevåbnet og flåden. LAF er gået fra at være en værnepligtshær til at være en hær af frivillige. LAF er underfinansieret og har primært materiel af ældre dato. Uddannelsesniveauet er svingende. 85 % af det militære materiel kommer fra USA, England, Frankrig, Tyskland og Rusland. LAF støttes nu principielt af hele politiske etablering og af befolkningen. Der er ingen officielle forbindelser mellem LAF og Hizbollah, men en gensidig accept, som hviler på en meget følsom balance mellem de to organisationers rolle som del af forsvaret af Landet mod hovedfjenden Israel.⁶

Ud over LAF har centralmagten en mindre væbnet gruppering, de libanesiske sikkerhedsstyrker.

Mål

Hizbollahs mål er klart aflæselige i manifeste og erklæringer. Hoveddokumentet er fra 1985, hvor 4 hovedmål opregnes: 1. Israel skal ud af Libanon derefter skal Israel endeligt afvikles, 2. Imperialistiske magtgrupperinger skal ud af Libanon, 3. disse magtgrupperin-

² Addis 2011:1

³ For yderligere oplysninger se Congress Research Service, CRS Report RL 31078, "The Sheba Farms Dispute and its implications

⁴ Salem 2011:32

⁵ Kechichian 2008:1-2.

⁶ Kahwaji 2010: 4 og Military Balance 2011, IISS, London 2011.

ger skal gøres ansvarlige for sine handlinger og 4. endelig skal folket have fuld frihed til at vælge deres ledere. Der lægges ikke skjul på at det der satses på er en islamisk stat – ikke ulig det iranske præstestyre.

Der er ingen tvivl om at Hizbollah har som mål at føre hellig krig mod Israel: Libanon skal fuldt og helt befries. Israel ses som at savne enhver legitimitet og betragtes som en zionistisk enhed, som er blevet etableret på et landområde, som er blevet frarøvet de oprindelige beboerne.⁷

Hizbollah har i 2009 opdateret og fornyet de generelle mål. De tidligere mål fastholdes – men der er ny ”hopes, aspirations, concerns”. Dels bevæger den internationale situation sig nu væk fra det amerikanske, hegemoniske og unipolare system. Fortsat vil Hizbollah satses på ” a rejektion of a settlement with the Zionist entity” og det er uanset om hele verden anerkender Israel. Iran ses som modellen for suverænitet og uafhængighed. Der skal fortsat satses på et fællesskab mellem Hizbollah og ”state forces” (LAF) så længe der ikke er nogen magtbalance og så længe der ikke er en stærk og stabil stat”.⁸

LAFs generelle mål- eller mission- er et være Libanons væbnede styrker, at være den enhed, som har monopol på legitimt at kunne udøve væbnet magt internt og eksternt for at kunne sikre Libanons eksistens, suverænitet og integritet. Målet er langsigtet, idet situationen pt er den, at ” the resistance”, Hizbollah, betragtes en nødvendig forudsætning for effektivt at kunne forsvare landet mod hovedfjenden Israel. Der er fortsat krigstilstand mellem Libanon og Israel. Det sammen gælder for Isael-Syrien – i modsætning til Egypten og Jordan, som har sluttet fredsaftaler med Israel.

Når det endelige ophør af israelsk besættelse er fuldført og Israel ikke mere er en trussel mod det suveræne Libanon, vil det være LAFs opgave at afvæbne Hizbollah.⁹

Hertil kommer at LAFs mission er at oprethold intern sikkerheds og stabilitet og dermed at hindre borgerkrig. Dette mål er helt afgørende ikke mindst fordi det er udfordret af de dele af Libanons politiske system som er udpræget sekterisk organiseret. Generelt står LAF for at bevare Libanons pluralistiske struktur og er derfor også rettet mod fundamentalistiske bevægelser. Centralt står bevarelsen af Libanons enhed og suverænitet. Ydre fjender og terrorisme skal bekæmpes. Som et sekundært mål står fremme af patriotisme på bekostning af sekterisme.¹⁰

Kapabiliteter

Kapabiliteter er organisationernes samlede evner til at gennemføre mål og visioner. De vil her blive opdelt i personel, materiel- stationært som transportabelt, command and control, organisation, finansielle kapaciteter og PR-kapabiliteter. Sluttelig sammenstilles og vurderes de samlede kapabiliteter.

Hvor mange soldater er knyttet til Hizbollah? Der er ganske mange vurderinger – og de er ofte stærkt afvigende.. Hizbollah offentliggør ikke selv oversigter over personer knyttet til organisationen. Hertil kommer, at Hizbollah jo udgør to dele – den militære afdeling og den politiske. Et solidt bud skulle være at Hesbollah har 60.000 personer som aflønnes af organisationen; men det nøjagtige bud på antallet af egentlige kamptropper er stærkt varierende. Amerikanske officielle kilder (National Intelligence: Congress 2010) refererer til ”thousands of supporters, several thousands of members and a few hundred terrorist operatives”.¹¹ Når man ser på Hizbollahs eget propagandamateriale, herunder utallige

⁷ Addis 2011:11,

⁸ Addis 2011:13-14.

⁹ Interview med LAF-ledelse, Kahwaji 2011:2-4.

¹⁰ Kahwaji 2011:4

¹¹ Se også Addis 2011, Military Balance, IISS, Military Balance of the Middle East , Cordesmann.

demonstrationsvideoer, som viser soldater i kampsituationer, angribende, skydende, affyrende raketter men som ikke mindst viser optagelser fra militærparader fremtræder Hizbollah som en effektiv, sammentømret, kamptrænet enhed.

Militærfaglige vurderinger peger på at Hizbollah har et særdeles effektivt og motiveret personel, som føler sig kaldet til kæmpe for organisationens mål. Der er næppe tale om egentlig hvervning af soldater, men snarere om udpegning eller udvælgelse af egnede personer.¹²

Anderledes klare tal findes for LAF. Her er situationen som for alle andre tilsvarende nationale væbnede styrker, der er undergivet regerings- og parlamentskontrol: der er helt præcise informationer. LAF indberetter da også som normalt antal soldater og ressourcer som bruges på militæret til FN's særlige registreringinstitution for væbnede styrker.

I LAF kan hver enkelt soldat identificeres. Indtil for nylig har LAF benyttet sig af en værnepligtsordning med en gennemsnitlig værnepligtstid på 6 måneder, nedsat fra 12 måneder i 2005.. I 2007 blev det besluttet at suspendere værnepligten, således at LAF fremstår som en frivillig hærstyrke.

Undersøgelser viser, at uanset at LAF står for patriotisme, for landets enhed, for sammenholdskraften i landet er der en udpræget negativ vurdering blandt soldater og officerer til effektiviteten og til kampkraften for LAF. Befolkningen har derimod en højere grad af tiltro til LAFs personel: LAF fremtræder i alle tilfælde som en manifestation af visionen om et fællesskab, som forsvarer det nationale sammenhold og som gerne skulle hæve sig over den sekteriske politiske orden. Træningen og øvelsesaktiviteterne vurderes ikke højt af militæranalytikere.

Det militære udstyr består for Hizbollahs vedkommende af to grupperinger lette våben til enkeltmandsbrug, herunder skulderbårne våben på den ene side og på den anden side kortere og længerevarende missiler, som er mobile og som styrkemæssigt er kernen i Hizbollahs militære arsenal. Det samlede antal og fordelingen på forskellige missiltyper er omtvistet. Men ofte ses tallene omkring 40.000 missiler. Der er efterretninger om at Hizbollah har erhvervet Scud-missiler, avancerede missiler med fast brændstof til hurtig og effektiv affyring.¹³ Langt de fleste missiler menes imidlertid at være særdeles upræcise og af relativt primitiv karakter. Hertil kommer en række stationære strukturer, primært tunneler og bunkers. Det er indlysende, at betjeningen af de mange våben og de mange våbentyper forudsætter en indgående træning og øvelsesaktiviteter, som tilsyneladende er intens og effektiv. Det er karakteristisk, at Hizbollah ikke råder over traditionelle tunge våben som tungt artilleri og kampvogne. Dog findes pansrede mandskabsvogne i rimeligt omfang. Der satses på våbentyper og materiel som er rettet mod nedkæmpning af fly, pansrede køretøjer, artilleri og kampvogne.¹⁴

LAFs materiel er dels forældet materiel fra den kolde krig og donationer af brugt materiel fra en række vestlige lande- dels er anskaffelser af nyt materiel under overvejelser. De omfatter kampvogne af typen Leopard 1/A5 og russiske kampvogne af typen T-90.

Den libanesiske flåde er ikke omfattende og primært beskæftiget med indsatser mod smuglerier. Der findes i alt ca. 50 skibe. Luftvåbnet er ikke omfattende: det er begrænset til helikoptere.

¹² Interviews i Beirut i marts-april 2011.

¹³ Det hævdes at IDF, Israel Defense Forces Military Intelligence (May 4. 2010) at Hizbollah har tusinder af raketter, inkl. "solid fuel rockets" og at der er stor forskel på kapaciteterne i 2006 og i 2010. Men allerede i 2006 formodes Hizbollah at "have managed to create an effective deterrent capacity", jf, Jones 2010:51.

¹⁴ Hirst 2010:350-53. Hirst refererer til Hizbollah som "By far the greatest guerilla group in the world" (p.350)

Command and Control delen af kapabiliterne er effektivt udnyttet i Hizbollah-organisationen.. Både software- som hardware delen af kommando, kontrol og efterretningsdelen af militsen er på et rimeligt højt niveau.. Hizbollah har sit eget intranetsystem og den elektroniske styring af operationerne synes at fungere effektivt baseret på intensiv træning. Hertil kommer informations- og efterretningskapaciteterne.

Her tyder alt på, at Hizbollah arbejder meget avanceret. At militsen tillægger denne kapacitet meget stor værdi viser de voldelige reaktioner på forsøgene fra regeringens side på at tæmme netop disse kapaciteter i maj 2008 med al tydelighed..

Alt tyder på at militsen under 2006 krigen var i stand til at bryde de israelske koder og dermed fratog de israelske styrker afgørende overraskelseeffekter. Det var videre en kendsgerning, at Hizbollah var i stand til at berette om israelske tab før de blev annonceret fra israelsk side.¹⁵

LAF har ikke rådighed over avancerende kommando- og kontrolsystemer- og der opereres tilsyneladende på et lavere teknologisk niveau. Ej heller på informations-eller efterretningsområdet er der overbevisende kapaciteter. Her står LAF meget svagt. På mange måder fremtræder LAF – trods input af våben fra vestlige lande – også på dette område som en relativt svagt udviklet styrke som først nu er ved at frigøre sig fra et gammeldags koncept med udgangspunkt i den kolde krig og dens mere industrikrigsorienterede tilgange.¹⁶

Organisationsmæssigt er Hizbollah en stramt styret institution.. Medlemmer optages ud fra en klar accept fra kandidaternes side af organisationens ideologiske og religiøse mål. Der lægges vægt på, at der er tale om en eksklusiv gruppering. Den overordnede styring sker i Majlis al Shura, det syv medlemmer store ledende råd, som ikke mindst vælger generalsekretæren, som siden 1992 har været Hassan Nasrallah. Under rådet fungerer seks rådsforsamlinger eller udvalg: den politiske forsamling, som overordnet ser på organisationens mål og visioner, Jihad-forsamlingen, som styrer den militære strategi, den parlamentariske forsamling, som relateres til de politisk-parlamentariske processer, den eksekutive forsamling, som styrer partiet og partiorganisationen og de sociale aktiviteter og endelig den juridiske forsamling, som har med de religiøst lovgivningsmæssige forhold at gøre.¹⁷

Det væsentlige er, at Hizbollah fremtræder som og fungerer som en organisationsmæssigt markant sammentømret enhed, som holder sine interne stridigheder og modsætninger bag lukkede døre. Hizbollah forsøger klart udadtil at fremstå som en moralsk troværdig organisation, som er helt fjern fra korrupsion, nepotisme og politisering. Både den militære som den politiske del af Hizbollah er opbygget med et effektivt og lydighedsbaseret hierarki.

LAF fungerer umiddelbart som en militær organisation på linie med tilsvarende organisationer i tilsvarende lande. I spidsen en forsvarsminister og et departement, herefter en forsvarsstab, værnstabe og funktionelle og geografiske kommandoer.. Problemet for LAF er, dels at organisationen i mange henseender er en organisation som er i høj grad ledelsesstung og som kun i mindre grad udfylder den organisatoriske struktur og dels netop det toptunge føringssegment som afspejler den grundlæggende sekteriske opdeling, som kendetegner Libanon. Det betyder at de sekteriske grupperinger i høj grad skal være til stede også i de enkelte mere underordnede dele af ledelsen af LAF. Der eksisterer dog en vis skævhed men generelt ses LAF som delvis hævet over den normalt overskyggende

¹⁵ Hirst 2010:352.

¹⁶ Udtrykket industrikrige er fra Schmidt, Rupert 2005, "The Utility of Force. The Art of War in the Modern World", New York:Vintage Books.

¹⁷ Addis 2011:10-11.

sektariske kvoteorganiseringsdiskurs. Der er på den anden side næppe nogen tvivl om, at grunden til at LAF har vendt det blinde øje til Hizbollahs aktiviteter syd for Litanifloden, som jf. 2006 aftalerne er forbudt område for militsen, er at shiit andelen af personellet er betragtelig. 30-35 % af officerskorpset er shiitter, men det er kun tilfældet for ca. 20 % af soldaterne. Det anslås at 55-60 % af LAF-personalet er sunnier (ikke mindst fra den nordlige Akkar-provins), derefter shiitter med ca. 20 %, kristne 15-18 % og Druser 3-5 %. Det skal understreges, at der aldrig har været afgørende sektarisk baserede splittelser i Libanons væbnede styrker.¹⁸

Organisationen LAF er bygget op på to vilkår: Dels at LAF skal signalere enheden i den libanesiske stat og dermed fungere som en vision om hvordan Libanon burde fremtræde i det internationale system. Dels at LAF er en realitet som med hele sin organisatoriske tyngde og med sine stærkt begrænsede ressourcer og med sine stærke politiske restriktioner skal kunne fungere i den libanesiske strategiske virkelighed.¹⁹

Det sidste sæt af kapabiliteter er de økonomisk-ressourcemæssige. Her er Hizbollah i en privilegeret situation. Hizbollah bliver i vidt omfang finansieret af Iran - dels i form af direkte økonomiske tilskud dels i form af ressourcer, våben og uddannelse. Hizbollah indrømmer helt åbent at være markant støttet og forsynet af den iranske stat. Irans støtte til Hizbollah bliver fra amerikansk side anslået at være af en værdi af 100-200 millioner dollar.²⁰

Hizbollah er en sektarisk milits som ikke modtager støtte fra den libanesiske stat, uanset at skiftende regeringer har fremhævet, at Hizbollah er garanten for at Libanon vil kunne modstå et angreb udefra - og at Hizbollah gennemfører omfattende sociale programmer og foranstaltninger, som er en nødvendighed for en central del af befolkningen.

LAF har et helt andet udgangspunkt. Som statens væbnede styrker er statsmagten eneansvarlig for at der kanaliseres ressourcer til institutionen. Det er en generel opfattelse at LAF er nødlidende økonomisk og ressourcemæssigt.²¹ Dette må dog ses i lyset af, at Libanons procentdel af BNP til de væbnede styrker er 3.3 (2008 med en lille stigning i 2009) og at de samlede militærudgifter er på ca. \$ 900 mil. i 2009. De største udgifter til LAF er til personellet: med 90 % betyder det, at materielanskaffelser betalt af Libanon stort set ikke finder sted.²² I lighed med Hizbollah modtager LAF støtte fra udlandet - USA har hidtil ydet 100 mill. Dollar direkte til støtte til organisationen.²³ Hertil kommer støtte til træning og uddannelse af officerer. Der tilflyder - som omtalt - også våben - om end ofte brugte våbentyper fra overskudslagrene i en række vestlige lande. Problemerne er her manglen på reservedele.²⁴

LAF er fanget i et dilemma: så at sige alle instanser i det libanesiske samfund, i det parlamentariske system og i statsapparatet kan klart se, at LAF er underforsynet med ressourcer af alle slags. LAF kan ikke fremstå som en effektiv militær organisation, der er i stand til at forsvare landet og som er i stand til - sammen med sikkerhedsstyrkerne - at opretholde den indre orden i landet. Alle beklager sig, politikerne, den militære ledelse, det

¹⁸ Kechichian 2008:5-6. Se også Barak, Oren, 2006, "The Transformation of the Lebanese Officer Corps since 1945", *The Middle East Journal*, vol.60, no.1, Winter 2006, 75-93. Oren Barak fremhæver vedr. LAF: "no societal sector is dominant".

¹⁹ Jf. Kahwaji 2010.

²⁰ Addis 2011:19.

²¹ Fremgår af interviews med militærfolk og parlamentarikere i Beirut, marts 2011.

²² Udtalelse af Timur Goksel, http://blogs.law.harvard.edu/mesh/2008/07us_support_for_lebanese_army

²³ En omfattende redegørelse findes i Addis 2011: 3ff.

²⁴ Kahwaji 2010: 4.

civile samfund, ja, også stort set alle regionale statslige spillere i regionen og globalt er bekymrede over LAFs manglende ressourcer og dermed militære evner. Samtidig er der ingen vilje til at overkomme problemet, hverken fra det internationale samfund eller fra den libanesiske udøvende eller lovgivende magt. På trods af en ekspansiv, bugnende økonomi, overflod af luksusgoder, gigantiske bolig og hotelprojekter med snurrende kraner er LAF i besiddelse af forældet, nedslidt materiel, manglende træning, uddannelse, effektivitet.

Hvor Hizbollah synes at have veltrænede og krigsvante soldater, kniber det for LAF. Imidlertid fik LAF sin sag for i kampene omkring flygtningelejren Nahr-al Bared, hvor krigen varede i 3 måneder og blev afsluttet 2. september 2007. LAF fik dyrekøbt kamperfaring: tabene beløb sig til 155 soldater. LAF deltog ikke direkte i 2006 krigen.

Strategier, doktriner og taktikker

Hvilke strategier har Hizbollah for et kunne gennemføre sine mål?

Hizbollah har som det er omtalt i forbindelse med kapabiliteterne – en reputation refererende til tidligere tiders aktioner og til den nuværende situation som placerer organisationen rimeligt højt i befolkningens bevidsthed. Det gælder det forhold, som opfattes som sejrene over Israel. Det er Israels 2000-tilbagestrækning og 2006 krigen, som ses som den første virkelige arabiske sejr over Israel og som en markant non-state actor sejr over en moderne, tilsyneladende uovervindelig postindustriell stat.²⁵ Det gælder det, som forstås som den særlige libanesiske karakter – som uanset afhængigheden af Iran – fremhæves og opdyrkes som noget som er en særlig og vigtig fremtrædelsesform for Hizbollah..²⁶ Det gælder organisationens rolle som at være fortalere for de på en række områder marginaliserede shiitter. Det gælder for Hizbollahs generelle fremhævelse af respekt for religion og endelig ikke mindst for de omfattende sociale aktiviteter og programmer, som gennemføres.

Det er ikke mindst på dette historiske og aktuelle grundlag, at strategierne udformes.

De overordnede strategier er at fremstå som den seriøse, moralsk uanfægtelige uafhængige, ikke-korrupte politiske og militære kraft i det libanesiske samfund, som kæmper for et uafhængigt suverænt Libanon, men som også er i besiddelse af den nødvendige tætte relation til den arabiske og den islamiske diskurs.²⁷ Den specifikt shiitiske dimension underspilles og den generelt religiøse/sociale dimension fremhæves. Endvidere fremhæves det forhold, at Hizbollah er en non-state aktør som imidlertid tjener fædrelandet Libanon, men på ingen måde er en stat i staten eller en enhed, der ønsker at overtage staten.

Den militære strategi er som antydnet en blanding af fire tilgange: en lavteknologisk baseret missil-relateret afskrækkelsesstrategi, en konventionel strategi baseret på industrialiseret krigsførelse, en guerilla-baseret strategi med terrorkrigsførelseselementer og endelig en strategi, som er informationsteknologisk og elektronisk baseret med udgangspunkt i en postindustriell tilgang. Hertil kommer en overordnet alliancebaseret strategi, som inddrager Iran og Syrien som markante alliancepartnere. Dertil kommer en statsning på diasporaer og sympatisører i det øvrige udland.

²⁵ Addis 2011:14.

²⁶ Se ikke mindst redegørelsen om "The policies of Lebanonization", Clive 2010:127ff. Denne politik er "not about to adapt to an already given national identity... but rather it tapped into a historical contest over that very national identity of Lebanon which still remains unresolved". Der refereres til begrebet "Islamico-nationalism". (ibid).

²⁷ Se bl.a. Jones 2010:63-65.

Forholdet mellem Hizbollah og den libanesiske hær •

Afskrækkelsesstrategien er baseret på mobile, mindre missilsystemer, som er mange i antal, som let kan skjules og som – uanset at de er af varierende kvalitet, ikke mindst hvad angår træfsikkerhed – har en destabiliserende effekt på modstanderen. Og modstanderen er klart og entydigt Israel. Netop den varierende kvalitet og træfsikkerhed og usikkerheden om de indgår stærkt sofistikerede nye missilsystemer i arsenalet har en markant afskrækkende karakter, som bevirker voldsomme modforholdsregler fra israelsk side – fx evakueringen af over en halv million israelere under 2006-krigen.

Den afskrækkende virkning – baseret på usikkerhed – fungerer uanset at Israel har et generelt efterretningsmæssigt luftherredømme, som betyder at israelske droner indsamler oplysninger dagligt, baseret på overflyvninger på op til et tocifret antal dagligt. Dertil kommer andre efterretningskilder der viser, at Israel har kort, som viser mere end 1000. Hizbollahstillinger i Libanon.

Afskrækkelsesstrategien er baseret på offensive våbenplatforme, som rammer mere eller mindre arbitrært ind i fjendeland, Israel, som man ser som aggressor og besætter. Ellers er Hizbollahs strategi grundlæggende defensiv. Der er ingen offensive strategier som går ud på at befri det gamle mandat område Palæstina fra den "zionistiske enhed".

Den konventionelle strategi er dels at kunne modgå tunge mobile våbenplatforme som kampvogne og artilleri og bekæmpe pansrede mandskabsvogne samt fly og helikoptere. Dels trænes Hizbollahs soldater i bykrig og nærkamp, ikke mindst for at kunne bekæmpe eventuelle andre bevæbnede enheder, militser. Efter Taif-aftalen er Hizbollah den eneste officielt accepterede militser. Det er som udgør "the Resistance". Men mange sekteriske og andre grupperinger i Libanon er fortsat bevæbnede.²⁸

Den tredje delstrategi som indgår som led i det overordnede strategiske koncept er terrorkrig og guerilla krigsførelse. Der er imidlertid ikke tegn på egentlig markant anvendelse af terrorisme bortset fra enkeltstående begivenheder som kidnapning af israelske soldater. Terrorstrategien synes mere at være en option, som under visse omstændigheder kunne blive en realitet. Guerillakrigen, the "fighting amongst the people" er en gennemprøvet fremgangsmåde, som Hizbollah havde stor succes med i forbindelse med "befrielseskampen" mod Israel i Sydlibanon fra 1985 til 2000, hvor de israelske styrker endeligt trækkes ud.²⁹

Den fjerde delstrategi er den på postindustrielle og it-orienterede tilgange base-rede "win the minds of people". Det er en meget central delstrategi, hvor de mest effektive it-orienterede fremgangsmåder i forbindelse med cyberspace tages i anvendelse, men det kobles sammen med gammelkendte fremgangsmåder som militære opvisninger, gigantiske showorienterede parader og masse møder med generalsekretæren som hovedtaler.

Hizbollah har som vi har set det sine egne strategier. Men fra 2005 begynder militsen som netop samme år i juli indgår i regeringen med to medlemmer – at plædere for "a national defense strategy" som skal etableres gennem dialog. Denne dialog har været fortsat siden – men stærkt vekslende intensitet.³⁰

LAFs strategier er helt afvigende fra Hizbollahs. Som det er fremhævet er det LAFs mål at være Libanons væbnede styrker, det legitime magtmonopol, som skal forsvare Libanon mod mulige fjender og som fundamentalt skal fremme Staten Libanons mål om eksistens, suverænitet, integritet. Dertil at være garant for den indre sikkerhed, dvs fremme stabilitet og sikkerheds i landet og hindre borgerkrig. Dertil kommer sikring mod nypolitiserede sik-

²⁸ Generelle oplysninger se Addis 2011:9ff.

²⁹ Tilbagetrækningen af de israelske tropper i 2000 kan ses som at tæppet blev trukket væk under Hizbollahs raison d'être, som jo netop var modstand mod de israelske styrker i Sydlibanon, jf. Jones 2010:51.

³⁰ Jones 2010:63.

kerhedstrusler som naturkatastrofer, klimatrusler, transnational kriminalitet og mangel på ressourcer, som vand. Videre at sikre de eksisterende ressourcer og nyopdagede ressourcer, fx i Libanons søterritorium. Endelig at sikre landet mod sekterisme og korruption.

Den militære strategi eller doktrin er klart baseret på, at Israel er hovedfjenden³¹. Som Syrien har Libanon ikke nogen fredsslutning med Israel, så der eksisterer i realiteten krigstilstand. Det skal dog understreges, at 2006 krigen ikke var en krig mellem Israel og Libanon: det var Israel contra Hizbollah. At Israel har tilkendegivet, at ved en eventuel ny 2006-lignende krig vil den libanesiske regering blive holdt ansvarlig for Hizbollahs militære aktioner. Med andre ord: det bliver en stat til stat krig.

Men i den militære doktrin indgår også andre dimensioner. Selv om der skulle blive etableret en fredsaftale med Israel og tilmed en aftale Palæstina-Israel vil Israel fortsat være en udfordring for Libanon ikke mindst i kampen om vand- og søterritorieressourcer.

I sine overvejelser over strategier må LAF også inddrage krigen mod terror: Udgangspunktet er den kendsgerning at Libanon i princippet har et politisk pluralistisk system som skal opretholdes og ikke udfordres af fundamentalistiske religiøse bevægelser³² som al Qaeda eller Fatah al-Islam. Det hører som omtalt til LAFs bedrifter i 2007 at bekæmpe Fatah al-Islam som gennem længere tid i stigende grad havde overtaget en palæstinensisk flygtningelejr. Operationen var meget blodig og det tog LAF tre måneder at bekæmpe de relativt få modstandere der var tilbage i byen. Efter kampene var byen så godt som udslettet..

En anden del af LAF-strategisk doktrin er at bevogte og udefra at kontrollere netop de palæstinensiske lejre. Ligeledes har LAF til opgave at sikre, at der ikke er våben i det område syd for Litanifloden, hvor UNIFIL opererer. Her er doktrinen i sig selv klar og præcis nok, men en række praktiske – sandsynligvis selvpålagte restriktioner og procedurer bevirker, at hvis UNIFIL kan rapportere om mulige våbenfund skal LAF tilkaldes for at kunne operere. I praksis betyder det en helt ineffektiv kontrol og implementering af FN-styrkes mandat..

Endnu en dimension i LAF-doktrinen er at sikre, at der ikke er fremmede styrker i Libanon ud over det internationale samfunds soldater.

Konklusionen er, at der er pålagt LAF en række opgaver i forbindelse med funktionen som statens voldsmonopol. LAF har strategiske og taktiske overordnede doktriner for disse opgaver. Men de er tilsyneladende meget generelle – og må være meget generelle – fordi LAF må operere i politisk særdeles følsomme områder, områder, som berører statens enhed og stabilitet.

Hvordan er LAFs strategiske doktrin i relation til fremme af reputation og placering i det libanesiske samfund? Mellemspørgsmålet David Schenker karakteriserer LAF således, "LAF is an important understudied and perhaps the sole respected national institution in a divided country"³³ Som tidligere konstateret er det en kendsgerning at en meget stor del af den libanesiske befolkning slutter op omkring LAF som den legitime væbnede arm for Libanon - uanset dens ineffektivitet – både i relation til den ydre og den indre sikkerhed, dens manglende ressourcer og kapaciteter- og dens svage reputation i regional og international sammenhæng. LAF har selvsagt haft – og har fortsat store interne problemer – politisk som organisatorisk. LAF afspejler den svage stat Libanon, men LAF står også som et symbol på at der dog er visioner om en overordnet enhed.

Til gengæld scorer LAF højt i den interne reputation. Der er en stiltiende anerkendelse af, at LAF ikke kan være – og heller ikke nødvendigvis skal være stærkere og mere militær

³¹ Kahwaji 2010:3.

³² Kahwaji 2010:3

³³ Schenker, David, "Who will command Lebanon's Army?" (www.mei.nus.edu)

aktiv end den til enhver siddende regering ønsker det. LAF skal ikke – i lighed med Hizbollah- være en stat i staten. Men LAF forsøger også at forbedre sit image – fx med videoer og film – men af langt mindre aggressiv natur end Hizbollahs markedsføringsaktiviteter.

I relation til den internationale vinkel er det interessant at konstatere, at LAF forsøger at gøre sig gældende på det regionale og internationale niveau. LAF arrangerede i foråret 2011 i Beirut sin første regionale konference med international deltagelse. Forsker og ekspertkonferencen havde titlen ”Regional Emerging Issues: Challenges and Future Prospects”. En central anbefaling fra repræsentanterne for de mange mellemøstlige stater, inklusive Iran, der deltog, var at ” den sekteriske stat skulle sendes på pension”. Det var LAFs første omfattende forsøg på at markere sig regionalt og globalt på det faglige og politisk analytiske plan.³⁴

Mål for staten Libanon

Hvordan falder en sammenligning mellem Hizbollah og LAF ud, når de to organisationer relateres til mål for Libanon?

Følgende mål er baseret på generelle teoretiske tilgange og kan også tilsvarende identificeres empirisk:

1. at fjerne trusler mod eksistens,
2. mod suveræniteten,
3. mod autonomi,
4. mod integriteten, samt
5. at fremme økonomisk sikkerhed og endelig
6. at sikre fredelige omgivelser.³⁵

Libanons eksistens er et essentielt mål for både Hizbollah og LAF. Hizbollahs egen eksistens er dybt afhængig af at Libanon eksisterer som stat, men det ikke altafgørende. Selv uden et de facto Libanon kunne Hizbollah eksistere som en modstandsbevægelse til en genskabelse af Libanon.

LAF er derimod identisk med staten. LAF er en manifestation – uanset manglende evner og kapabiliteter – af staten Libanon.

Suveræniteten her forstået som Libanons mulighed for at bestemme egen udenrigspolitik, selv at sætte grænserne for suverænitetsafgivelse er ikke central for Hizbollah. Hizbollah lægger mere vægt på at nærtstående nationer – som Syrien og Irak - har mulighed for gennem politisk, økonomisk og militær støtte at øve indflydelse på den libanesiske udenrigspolitik. Hertil kommer Hizbollahs langsigtede og mindre gennemskuelige visioner om en fremtidig mulig kalifatkonstruktion, som på shiitisk basis transcenderer den strikte opfattelse af den libanesiske stat. På den anden side er det evident at Hizbollah ønsker at fremtræde mindre som en sekterisk organisation med sekteriske mål og mere som den patriotiske sindede bevægelse, som satser på endeligt at frigøre Libanon fra Israel.

For LAF er suveræniteten helt fundamental. LAF er netop garanten for at Libanon kan – og afgørende satser på at kunne operere frit i det internationale system. Forenede væbnede styrker – med monopol på suverænitetsåndhævelse – er det koncept, som LAF i princippet skal leve op til. Og som vi ser kun eksisterer i teorien, men ikke desto mindre fungerer som et centralt signal om suveræniteten.

³⁴ RSSC-LAF: The First Regional Conference on Regional Emerging Issues: Challenges and Future Prospects”,

Monroe Hotel, Beirut, 29.March-1 April, 2011: Abstract Book.

³⁵ Se fx Heurlin, Bertel 2001, ”Global, Regional and National Security”, Copenhagen: Danish Institute of International Affairs.

Forholdet mellem Hizbollah og den libanesiske hær •

Autonomien forstået som statens muligheden for og kapaciteten til selvstændigt at kunne føre indenrigspolitik er heller ikke det mest fundamentale mål for Hizbollah. Hizbollah prioriterer mindre legitime tværnationale relationer højt fordi Hizbollah både er en politisk såvel som en militær fraktion og derfor ikke er identisk med den libanesiske stat støtter organisationen politiske kræfter uden for Libanon, som afgørende kan være med til at sætte dagsordenen i det libanesiske politiske system. Der er, som vi har set – stærke bånd mellem Hizbollah og den syriske og den irakiske politiske ledelse.

LAF derimod er ingen politisk kraft i sig selv – militæret spiller ingen selvstændig rolle i den interne libanesiske politik. LAF har en fundamental opgave: at fungere som det eneste egentlige nationbuilding organ med legitimitet og troværdighed. Det skyldes ikke mindst at LAF nødvendigvis må indskrænke sig til at udgøre de opgaver, som pålægges af centralregeringen, hverken mere eller mindre.

Hvordan med målet Libanons integritet, geografisk og befolkningsmæssigt? For Hizbollah er integriteten fundamental: geografisk er grænserne et centralt rationale for Hizbollahs eksistens. The Resistance klynger sig til Sheba-farmsproblematikken og til det forhold, at man ser Israel som den fjende, der dagligt krænker den geografiske integritet ved droneoverflyvninger og spionnet. Den befolkningsmæssige integritet er også en central issue: Hizbollah er sig selv som en vigtig integrationsfaktor for det libanesiske folk og identitetsskaber i relation til fremhævelsen af det forhold, at det netop er det libanesiske folk, der skal bevares og beskyttes.

At dette mål også gælder for LAF på det overordnede plan siger sig selv. Det er de væbnede styrkers opgave. Det mest centrale i denne sammenhæng er imidlertid den identitetsskabende rolle, som overgår Hizbollahs, primært pga LAFs reelle og italesatte legitimitet, som er helt uimodsagt, men som også har karakter af besværgelse..

At Libanon sigter på økonomisk udvikling og stabilitet er indlysende. Her er Hizbollahs interesser mere reserverede. Hizbollah ser ikke gerne selv om man officielt plæderer for det – en stærk libanesisk stat, som vil kunne tage vare på befolkningens velfærd, som vil følge et økonomisk, finansielt solidt forankret nationbuildingproces og som vil kunne udnytte sin økonomiske styrke på ex. som det er foreslået – at hæve militæruddgifterne fra 3 til 5 % af BNP. Det er der klare, indlysende grunde til. Det står i modsætning til LAF, der som organisation i klare vendinger beklager sig over at det libanesiske økonomiske system, som har en betydelig vækst- både på trods af og på grund af dels 2006 krigen og dels den globale finansielle krise – ikke viser den mindste tilbøjelighed til at stille økonomiske midler til rådighed for det udsultede, underfinansierede og generelt udstyrs- og materielmæssigt underforsynede LAF.

Det sidste generelle mål: fredelige omgivelser, dvs stater og institutioner, som i stort omfang accepterer og respekterer ens øvrige fundamentale mål er heller ikke indlysende for Hizbollah. Igen er organisationen helt fundamentalt afhængig af, at der er en klart defineret, objektiv fjende, som også klart tilkendegiver at stræbe en efter livet. Hizbollahs likvidering er et markant og markant udtalt israelsk mål. Intet vil være mere negativt for Hizbollah end fredelige omgivelser. Derfor er det indlysende, at Hizbollah vil modarbejde alle tegn på en mulig fremtidig fredsftale mellem Syrien og Israel, en aftale, som umiddelbart vil få afgørende indflydelse på Libanon. Tilsvarende vil Hizbollah gøre alt for at styrke forholdet til Israels fjender og modarbejde enhver form for vestlig indflydelse på den libanesiske stat og samfund.³⁶

³⁶ Matts Wärn skriver i Jones 2010:146: " As Hizbollah probably is banking on its own ideological assumption of the "ontology of violence" it is confident that Israel never will offer the necessary conditions to please the more demanding pragmatists. Therefore the Resistance will continue. Hiz-

LAF erkender da også Israel som den afgørende fjende, en stat, som man også efter en eventuel fredsaftale vil have vanskeligheder med at have hjertelige forhold til. Det afgørende her er, at LAF ikke har det israelske fjendebillede som en forudsætning. LAF ønsker klart at fremstå som en helt normal militær styrke, som enhver suveræn stat normalt er i besiddelse af, ikke alene for at kunne markere integritet og håndhæve suveræniteten over territoriet, til lands, til vands og i luften, ikke alene for at kunne forsvare landet og imødegå trusler fra konventionelle som ikke-konventionelle mulige fjender men også at kunne forholde sig til nye sikkerhedspolitiske risici og – på sigt at blive internationalt anerkendt som militære styrker, som også vil kunne indgå i internationale operationer og i missioner, som er støttet af det internationale samfund.

De seks globale revolutioner

Afslutningsvis vil vi kort se på Hizbollah og LAFs relationer til det, jeg har kaldt det 21. århundredes seks globale revolutioner.³⁷

Den første globale revolution er Revolutionen i internationale affærer, den internationale orden efter afslutningen af den kolde krig: Sovjetunionens abdicering som supermagt, som efterlader USA tilbage som enesupermagten.

I forhold til denne revolution står Hizbollah som institutionen, som selvsagt er undergivet denne revolutions præmisser, men som klart modarbejder den internationale orden, som revolutionen har skabt. Det sker ikke mindst i samarbejde med stater, som på et tidspunkt af supermagten blev stigmatiseret som deltagere i ondskabens akse, Iran og Syrien. Dertil kommer at Hizbollah er ramt af en af USA's markante politiske doktriner, GWOT, Global War on Terror, af Obamaadministrationen senere modereret til "Contingency Overseas operations". Hizbollah er af USA blevet brændemærket som et terrorismål i terrorbekæmpelsen; EU skelner her mellem Hizbollahs militære del og den civilt-sociale-parlamentariske del.

LAF er i denne sammenhæng markant afhængig af denne revolutions effekter. LAF er fortsat på supermagtens lønningsliste, både hvad angår træning, uddannelse og støtte til våbensystemer og institutionsopbygning og kapacitetsopbygning. Uanset antydninger af udpræget samarbejde mellem Hizbollah og LAF, uanset bekymringer fra visse kredse i Israel, uanset kraftige protester i kongressen er det fortsat amerikansk politik at støtte institutionaliseringen og udbygningen af den libanesiske stat gennem våbenstøtte og anden støtte til LAF. Supermagten vil for alt i verden undgå at Libanon falder helt i grøften som failed state med ekstra potentiale for at blive arnested for rabiate terrorister.

Den anden afgørende revolution er den økonomiske. Verden er efter koldkrigsafslutningen med end nogensinde blevet økonomisk interdependent, med et sammenhængende marked, økonomisk, finansielt, produktionsmæssigt. For Hizbollah er denne revolution positiv fordi den i høj grad medvirker til organisationens fortsatte eksistens og udvikling. Men også negativ, fordi den er et udtryk for en overordnet økonomisk, liberal orden, som Hizbollah bekæmper.

For LAF er denne revolution i sig selv en forudsætning for egen eksistens. LAF er sat til at vogte Libanon, som mere end de fleste lande nyder godt af revolutionen i økonomiske anliggende.

En tredje revolution er den teknologiske, som med etableringen af cyberspace har vendt op og ned på begreberne tid og rum. Her står Hizbollah som en effektiv udnyttelse af

ollah will be promoting the "istinhaad" (awakening) persistently weakening the regimes opting for US-hegemony."

³⁷ Se fx. Heurlin, Bertel, red. 2005, "Det 21. århundredes trusler", København: DIIS.

denne revolution. Alene IT-dimensionen er en af organisationens helt store assets. Hizbollah har fx sit eget net, har sine højteknologiske informations- og kommandorelationer, som i den grad styrker dens position i den asymmetriske krigsførelse. Trods den hierarkiske styringsstruktur formå Hizbollah mere end tilsvarende organisationer at anvende de nyeste teknologiske fremskridt på det elektroniske område.

Her er LAF langt mere tilbagestående. Det libanesiske styre satser ikke på et højteknologisk forsvar og de lande, som yder hjælp og støtte har heller ingen satsninger, hvor LAF-teknologiske evner har høj prioritet.

Den fjerde revolution er den sociale. Den ytrer sig markant ved at individet i stadig højere grad sætter sig igennem som selvstændig aktør: det gælder både politisk, gennem demokrati,

Økonomisk, som forbruger og som investor, det gælder social, som aktiv aktør i civilsamfundet.

Her kommer Hizbollah til kort. Enkeltmennesket som politisk, økonomisk og som social aktør nedprioriteres i de hizbollahske realiteter og visioner. Øverst står det kollektive fællesskab, den sekteriske enhed, den religiøse fællesidentitet. Det arabiske forår kommer derfor klart på tværs. Enkeltindividet som selvstændig aktør modarbejder Hizbollahs langsigtede mål.

For LAFs vedkommende står den sociale revolution som noget positivt. Det er en del af moderniteten, som LAF gerne står for.

Den femte revolution er reguleringsrevolutionen: det forhold, at større og større dele af samfundslivet, af det økonomiske, sociale og politiske liv i alle elementer, i luften, til lands, i havene, i rummet og i cyberspace underlægges nødvendige reguleringer, forhandlede begrænsninger, aftalte restriktioner. Det gælder regionalt som globalt. Klima, forurening, fiskeri, grænseoverskridende kriminalitet, slaveri, trafficking, børnearbejde, dumping. Alt bindes i stigende grad i international eller regional lovgivning.

I denne sammenhæng står Hizbollah primært negativt: international regulering er for det meste at betragte som vestlige tiltag, som ikke er i tæt overensstemmelse med basale religiøse bud.

LAF er i denne sammenhæng på ingen måde markant udmeldende, men i generel overensstemmelse.

Den sidste revolution er Revolution in Military Affairs, den militære revolution. Revolutionen er et opgør med industrialderens krige i retning af informationsalderen. Det drejer sig i høj grad om avanceret command og control, om netværksstyringen, om flade ledelsesstrukturer; det drejer sig om nye former for våbenplatforme og våbensystemer, om leaner og meaner armed forces, om præcisionsvåben, om fjernstyrede våben, det drejer sig om nye strategiske realiteter, fraværet af stat til stat krig, militære interventioner iværksat af det internationale samfund, om asymmetrisk krigsførelse, oprørsbekæmpelse og "war amongst the people".

Hizbollah er klart født ud af RMA, Revolution in Military Affairs. Som ikke-statslig militær aktør, som sekterisk milits, som markant medspiller i en asymmetrisk konflikt spilles på kombinationen af højteknologi og it-styret kommandoledelse på den ene side og på den anden lavteknologiske løsninger. Der spilles på guerillataktikkens "war amongst the people" og en afskrækkelsesstrategi, som spiller på placeringen som statsanerkendt milits med udnyttelsen af skjulte stationære underjordiske platforme. Dertil spilles på blandingen af lavteknologiske, upræcise raketter og muligheden for anvendelse af nyhvervede tilsvarende højteknologiske, præcisionsvåben.

For LAF er RMA en accepteret kondition, som man imidlertid under de nuværende omstændigheder ikke om så blot kommer i nærheden af. Det er en klar vision for LAF at

kunne se sig selv indlemmet blandt de nationer, som bevæger sig i retning af det netværksbaserede krigsførelsespotentiale.

Konklusion

Er Libanon en fejlslagen stat? Næppe. Libanon eksisterer fortsat. Og dels ser man en militshær, som i 2006 med størstedelen af den libanesiske befolkning bag sig kæmper mod en overlegen fjende i en asymmetrisk krig og klarer sig, om end med store tab. En krig, som i en amerikansk rapport omtales som "Hizbollah fought Israel better than any Arab army".³⁸

Dels er det vurderingen blandt de fleste forskere, at LAF spiller en central nation-building rolle i Libanon som også omfatter rollen som "mediator, arbiter, holder of balance".³⁹ Oren Barak udtrykker det således, at LAF har en "remarcable ability to survive an interstate conflict with significant external dimensions" og så samtidig "play a critical role in the state, politics, and society" som ikke er "common for a failed state".⁴⁰

Analysen peger på en stat, som er i splid med sig selv om hvordan man skal forsvare sig selv og med hvilke midler. Det for stater fundametalet voldsmonopol er ikke-eksisterende. Libanon kan som en lille stat ikke forsvare sig selv: men der er intern splid om, hvilke alliancer, der skal satses på.

Men samtidig er Libanon en stat, som bindes sammen af regionale og globale magt-strukturer

Disse forhold betyder, at der mellem det statsidentificerende LAF og det partikularistiske, sekterisk bundne, modstandsbevægelsesorienterede Hizbollah eksisterer gensidig binding, men samtidig en klar opfattelse af, at de to institutioner skal fungere separat og med separate roller. Så længe dette forhold ikke alvorligt anfægtes i den dominerende magtstruktur vil anormaliteten Hizbollah-LAF kombinationen kunne fortsætte.

Men næppe under alle omstændigheder. Som situationen ser ud i efteråret 2011 kan der være tegn på en vigende tilslutning til Hizbollah. Der er to indlysende faktorer: med en revolution fra nedenunder, det såkaldte arabiske forår – ikke initieret fra vestlig side – står Hizbollah som bagstræberisk, konservativt baseret på en uattraktiv ideologi. Dertil kommer, at uanset nok så megen oratorisk støtte til dele af de nye arabiske revolutioner, fastholder Hizbollah sin støtte til sin allierede, det syriske Bashar –regime. Hermed er Hizbollah i et dilemma: skal den moralske-politiske linie, hvor man fremstiller sig selv som en organisation med en høj moralsk og avanceret frihedselskende og magtmodstandsrelateret standing være den fremherskende – eller skal den underordnes den nødvendige alliance til Syrien, som ses som helt afgørende for "Israel-modstanden" ?

Hizbollah står i et skæbnevalg, hvor valgmulighederne er stærkt begrænsede. Et nyt Mellemøsten er ikke det mest attraktive for Hizbollah. Det kan betyde, at LAF rykker mere frem.

³⁸ Biddle 2008:1

³⁹ Barak, "The Lebanese Army":6.

⁴⁰ Ibid.:3.

Libanon i regionen: komplekse relationer

Søren Schmidt, PhD, ekstern lektor, Roskilde og Københavns Universiteter

Libanon ligger som bekendt mellem Syrien og Israel. Og det er da også relationen til henholdsvis den syrisk-israelske konflikt og den palæstinensisk-israelske konflikt, der har en dominerende indflydelse på Libanon og dets politik.

Den regionale indflydelse har især en afgørende indflydelse på Libanons interne politik, fordi landet har mange af den 'svage' stats karakteristika: ringe politisk beslutningsdygtighed og lav effektivitet i håndhævelsen af landet love. Militæret, som er en afgørende institution for et lands politiske integritet og cohesion, er også svagt i den forstand, at det kun har ringe mulighed for at gå op imod en af de konfessionelle grupper, som er den libanesiske statsbygning politiske byggesten. Den konfessionelle opdeling modsvarer af de regionale aktører, der støtter hver deres interne aktør. Iran og Syrien støtter Hizbollah, Frankrig støtter de kristne, Saudi-Arabien støtter sunnierne, mens palæstinenserne må forlade sig på PLO (Palestine Liberation Organization).

Kombinationen af Libanons konfliktfyldte, regionale omgivelser og dets egne interne svagheder, er af afgørende betydning for at forstå, hvad der foregår i Libanon. De eksterne regionale kræfter spiller en stor rolle i Libanons interne politiske liv, samtidig med at interne politiske forhold i Libanon - Hizbollah - har betydning for konflikten mellem på den ene side Syrien og Israel på den anden. Og derfor er det også en illusion at tro, at intern politik i Libanon er adskilt fra de regionale relationer og at der kan ske fremskridt på den ene front uden at der sker fremskridt på den anden.

Den syrisk-israelske konflikt

Libanon har stor betydning for Syrien som en del af dets forsvar mod et eventuel angreb fra Israel og for dets bestræbelser på at genvinde Golan fra Israel.

Et israelsk tank-angreb på Syrien ville lettest kunne foregå gennem Bekaa-dalen og videre gennem den såkaldte 'Homs-åbning' (hvor anti-Libanon bjergene ophører) ind i Syrien. Dette er Syriens sårbare bug og derfor vil Syrien gøre alt for, at de interne politiske forhold i Libanon - og i særdeleshed i Bekaa-dalen - ikke på nogen måde gør det muligt for Israel, at foretage en invasion ad denne vej. 'Lille' Libanon vil i den sammenhæng være underordnet det 'store' Syriens strategiske interesser. Syrien har selvfølgelig også en mere generel strategisk interesse i at have hånd i hanke med, hvad der sker i Libanon i al almindelighed og at der ikke opstår et magt-vakuum, der vil kunne udnyttes af Israel. Lektien fra 1980'erne, hvor Israel allierede sig med maronitterne mod palæstinenserne, Hizbollah og Amal og Syrien, står stadig i frisk erindring hos det syriske regime. Desværre har Syriens overordnede defensive strategiske interesser i Libanon så også den konsekvens, at det sætter snævre grænser for de interne politiske reformer i Libanon i retning af at styrke landets selvstændighed og demokrati.

For Syrien er det vigtigt at få Golan tilbage. Efter våbenhvilen med Israel efter 1973-krigen og udstationering af UNDOF-tropper (United Nations Disengagement Observer Force), har denne front ikke længere kunne bruges af Syrien til at presse Israel. Af samme grund spiller Hizbollah og dets militære tilstedeværelse i Sydlibanon en så vigtig rolle for Syrien. Og da Hizbollah samtidig har en stor interesse i at have Syrien i ryggen for at kunne fortsætte sin kamp mod Israel og sikre sig indflydelse i det politiske system i Libanon (hvor det er underrepræsenteret), er et gensidigt, pragmatisk skæbnefællesskab født til gavn for begge parter. Alliancen styrkes ydermere af, at Iran i sin egen konflikt med Israel, er i alli-

Libanon i regionen: komplekse relationer •

ance med såvel Syrien som med Hizbollah. Endelig er Irak langsomt ved at blive indplaceret i alliancen, ligesom relationerne til Hamas, hvis politiske lederskab holder til i Damaskus, styrkes dag for dag. Alliancen mellem Iran-Irak-Syrien-Hizbollah-Hamas er således en alliance med stor strategisk dybde og er derfor vanskelig at vælte omkuld.

Denne pragmatiske militæralliance styrkes naturligvis yderligere af både det islamistiske ideologiske fællesskab, der er mellem alle parter (bortset fra det sekulære Syrien) og de shia-islamiske bånd mellem Iran, Irak og Hizbollah. Selvom allawitterne i Syrien kan betragtes som en form for heterodoks shiisme, er der ikke historisk nogen særlige bånd til den tolvter-shiisme, som er dominerende i Iran, Irak og Hizbollah. Derimod er der vigtige shia-gravsteder i Damaskus (bl.a. er Imam Husseins datter, Zeinab, der er begravet i udkanten af byen) og som besøges af et stort antal shiitter fra både Irak og Iran. De shiitiske bånd mellem Sydlibanon og Irak/Iran går langt tilbage i historien og de pan-shia-islamiske bånd mellem de shia-islamiske religiøse ledere, der kender hinanden fra de islamiske lærdomscentre i Irak og Iran, spiller også en rolle.

Kort sagt; den pragmatiske forsvarsalliance mellem Iran-Irak-Syrien-Hizbollah-Hamas understøttes af en ideologisk og kulturel samhørighed, der er baseret på såvel islamistiske som specifik shia-islamiske bånd.

Gennem lufthavnen i Damaskus leverer Iran raketter og anden udstyr til Hizbollah, der i dag militært vurderes til at stå endnu stærkere end de gjorde før Israel angreb på Libanon i 2006. Ringen er således sluttet: Israel truer Iran, der enten direkte eller gennem Syrien støtter Hizbollah, der truer Israel. Og vice versa den anden vej rundt. Det er imidlertid ikke sådan, at Hizbollah kan betragtes som en 'hired gun' for Iran eller Syrien. Samtidig med at Hizbollah ønsker at støtte palæstinenserne befrielseskamp, har Hizbollah en endnu større interesse i at styrke deres position internt i Libanon. Og blandt de fleste libanesere er der trods alt delte meninger om, hvor meget man er villig til at betale for Hizbollahs støtte til palæstinenserne. I en situation hvor Hizbollah skulle vælge mellem hensynet til sin alliance med Iran/Syrien og sin interne position i Libanon, ville hensynet til det sidste utvivlsomt veje tungest.

Udover Iran og Syrien har Saudi-Arabien også interesser i Libanon. Libanon er et af Golf-arabernes foretrukne feriesteder om sommeren og servicerer Golf-arabere indenfor bank- og sundhedsvæsen. Ydermere var der tætte personlige forhold mellem den myrdede Rafiq Hariri og det saudiske kongehus og endelig - men ikke mindst - anser Saudi Arabien Iran for at være dets regionale modstander. At anklageren for det internationale specialtribunal, der undersøger mordet på Hariri, nu har rejst anklage mod fire Hizbollah operatører for deltagelse i mordet på Hariri, har selvfølgelig yderligere ophidset saudierne. At Hizbollah sammen med Iran skulle have været involveret i terroraktioner i Saudi-Arabien i 1990'erne, gør ikke deres interesse i sætte en kæp i hjulet på Irans allierede i Libanon mindre. Det er også i overvejende grad det, der på det seneste har fået Saudi Arabien til at gå hårdt op mod styret i Damaskus; nemlig udsigten til et nyt syrisk regime, der i højere grad lytter efter Riyad end efter Tehran. Saudi Arabien er jo ikke just kendt for at være de store tilhængere af demokrati og menneskerettigheder, så deres interesse i den folkelige opstand i Syrien skal mere ses i relation til dets regionale magtinteresser. Men hvis Saudi-Arabien får større indflydelse på regimet i Damaskus, vil det selvfølgelig også få konsekvenser for magtbalancen i Libanon og for Hizbollahs muligheder for udfordre Israel. Udfaldet af den igangværende folkelige opstand i Syrien vil således få stor betydning internt i Libanon og for Libanons regionale situation.

Den palæstinensisk-israelske konflikt

Mens Hizbollahs opbakning er begrænset til de 40 pct. som shiitternes andel af befolkningen udgør, er støtten til den palæstinensiske sag langt bredere og omfatter stort set hele den libanesiske befolkning, bortset fra maronitterne. Men siden Israels invasion af Libanon i begyndelsen af 1980'erne har palæstinenserne ikke udgjort nogen trussel mod Israel og dets guerillaaktiviteter er ophørt. Men til gengæld har Hizbollah overtaget opgaven, hvilket har været med til at give organisationen en særlig status i Libanon; nemlig som national modstandsorganisation og som dem der bærer den arabiske nationalismes flamme videre.

Hizbollahs relation til Israel er som musens i forhold til katten. Musen turrer katten, snupper noget af dens mad og får den til at begå dumheder, som da Israel (katten) angreb Libanon i 2006 og endnu en gang ødelagde meget af landets infrastruktur og dræbte flere end 1000 civile. I stedet for at få den libanesiske stat til at gribe ind overfor Hizbollah, havde det nærmest den modsatte virkning; nemlig at styrke Hizbollahs anseelse og status i Libanon. Omvendt turrer det selvfølgelig også Hizbollah, at Sydlibanon i strid med FN's Sikkerhedsråds resolution 1701 jævnlige overflyves af israelske jagerfly og at de anser Israel for at stå mange af de mord, der de senere år er sket på politiske 'personligheder' i Libanon. Både Israel og Hizbollah forbereder sig nu på endnu en runde i dysten mellem de to og det siges, at Israel i et eventuel fremtidigt angreb ikke længere vil skelne mellem libanesiske og syriske mål. Hvilket i så fald vil udløse Iran's allianceforpligtigelser i forhold til Syrien og måske føre til, at Iran slår til enten direkte eller indirekte mod Israels allierede, USA, i enten Irak eller Afghanistan. Omfanget af de regionale konsekvenser af den forholdsvis begrænsede konflikt mellem Hizbollah og Israel vil derfor hurtigt kunne blive ganske store og uoverskuelige. I en sådan situation vil de udstationerede FN-soldater i Sydlibanon stå lige i skudlinjen!

Vejen frem

Det vil som sagt ikke kunne forventes, at der vil ske fremskridt henimod en bedre fungerende libanesiske stat, hvor det libanesiske militær kan udvide sit monopol på anvendelse af fysisk magt til hele det libanesiske territorium, hvis ikke der også sker fremskridt på de regionale fronter: Israel- Syrien, Israel-Palæstina og Israel-Iran.

Den igangværende folkelige opstand i Syrien mod Asad-regimet, vil også få indflydelse på de regionale spændinger i området. Hvis Asad-regimet falder vil det i hvertfald i første omgang medføre en relativ styrkelse af Israel, fordi der vil gå en rum tid, hvor Syrien på grund af intern uro og måske endda borgerkrig, vil være sat ud af spillet. Hvis der dermed på mellemlang sigt kommer et sunni-islamistisk styre i Syrien og ikke en form for liberalt demokrati, vil Israel komme fra asken og i ilden og græmme sig over, at Syrien endnu en gang kan få et styre, der vil være opsat på ideologiske udenrigspolitiske eventyr, hvor de vil forsøge at aktivere grupper i Libanon og dermed yderligere destabilisere landet.

Da det amerikanske diplomati tydeligvis er kørt fast i forhold til Iran, i forhold til konflikten mellem Syrien og Israel og i forhold til Israel-Palæstina konflikten, er regionens aktører nu igang med at styrke sig militært som forberedelse på næste runde i den nu over 50 årige mellemøstlige konflikt, snarere end at søge en løsning gennem diplomatiske kanaler. Forberedelser på krig er ofte selvopfyldende og udviklingen kan derfor meget nemt gå fra dårlig, til værre, til krig.

Israel og Libanon: fra fjendskab til naboskab?

Lektor Birthe Hansen, PhD, Københavns Universitet

Danmark har i 2009-11 bidraget til den forstærkede UNIFIL-mission i Sydlibanon. Denne har siden konflikten i 2006 været en del af indsatsen for at opretholde fred i området. I 2006 førte Hizbollah-angreb ind i Israel til en israelsk invasion og en godt en måned lang væbnet konflikt. Siden denne har der været nogenlunde ro i området, men en egentlig afklaring og fred er næppe kommet nærmere. Problemet, der har udgangspunkt i Libanons rolle som base for militante grupper, er uløst, og den skrøbelige interne balance i Libanon, hvor de triste minder fra borgerkrigen stadig spiller en stor rolle, gør de libanesiske aktører meget forsigtige. Konteksten for situationen er desuden blevet mere usikker som følge af det arabiske forår: hvad vil der ske i Syrien, hvordan vil magtbalancen i regionen påvirkes, og vil substanslige aktører som Hizbollah veje morgenluft?

Israel spiller en nøglerolle i forhold til Libanon. Hizbollah bruger truslen fra Israel som begrundelse for sine aktiviteter, den libanesiske regering frygter for israelske indgreb som svar på Hizbollah-angreb, og en stor del af det libanesiske establishment giver oprettelsen af den israelske stat skylden for problemerne med de palæstinensiske flygtninge i Libanon.

Dialog mellem Libanon og Israel finder løbende sted i de såkaldte treparts-møder mellem parterne og UNIFIL – *United Nations Interim Force In Lebanon* – på basis af Sikkerhedsrådets Resolution 1701, der fulgte 2006-konflikten. Hidtil har treparts-møderne ført til meget små fremskridt.

Spørgsmålet her er, om parterne i den aktuelle situation med regionalt opbrud har fået større eller mindre incitament til at afklare deres forhold, forholde sig i ro eller påbegynde en ny konflikt? For at diskutere dette ses på tre forhold i det følgende: for det første de grundlæggende interesser og den hidtidige udvikling i det israelsk-libanesiske forhold¹. For det andet UNIFIL's tilstedeværelse og rolle. For det tredje implikationerne af det arabiske forår.

Udviklingen i det israelsk-libanesiske forhold

Kun i et enkelt tilfælde har der været krig mellem Israel og Libanon – hvis man forstår krig som væbnet konflikt direkte mellem to lande. Det var i 1948-49, hvor Libanon besluttede at deltage i den arabiske angrebskrig mod Israel. Angrebet fandt sted umiddelbart efter, at Israel erklærede sig som ny og uafhængig stat på basis af FN's delingsplan. Efter den israelske sejr blev der indgået våbenhviler, herunder også mellem Israel og Libanon, men nogen fredsftale er det endnu ikke blevet til.

Hvis man anlægger et bredere perspektiv og kigger på væbnet konflikt i det hele taget, har det israelsk-libanesiske forhold til gengæld været meget udsat. Fra begyndelsen af

¹ Der har i forholdet også været en række konkrete uenigheder og kontroverser som f.eks. uenigheden om et formodentligt ressource-rigt havområde (http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_world/view/1144722/1/.html; <http://www.dailystar.com.lb/News/Politics/2011/Aug-22-/Lebanon-asks-UN-to-protect-peace-over-maritime-borders.ashx#axzz1VmXI6IJ9>), men det er det direkte sikkerhedspolitiske område, der hidtil har domineret dagsordenen og spillet den største rolle.

Israel og Libanon: fra fjendskab til naboskab •

1949 til sidst i 1960'erne, var der ro ved grænsen mellem de to lande. Substatslige aktører har siden da bidraget til at holde konflikt og fjendtligheder i kog.

På den ene side står Israel med et stærkt nationalt sammenhold og et overlegent militær, og på den anden side står Libanon, der har været plaget af borgerkrig, ekstern indflydelse og har et minimalistisk militær.

Set fra en israelsk synsvinkel er det da heller ikke Libanon i sig selv, der udgør en trussel mod Israel – Libanon er simpelthen for svagt. Til gengæld har netop svagheden udgjort en trussel, da den har muliggjort, at Libanon har kunnet være base for andres fjendtligheder mod Israel (Schiff 1984). På den baggrund har forholdet mellem Israel og Libanon over tid udviklet sig fra relativt 'godartet' til 'ondartet' (Eisenberg 2010), men med en kontinuert israelsk interesse: at begrænse terrorangreb over grænsen for at sikre sin nordlige befolkning (Jones og Catignani 2010: 163).

Set fra et libanesisk perspektiv bidrog oprettelsen af Israel til flygtningestrømme, der ikke er blevet integreret, PLO's indtog i 1970, og senere den delvise israelske besættelse af Sydlibanon frem til 2000 (Spyer 2009: 195). Siden har intern splittelse i Libanon umuliggjort, at centralregeringen har kunnet eller villet forhindre Sydlibanon i at fungere som militantes baseland mod Israel.

I 2006 invaderede Israel det sydlige Libanon efter, at Hizbollah havde angrebet ind over den israelske grænse og dræbt og bortført soldater (om 2006-krigen se Mohamad 2011). Der fulgte en voldsom konflikt, der førte til, at FN indsatte en forstærket UNIFIL-mission som buffer i Sydlibanon.

2006-konflikten udsprang af Hizbollahs angreb. Angrebene blev begrundet med 'modstand mod Israel' og gengæld for tidligere israelske tilfangetagelser af palæstinensere og libanesere fra 1982-2000-perioden, som måske kunne udveksles med tilfangetagne israelske soldater.

Konflikten var den voldsomste siden 1982-konflikten, der var en kulmination på den stadigt hårdere linje, som Israel havde anlagt siden sidst i 1960'erne. Dengang var baggrunden, at palæstinensisk terrorisme tog udgangspunkt i Libanon. Jordan smed efter et opgør PLO på porten i 1970, og Libanon blev organisationens nye base. Dele af Beirut, men især Sydlibanon ('Fatahland') blev brugt i kampen mod Israel.

Israel modgik dette med forskellige foranstaltninger. Udover de militære, der undgik af ramme statslige libanesiske mål og institutioner, satsede Israel på afskærmning, overvågning, bygning af beskyttelsesrum samt mobilisering af frivillige i de nordlige bosættelser (Schiff 1984). Sideløbende med håndteringen af den palæstinensiske terrorisme, udbyggede Israel samarbejdet med kristne libanesere i 1970'erne, men afstod fra fuldt at imødekomme disses ønsker, da det var dets klare mål at holde sig på en vis afstand af libanesisk indenrigspolitik.

Den libanesiske borgerkrig, der brød ud i 1975, førte til en syrisk invasion i 1976. Dermed kom en ekstra spiller på banen, der overlejrerede den libanesiske side i konflikten med Israel. I Israel var opfattelsen i udgangspunktet, at Syrien skulle ud. En svært-bevæbnet arabisk nabo rykkede ind lige over Israel. Der var imidlertid også andre hensyn: for det første blev syrerne optagede af at prøve at begrænse den libanesiske borgerkrig, for det andet blev deres styrker delt mellem Golan og Libanon, og for det tredje lavede Israel en geografisk markering i form af en rød linje.

Efter LIKUD's erobring af regeringsmagten i Israel i 1977, undergik Israels Libanonpolitik en række forandringer i form af, at flere styrker blev indsat, og operationerne blev af længere varighed. I 1982 fandt, som nævnt, den hidtil største israelske operation sted. PLO havde fra Sydlibanon angrebet mål i det nordlige Israel, og Israel ville med invasionen skabe en sikkerhedszone for at komme angrebene til livs.

Operation Fred For Galilæa blev omkostningsfuld. Der var store civile libanesiske tab, men også i Israel blev der stillet spørgsmålstejn ved, om de israelske tab ved denne operation stod mål med dens resultater, og man kunne byde de israelske soldater at udføre defensive opgaver på så offensiv vis.

PLO's militære gren blev trængt ud af Libanon og måtte flytte til Tunis og andre steder. I stedet så en anden militant gruppe mulighed for at fylde det opståede interne magttomrum: Hizbollah.

Israel opretholdt sikkerhedszonen indtil 2000, og UNIFIL genoptog i princippet de mandatmæssige opgaver, som styrken havde haft siden 1978, men som var blevet reduceret i forbindelse med den israelske sikkerhedszone. Syrien afsluttede sit militære engagement i Libanon i 2005 efter pres fra FN og USA, samt efter libanesiske gruppers pres på baggrund af mordet på Rafik Hariri. Herefter stod den svage libanesiske centralregering tilbage sammen med en begrænset UNIFIL-styrke med et lige så begrænset mandat.

Internt i Libanon blev situationen forværret af spændinger som følge af Hariri-mordet. Den tidligere premierminister Hariri var en rig og populær politiker, der tilskrives en stor del af æren for genopbygningen af Beirut. Mistanken om, at Syrien stod bag mordet, opstod straks. Senere har uofficielle forhåndsmeldinger fra Den særlige FN-undersøgelseskommission peget på Hizbollah-medlemmer som ansvarlige.

Hizbollah, der var afhængig af støtte fra Syrien, havde dermed en stærk interesse i at få opmærksomheden vendt andetsteds hen og genoprette sit image som forsvarer af Libanons suverænitet.

Året efter fremprovokerede et Hizbollah-angreb ind i Israel da også et voldsomt israelsk modangreb, og resultatet blev den godt en måned lange konflikt i sommeren 2006. Herefter blev UNIFIL's mandat forstærket.

UNIFIL's rolle

Det internationale samfund har forsøgt at agere buffer siden 1978, hvor UNIFIL været til stede på Sikkerhedsrådets foranledning. I de første år skulle UNIFIL sikre den israelske tilbagetrækning efter Operation Litani, der var et modsvar på PLO-angreb ind i Israel, samt bidrage til den libanesiske regerings kontrol med området. Siden er UNIFIL's mandat blevet justeret efter konflikten i 1982 og den israelske tilbagetrækning i 2000, og efter 2006-konflikten blev det udvidet.

Ifølge Sikkerhedsrådets resolution 1701, skal UNIFIL overvåge våbenhvilen, hjælpe den libanesiske hær (*Lebanese Armed Forces* – LAF) med at afvæbne grupper i Sydlibanon (dvs. Hizbollah), bidrage til tilvejebringelsen af den humanitære indsats, samt hjælpe den libanesiske regering med at opretholde sin grænse².

Af resolution 1701, der fulgte 2006-konflikten, fremgår det således, at UNIFIL har flere formål med sin omfattende tilstedeværelse i området.

To af formålene, at overvåge våbenhvilen samt at bidrage til forløbet af den humanitære indsats, har hidtil været relativt ukontroversielle og er blevet nogenlunde opfyldt.

Et tredje element i mandatet er, at UNIFIL skal hjælpe den libanesiske regering med at overvåge og beskytte grænsen. Dette er hidtil også gået nogenlunde, om end en episode i august 2010 skæmmer forløbet. Israelske soldater beskar bevoksningen foran deres overvågningsudstyr lige ved grænsen, hvilket fik LAF til at skyde, og i alt fire, her i blandt den israelske oberstløjtnant, der havde ansvar for træfældningen, blev dræbt. Den libanesiske hær vedstod at have skudt først, og FN's talsmand erklærede, at de israelske soldater klart befandt sig på den israelske side af grænsen (Ellegård 2010).

² <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/mandate.shtml> accessed 170511).

Det er imidlertid et fjerde element i UNIFIL's mandat, der har vakt størst kritik, og som må anses for fuldstændig uopfyldt: nemlig at hjælpe LAF med at afvæbne substatslige aktører i området. Fem år efter UNIFIL's ankomst har Hizbollah stadig sine våben, får flere (fra Iran og via den syriske grænse), og går mere eller mindre åbenlyst rundt med dem. F.eks. antræffes ofte jægere, bevæbnet med kalashnikovs, da beboerne har ret til at gå på jagt i det i øvrigt jagtbytte-fattige område. Et andet eksempel er problemet med UNIFIL's reaktionstid. De israelske soldater på den anden side af grænsen, der døgnovervåger aktivitet og jagttager våbentransporter, har oplevet, at henvendelser til UNIFIL, kan være nyttesløse. På grund af procedurer for indgriben, er UNIFIL's reaktionstid – i det geografisk set lille område – typisk på et par timer, hvorefter hizbollaherne naturligvis er væk. Det er også sket, at UNIFIL og LAF er nået frem, men har valgt hverken at gribe ind eller rapportere hændelsen³.

Det er klart, at der er tale om en ekstremt følsom opgave, der indebærer risici for opvildelse af folkestemningen, optrapning af vold, og udløsning af de eksisterende spændinger i Libanon, hvor de politiske beslutningstagere generelt set er yderst forsigtige med ikke at forskubbe balancer.

For den libanesiske stat/regering er situationen måske heller ikke så dårlig endda. For det første yder UNIFIL via sin blotte tilstedeværelse en beskyttelse mod eventuelle israelske krænkelser af grænsen i tilfælde af Hizbollah-angreb ind i Israel. For det andet begrænser UNIFIL trods alt Hizbollahs muligheder for at provokere Israel. En ting er at hobe våben op, noget andet er at bruge dem lige for næsen af FN-styrker. For det tredje vinder man tid i libanesiske politik og behøver ikke at udfordre en svært bevæbnet substatslig aktør med folkelig opbakning på et tidspunkt, hvor resten af det politiske miljø ikke har en fælles politik for landets udvikling. For det fjerde sparer man ressourcer og kan, i italiensk bystats-stil (dvs. satsning på handel og kultur på bekostning af forsvarsudgifter), bygge resten af landet op – mens den ydre sikkerhed i det libanesiske tilfælde varetages af det internationale samfund.

Fra et israelsk perspektiv er situationen mindre tilfredsstillende. Hizbollah har fået mulighed for at rekonstituere sig efter 2006-konflikten – og oven i købet at styrke sig selv til senere aktivitet. Dermed understøtter FN-indsatsen den generelle, israelske mistro til FN. På den anden side har UNIFIL's blotte tilstedeværelse efter 2006 hidtil tilsyneladende dæmpet Hizbollahs angrebslyst og fungerer dermed som en ekstra buffer for Israel. Desuden har Israel ikke interesse i et ustabil Libanon, hvor andre, som Syrien og især Iran, ville kunne øge deres indflydelse, og UNIFIL virker også som en buffer mod dette i syd – hvor risikoen er stor.

Det arabiske forår

Omvæltningerne i den arabiske verden i foråret 2011 startede i Nordafrika, langt fra Libanon, og processerne er stadig åbne. Omvæltningerne har imidlertid potentialer til at påvirke det israelsk-libanesiske forhold på flere måder.

Hizbollah kan meget vel imødesee en svækkelse. Organisationen har ideologisk set været en del af det radikale islamistiske alternativ til den aktuelle verdensorden, og der har i den arabiske verden ikke været tungtvejende alternativer hertil før foråret 2011. Liberale strømninger med større appel til de mange unge i regionen er imidlertid kommet på banen, hvorimod islamiske strømninger har lidt nederlag: Det Muslimske Broderskab i Egypten spillede tilsyneladende en underordnet rolle i opgøret, og al-Qaeda mistede sin leder, da Osama bin Laden blev dræbt af amerikanske marinere i en aktion i Pakistan den

³ Eksemplerne er baseret på interviews med UNIFIL-officerer i Libanon, februar 2011.

1. maj 2011. En vigtig allieret for den ideologiske strømning – om end med en noget anden egen ideologi, Syrien, er desuden blevet svækket af egne interne protester mod det siddende, autoritære styre.

På lidt længere sigt er det afgørende, hvordan det egyptiske militær stiller sig. I maj 2011 åbnede det, efter den reelle magtovertagelse, for grænserne til Gaza i strid med Israels aftale med palæstinenserne om grænsekontrol. Hvis Egypten søger at genforhandle eller opsig sin egen fredsftale med Israel, kan Hizbollah, trods ideologisk svækkelse, vejre morgenluft. Da Hizbollah ved siden af sit radikalt islamistiske grundlag påberåber sig legitimitet i kraft af modstanden mod Israel og beskyttelse af Libanon herimod, kan den øvrige ideologiske svækkelse i forening med pres på Israel sydfra, give anledning til forøget voldelig aktivitet.

Endelig kan spørgsmålet om de iranske kernevåbenbestræbelser spille ind. Regimet i Teheran kan føle sig opmuntret til at styrke og fremskynde bestræbelserne på at krydse kernevåbentærsklen i lyset af det arabiske forår: skulle der inspireret heraf komme yderligere protester og oprør i Iran, vil det øge handlefriheden i forhold til at slå disse ned, hvis regimet har kernevåben. Dette vil alt andet lige gøre omverdenen mere forsigtig. Ligeledes giver det arabiske forår mulighed for at styrke og fremskynde bestræbelserne, da USA har opmærksomheden rettet andre steder hen. I forhold til Libyen, hvor oprøret har ført til borgerkrig, uddelegerede USA fra starten en del af indsatsen til koalitionen og allierede. Men udviklingen vil kræve opmærksomhed i en længere periode, og styret i Teheran vil måske udnytte situationen, og her kan interesserne falde sammen med Hizbollahs.

Disse forhold – der peger i forskellige retninger – og en række andre uafklarede processer giver dels en grundlæggende uro i regionen, og dels en heraf følgende usikkerhed. Dette tilsiger, at både de libanesiske myndigheder og Israel udviser stor forsigtighed, og giver dem et incitament til at se udviklingen an.

At det arabiske forår på det ene side giver uro og på den anden incitamenter til forsigtighed, betyder ikke, at der ikke er konkrete, aktuelle udfordringer, der har udviklet sig i tiden før omvæltningerne i den arabiske verden.

Fra et israelsk perspektiv er der grund til at frygte, at Hizbollah vil bruge Israel som syndebug, da substanslige aktører er lidt 'friere' stillet og har andre hensyn at tage, og at interne sekteriske spændinger i Libanon dermed fører til uro over grænsen.

Efter konflikten i sommeren 2006, var der som nævnt debat om krigsførelsen i Israel. Der var en del intern kritik af det israelske forsvars planlægning og konkrete strategi, og der blev rejst spørgsmål om, hvordan et så stærkt forsvar ikke havde kunnet gennemtvinge en større og mere omfattende sejr. Til gengæld var der i juli 2011, fem år efter konflikten, en udstrakt tilfredshed i Israel med, at der i så høj grad havde været ro ved grænsen i de fem år⁴. Bortset fra en hændelse i 2010 (træfældningshændelsen), havde der ikke været raketangreb ind over den israelske grænse. For første gang i 40 år, vil børn, der starten skolen, ikke have oplevet sirener eller katuasha-raketter, har den tidligere israelske forsvarschef, Gabi Ashkenazi sagt i en vurdering af, hvordan det var gået efter konflikten⁵.

På den anden side er den israelske frygt for Hizbollahs formåen vokset i tiden efter konflikten afslutning. Hizbollah rykkede godt nok ca. 25 km længere nordpå og omgrupperede sig i shiitiske landsbyer for at kunne anvende menneskelige skjolde i de befolkningstætte områder. Til gengæld er Hizbollahs raket-bestand både øget i antal, rækkevidde og præcision. Der er forskellige skøn over, hvor stor Hizbollahs kapacitet er, men et

⁴<http://articles.latimes.com/2011/mar/06/world/la-fg-israel-lebanon-border-20110306>.

⁵<http://www.haaretz.com/blogs/mess-report/five-years-after-war-israel-lebanon-border-is-quieter-than-ever-1.372727>

fællestræk er, at antallet er markant forøget. Raketterne kan nå de store byer Tel Aviv og Jerusalem, og også byer i det sydlige Israel. Selv om raketterne ikke kan bruges til en besættelse eller erobring af Israel, kan de bruges til at terrorisere den israelske befolkning og binde militære ressourcer. Under Libanon-konflikten fik Hizbollah raketter fra Syrien, men også Iran har ladet mange våben tilflyde.

Israel har hidtil haft tre svar på situationen efter 2006 og Hizbollahs oprustning. For det første nøje at overvåge grænsen og at sikre en afskrækkelsesstyrke. For det andet at acceptere UNIFIL's tilstedeværelse og søge at drage nytte af denne. For det tredje at presse den libanesiske regering til at forsøge at holde en vis snor i Hizbollah ved at melde ud, at ved fremtidige angreb ind i Israel, vil Libanons regering blive holdt ansvarlig. Hidtil har Israel søgt at holde mellemværendet mellem Hizbollah og sig selv og undgå, at en konfrontation mellem Israel og Libanon som sådan. Med denne udmelding har Israel lagt et større pres på den libanesiske regering, der hidtil har kunnet distancere sig Hizbollahs angreb på Israel for ikke selv at risikere at lægge sig ud med bevægelsen.

Fra et libanesiske perspektiv samler interessen sig om de uafklarede indre forhold, om følgerne af Hariri-sagen, samt om risikoen for, at Libanon i værste fald vil kunne blive brugt som opmarchområde.

Hariri-sagen er overordentlig følsom og rammer dybt ned i libanesiske politik. FN's særlige tribunal har ført til, at fire mænd er blevet sigtet for mordet på den tidligere premierminister Rafik Hariri og 21 andre i februar 2005. De fire sigtede er Hizbollah-medlemmer, som der er blevet udstedt arrestordre på, men Hizbollah har nægtet at udlevere dem.

I januar 2011 fik Libanon ny premierminister, Najib Mihati, og gik ind i en lang regeringskrise. Baggrunden var, at Hizbollah trak tæppet væk under den hidtidige premierminister trådte tilbage i forbindelse med Hariri-tribunalets fund. Først i juni lykkedes det for Mihati at få en ny regering på plads baseret på Hizbollah og allierede.

Der er i litteraturen enighed om, at Hizbollah har meget tætte forbindelser til Iran, får våben og politiske og militær støtte herfra, men også at Hizbollah har en vis autonomi, og at der forskellige linjer i Hizbollah i forhold til den iranske indflydelse. Det var dog bemærkelsesværdigt, at den iranske ambassadør i Libanon, Ghazanfar Roknabadi, i marts omtalte Israel som Libanons ærkefjende og eneste fjende⁶. På fem-årsdagen for 2006-konflikten sagde Hizbollahs næstkommanderende, Sheikh Naim Qassem, det samme, og han gentog det i august i forbindelse med indre uenigheder i Libanon.

At have Israel som Libanons fjende er afgørende for Hizbollah, da en stor del af bevægelsens legitimitet bygger på at være 'modstandsbevægelse', også efter, at Israel i 2000 trak sig ud af Sydlibanon. At vedligeholde opfattelsen af Israel er således vigtig for Hizbollah, og den er ikke blevet mindre vigtig efter 2006-konflikten, hvor Hizbollah efter mange libanesiske mening trak Libanon ind i en unødvendig og blodig konflikt.

2006-konflikten viste konfliktpotentialet i området, og situationen er stadig ikke afklaret. Konteksten er blevet mere kompliceret efter det arabiske forår. Mange udviklinger er åbne, og en ny magtbalance har endnu ikke udkrystalliseret sig. Siden 2006-konflikten har det dog set ud til, at både Israel og Hizbollah ser en ny krig som 'last resort'.

Hizbollah har, trods flere og bedre raketter, kun mulighed for at terrorisere den israelske befolkning, destabilisere og høste hjemlige point. Der er derfor primært grund til tilbageholdende, med mindre bevægelsen inddrages i en større regional konflikt på iransk side. Som ikke-statslig aktør på den militære dimension har Hizbollah dog et større spille-

⁶ <http://www.presstv.ir/detail/167787.html>.

rum, og det kan ikke udelukkes, at bevægelsen under internt pres vil satse på Israel-kortet.

Libanesisk politik er som nævnt præget af stor forsigtighed. Dels på grund af mindelserne og borgerkrigen, dels på grund af den aktuelle, komplekse situation. De langtrukne besværligheder med at få en regering på plads i foråret 2011 vidner om dette, men også usikkerheden om udviklingen især i Syrien⁷ nærmest handlingslammer libanesisk politik. Svaret har hidtil været mere byggeri, mere politisk indflydelse til Hizbollah, samt en forsigtig diskussion af problemerne med det sekteriske styre, men ingen handling. Hizbollah får imens lov at 'beskytte' sydflanken, men på en baggrund af udtrykt libanesisk ulyst ved eventyrpolitik.

I forhold til den langsigtede udvikling vil meget imidlertid afhænge af, hvordan Libanon vælger at håndtere den shiitiske underrepræsentation i forhold til den politiske magtfordeling (Zisser 2009: 174), da Hizbollah er dennes 'spydspids' i kampen, trods begrænset tilslutning til Hizbollahs mål som sådan (*Op. cit.:* 173).

Også Israel har grund til at agere afventende og forsigtigt, selv om den israelske hær er overlegen og har lært af erfaringerne fra 2006. I den labile regionale kontekst, og med et Iran, der udvikler sit nukleare program, har Israel næppe incitamentet til at sprede kræfterne i den aktuelle situation, i hvert fald ikke så længe, at raketterne udebliver. Der kan vise sig større udfordringer.

Begge parter har dermed grund til foreløbigt at satse på UNIFIL's fortsatte tilstedeværelse som en forsikring i en usikker, regional situation.

USA har spillet en tilbagetrukket rolle (om vigtig) rolle under det arabiske forår. Signalerne fra Washington i foråret 2011 har været, at de arabiske befolkninger og/eller politikere skulle lede udviklingen og USA's allierede spille hovedrollen i den eventuelle eksterne indsats. I forbindelse med den FN's baserede intervention i Libyen, lod USA da også europæiske allierede og NATO stå med ansvaret, men bidrog dog på afgørende vis med politiske meldinger, logistik, koordination og krydsermissiler, der banede vejen for den øvrige mission.

Under det aktuelle arabiske opbrud har USA en stærk interesse i, at der ikke udvikler sig for mange konflikter i regionen. I tråd med den hidtidige amerikanske politik, er en bevarelse af det libanesiske demokrati og en udvidelse bort fra det sekteriske system ønskeligt, såfremt det ikke fører til et nyt, internt magttopgør i landet. Ligeledes er det i USA's interesse, at Hizbollah holdes i ro, så Israel ikke terroriseres eller provokeres gennem Hizbollah-angreb. Endeligt er Libanon overordnet set vigtig for USA på et instrumentelt plan på grund af Iran (Hansen 2011). Udviklingen i det arabiske forår er en af udfordringerne for USA, Irans atomprogram er et andet. Som verdens eneste supermagt har USA ikke råd til at tabe den iranske udfordring af syne, og Hizbollah er en brik i dette spil – både på grund af forbindelserne til Iran og på grund af sin relative autonomi. Samtidig er Israels situation blevet mere usikker.

⁷ I slutningen af august 2011 faldt Ghadaffi-styret i Libyen efter internt oprør og international intervention. Dette betyder, at 'nettet strammes' om Assad-styret i Syrien, der har tre muligheder i forhold til det syriske oprør: mere vold (med risiko for international intervention), demokratisering (vanskeligt for styret) og en halvhjertet reformproces (der næppe vil tilfredsstille den fremvoksende opposition). Den syriske samfundsorganisering indebærer en risiko for borgerkrig i forbindelse med forandringsprocessen.

Labil situation

Det israelsk-libanesiske forhold er blevet analyseret ud fra tre væsentlige dimensioner: parternes grundlæggende interesser, UNIFIL og situationen i Sydlibanon, og den regionale kontekst.

I forhold til de grundlæggende interesser, har Israel ikke truet den libanesiske stat, og den libanesiske stat udgør ikke en trussel mod Israel. Til gengæld har der været en skærpet udvikling i forholdet som følge af, at libanesiske politik synes fastlåst over for Hizbollah, der er blevet endnu mere afhængigt af at have et israelsk fjendebillede, og af, at Israel har mistet tålmodighed med den libanesiske regerings manglende kontrol med og afvæbning af Hizbollah.

I forhold til situationen i Sydlibanon og UNIFIL's tilstedeværelse, synes Sydlibanon at være hægtet af den øvrige udvikling i landet, og UNIFIL opfylder ikke mandatet i forhold til afvæbning af Hizbollah. Til gengæld virker UNIFIL som en buffer, der holder parterne adskilt og bidrager til at mindske parternes i øvrigt begrænsede konfliktintencitet.

I forhold til det arabiske forår er situationen labil, og parterne har hidtil ageret afventende og forsigtigt. Med Gadaffi-styrets fald øges presset på Assad-styret i Syrien, der er en vigtig brik i libanesiske indenrigspolitik. Endelig lurer det iranske atomprogram i kulissen som en konfliktrisiko.

I den aktuelle situation ser det derfor ud til, at hverken Libanon, Israel eller USA har nogen umiddelbar interesse i konflikt, og Hizbollah har næppe heller. Men alle parter kan også blive nødt til at reagere på udviklinger, der opstår i processen, eller som fremtvinges af udviklinger i Syrien eller Iran.

Henvisninger

Eisenberg, Laurie Zittrain (2010): 'From benign to malign: Israeli-Lebanese relations, 1948-78'. I C. Jones og S. Catignani, pp. 10-24.

Ellegaard, Lasse (2010): 'Træfningen i Sydlibanon var en test af Hizbollahs vilje til krig'. *Information*, 040810, <http://www.information.dk/240819> (hentet 310511).

Hansen, Birthe (2011): 'US Policy toward Lebanon – Continuity and Change'. I B. Hansen og B. Heurlin, pp. 36-42.

Hansen, Birthe, og Bertel Heurlin (red.) (2011): *Lebanon – Strategic and Military Dimensions*. København: Forsvarsakademiet.

Jones, Clive, og Sergio Catignani (red.) (2010): *Israel and Hizbollah. An asymmetric conflict in historical and comparative perspective*. Oxon: Routledge.

Mohamad, Husam (2011): 'Reflections on the 2006 Israel-Hezbollah War'. I B. Hansen og Bertel Heurlin, pp. 17-28.

Rubin, Barry (red.) (2009): *Lebanon. Liberation, Conflict, and Crisis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Schiff, Ze'ev (1984): 'Lebanon: Motivations and Interests in Israel's Policy'. *The Middle East Journal*, Volume 38, No. 2, Spring, pp. 220-227.

Spyer, Jonathan (2009): 'Israel and Lebanon: Problematic Proximity'. I B. Rubin, pp. 195-212.

Zisser, Eyal (2009): 'Hizballah in Lebanon: Between Tehran and Beirut, between the Struggle with Israel, and the Struggle for Lebanon'. I B. Rubin, pp. 155-176.

Interviews, Beirut og Sydlibanon, 2011.

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk?

Morten Valbjørn, adjunkt, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

De seneste årtiers politiske udvikling i mange af de mellemøstlige lande kan beskrives som en 'transition to nowhere'. Der var tale om et politisk liv præget af pseudovalg til magtesløse parlamenter og politiske reformer, der havde haft til formål at forhindre reel forandring i de liberaliserende autokratier.¹ Med det Arabiske Oprør, der tog sin begyndelse med tunesiske Ben Ali og ægyptiske Mubaraks fald i begyndelsen af 2011 er denne de facto kontinuitet blevet brudt. Endnu er det imidlertid alt for tidligt at erklære, at de seneste omvæltninger vil komme til at udmønte sig i en reel transition til demokrati. Det vil være mere præcist at tale om, at regionen nu befinder sig i en 'transition to somewhere'. Der er dog meget som peger på, at i hvert fald nogle af de mellemøstlige lande, der har været præget af store folkelige protester, i første omgang vil komme til at opleve en form for politisk åbning. Den vil blandet andet finde udtryk i afholdelsen af langt mere frie og fair valg, hvor et betydeligt større antal politiske aktører vil få lov til at konkurrere, end hvad der tidligere har været tilfældet. Der hersker dog ingenlunde klarhed eller enighed om, hvad udfaldet af disse valg vil blive og mere generelt, hvor denne 'transition to somewhere' vil føre Mellemøsten hen. Meget sigende figurerer svarmuligheden 'endnu for tidligt at sige' som den mest populære i en ægyptisk meningsmåling fra juli 2011.²

Et af de emner, som i den forbindelse har været særligt omdiskuteret, handler om islamismens fremtidige rolle i et 'nyt Mellemøsten'. Det gælder både spørgsmålet om, hvordan islamisterne gennem deres politiske deltagelse vil påvirke den generelle politiske udvikling, og omvendt om hvordan gennemførelsen af mere frie og fair valg vil påvirke de politiske islamister såvel som andre dele af den islamistiske scene.

Hvad sidstnævnte angår, er det relevant at erindre sig, at ikke blot er muslimer ikke nødvendigvis islamister, men islamister findes også i flere varianter. Ligesom der findes utallige definitioner af islamisme, er der også mange bud på typologier. En mulighed er at tage afsæt i en relativ bred forståelse af islamisme som en moderne politisk ideologi forbundet med social/politisk aktivisme optaget af implementeringen af en given ideologisk vision af islam i stat/samfund, og herpå sondre mellem fire forskellige typer: en *politisk islamisme*, der er mere orienteret mod aktivisme inden for den formelle politiske proces end mod snæver religiøs mission med det Muslimske Broderskab som typisk eksempel; en *missionerende islamisme*, der findes i ganske forskellige udgaver - strækkende sig lige fra wahhabi-salafisme over sufi-ordener som den marokkanske Retfærdighed & Godgørelse, *al adl wal ihsan*, til meget pragmatiske islamistiske ungdomsorganisationer. De er dog er fælles om at holde sig uden for formel politik til fordel for forskellige former for religiøs aktivisme, *dawa*, med fokus på identitet og moral; en *doktrinær jihadi-islamisme*, der som *al-Qaida* og affilierede glorificerer vold som den primære, hvis ikke ligefrem den

¹ 'Transition to nowhere' er oprindeligt formuleret af Brumberg i en diskussion om liberaliserede autokratier og er nært knyttet til den såkaldte post-demokratiserings-strømning i studiet af mellemøstlig politik, se Brumberg, Daniel (2003). "Liberalization versus Democracy - Understanding Arab Political Reform". *Carnegie Papers - Middle East Series*, Iss 37 (May). Om post-demokratiserings-strømningen, se Valbjørn, Morten & André Bank (2010). "Examining the 'post' in Post-democratization - The future of Middle Eastern political rule through lenses of the past". *Middle East Critique*, Vol 19, Iss 3, pp. 183-200.

² Zogby, James. (2011). "Arab Attitudes: 2011". *Zogby International, & Arab-American Institute Foundation*. No.: July 2011. (http://aai.3cdn.net/5d2b8344e3b3b7ef19_xkm6ba4r9.pdf)

eneste, legitime form for aktivisme og endeligt en *nationalistisk jihadi-islamisme*, der også er kendetegnet ved en militant aktivisme, men primært mod, hvad der ses som en fremmed besættelsesmagt, og som oftest også omfatter social og politisk aktivisme, således som det er tilfældet for Hamas og Hizballah.³

I denne debat om, hvorvidt og hvordan de politiske islamister vil påvirke Mellemøstens aktuelle 'transition to somewhere', og hvordan denne udvikling vil indvirke på den islamistiske scene, er det en smule forenklet muligt at identificere to markante fløje, hvis position henholdsvis kan spidsformuleres i et udsagn om, at "dette er Iran 1979", og at "islamismen er 'so 20th Century'". I det følgende vil begge disse to udsagn og deres rationale blive diskuteret og på den baggrund vil en mellemposition blive skitseret, hvad angår den politiske islamismes plads i et nyt Mellemøsten og implikationer for den øvrige islamistiske scene. Udover Tunesien vil diskussionen især basere sig på tendenser i Ægypten, eftersom det ofte har været sådan, at - med en lettere omskrivning af det klassiske Las Vegas udtryk - 'what happens in Egypt does not stay in Egypt'.

"Dette er Iran 1979..."

Opfattelsen hos den første toneangivende fløj i debatten om islamisternes rolle i Mellemøstens 'transition to somewhere' kan som sagt spidsformuleres i et udsagn om, at 'dette er Iran 1979'. Hovedpointen er således, at såfremt det Arabiske Oprør resulterer i, at der faktisk gennemføres mere frie og fair valg, hvor også islamister får lov til at stille op og konkurrere, vil denne politiske åbning blive meget kortvarig. Fortalere for denne position forudser således, at islamisterne vil vinde sådanne valg over deres sekulære konkurrenter, men det vil herpå vise sig, at deres demokrati-forståelse indskrænker sig til at handle om 'one man, one vote, one time'. De vil således afskaffe alt, hvad der måtte minde om demokrati og i stedet indføre islamisk lov. Med andre ord, risikerer det Arabiske Oprør at ende med at blive en islamis(tis)k revolution, hvor det 'nye Mellemøsten' vil komme til at blive præget af autoritære teokratier som det iranske.

Som støtte for dette scenario henvises der for det første gerne til, hvordan der ikke skulle være nogen fundamental forskel mellem khomeinismen og det Muslimske Broderskab, som faktisk skulle have inspireret Khomeini.⁴ Hvad angår det Muslimske Broderskab, der findes i en række af de lande, hvor det Arabiske Oprør har udfoldet sig, peges der i den forbindelse dels på, hvordan broderskabets ægyptiske grundlægger Hassan al-Banna ikke havde megen fidus til demokrati og så et flerpartisystem som skadeligt, og dels på hvordan brødrene udover historisk at have været voldelige også har fostret skikkelser som Sayyid Qutb, der gerne anses som en af den militante islamismes centrale intellektuelle figurerer, såvel som al-Qaidas Ayman al-Zawahiri. På tilsvarende vis er det blevet fremhævet, hvordan tunesiske al-Nahda historisk har været involveret i militant aktivisme og hvordan bl.a. dele af den gamle frankofone sekulære elite beskylder al-

³ For en yderligere behandling af denne typologi, se Valbjørn, Morten (2009). "There is one Islam, indeed, one for each of us: Religion og politik i det muslimske Mellemøsten", pp. 187-210 i Tonny Brems Knudsen, Jørgen Dige Petersen & Georg Sørensen (eds.) *Danmark og de fremmede - om mødet med den arabisk-muslimske verden*. Aarhus: Academica. Valbjørn, Morten (2008). "Islamismens - mange - udviklingsveje". *Den Ny Verden - Tidsskrift for internationale studier*, Vol 41, Iss 1, pp. 83-95

⁴ Mozaffari, Mehdi (2011). "Det Muslimske Broderskab er anti-demokratier - det vil være katastrofalt at støtte dem". *Ræson*. February 1 2011. Available at: <http://raeson.dk/2011/professor-mehdi-mozaffari-det-muslimske-broderskab-er-anti-demokrater-%E2%80%93-det-vil-v%C3%A6re-katastrofalt-at-st%C3%B8tte-dem/>

Nahda for at ville dominere tunesisk politik og for at have en hemmelig udemokratisk og ekstremistisk dagsorden, som vil vise sig, når først de kommer til magten.⁵

For det *andet* erindrer fortalere for denne position gerne om omstændighederne omkring oprettelsen af den islamiske republik Iran. Selvom den iranske revolution i udgangspunktet snarere var iransk end islamisk, lykkedes det efterfølgende islamisterne først at udmanøvrere de sekulære liberale og socialistiske revolutionære, der havde været med til at vælte Shahan. Siden blev der gennemført en folkeafstemning, hvor den iranske befolkning med 99 % godkendte en ny teokratisk forfatning, der sikrede Khomeini status som den øverste leder og markerede begyndelsen på et islamistisk autokratisk styre.

For det *tredje* refereres der gerne til de algeriske og palæstinensiske erfaringerne med at lade islamister stille op til relativt frie valg med reel konkurrence. Da det algeriske regime i begyndelsen af 1990'erne indledte en politisk åbning stod den Islamiske Frelserfront (FIS) således til at vinde valget i 1991 og de ville have fået magten, hvis ikke militæret havde grebet ind med en mere eller mindre implicit accept fra Vesten, der netop var bekymret over, om FIS var fuldt demokratiske. Efter tidligere at have boykottet de palæstinensiske valg, besluttede Hamas i 2006 at stille op til, hvad der gerne regnes som et af de frieste valg i den arabiske verden. Som bekendt resulterede dette i en valgsejr til Hamas.

I forlængelse heraf peges der for det *fjerde* gerne på, hvordan islamisternes succes i Iran, Algeriet og Palæstina hverken er tilfældig eller burde overraske nogen. Det afspejler blot det tætte bånd mellem religion og politik i det muslimske Mellemøsten, som enhver reel forståelse af mellemøstlig politik må tage afsæt i. Gennem årtier har det netop også været islamister, der har tegnet den toneangivende fredelige såvel som militante opposition. Hvis muligheden melder sig igen, vil islamisterne ifølge denne fløj bruge demokratiets midler til først at tage magten og herpå indføre et udemokratisk islamisk styre, således som det skete i Iran.

"Islamismen er 'so 20th Century...'"

Som diametral kontrast til denne opfattelse om, at den aktuelle 'transition to somewhere' vil skabe et 'nyt Mellemøsten' præget af autoritære teokratier finder man, hvad man kunne kalde den post-islamistiske fløj. De afviser ikke blot Iran 1979-analogien, men mener ligefrem, at det Arabiske Oprør har vist, hvordan islamismen har udspillet sin historiske rolle og som sådan er 'so 20th Century'. I det omfang det giver mening at beskrive det Arabiske Oprør som en revolution, er der ifølge denne fløj ikke tale om en islamistisk, men derimod om hvad Asaf Bayat og Oliver Roy har betegnet som en post-islamistisk revolution.⁶ Denne vil bane vejen for et demokratisk 'nyt Mellemøsten' domineret af mere sekulære kræfter, for hvem religion er en privat sag, der ikke skal blandes sammen med politik. Det betyder også, at årtiers interesse for forholdet mellem religion og politik i Mellemøsten og ikke mindst spørgsmålet om, hvordan man bør betragte islamister, er helt forældet i den aktuelle debat om, hvad der vil kendetegne et 'nyt Mellemøsten' i det 21. århundrede.

⁵ Lynch, Marc (2011). "Tunisia's New al-Nahda". *Foreign Policy - The Middle East Channel*. June 29. Available at: http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisas_new_al_nahda.

⁶ Post-islamisme begrebet er – i lidt forskellige betydninger – blevet lanceret af Asef Bayat og Oliver Roy, som begge også har brugt begrebet i forbindelse med deres analyser af den Arabiske Oprør. Se Bayat, Asef (2011). "The Post-Islamist Revolutions What the Revolts in the Arab World Mean". *Foreign Affairs - Snapshot*. April 26. Available at: <http://www.foreignaffairs.com/articles/67812/asef-bayat/the-post-islamist-revolutions>; Roy, Oliver (2011). "This is not an Islamic revolution". *New Statesman*, February 15. Available at: <http://www.newstatesman.com/religion/2011/02/egypt-arab-tunisia-islamic>

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk •

Som støtte for denne position tages der gerne udgangspunkt i, hvordan der ved de store demonstrationer på Tahrir-pladsen i Kairo ikke var nogen samlende karismatisk religiøs figur a la Khomeini ligesom islamisterne var så godt som fraværende ved de tunesiske demonstrationer, der startede hele det Arabiske Oprør. Trods årtiers snak om, hvordan de udgjorde den eneste reelle opposition spillede det ægyptiske Muslimske Broderskab heller ikke nogen nævneværdig, endelige ledende, rolle i demonstrationerne mod Mubarak. De var derimod splittede, om de overhovedet skulle deltage. Ledelsen erklærede til at starte med således, at bevægelsen som helhed ikke ville spille nogen rolle, men at det stod frit for den enkelte at deltage. Demonstrationerne var i stedet anført af et løst organiseret og ansigtsløst netværk domineret af en ung og globaliserede 'Facebook-generation', som bl.a. talte personer som Wael Ghonim fra Google. De var hverken fascineret af revolutionen i Iran, der fandt sted før de blev født, eller udvidende om, hvordan både det saudiske og iranske bud på en islamisk samfundsmodel blot har skabt undertrykkelse uden at kunne levere overbevisende svar på, hvordan man skaber reel politisk, social og økonomisk udvikling. Selvom en række af disse unge er troende, var de på den baggrund heller ikke interesserede i at sammenblande politik og religion som del af en stor ideologisk vision. Meget sigende genlød de store demonstrationer i januar og februar på Tahrir-pladsen ikke af klassiske islamistiske slagord om, at 'islam er løsningen', om at 'Koranen er vor forfatning' eller om at islam er 'religion og stat', *din wa dawla*. Religion indtog således ikke nogen fremtrædende plads i demonstranternes retorik, der generelt ikke var præget af store forkromede ideologiske visioner, men handlede først og fremmest om, at Mubarak skulle træde tilbage, således at et korrupt diktatur kunne afløses af demokrati.

Rygtet om islamismens død...

Det er således muligt at opregne en række argumenter til støtte for begge disse to fløjes meget forskelligartede udsagn om, hvilken rolle islamisterne vil komme til at spille for Mellemøstens 'transition to somewhere'. Ikke desto mindre er der god grund til at kaste et kritisk blik på såvel den islamistiske som post-islamistiske karakteristika af et 'nyt Mellemøsten'. Hvad angår det post-islamistiske argument synes der på samme tid at have været en tendens til at overdrive de post-islamistiske kræfters styrke og betydning i Mellemøstens 'transition to somewhere', samtidigt med at rygtet om islamismens død synes overdrevet.

Der er for det første grund til at stille spørgsmålstegn ved den prominente rolle, som den unge 'Facebook-generation' er blevet tildelt især i de vestlige medier, hvor de til tider er blevet fremstillet som eksponent for et fuldkomment 'nyt Mellemøsten', der er både sekulært, demokratisk og pro-vestligt. Selvom disse unge utvivlsomt spillede en stor rolle i den første fase især af den ægyptiske del af det Arabiske Oprør, har nogle af de karaktertræk, som i begyndelsen var en fordel, vist sig at være med til at svække deres efterfølgende indflydelse. Deres meget overordnede krav om Mubaraks afgang og fraværet af mere specifikke langsigtede mål var nyttig i skabelsen af en bred alliance ligesom deres ansigtsløse form for netværksorganisering gjorde det svært for det ægyptiske regime at ramme ledelsen. Sidenhen har netop disse træk imidlertid været med til at bidrage til en rådvildhed og intern splittelse, herunder om hvem der kunne udtale sig, om hvorvidt man burde transformere sig til et egentligt politisk parti, og om hvorvidt man skulle fortsætte demonstrationerne på Tahrir-pladsen eller ej. Senest er 6. april-bevægelsen, der gerne associeres med denne 'Facebook'-generation, blevet sprængt i to fløje pga. intern uenighed om fremtidig strategi og ledelse. De unge fra Tahrir synes på mange måder således at være blevet overhalet indenfor af andre og mere traditionelle politiske bevægelser med en

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk •

egentlig ledelse og en parathed til at organisere sig som et formelt politisk parti. Hertil kommer, at selvom der er kommet mange flere sekulære politiske partier har disse haft svært ved at samarbejde om at skabe bredere koalitioner med et klart budskab. I stedet har de brugt mange kræfter på intern strid, hvilket har afspejlet sig i en fragmenteret sekulære politisk scene med et virvar af små og relativt ukendte partier uden større græsrodsorganisering.

For det andet er der god grund til at være opmærksom på, hvordan denne angiveligt post-islamistiske gruppe af globaliserede Facebook-unge kun udgør en lille del af den 80 mio. store ægyptiske befolkning. Eksempelvis har 71 % af ægypterne ikke adgang til internet, og trods al hypen omkring betydningen af de nye sociale medier var det ikke desto mindre kun 6 %, der brugte Facebook som deres centrale informationskilde om demonstrationerne, som 72 % endvidere ikke selv deltog i på nogen måde.⁷ I forlængelse heraf er det også vigtigt at forholde sig til, hvordan flertallet ikke nødvendigvis deler samtlige af disse unges værdier eller visioner for, hvor den aktuelle 'transition to somewhere' skal lede det 'nye Mellemøsten' hen. Hvad angår spørgsmålet om adskillelse af religion og politik peger flere af de meningsmålinger, der har været foretaget efter Mubaraks fald således hverken på, at det ægyptiske samfund er post-islamistisk eller at der er et ønske om at adskille religion og politik. I en meningsmåling fra marts/april 2011 fremgår det på den ene side, at 71 % af de adspurgte ægyptere mente, at demokrati var at foretrække ift. alle andre styreformers ligesom $\frac{3}{4}$ havde et positivt billede af den førnævnte 6. april-bevægelse. Af meningsmålingen fremgik det på den anden side, at hele 88 % mente, at det var vigtigt, at religiøse partier kunne være del af regeringen, 80 % erklærede, at religiøse ledere spillede en positiv rolle for samfundsudviklingen og hele 62 % mente, at landets love strikt burde følge Koranen.⁸ Dette billede er endvidere ingenlunde unikt for Ægypten. I Tunesien, som under Ben Ali gerne blev regnet som det mest gennemsekulariserede arabiske land, viste en meningsmåling foretaget i marts 2011, at hele 48 % ønskede at landets politik skulle basere sig på religion.⁹

For det tredje synes det Muslimske Broderskabs rolle at være alt andet end udspillet i Ægypten. Efter indledningsvist at have indtaget en meget tilbageholdende rolle er brødrene efter Mubaraks fald begyndt at spille en voksende rolle i det aktuelle politiske spil ligesom de fortsat nyder en ikke ubetragtelig opbakning i dele af den ægyptiske befolkning. Allerede ved folkeafstemningen om forfatningsændringer, der fandt sted den 19. marts, stod det klart, at Broderskabet fortsat ønskede og kunne spille en politisk rolle. Broderskabets var således repræsenteret i den forfatningskommission, som militæret havde udpeget. At hele 77 % valgte af stemme for disse forfatningsændringer, som fra Tahrir-pladsen ellers var blevet kritiseret for at være alt for lidt vidtgående, er ikke mindst blevet tilskrevet Broderskabets evne til at mobilisere deres støtter, hvilket bl.a. skete med religiøse argumenter. I Alexandria skulle brødrene således have hængt bannere op, der erklærede, at det var en 'religiøs pligt at stemme ja'. Det blev begrundet med, at forslaget bekræftede forfatningens § 2 om, at islam skal være den centrale kilde til landets lovgivning.

⁷ International Republican Institute. (2011). "Egyptian Public Opinion Survey April 14 – April 27, 2011". No.: June 5 2011. (<http://www.iri.org/sites/default/files/2011%20June%20-%20Survey%20of%20Egyptian%20Public%20Opinion,%20April%2014-27,%202011.pdf>)

⁸ Pew Research Center. (2011). "Egyptians Embrace Revolt Leaders, Religious Parties and Military, As Well ". *Pew Global Attitudes Project*. No.: April 25 2011. (<http://pewglobal.org/files/2011/04/Pew-Global-Attitudes-Egypt-Report-FINAL-April-25-2011.pdf>)

⁹ International Republican Institute & Elka Consulting. (2011). "Survey of Tunisian Public Opinion (March 5-18, 2011)". *International Republican Institute*. (<http://www.iri.org/news-events-press-center/news/iri-releases-tunisia-poll>)

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk •

lagttagere har dog peget på, Brødrene også kunne have en yderligere grund. Man forventede således, at et 'ja' kunne medvirke til at fremskynde afholdelsen af parlamentsvalg, hvilket alt andet lige ville begunstige allerede velorganiserede og kendte politiske aktører såsom det Muslimske Broderskab. Det var ganske vist først i februar 2011, at de erklærede at ville oprette partiet 'Frihed & Retfærdighed', men bevægelsen har en lang historie og er både velstående og velrepræsenteret også uden for Kairo og Alexandria. Ifølge en meningsmåling fra juni er Frihed & Retfærdighed-partiet sammen med Wafd således de eneste partier, som majoriteten af den ægyptiske befolkning kender,¹⁰ og ifølge en anden meningsmåling udtrykker hele 75 %, at de har et positivt syn på det Muslimske Broderskab.¹¹

Dette billede genkendes også fra Tunesien. Selvom al-Nahda var forbudt i Ben Ali-perioden og heller ikke spillede nogen rolle under demonstrationerne i januar fremstår den tunesiske ækvivalent til det Muslimske Broderskab ifølge mange iagttagere i dag som en af de – hvis ikke dén - mest indflydelsesrige aktører på Tunesiens politiske scene. Rachid Ghannouchi er vendt tilbage fra sit eksil i London og al-Nahda har siden den 1. marts, hvor partiet igen er blevet tilladt, været meget aktive i at genopbygge et landsdækkende netværk af partikontorer.¹²

Udover at velkendte politiske islamistiske bevægelser som det Muslimske Broderskab og dets ækvivalenter langt fra synes at have udspillet deres politiske rolle, har en lang række andre islamistiske bevægelser for det fjerde markeret deres indtræden på den politiske scene. Det gælder bevægelser, der tidligere uden held har forsøgt at få status som legalt politisk parti, såsom det ægyptiske midtersøgende Hizb al-Wasat, der allerede blev godkendt den 19. februar. Hertil kommer bevægelser, der tidligere har affejet deltagelse i valg som uislamisk og måske også været militante. Det gælder eksempelvis for al-Gamma al-Islamiyya. De opgav ganske vist allerede deres militante kamp tilbage i 1997, men indtil for nyligt har de afvist at deltage i formel politik og har i stedet koncentreret sig om missionerende aktivisme.¹³ Efter Mubaraks fald har de imidlertid erklæret, at de nu overvejer at oprette et politisk parti for herigennem at søge indflydelse i ægyptisk politik. På tilsvarende vis har Ægyptisk Jihad meddelt, at de vil oprette partiet Fred & Udvikling.¹⁴ Endeligt har man i de seneste måneder kunne iagttage en bemærkelsesværdig udvikling blandt Ægyptens salafister. Denne form for islamisme har gennem de senere år oplevet en voksende tilslutning i Ægypten og vurderes af nogle iagttagere til i dag at udgøre den største religiøse gruppering i Ægypten. Salafisternes fremgang er ofte blevet tolket ind i den post-islamistiske tese om en generel depolitisering af islam. Udover at have en meget bogstavstro tilgang til de islamiske primærkilder har et af de centrale kendetegn ved sala-

¹⁰ IPI Polls. (2011). "Egypt: Towards Democratic Elections". *International Peace Institute with Charney Research*. June 2011. (http://www.charneyresearch.com/pdf/2011June_IPI_Egypt_Poll_Results.pdf)

¹¹ Pew Research Center. (2011). "Egyptians..."

¹² Basly, Rajaa (2011). "The Future of al-Nahda in Tunisia". *Arab Reform Bulletin*, April 20. Available at: <http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=downloadArticlePDF&article=43675>. Usher, Graham. (2011). "Tunisian renaissance". *Al-Ahram Weekly Online*, April 14-20, (<http://weekly.ahram.org.eg/2011/1043/re9.htm>); Lynch, (2011). "Tunisia's New".

¹³ Ashour, Omar (2010). "Continuity and Change in Islamist Political Thought and Behavior: The Transformation of Armed Islamist Movements in Egypt and Algeria", pp. 139-165 in Bahgat Korany (ed.) *The Changing Middle East - A New Look at Regional Dynamics*. Cairo: AUC Press. El-Anani, Khalil. (2008). "Not ready yet". *al-Ahram Weekly Online*, November 13-19.

¹⁴ Samak, Dina. (2011). "Muslim Brothers, Jihadists and Salafists: Egypt's Islamists come in from the cold". *Ahram Online*, March 18; El-Anani, Khalil. (2011). "The new Islamist scene in Egypt". *Al-Ahram Weekly Online*, June 22-29 2011.

fister - i den puristiske såvel som militante variant - således været en udtalt skepsis ift. formel politisk deltagelse såvel som demokrati som princip.¹⁵ Mens sidstnævnte skulle være uforeneligt med princippet om Guds absolutte suverænitæt er førstnævnte blevet anset som korruperende for religionen, idet den herved reduceres til blot at blive et instrument for et politisk projekt. Dette er netop en anke som salafisterne har rejst ift. de muslimske brøders politiske aktivisme. Ikke desto mindre lyder det nu fra skikkelser som Mohammed Hassen, at der ikke findes nogen religiøs begrundelse for ikke at deltage i valg, hvis sådanne kan medvirke til at udbrede religiøse synspunkter,¹⁶ og der er allerede oprettet to salafistiske partier, al-Nour og al-Fadila.¹⁷ I Tunesien berettes der også om en forstærket salafi-trend, bl.a. hos unge tunesere. Dette har bl.a. givet sig til udtryk i ungdomsbevægelsen Hizb al-Tahrir, som de tunesiske myndigheder dog har nægtet at legalisere under henvisning til, at de åbent har erklæret, at de arbejder for oprettelsen af et islamisk kalifat og forbindes med angreb på alkoholbutikker og ikke-tilslørede kvinder.¹⁸ Det seneste halve års begivenheder tyder således på, at under forudsætning af at det faktisk giver mening at deltage i formel politik, behøver salafisme ikke nødvendigvis at være forbundet med en depolitisering af islam. Det er faktisk netop også, hvad man allerede år tilbage har kunnet observere blandt Kuwait og Bahraíns 'politiske salafister', der er repræsenteret i parlamentet.¹⁹

At rygten om islamismens død i det politiske liv er overdrevet, blev yderligere understøttet den 29. juli, da hundrede-tusinder samledes på den symbolske Tahrir-plads, der denne gang rungede af slagord om, at "folket ønsker at implementere Guds Lov" og "Islamiyya, Islamiyya". Iagttagere vurderer, at 90 % af deltagerne var islamister, heraf omkring ½ salafister, og demonstrationen blev efterfølgende betegnet som en 'islamistisk magtdemonstration', der udover at være et svar på den overvejende sekulære demonstration den 8. juli havde til formål at gøre en islamistisk stemme gældende i den politiske debat om Ægyptens fremtid.²⁰

I live men forandrede og splittede...

Selvom der kan være god grund til at udfordre det post-islamistiske udsagn om, at islamismen er 'so 20th Century', betyder det imidlertid ikke, at en politisk åbning med mere frie og fair valg nødvendigvis vil føre til islamistiske valgsejre endsige en islamistisk magtovertagelse, hvor demokratiet vil blive afskaffet til fordel for et iransk inspireret teokrati.

For det første er det relevant at hæfte sig ved, at udover at sunni-islamistiske bevægelser på en række måder adskiller sig fra den shiitiske khomeinisme²¹ så har det ægyptiske Muslimske Broderskab også gennemgået en markant udvikling siden 1970'erne. Alleerede i 1972 gav bevægelsen afkald på brugen af vold og siden 1984 har muslimske brød-

¹⁵ Om salafisme se i øvrigt Meijer, Roel (ed.) (2009). *Global Salafism - Islam's New Religious Movement*, London: Hurst & Co.

¹⁶ Samak (2011) "Muslim Brothers, Jihadists..."

¹⁷ El-Anani (2011). "The new Islamist..."

¹⁸ Basly (2011); Lynch (2011).

¹⁹ Utvik, Bjørn Olav (2010). "For Gud og Friheten - politiske salafier i Kuwait og Saudi-Arabia". *Baby-lon*, Vol 8, Iss 2, pp. 32-43.

²⁰ Lynch, Marc (2011). "Tahrir turning points". *Abu Aardvark's Middle East Blog*. August 1. Available at: http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/08/01/tahrir_turning_points; Negus, Steve (2011). "Salafis in Tahrir". *The Arabist Blog*. July 30. Available at: <http://www.arabist.net/blog/2011/7/30/salafis-in-tahrir.html>.

²¹ International Crisis Group. (2005). "Understanding Islamism". *ICG Middle East Report*. March 2. No.: 37

re stillet op til diverse former for valg og i 2007 fremsatte man planer om at ville oprette et egentligt politisk parti, vel vidende at et sådant aldrig ville blive godkendt af Mubarak-regimet. Parallelt hermed har bevægelsen især siden begyndelsen af 1990'erne gennemgået en ideologisk nyorientering. Islam er blevet fortolket som et politisk system, der bedst er udmøntet i demokratiet. Ved 2005-valget og siden i 2007-udkastet til et partiprogram har dette afspejlet sig i erklæringer om vigtigheden af at sikre borgernes frihedsrettigheder, demokrati, respekt for menneskerettigheder, magtens tredeling, parlamentarisme og konstitutionalisme – om end partiprogrammet også udstillede en række gråzoner.²² Det Muslimske Broderskabs retorik efter Mubaraks fald falder på mange måder i tråd med denne udvikling.²³ Man har været meget opmærksomme på at berolige bekymrede iagttagere i og uden for Ægypten: dels gennem erklæringer om at man hverken ønsker en sekulær eller religiøs stat, men en 'civil demokratisk stat' ligesom man har betonet behovet for politiske reformer, for religiøs tolerance og for et opgør med korrupsionen mens mere specifikke islamiske emner er trådt i baggrunden. Dels gennem forsikringer som Essam el-Erians om, at man ikke er interesseret i magt men blot at udbrede sine ideer og værdier, samtidigt med at man har erklæret, at intet medlem fra det Muslimske Broderskab vil få lov til at opstille til præsidentvalget ligesom man kun vil opstille kandidater til halvdelen af parlamentspladserne. I Tunesien finder man en tilsvarende udvikling hos al-Nahda, der har afsværgt enhver form for militant aktivisme, og er nu meget optaget af at betone vigtigheden af demokrati, et flerpartisystem, en fri presse, religionsfrihed ligesom man beskriver tyrkiske AKP som et forbillede.²⁴

Uanset om dette blot er tom retorik eller ej synes der ifølge der seneste halve års meningsmålinger for det andet ikke at være meget der tyder på, at Ægyptens Muslimske Broderskab står til at få en egentlig jordskredssejr, der vil give dem magten alene. Selvom hele 75 % i en meningsmåling fra april angav, at de havde et positivt syn på det Muslimske Broderskab, er dette således ikke ensbetydende med, at de også vil give Broderskabets deres stemme. I selvsamme meningsmåling angiver kun 17 %, at de ønsker, at det Muslimske Broderskab skal lede en ny regering,²⁵ og hvis man konsulterer andre meningsmålinger, der er foretaget siden Mubaraks fald ligger støtten til Broderskabet kun på mellem 12-17 %²⁶ - en enkelt angiver ligefrem, at kun 2 % ville stemme på Broderskabet, hvis der var valg i dag, men det skal retfærdigvis bemærkes, at hele 65 % her figurerer i gruppen

²² Rutherford, Bruce (2006). "What do Egypt's Islamists Want? Moderate Islam and the Rise of Islamic Constitutionalism". *Middle East Journal*, Vol 60, Iss 4, pp. 707-731; Wickham, Carrie Rosefsky (2011). "The Muslim Brotherhood After Mubarak - What the Brotherhood Is and How it Will Shape the Future". *Foreign Affairs - Snapshot*. February 3; Hvad angår gråzonerne, se Skovgaard-Petersen, Jakob (2007). "Egyptens Muslimske Broderskab i bevægelse". *Udenrigs*, Vol 62, Iss 3. Brown, Nathan & Amr Hamzawy. (2008). "The Draft Party Platform of the Egyptian Muslim Brotherhood: Foray Into Political Integration or Retreat Into Old Positions?". *Carnegie Papers - Middle East Series*. No.: 89 (January)

²³ Brown, Nathan (2011). "The Brotherhood's Coming-Out Party". *Carnegie Commentary*, Iss March 24. Available at: <http://carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=43230>; Wickham, (2011). "The Muslim Brotherhood..."

²⁴ Lynch (2011) "Tunisia's New al-Nahda"; Usher (2011). "Tunisian renaissance"

²⁵ Pew Research Center. (2011). "Egyptians..."

²⁶ For en oversigt over det seneste halve års meningsmålinger vedr. det Muslimske Broderskabs popularitet, Fisher, Max (2011). "Chart of the Day: Muslim Brotherhood is deeply unpopular in Egypt". *The Atlantic Monthly*. July 26. Available at: <http://www.theatlantic.com/international/archives/2011/07/chart-of-the-day-muslim-brotherhood-is-deeply-unpopular-in-egypt/242539/>. IPI Polls. (2011). "Egypt: Towards..."

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk •

'ved ikke'.²⁷ Med andre ord synes det Muslimske Broderskab at blive til en central politisk 'spiller', men uden at kunne dominere den politiske scene alene. Dette billede synes også at passe meget godt på Tunesien, om end al-Nahda med 20-30 % står til at blive en lidt større fisk.

I forlængelse heraf er det for det tredje vigtigt at være opmærksom på, at selvom 29. juli demonstrationen er beskrevet som en 'islamistisk magtdemonstration', er der ingenlunde tale om nogen samlet islamistisk blok. Selvom der måtte være en overordnet enighed om, at Ægypten ikke skal være sekulær, men bevare sin 'islamiske identitet', bl.a. ved at fastholde forfatningens § 2, findes der vidt forskellige opfattelser om, hvad dette nærmere indebærer. Det politisk islamistiske landskab, hvor det Muslimske Broderskab nærmest havde monopol under Mubarak, er i dag således befolket med nye islamistiske partier, der går lige fra en liberal islamisme til ultra-konservative varianter. Denne mangfoldighed blandt de islamistiske partier afspejler sig i en indbyrdes uenige, om hvorvidt man skal arbejde for en egentlig islamisk stat eller en 'civil demokratisk stat med en islamisk identitet'; om hvorvidt lovgivningen skal følge islamisk lov 'strikt' eller blot 'være inspireret'; om hvorvidt man skal søge alliancer med sekulære eller ej; om hvorvidt demokrati primært er et middel eller et mål i sig selv, og om hvorvidt det tyrkiske AKP bør være et forbillede eller ej.

Det er imidlertid ikke blot mellem de forskellige nye islamistiske partier, man finder uenighed. Det gælder også internt i de islamistiske bevægelser, de udspringer af. Inden for al-Gamma al-Islamiyya er der således ikke enighed, om man vitterligt bør oprette et parti, eller om man skal forblive med at arbejde som en social bevægelse. Salafisterne er dybt splittede i spørgsmålet om politiske deltagelse. Nogle er positive over for et sådant skifte og der er som beskrevet allerede oprettet to salafistiske partier. Andre fastholder den traditionelle skepsis med velkendte argumenter om, at islam er uforeneligt med demokrati, hvorfor politisk deltagelse er ugudeligt.²⁸ Det Muslimske Broderskab er ingenlunde forskånet denne interne splittelse. Lettelsen af det eksterne pres, som Mubarak regimets repression udgjorde, kombineret med det Arabiske Oprørs mange nye udfordringer har således været med til at få de interne splittelser, der også tidligere har været at finde blandt Brødrene, til at springe ud i lys lue. Der er delvist tale om en generationskonflikt, der på et ideologisk plan udspiller sig mellem en ældre og mere konservativ generation, der stadigt taler om, at 'Koranen er vor forfatning', og en yngre generation, hvor nogle ligefrem sammenligner sig med de europæiske Kristendemokrater. På den baggrund finder man inden for Broderskabet vidt forskellige opfattelser mht. islamisk lovs betydning, og om i hvilket omfang en accept af demokrati også indebærer, at man abonnerer på et større liberalt værdisæt. På det taktiske plan finder man en stor uenighed, om Brødrene skal forsøge at dele magten med andre konservative kræfter, herunder militæret, eller om man snarere bør alliere sig med de sekulære grupper, som unge Brødre samarbejdede med på Tahrir-pladsen. Endeligt raser der på et organisatorisk plan en kontrovers om, hvorvidt man overhovedet bør oprette et egentligt politisk parti, om hvilken relation et sådant parti skal have til den større broderskabsbevægelse, og endeligt om, hvorvidt brødre kan forbydes at melde sig ind i eller oprette andre partier. Denne uenighed har ført til spekulationer, om Mubaraks fald på paradoksalt vis vil føre til en sprængning af det Muslimske Broderskab. Indtil videre en række prominente skikkelser har forladt Broderskabet, samtidigt med at flere nuværende og tidligere Brødre har erklæret, at de selv vil oprette

²⁷ International Republican Institute. (2011). "Egyptian..."

²⁸ "Egypt's Salafist spokesperson says democracy is dangerous", *Ahram Online*, April 18 2011; Ghosh, Bobby (2011). "The Rise of Moderate Islam". *Time Magazine*, July 14, 2011; Samak (2011) "Muslim Brothers, Jihadists..."

partier som alternativ til Frihed & Retfærdighedspartiet.²⁹ Om end splittelsen ikke er ligeså åbenlys inden for an-Nahda berettes der også her om voksende interne spændinger, bl.a. vedrørende hvilken rolle islamisk lov bør spille i det politiske program, samtidigt med at partiet oplever en stor konkurrence fra de over 50 andre partier, hvoraf flere er islamistiske.³⁰

Hvis man udbreder fokus yderligere til, hvilke mere generelle erfaringer man har med, hvad der sker når islamister inddrages i en valgproces er der for det *fjerde* yderligere grund til at stille spørgsmålstejn ved, om en politisk åbning med mere frie og fair valg nødvendigvis vil føre til islamistiske valgsejre med en efterfølgende islamistisk magtovertagelse, hvor demokratiet vil blive afskaffet til fordel for et iransk inspireret teokrati. På baggrund af en undersøgelse af, hvordan islamistiske partier i 21 muslimske lande gennem 40 år har klaret sig i 89 parlamentsvalg, når Charles Kurzman og Ijlal Naqvis således frem til, at erfaringerne fra de islamistiske valgsejre i Iran 1979, Algeriet 1991 og Palæstina 2006 langt fra er repræsentative for, hvordan islamister klarer sig ved valg.³¹ 'The median performance' for et islamistisk parti ligger på godt 7% af stemmerne og tilsammen får en islamistisk blok ved et valg i reglen kun omkring 15%. Hvad angår islamistiske valgsejre, sker det typisk kun ved de første reelt kompetitive valg efter generationer med et sekulært repressivt regime og dette er end ikke altid tilfældet. Mens det således skete i Jordan 1989, Algeriet 1991, Bahrain 2002, Irak 2005, Palæstina 2006, skete det hverken i Yemen 1993 eller Indonesien 1999. Kurzman & Naqvis peger samtidigt på, at islamister i reglen klarer sig dårligere ved efterfølgende valg, især hvis der er tale om frie og fair valg. Deres undersøgelse peger således på, at jo friere valg, desto dårligere klarer islamisterne sig. Undersøgelsen indikerer endvidere, at der er en tendens til, at islamistiske partier, der deltager i valg, bliver mere demokratisk orienterede, samtidigt med at de imidlertid vedbliver med at være meget socialt og moralsk konservative. Endeligt synes der ikke at være nogen klar sammenhæng mellem en befolknings syn på ønskværdigheden af islamisk lov, og hvordan islamistiske partier i det pågældende land klarer sig ved valg. Trods en betragtelig folkelig opbakning i Pakistan og Bangladesh til et synspunkt om, at en 'god regering bør kun gennemføre islamisk lov' klarede islamistiske partier sig dårligt, hvorimod tyrkiske AKP har oplevet noget nær jordskredssejre i en periode, hvor stadigt færre muslimske tyrkere mener, at et samfund bør basere sig på islamisk lov.

Gamle, nye og forandrede fisk i den politiske andedam

Ligesom det synes relevant at udfordre erklæringen om, at islamismen er 'so 20th Century', er der således også god grund til at stille spørgsmålstejn ved udsagnet om, at det Arabiske Oprør vil ende som den iranske revolution i 1979. Der synes på den baggrund at være plads til en form for tredje mellemposition i debatten om, hvorvidt og hvordan de politiske islamister vil påvirke Mellemøstens aktuelle 'transition to somewhere', og hvordan denne udvikling vil indvirke på den islamistiske scene i et 'nyt Mellemøsten'.

Hvad angår det første spørgsmål vedrørende islamisternes rolle i den mere generelle politiske udvikling i tilfælde af en politisk åbning med mere frie og fair valg, synes der på den ene side hverken at være udsigt til nogen islamistisk revolution eller nogen islamistisk jordskredssejre, der vil kunne lede til en islamistisk magtovertagelse, hvor demokratiet vil

²⁹ Brown (2011) "The Brotherhood's Coming..."; Wickham, (2011). "The Muslim Brotherhood..."; Husain, Ed (2011). "Feuding Brothers". *Foreign Policy - Dispatch*. April 5.

³⁰ Lynch (2011) "Tunisia's New al-Nahda"; Basly, (2011). "The Future..."

³¹ Kurzman, Charles & Ijlal Naqvi (2010). "Do Muslims Vote Islamic?". *Journal of Democracy*, Vol 21, Iss 2, pp. 50-63.

blive afskaffet til fordel for et iransk inspireret teokrati. Det betyder på den anden side ikke, at politiske islamister vil være fraværende på den politiske scene. Alt andet lige vil aktører som Ægyptens Muslimske Broderskab og det tunesiske al-Nahda komme til at figurere som store fisk i den politiske dam, som imidlertid vil myldre med andre skabninger, hvoriblandt en række vil være andre islamister. De vil med andre ord blive centrale politiske aktører, som også kan forventes at kunne ende med at få regeringsansvar, men kun hvis de er i stand til på pragmatisk vis at indgå i koalitioner på en revitaliseret politisk scene, der vil være præget af stor konkurrence blandt såvel sekulære aktører som de mange 'nyligt konverterede' politiske islamister.

Fremkomsten af den sidstnævnte gruppe knytter an til det næste spørgsmål vedrørende den islamistiske scene. Selvom islamismen langt fra synes at have udspillet sin rolle i et 'nyt Mellemøsten', er der imidlertid både sket forandringer *inden for* nogle typer af islamisme og forskydningerne i relationen *mellem* disse. Hvad angår førstnævnte, er den politiske islamisme eksempelvis blevet forandret på flere måder. På den ene side synes denne type islamisme at opleve en revitalisering, som en direkte konsekvens af den generelle repolitisering, som en række af de arabiske samfund oplever i disse måneder. Dette markerer et brud med den trend, der gennem de senere år ellers har præget den politiske islamisme. Ikke mindst som følge af, at det har været stadigt mere meningsløst at deltage i pseudo-valg til magtesløse parlamenter, har denne type islamisme oplevet vigende folkelig opbakning, samtidigt med at eksempelvis de ægyptiske Brødre internt har debatteret, om de helt burde opgive den politiske aktivisme til fordel for en mere missionerende aktivisme. Samtidigt med at denne trend er blevet vendt, har revitaliseringen af den politiske islamisme på den anden side også udfordret det monopol på denne type islamisme, som det Muslimske Broderskab og direkte beslægtede bevægelser nærmest har nydt. Gennem det seneste halve år har man således kunne iagttage, hvordan et væld af meget forskellige og indbyrdes uenige islamistiske bevægelser nu ønsker at deltage i den formelle politiske proces. Med andre ord er den politiske islamisme som kategori på samme tid blevet revitaliseret og langt mere heterogen.

I forlængelse heraf er det også muligt at iagttage forskydninger mellem de forskellige typer af islamisme. Mens forskellige former for missionerende islamisme i overensstemmelse med den post-islamistiske læsning har vundet frem gennem de senere år, ser man nu eksempelvis en politisering af salafisterne, der ellers går som det klassiske eksempel på missionerende islamisme. Hvad angår den militante islamisme, herunder især den doktrinære jihadi-islamisme, fremstår billedet ganske komplekst. På den ene side kan man pege på, at al-Qaidas narrativ om, at forandring kun er mulig gennem vold, udfordres af, hvordan det var muligt på relativt fredelig vis at vælte både Ægyptens Mubarak og tunesiske Ben Ali. Marc Lynch har i en diskussion af den såkaldte 'firewall-tese' endvidere peget på, hvordan jihadi-islamister ofte står svagt i lande, hvor politiske islamister som de Muslimske Brødre står stærkt.³² På den baggrund er det muligt at argumentere for, at den doktrinære jihadi-islamisme er svækket af det Arabiske Oprør såvel som den politiske islamismes revitalisering. Dette behøver på den anden side langt fra at ende med at være tilfældet. Som Søren Hove har anført synes det Arabiske Oprør at være forbundet med flere og nye muligheder for samtlige aktører, herunder ikke blot sekulære og politiske islamister, men også jihadister.³³ I Ægypten er det eksempelvis lykket jihadister at flygte

³² Lynch, Marc (2010). "Islam Divided Between 'Salafi-jihad' and the 'Ikhwan'". *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol 33, Iss 6, pp. 467-487

³³ Hove, Søren (2011). "Al-Qaida og omvæltningerne i Mellemøsten", pp. 153-166 in Lars Erslev Andersen, et al. (eds.) *Arabisk Forår - Baggrund og konsekvenser*. Copenhagen: Ræsons Forlag. Se

Vil det nye Mellemøsten blive (post)-islamisk •

fra fængsler, hvor de havde været indespærret i årtier, ligesom omstruktureringer af de repressive, men også ganske effektive sikkerhedstjenester vil kunne give større manøvre-frihed for voldelige grupper. I så fald disse næres af undertrykkelse, marginalisering og skuffelser, er det også værd at være opmærksom på, at de enorme forventninger, der findes til, hvad det Arabiske Oprør vil bringe af ikke blot politiske men også økonomiske forbedringer, næsten ikke vil kunne andet end skuffe. Endeligt er det vigtigt at erindre sig Jillian Schwedlers pointe om, hvordan forholdet mellem inklusion og moderation er ganske komplekst.³⁴ Udover at bevægelser, der inkluderes i den politiske proces, til tider kun modereres på nogle områder, men ikke andre – jf. pointen om hvordan politiske islamister bliver mere demokratiske men forbliver meget socialt og moralsk konservative – er der også eksempler på, hvordan der som en reaktion på en sådan inklusion kan opstå radikale udbrydergrupper, der anklager 'modergruppen' for at sælge ud. Det var netop tilfældet ved den ægyptiske præsident Anwar Sadats delvise inklusion af det Muslimske Broderskab i 1970'erne, hvilket på den ene side medvirkede til, at Brødrene nedlagde våbnene, men var på den anden side også anledning til oprettelsen af militante grupper som Islamisk Jihad og al-Gamma al-Islamiyya. Med andre ord vil revitaliseringen af den politiske islamisme kunne svække den jihadistiske islamisme, men dette behøver langt nødvendigvis at være tilfældet.

I forlængelse af det Arabiske Oprør, som kom bag på de fleste, er det blevet anført, at der i dele af mellemøstforskningen gennem de senere år ikke har været tilstrækkelig opmærksomhed omkring sekulære bevægelser, herunder forskellige former for ungdomsbevægelser, og at dette skulle hænge sammen med en overdreven fokusering på forskellige former for islamismes betydning for mellemøstlig politik. For så vidt angår den manglende opmærksomhed på grupper uden for den islamistiske scene er denne kritik i et vist omfang berettiget. Dette bør dog ikke lede til, at islamismen i stedet helt ignoreres. Selvom der er udsigt til, at den politiske andedam efter det Arabiske Oprør også vil tælle sekulære skabninger, vil der ligeledes være islamister, hvor nogle endog vil fremstå som ganske store fisk, om end de kan være blevet forandret af de aktuelle omvæltninger. Én blandt flere dagsordner for de kommende års mellemøstforskning bør derfor være at opnå en bedre og dybere forståelse af, hvordan de politiske islamister vil påvirke Mellemøstens aktuelle 'transition to somewhere', og hvordan denne udvikling vil indvirke på den islami-stiske scene i et 'nyt Mellemøsten'.

også Scheuer, Michael. (2011). "Why the Mideast revolts will help al-Qaeda". *Washington Post*, March 4.

³⁴ Schwedler, Jillian (2006). *Faith in Moderation: Islamist Parties in Jordan and Yemen*, Cambridge: Cambridge University Press.

Libanon: En epoke i dansk militærhistorie

Oberstløjtnant Ove Kjærsgaard Hansen og presseofficer Janni Møller Thomsen

Efter en henvendelse fra FN besluttede det danske folketing at sende 147 danske soldater og personel fra Beredskabsstyrelsen til det sydlige Libanon med virkning fra november 2009. I juni 2011 besluttede Regeringen at trække styrkerne hjem. En dansk soldat har mistet livet under opgaveløsningen i Sydlibanon.

Baggrunden

Den 15. marts 1978 protesterede den libanesiske regering til FN's sikkerhedsråd over, at israelske styrker invaderede Libanons territoriale grænser i jagten på militante palæstinensere. Fire dage senere vedtog Sikkerhedsrådet resolution 425 og 426, hvori de henstillede til Israel om omgående at trække deres styrker ud af Libanon. Samtidig blev United Nations Interim Force in Lebanon formeret, og de første styrker ankom til det sydlige Libanon den 23. marts 1978.

I juli 2006 opstod der på ny uroligheder mellem den militante del af Hizbollah og Israel, som førte til krig mellem dem. Krigen varede i 34 dage og kostede tusindvis af menneskeliv, mens endnu flere blev sendt på flugt.

Mandatet for UNIFIL

Gennem FN kom en våbenhvile i stand den 14. august mellem Hizbollah og Israel, og Blue Line blev optegnet på kort og håndhævet mellem de to parter. Resolution 1701 blev vedtaget, og det er den resolution, UNIFIL stadig arbejder under. Styrken kan øges op til 15.000 soldater, men består lige nu af 12500 personer fra 32 lande (Kilde: Unifil.unmissions.org).

UNIFILs primære opgave er at støtte den libanesiske Regering og de libanesiske myndigheder i at opretholde de territoriale grænser, samt undgå fornyede kamphandlinger. UNIFIL skal bistå Regeringen i at afvæbne alle andre fraktioner end landets militær.

UNIFILs mandat er givet for et år ad gangen og skal fornyes senest den 28. august 2011. Den libanesiske regering har sendt deres anmodning til FN's generalsekretær Ban Ki-moon.

Den danske indsats

FN henvendte sig i 2009 til Danmark med et ønske om, at Danmark skulle bidrage til opgaveløsningen i det sydlige Libanon med blandt andet et multifunktionelt logistikkompani, der skulle overtage efter polakkerne, da de trak sig ud. Et enigt Folketing med undtagelse af Enhedslisten besluttede at sende 147 danskere til missionen for at bidrage til at sikre freden i det uroplagede område.

Den danske opgave har primært bestået i at yde logistisk støtte til alle nationer i FN's område, men danskerne har også varetaget en bred vifte af opgaver på diverse lagre, depoter, cafeteriaer, transportopgaver og i samarbejde med Beredskabsstyrelsen varetaget brandberedskabet i hovedkvarteret i Naqoura. I UNIFILs hovedkvarter sidder yderligere 5 stabsofficerer på nøglepositioner. Den danske styrke er tildelt udrustning og beføjelser til at anvende magt ved selvforsvar, hvorfor UNIFILs Code of Conduct er en vigtig brik i soldaternes uddannelse.

De to første danske hold blev sammensat af Flyvevåbnets folk, der var udsendt på to hold af fire måneders varighed, hvorefter Hold 3 var opstillet fra Hæren. I december 2009 mistede Hold 1 en soldat i en bjærgningsulykke. Flyverspecialist Kjeld Møller Møllergaard

mistede livet, da hans bjergningskøretøj skred ned af en skrænt med ham og en kollega i styrhuset.

Situationens udvikling

Trusselsbilledet, som UNIFIL opfatter det, har ikke ændret sig i den periode, hvor danske enheder har været i UNIFIL. Truslen bliver vurderet ud fra to punkter: En situation langs Blue Line, der kan eskalere og/eller et uventet terroristangreb på UNIFIL. Hold 4 har, som det eneste hold, oplevet begge dele.

Efter en lang periode med rutinemæssige opgaver er situationen ændret ad flere omgange. Den 15. maj 2011, der på arabisk kaldes Nakba Day (Katastrofens Dag. Datoen for staten Israels oprettelse), marcherede tusinder af palæstinensere mod Blue Line og det "tekniske hegn", der markerer tilbagetrækningslinien fra krigen i 2006. Lebanese Armed Forces (LAF) kunne ikke holde folkemængden tilbage, og de israelske soldater måtte i mangel af Riot Control udrustning anvende skarp ammunition for at hindre de demonstrerende i at passere hegn.

Resultatet var 10 dræbte og over 100 sårede. UNIFIL var allerede i alarmberedskab på dette tidspunkt, men kunne kun gribe ind, hvis der kom en anmodning fra LAF. Denne anmodning kom ikke. Samtidigt udspillede det samme scenarie sig på den Syrisk-Israelske grænse, men her var der ingen lokale myndigheder, der forsøgte at lægge sig imellem. Dette skabte i kølvandet en hektisk diplomatisk trafik mellem de involverede lande, men efterfølgende var der påfaldende roligt.

Efterfølgende har en FN-rapport kritiseret den israelske anvendelse af dødbringende våben mod ubevæbnede demonstranter. Dette er af Israelerne til gengæld opfattet som meget ensidigt, og de har kritiseret FN's særlige udsending til Libanon, Michael Williams, for at tage det libanesiske standpunkt, hvorefter de officielt har afbrudt forbindelsen til FN's særlige udsending.

Den anden betydende ændring kom for UNIFILs vedkommende den 27. maj 2011, da UNIFIL var mål for et terrorangreb mod en italiensk kolonne ved havnebyen Saida ca. 20 km nord for UNIFILs ansvarsområde på UNIFILs hovedforsyningsrute til Beirut. Ingen har endnu taget skylden for dette angreb, hvilket ingen heller har gjort ved de foregående IED-angreb på UNIFIL.

Det samme mønster gentog sig, da UNIFIL igen blev ramt af en vejsidebombe den 26. juli 2011. Denne gang var det en fransk kolonne, der var målet. Der var ingen dræbte ved de to angreb, men af de tilsammen tolv sårede, var to såret alvorligt. Den udeblevne melding fra en organisation, der vil tage ansvaret, giver selvfølgelig anledning til mange udlægninger og konspirationsteorier om, hvor de skyldige skal findes. Fælles for de to angreb er, at undersøgelserne endnu ikke er afsluttet. I skrivende stund er der indført flere sikkerhedstiltag og enkeltforanstaltninger, og der er flere på vej.

November 2011

Den danske regering besluttede i juni 2011 at trække de danske styrker hjem fra Libanon med udgangen af november 2011. Hold 5, der netop er ankommet til Naqoura og bliver det sidste hold i denne omgang, lukker og slukker efter endt mission. FN har officielt bedt Serbien, Belgien, Polen og Østrig om at afløse det danske kontingent, men afgørelsen er endnu ikke truffet.

Mandatet for den danske indsats udløber den 30. november, men en ting er sikkert: De danskere, der har været indsat under UNIFILs kommando, har ydet en professionel indsats og nydt stor respekt blandt de andre nationer i UNIFIL.

Libanon: muligheder for en arabisk vækkelse?

Ambassadør i Libanon, Jan Top Christensen

Et signalement af en region i bevægelse

De arabiske lande har i alt for mange år være præget af politisk forstening og mange af dem af økonomisk stagnation, misrøgtet af en række diktatorer, der ved stærk repression var i stand til at holde befolkningen nede. Flere af disse lande er i mange år blevet betegnet "moderate arabiske lande" og har været vigtige partnere for Vesten, mens styrernes modstandere blev dæmoniseret. Var Vesten reelt interesseret i demokrati i Mellemøsten, eller var det mere hensigtsmæssigt at have autoritære regimer, der sikrede vestlige interesser?

Den arabiske verden var i vidt omfang gået i stå. Mange mente, at demokrati ikke kunne forenes med islam. Andre fokuserede på staternes historiske oprindelse og strukturer, der var vanskelige at fjerne. Men omsider ser der ud til at ske noget, som måske vil ændre regionen uafvendeligt gennem de kommende år. Arab Revolution, Arab Uprising, Arab Awakening, Arab Spring er termer, vi alle har stødt på det sidste halve år hver gang, vi har åbnet aviser, internet og TV. De mange forskellige betegnelser signalerer både forskellige opfattelser af, hvad der sker og måske også forskellige forhåbninger. Mange er bange for, at "foråret" vil blive afløst af "efterår", hvor nye ekstreme, udemokratiske religiøse styrer afløser de gamle regimer. Andre er mere optimistiske, og taler om, at man har passeret "the point of no return", hvor de folkelige krav om mere indflydelse og større lighed vil sætte sig igennem på et tidspunkt. Måske det er nyttigt at have den franske revolution i erindring og huske, at opgøret med det royale enevælde i 1789 kort efter blev afløst af et styre, der massivt undertrykte anderledes tænkende, og at vi skal frem til 1848, før der blev plads til noget, der bare ligner vore dages demokrati, som i øvrigt hurtigt blev afløst af kejserdømme for en tid.

Tunesien og Egypten var de første lande, hvor opgøret med undertrykkelsen kom i gang. Senere har flere lande fulgt trop, bl.a. Libyen, Marokko, Algeriet og Bahrain med meget forskellige forløb. Og Yemen fortsætter sin vej mod afgrunden. Hvor alle disse protestbevægelser fører hen, er umuligt at sige. Men en ting er sikkert, og det er, at de arabiske lande generelt befinder sig i en mere usikker og ustabil situation.

Vestlige medier peger særligt på den yngre generation, som bortkastede deres frygt for regimernes brutale repression og begyndte med store demonstrationer at fortælle de aldrende diktatorer, at man ikke længere ville acceptere at blive udelukket fra indflydelse og ikke ville acceptere det åbenlyse kleptokrati. Der lægges i forklaringen af forløbet stor vægt på anvendelsen af de nye sociale medier og de arabiske satellit-kanaler, særligt Al Jazeera, som nødvendige instrumenter i den folkelige mobilisering. Det er blevet mere acceptabelt at være uenig. Og det er gradvist blevet umuligt for de autoritære styrer at kontrollere den offentlige meningsdannelse.

Der er ingen tvivl om, at den skrigende kontrast mellem den virtuelle verden, hvor de unge havde frihed og lighed, og den virkelige verden præget af autokrater, korrupcion og nepotisme, har været en vigtig del af baggrunden for den arabiske vækkelse. Men andre iagttagere peger også på en bredere social og økonomisk utilfredshed. Bl.a. henviser den tidligere EU-rådgiver på Mellemøsten og i dag indehaver af tænketanken "Conflicts Forum", Alistair Crooke på, at der i Egypten i betydelig tid forud for demonstrationerne på

Tahrir-pladsen fandt store arbejderdemonstrationer sted i Kairo og Alexandria, der trodsede Mubarak-styrets repression og dermed banede vejen for de unges krav om frihed og indflydelse.

Rami Khoury, leder af Issam Fares Institute for Public Policy and International Affairs, AUB, Libanon, har i sine mange analyser af den arabiske vækkelse kaldt termen "det arabiske forår" for neo-orientalisme. Termen signalerer ifølge RK en opfattelse af, at alle arabere er ens og kan grupperes som en enkel kategori, der tænker og handler på samme måde. Vesten mangler at forstå implikationerne af de frie araberes egen søgen efter selvbestemmelse og definition af deres egenart i nationale politikker.

En tid så Levanten ud til at blive mindre berørt af den folkelige protest og opstand, og mange troede i lang tid, at de eksisterende styre i Syrien og Jordan havde tilstrækkelig folkelig opbakning til at ville være i stand til at tilpasse sig situationen med mindre justeringer. Præsidenten i Syrien udtrykte i et interview i januar 2011 med Wall Street Journal med stor selvtillid, at hvis de arabiske lande ikke havde reformeret allerede, så var det for sent. Den udtalelse har efterfølgende ramt ham hårdt i nakken som en boomerang. I dag anvender hans sikkerhedsstyrker brutale metoder til at bekæmpe de folkelige demonstrationer, som er ved at have bredt sig til de fleste større byer. Styret henviser til bevæbnede grupper med støtte udefra, som vil fjerne det sekulære styre. Styret har spillet ud med en række reformforslag, men mange tror efterhånden, at det er "for lidt og for sent". Der er stor usikkerhed mht., hvordan Syrien kommer ud af krisen. Vil det lykkes – i første omgang, som i Teheran i 2009 mht. "den grønne bevægelse" – at svække protesten ved massiv repression, eller vil Syrien ende med at gå op i den sekteriske limning og komme ud i et kaotisk forløb, hvor det er svært at se noget egentligt alternativ til det nuværende styre? I Jordan har kongen også forsøgt sig med nogle tiltag, regeringsudskiftning, forhøjelse af lønningerne i den offentlige sektor og reformer. Selv om situationen der ikke ser så dramatisk ud som i Syrien, så har vi næppe heller i Jordan set de sidste aktioner fra den del af befolkningen, der ønsker større demokratisk indflydelse.

Libanons vækkelse blev foreløbig beskeden og kortvarig

Libanon har også mærket forandringerne i regionen, men ind til videre kun i meget beskeden omfang. I hvert fald hvis man ser bort fra den såkaldte "Ceder-revolution", der i 2005, efter mordet på tidligere premierminister Rafik Hariri, omsider fik smidt den syriske hær ud af Libanon efter ca. 30 års tilstedeværelse. Nogle mener, at "Ceder-revolutionen" indvarslede det, man nu er vidne til i andre arabiske lande. Demonstrationen med milliondeltagelse i 2005 havde ganske rigtigt åbenlyst en umiddelbar effekt. Men reelt var der ikke tale om omvæltning af det libanesiske samfund. Den politiske iagttagelse Michael Young foretrækker at tale om en intifada og understreger dermed protestaspektet i aktionen. Forløbet siden 2005 har klart demonstreret, at der ikke eksisterede en egentlig politisk platform, som de involverede parter kunne blive enige om og anvende som grundlag for gennemførelsen af samfundsforandringer. Med dannelsen af Mikati-regeringen sommeren 2011 blev 14. Marts-koalitionen, "Ceder-revolutionens" kernegruppe, marginaliseret i rollen som opposition.

Med tydelig inspiration fra Tunesien og Egypten var der også i Libanon tidligt i 2011 og frem til april tilløb til at etablere en demokratibevægelse, idet man koncentrerede sig om kritik af det sekteriske politiske system og den udbredte korrupsion. Der var både tale om små "permanente" demonstrationer rundt om i Beirut med uddeling af løbesedler og underskriftsindsamling samt om store en-dagsdemonstrationer. Den største demonstration nåede op på vel 30.000 personer. Der blev talt om, at disse demonstrationer ville fortsætte og gradvist opbygge momentum til omsider at få afskaffet det politiske sekteriske sy-

stem, som reelt har umuliggjort en egentlig modernisering af Libanon siden dets selvstændighed i 1943. Men i stedet for at vinde yderligere momentum, så det allerede før sommeren ud til, at demonstrationerne i denne omgang havde tabt pusten. Og det selv om Libanon er præget af nogle af de samme alvorlige problemer, som også har været drivende kræfter i de andre lande (mere herom nedenfor).

Der foreligger ikke præcis viden om demonstranternes baggrund, men vurderingen er, at der var tale om en bred kreds, hovedsageligt af unge, veluddannede og studerende – formentlig flest med en 8.Marts-koalition-orientering. Ønsket om et sekulært politisk system støttes retorisk bredt og har en fin reference i de spor, som Taif-aftalen af 1989 ved afslutningen af borgerkrigen lagde ud for Libanon, men som aldrig er blevet realiseret.

Ziad Baroud, der var indenrigsminister foråret 2011, erklærede, at hvis han ikke havde været indenrigsminister, ville han selv have deltaget i demonstrationerne i kampen for det sekulære samfund. Baroud er varm fortaler for demontering af sekternes monopol på privatretten og indførelse af forholdstalsvalgmetoden i Libanon for at bryde gamle familiers og gruppers monopol inden for de enkelte sekter. På et valgdonormøde i opfølgning på parlamentsvalget i juni 2009 provokerede han bevidst forsamlingen ved at gratulere den tilstedeværende irakiske ambassadør med Iraks valgsystem, som Baroud "misundte", fordi det netop illustrerede, at man udmærket kunne have et system baseret på proportionalitet på trods af en blandet religiøst sammensat befolkning. Med kendskab til den unge partiløse advokat og mangeårige civilsamfundsaktivist virker hans ord overbevisende. Men når de ældre politiske ledere, der har været ved magten gennem borgerkrigen 1975-90 og fortsat spiller dominerende politiske roller i dag, også retorisk støtter opgøret med sektetismen, så virker det mindre overbevisende for mange libanesere. De spørger om hvilke initiativer, der er blevet taget over de seneste tyve år for at afskaffe det ineffektive og udemokratiske sekteriske politiske system.

Meget tyder på, at den begyndende protestbevægelse i Libanon i sidste ende havde svært ved at holde sammen på sig selv præcist på grund det, den ville bekæmpe, sektetismen. Identiteten hos de fleste libanesere er nemlig ikke bundet til nationen Libanon, men til den sekt, man nu en gang er født ind i. Med de atten anerkendte trossamfund, der findes, giver det mange skodder ned gennem samfundet, der gør det svært at mobilisere om fælles problemer. Det er også tidligere set i Libanon, at sociale krav og nye bevægelser, f.eks. i mange år miljøspørgsmål og studenterbevægelse blev ko-opteret af det sekteriske politiske system. Dertil kommer, at forårets protestbevægelse vurderes at have haft dominans fra venstresiden (i al dets upræcise definition). Mens mange borgerlige måske har haft sympati for det overordnede formål, så har metoderne ikke tiltalt dem. Der var åbenlyst i forbindelse med forberedelserne af demonstrationerne også uenighed om, hvor bredt parolegrundlaget skulle være. Bl.a. fik forsøg på inddragelse af spørgsmålet om kvinder i samfundslivet en kold skulder fra demonstrationsledelsen, selv om spørgsmålet er ganske relevant, hvis man vil modernisering af det libanesiske samfund. Der er p.t., efteråret 2011, ingen kvinder i Mikati-regeringen og kun tre ud af 128 parlamentsmedlemmer.

Ved forsommerens start, sammenfaldende med universiteternes eksamenstid, syntes demonstrationerne at have mistet momentum. Paradokset er, at den svage libanesiske stat, som normalt kritiseres for at være utilstrækkelig i et moderne samfund, netop har beskyttet landet mod den krise, andre lande har oplevet. Det kan dog slet ikke udelukkes, at nye forsøg på mobilisering vil følge, for sektetismen fortsætter med at være en afgørende forhindring for et moderne og økonomisk effektivt samfund, og grundlæggende genfindes i Libanon en række af de afgørende bagvedliggende sociale og økonomiske faktorer, som har båret protesten frem i bl.a. Tunesien og Egypten.

Fattigdom, ulighed, arbejdsløshed og korrupcion: grund til utilfredshed

Libanon er i UNDPs seneste Human Development Index fra 2009 placeret mellem Jordan og Tunesien. Libanon er dog kendt for den ringe kvalitet i den offentlige statistik, selv om der på det seneste er inddraget teknisk assistance til forbedringer. En ting er, at man politisk har valgt ikke at gennemføre folketællinger siden 1932, da man er klar over, at en ny opgørelse ville udstille urimeligheden i, at de kristne, som engang var i flertal, fortsat i dag sidder på 50 % af pladserne i parlamentet og regeringen, mens de vurderes reelt i dag højest at udgøre 35 %. En anden ting er, at flere af de tal, der optræder i internationale statistikker om Libanon, er "guesstimates".

Libanon er præget af stor fattigdom. Ifølge UNDPs seneste opgørelse, så befinder 28 procent af befolkningen i dette øvre-mellemindkomstland sig under den officielle fattigdomsgrænse på 4 USD per dag og 8 procent lever i absolut fattigdom under 2USD per dag – dette samtidig med, at Libanon har et lag af beskidtrige, der demonstrativt udstiller deres rigdom med Beverley Hills-lignende kæmpevillaer og smarte biler, der ville få alle til at vende sig om i Bredgade. Fattigdommen er erkendt og drøftes politisk. Salim Sayegh, socialministeren i Saad Hariri-regeringen, fremlagde i 2010 en analyse og plan for det sociale område. Men den libanesiske stat er notorisk svag og ressourcefattig. Amal Ghorayeb-Saad, politisk analytiker, har i sin karakteristik af Hizbollahs placering betegnet partiet/bevægelsen som "en stat i ikke-staten". Hvis fattigdommen skal fjernes, skal bl.a. den nuværende skattelovgivning og gennemførelsen heraf reformeres kraftigt. Det bliver næppe i Mikati-regeringens tid frem mod parlamentsvalget i forsommeren 2013, at man skal forvente at se større ændringer herved.

Uligheden i Libanon er stor og Gini-koefficienten ligger på linje med de fleste arabiske lande på anslået ca. 0,37. Fattigdommen er mest udtalt i Nord Libanon (særligt i Akkar-regionen), hvor ca. 21 procent af befolkningen lever, men som huser 38 procent af de fattige og små 50 procent af de allerfattigste. Også det sydlige Libanon ligger fortsat i den meget lave ende af indkomstskaalen trods de senere års forbedring af situationen der. Arbejdsløsheden er ifølge UNDP, i international sammenhæng i dag beskedne 8 procent (et tal som antastes af mange økonomer, der mener det snarere er 20 procent!), men afgørende for den sociale og politiske mobilisering er, at næsten halvdelen af disse udgøres af gruppen på 15-24 år. Kvinder ser ud til at være hårdest ramt, formentlig fordi en større andel af mændene søger job i udlandet.

Libanon var i 2010 nummer 127 på Transparency Internationals indeks for korrupcion (hvor Danmark var nummer et). Der tales offentligt og kritisk om korrupcionen i Libanon. Tidligere premier-minister Saad Hariri lancerede i 2010 et program til bekæmpelse af ondet og problemet har høj prioritet i Mikati-regeringens program fra sommeren 2011. Korrupcionen fremmes af sekterismens nepotisme. Civilsamfundet er aktivt i sin kritik af fænomenet. Men der er ingen tvivl om, at det vil tage lang tid, før Libanon får korrupcionsproblemet ned på europæisk gennemsnitsniveau. Derfor vil dette problem og de andre nævnte økonomiske og sociale problemer fortsætte med at kunne være et vigtigt mobiliseringsgrundlag for nye bestræbelser på ændring af det libanesiske samfund sammen med et mere velfunderet opgør med det sekteriske politiske system.

Libanons egenart i den arabiske verden

Libanon adskiller sig på flere måder fra de andre arabiske lande. Der er ikke akkumuleret så megen protest i kedlen og derfor ikke udsigt til en eksplosiv proces.

Landet har med det særlige demokratiske system med mange partier, det har haft siden uafhængigheden i 1943, givet mulighed for fremførelse af kritik af den siddende regering og lancering af egne bud på en bedre samfundsmodel. Forskellige partier og

grupper har domineret over tid. Ser man på de store sekteriske grupper og store linjer, så kan man tale om den kristne fase (med klar maronitisk dominans) fra skabelsen af landet Libanon i 1920 under det franske protektorat til borgenkriegen i 1975. Med Taef-aftalen i 1989 blev der justeret på magtforholdene og sunnitterne fik med overførslen af den eksekutive magt fra Præsidenten til Ministerrådet under premierministerens ledelse en markant forbedring af deres politiske indflydelse. Måske der snart skal justeres på denne model for at sikre shiitterne en mere passende indflydelse i forhold til deres sekts størrelse. I hvert fald så længe det politiske system er defineret som værende sekterisk.

På trods af det forhold, at flere præsidenter og premierministre er blevet likvideret i landets relativt korte historie, så kan landet også – f.eks. i modsætning til Egypten, Tunesien og Syrien - fremvise mange nulevende præsidenter og premierministre, som indikation på, at demokratiet lever til en vis grad. Libanon har altså ikke haft en autoritær politisk leder siddende i årtier, som har kunnet være mobiliseringsgrundlag for en bredt baseret protestbevægelse.

Libanon har, trods eksistensen af en censur-myndighed, der især er sensitiv over for, hvad der opleves at kunne puste til den sekteriske strid, en betydelig grad af ytringsfrihed. Der findes en sand urskov af trykte og elektroniske medier, hvorimellem den demokratiske debat i vidt omfang kan udfolde sig. Samfundskritik behøver således ikke at blive puttet til side og gemt. Stort set ingen libanesiske medier overlever ved egen kraft (salg og reklamer), men har politiske partier eller stærke pengefolk bag sig, der i meget vidt omfang bestemmer linjen. Det samlede oplagstal for alle libanesiske aviser svarer nogenlunde til oplagstallet for en af de danske omnibus-aviser.

Som ovenfor nævnt, er en meget vigtig bremseklovs for den arabiske vækkelses udfoldelse i Libanon det politiske systems sekteriske karakter og identitetsskabelsen forbundet hermed. Den fattige maronit vil således typisk ikke forene sig med den fattige shiit og sunnit og gøre op med libanesiske klassesamfund. De vil formentlig først og fremmest søge at afhjælpe deres dårlige sociale og økonomiske situation ved at henvende sig til sektens lederskab og få hjælp gennem deres private sociale systemer. Den svage libanesiske stat (Libanon placeres som nummer 34 på Foreign Policy's seneste opgørelse over fejlslagne og skrøbelige stater) finansielt, organisatorisk - leverer på mange områder ikke serviceydelser eller ydelser af kvalitet. Staten fastholdes svag for fortsat at kunne give plads til sekterismen. Med en stærk velfærdsstat ville en betydelig del af det sekteriske systems raison d'être forsvinde. Der er mange interesser bundet op i sekterismen og kooperationskapaciteten er veludviklet. Den britiske journalist og Libanon-ekspert, Robert Fisk, sagde efter 2006-krigen mellem Hizbollah og Israel, at så længe Libanon er sekterisk, kan det ikke blive en moderne stat. Andre er mere pessimistiske mht. fjernelsen af det sekteriske system. MaxWeiss udtrykker fatalistisk i sin nye bog, *In The Shadow of Sectarianism*, at problemet er, at uden sekterisme vil Libanon ikke længere eksistere.

Det sekteriske politiske system fremelsker klientilisme. Men det er også netop denne vertikale opdeling af det libanesiske samfund, der gør det vanskeligere at mobilisere folkeligt og bredt. Tilhørsforholdet er til sekten/klanen. Der mangler en klar enstrenget personificering af system-problemerne som f.eks. i Tunesien og Egypten. Og selv om der sker krænkelse af menneskerettighederne (tortur, ulovlig tilbageholdelse mv.), så finder der ikke systematisk massiv undertrykkelse sted i Libanon som i andre arabiske lande.

Foreløbig ser det derfor ud til, at den arabiske bølge ikke vil blive til meget mere end et lille skvulp i Libanon, hvor sympatisk den sekulære bevægelse ellers måtte synes. Nogle ser den store demonstration i 2005 efter Rafik Hariri-mordet med mere end en million deltagere som en forløber og inspiration til, hvad der i dag sker i de arabiske lande. Der synes ikke pt. mulighed for at Libanon igen vil danne forbillede, tværtimod risikerer Liba-

non at blive overhalet af mere moderne udgaver af demokrati de kommende år i andre arabiske lande.

Arabiske ustabilitets negative påvirkning af Libanon

Selv om man ikke foreløbig kan forvente markante ændringer i Libanon i lyset af den arabiske vækkelse, så er der ingen tvivl om, at landet på forskellige måder er blevet konkret berørt. Og mange Libanesere frygter, at landet specielt kan blive meget negativt påvirket af udviklingen i Syrien.

Libanons økonomi er i dag (efteråret 2011) mærket af den generelle usikkerhed og ustabilitet i regionen. Set fra Vesten er billedet af Libanon rodet og skrøbeligt. Også fordi der indimellem er sikkerhedsepisoder, der ikke har noget at gøre med den arabiske vækkelse, men som fjører brikker til klichéen om det farlige Libanon; f.eks. væbnede sammenstød med Israel ved den fortsat ikke anerkendte sydlige grænse, episoder i den nordlige by Tripoli, hvor to fattige nabolag jævnligt kommer op at toppes og bl.a. anvender RPGs i udvekslingerne samt andre voldelige småepisoder rundt om i landet. Selv om mange af disse formentlig ikke har politiske motiver, medvirker de til at fastholde billedet af Libanon som et land, der næppe er kommet helt ud af borgerkrigen. Det begrænser den kommercielle interesse i at engagere sig.

Over de seneste år har landet set vækstrater på 7-9 procent i BNP. Men i lyset af situationen er der sket et markant fald i aktivitetsniveauet. De seneste vurderinger for 2011 ligger på 2,0 procent fra forsigtige IMF og 3,5 procent fra investeringsfirmaet EFG-Hermes. Andre indikatorer peger i samme retning. Turismen, som er en meget vigtig indtægtskilde, er faldet markant. Færre flyver til Libanon. Hotellernes belægningsgrad faldt de første seks måneder med næsten 50 procent. Investeringslysten er dæmpet både hos de arabiske og vestlige investorer. Libanons traditionelle reeksport til særligt Syrien er også ramt. – Hvorvidt dannelsen af Mikati-regeringen over sommeren vil kunne bidrage til at bremse faldet i de økonomiske indikatorer er usikkert, men fra flere sider er der forventning herom, ja endda forhåbning om, at det vil kunne gå opad igen.

I Libanon følges udviklingen i den øvrige arabiske med stor interesse, men det er af historiske, geografiske, politiske og økonomiske grunde naturligvis konflikten i Syrien, der tiltrækker sig hovedparten af opmærksomheden.

Personer fra Syrien har søgt tilflugt i Libanon, særligt over nordgrænsen. UNHCR har angivet et niveau på nogle tusinde. Det er ikke oplyst, hvor mange af personerne formodes at være flygtninge. Strømmene er ikke taget til, og der har været en tendens til trafik i begge retninger. Som altid med UNHCR-assistance risikerer den at blive en "pull-factor". Strømmene vurderes foreløbig ikke at skabe de store problemer.

På sikkerhedsområdet har der ikke været signifikante ændringer, ingen markant "spillover" fra Syrien, selv om en del medier forsøger at dramatisere sikkerhedsepisoder over de seneste måneder. Men jævnlige konflikter mellem fattige sunnitter og alawitter i Tripoli-området har været "traditionen" over mange år. Og de seneste to angreb på UNIFIL-konvojer sommeren 2011 – formentlig udført af små ekstremistiske sunni-grupper - fjører sig blot til listen over tidligere angreb (medmindre der kommer yderligere angreb inden for den kommende tid).

Der er betydelig bekymring hos mange libanesere for, at Libanon kan blive trukket med ned i det sorte hul, hvis Syrien begynder at falde fra hinanden efter sekteriske skillelinjer, og at sunni-shia-modsætningen kan skærpes. Andre har større tiltro til, at styret i Syrien, trods de seneste måneders store tab af menneskeliv, vil være i stand til at overleve i hvert fald for en periode ligesom styret i Teheran overlevede den "grønne bevægelse" i 2009, og faktisk begynde at gennemføre nogle af de reformer, som der er lagt op til mhp.

demokratisering af landet. En sådan transformation kunne evt. ske ved en slags teknokratregering med præsident Bachar Assad i spidsen og med involvering af islamistiske repræsentanter. Fra 8.Marts-tilhængere peges også med henvisning til flere eksempler på, at det bør undersøges nøje, om der er udenlandsk støtte til oppositionens væbnede kamp i Syrien. Og det påpeges, at hvis 14.Marts er involveret heri, så risikerer det at trække den syriske konflikt til Libanon.

Syrien-krisen deler ikke overraskende vandene i Libanon. Generelt er 14.Marts-koalitionen anført af Saad Hariri stærkt kritisk over for repressionen udført af Assad-regimet og forlanger, at den nye libanesiske regering deltager i Vestens kritik af det syriske styre, bl.a. via FN's Sikkerhedsråd. 8.Marts-koalitionen og premier-minister Mikati forsøger at finde en position ud fra grundholdningen, at Syrien er og forbliver Libanons store nabo. Mikati har formuleret en position, hvor han forsøger at gå på to ben. Han henviser til, man ikke ønsker, at Syrien skal blande sig i Libanons indre anliggender. Derfor skal man overlade til Syriens befolkning at finde egne løsninger, men samtidig kritiserer han volden og undertrykkelsen af fredelige demonstrationer. General Aoun, leder af det største kristne parti, FPM, vil give syriske præsident en chance for at indføre demokrati og peger på, at de, der efter stor sandsynlighed ville tage over efter et sammenbrud (Muslimske Broderskab) med deres udgangspunkt i Sharia-lovgivning, er modstandere af demokrati. I starten af september kom der en overraskende støtte til Syrien-regimet fra den nye maronittiske patriark Rai med sæde i Libanon, da han lagde sig op ad Aoun og ville give Bachar Assad en chance. Udmeldingen kom i Frankrig kort efter møde med præsident Sarkozy. Rai's bekymring er de kristne i Syrien, som har været beskyttet af det syriske regime. Den maronittiske kirke har historiske rødder i Syrien tilbage til det femte århundrede.

Hizbollah har haft svært ved offentligt at kombinere sin traditionelle selvopfattelse som forsvarer af de undertrykte og begivenhederne i Syrien. Hassan Nasrallah, leder siden 1992, har i sine mange taler givet støtte til Assad og samtidig peget på indflydelsen fra udlandet med støtte til væbnede grupper. I mindre fora er givet en mere nuanceret analyse, hvor det erkendes, at det syriske styre bliver nødt til at gennemføre en demokratisering og forhindre, at den øgede økonomiske frihed medfører for stor ulighed. Situationen i Syrien udgør en betydelig strategisk udfordring for Hizbollah, der i Bachar Assad har haft en solid allieret mhp. opbygning af Hizbollahs militære kapacitet over for Israel. Vil Hizbollah i givet fald kunne finde alternative ruter for våbenleverancer? Hvordan vil partiets forhold blive til en eventuel ny syrisk regering domineret af Broderskabet?

Libanon – fortsat en fredelig ø i det oprørte arabiske hav?

Den arabiske vækkelse vil ikke foreløbig sætte sig store spor i Libanon af de mange grunde, der er givet ovenfor. Men det sekteriske politiske system vil fortsat give anledning til utilfredshed og på sigt gradvist kunne udgøre et mobiliseringsgrundlag for en bredere bevægelse i takt med, at uddannelsesniveauet hæves og hvis en række af de andre lande får succes med etableringen af et moderne demokrati. Libanon har fortsat behov for at komme fuldt ind i moderniteten. Libanon er reelt ikke en efterlignelsesværdig model for religiøs sameksistens, "a message" som en katolsk pave højtideligt formulerede det. Con-sociationalismen fungerer ikke. En gennemførelse af Taef-aftalen fra 1989, der lagde op til at etablere et sekulært Libanon er vejen frem. Vil eksterne interesser tillade det?

Indførelse af forholdstalsvalgmetoden, som den nye indenrigsminister har lagt op til skal drøftes i parlamentet efteråret 2011, vil kunne bidrage til at begynde at demontere de gamle sekteriske ledere og traditionelle politiske familier. Realistisk skal man forvente mange forsøg på benspænd i forhold til den proces. Mange af de kræfter, der i dag har fordel af nuværende system vil åbent eller skjult forsøge at sætte en kæp i hjulet.

Libanon: muligheder for en arabisk vækkelse •

Men Libanon står over for en udfordring, der her og nu kræver en umiddelbar mediering for at undgå, at særligt sunni-shia-modsætningen skærpes. Processen for det Særlige Tribunal for Libanon, der behandler mordet på Rafik Hariri i 2005, er startet. Hizbollah-medlemmer er blevet anklaget og sagen vil gå sin gang, uanset om de anklagede giver fremmøde i retten i Haag. Hvis Hizbollahs generalsekretær Hassan Nasrallah og Saad Hariri kunne genoptage den tætte dialog, som der var mellem Saads fader og Nasrallah, så kunne konsekvenserne af en proces, der af mange libanesere frygtes kan destabilisere Libanon, måske inddæmmes i tide.

Kildehenvisninger

Ud over samtaler med en række libanesiske universitetsfolk, tænketanke, politiske kommentatorer og politiske aktører samt anvendelse af lokale arabiske, engelske og franske aviser samt magasiner er følgende skriftlige materiale blevet anvendt:

Challita, Dona (2010): *Lebanon's Economy. Growth Amid Turbulence. Economic Outlook 2010-2014*. Ets Antoine Jalkh et Frères. Beirut.

Elbadawi, Ibrahim and Samir Makdisi (2010): *Democracy in the Arab World*.

Explaining the Deficit. Routledge Studies in Middle Eastern Politics. London, New York.

Habib, Camille H. (2009): *Consociationalism and the Continuous Crisis in the Lebanese System*. Majd, Beirut

Hirst, David (2010): *Beware of Small States. Lebanon, Battleground of the Middle East*. Nation Books, New York.

Lebanese Center for Policy Studies (September 2011): *Entering a Grey Area. Lebanon's Economic in the Arab Spring*. LCPS. Beirut

Lebanese Center for Policy Studies (September 2011): *Lebanon between benefiting of the Arab uprising and the challenges of change*. LCPS. Beirut

Nasnas, Roger (2007): *Emerging Lebanon. Towards an Economic & Social Vision*.

Editions Dar An-Nahar, Beirut

United Nations Development Program (2008): *Poverty, Growth and Income Distribution in Lebanon August 2008*. UNDP

Weiss, Max (2010): *In the Shadow of Sectarianism*, Harvard

Young, Michael (2010): *The Ghosts of Martyrs Square. An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle*. Simon & Schuster. New York

Ziadeh, Hanna (2006): *Sectarianism and Intercommunal Nation-Building in Lebanon*. Hurst & Company, London.

"Hezbollah: A short history" af Augustus Richard Norton. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 5. Oplag, 2009, 216 sider.

Professor Augustus Richard Norton, fra Boston University, er tidligere officer i den amerikanske hær, FN-observatør og professor ved West Point. Norton har i næsten tredive år studeret Sydlibanon og derved opnået stor indsigt i området og dets befolkning. Det er dette dybdegående førstehåndskendskab, Norton lægger til grund for denne bog.

Bogen tager afsæt i ønsket om at punktere den stereotype opfattelse af Hizbollah som endimensionel terrorbevægelse, som Norton mener hersker i USA og Israel. Der tegnes i stedet et billede af en organisation, der er mere nuanceret og pragmatisk. I bogen skitserer Norton den historiske baggrund såvel som de politiske, sociale og kulturelle aspekter af Hizbollah. Organisationens succes skyldes ifølge Norton, Hizbollahs formåen til at kombinere shiitisk selvopfattelse med libanesisk nationalisme. Denne kombination har muligjort en appel, der bryder de sekteriske skillelinjer i Libanon. Hizbollahs tilblivelse tilskriver Norton den politiske uretfærdighed, der er indlejret i forfatningen, kombineret med Den Libanesiske Borgerkrig og den israelske besættelse fra 1984 til 2000. Fra Hizbollahs tilblivelse beskrives, hvordan organisationen forandrede sig fra at være en iransk sponsoreret terrorgruppe til at blive en omfattende politisk organisation med et vidtrækkende socialt fundament. Denne udvikling betragter Norton som igangværende, men hvor han i bogens 1. oplag fra 2007 var præget af forventninger om en fredelig transformation, byder dette opdaterede 5. oplag på lidt mere forbehold i efterordet.

Bogen giver en generel forståelse for Hizbollahs rolle i Libanon, og Nortons spændende sprog og brug af førstehåndsberetninger er med til at berige læseoplevelsen. Til tider synes bogen dog mere at omhandle de libanesiske shiitters historie end Hizbollahs, hvilket kan forekomme besynderligt bogens titel taget i betragtning. Norton formår at kæde de historiske tråde sammen til et nuanceret billede af Hizbollah og organisationens baggrund. I bogen bruges der en del kræfter på at tilskrive organisationens terroraktiviteter til den iranske "hovedsponsor". Dette valg synes at fornægte aspektet af organisationen som en terrorbevægelse, der ellers er relativt velkendt. Alt i alt giver Nortons lille bog imidlertid en grundlæggende indsigt i Hizbollah og en bedre forståelse for politik i Mellemøsten.

Cand.scient.pol., Salem B. S. Dandan

"Armed Groups and the Balance of Power: The international relations of terrorists, warlords and insurgents" af Anthony Vinci. Oxon: Routledge, 2010, 192 sider.

Anthony Vinci fra LSE opstiller i sin bog en teoretisk ramme til at opnå en bedre og bredere forståelse for væbnede gruppers internationale relationer. Disse væbnede grupper, som indbefatter terrororganisationer, krigsherreorganisationer og oprørsgrupper, har ifølge Vinci vist sig at have en voksende indflydelse på det internationale system. Bogens hovedtese er, at disse væbnede grupper påvirker det internationale system på lige fod med stater, og at de derfor indgår i magtbalancen, i det internationale system på samme niveau som stater.

Vince forsøger at skrive sig ind i den neorealistske tradition, samtidig med, at han adskiller sig fra den klassiske forståelse af teorien. I sin oprindelige form har Neorealismen en klar skelnen mellem stater som systemets vigtigste aktører, og andre ikke-statslige aktører som mindre vigtige og uden mulighed for at influere systemet i nogen betydelig grad. Vinci tager udgangspunkt i de af Waltz' (Neorealismen fader) opstillede indikatorer

for at opfatte stater som "like units" (ensartede størrelser), og opstiller de samme indikatorer for de væbnede grupper. Dette lader sig dog ikke gøre uden mindre justeringer, f.eks. vælger Vinci, til forskel fra Waltz, at skelne mellem empirisk og juridisk suverænitet. Da væbnede grupper er empirisk suveræne enheder, motiveret ud fra en søgen efter magt og eksisterende i det anarkiske selv-hjælps system, finder Vinci bevis for, at disse ikke er forskellige fra stater.

Vinci ønsker at inkorporere disse "nye" aktører ud fra en præmis om, at det ikke bare vil bidrage til en øget forståelse af disse gruppers adfærd, men også give et mere fyldestgørende billede af og forståelse for det internationale system. Bogen stiller samtidig en række antagelser til genovervejelse, lige fra suverænitetsbegrebet, ikke-statslige aktører, nye krige til terror- og oprørsbekæmpelse. Vinci afprøver efterfølgende sit teoretiske apparat på tre cases; somaliske krigsherrer og militser, The Lord's Resistance Army og Al-Qaeda.

Bogens nok største svaghed er, at Vinci ønsker at komme med en tilføjelse til en vel-etableret teori, men undervejs når at komme med så mange undtagelser, at man som læser kan blive i tvivl om hvorvidt der i virkeligheden ikke er tale om en total nyfortolkning af den systemiske tilgang til internationale relationer. Ved nærlæsning finder man, at det, der først fremstår som nyfortolkninger, nærmere er overvejelser baseret på de nye aspekter afdækket ved implementeringen af den fremlagte teori. Disse aspekter tegner, sammen med et mere nuanceret billede af de væbnede grupper, en ny måde at tænke på håndtering af disse grupper. Bogen, der som udgangspunkt er meget teoretisk, får derfor en mere praktisk anvendelighed, ikke mindst pga. de gennemgåede cases relevans.

Selvom der er tale om et teoretisk værk, kræves ikke et stort kendskab til den bagved liggende neorealistiske teori, da denne gennemgås kort. Anthony Vincis bog er interessant, velskrevet og spændende læsning for den, der gerne vil have en ny og mere nuanceret måde at forstå væbnede gruppers adfærd og rolle på.

Cand.scient.pol., Salem B. S. Dandan

Styrkeprøven i Mellemøsten: Den nye verdensorden vs. De gamle regimer

Carsten Jensen

Hvis der findes noget, der hedder 'forventede overraskelser', må det være det, vi har oplevet, siden den aktuelle bølge af opstande, omvæltninger og borgerkrig i Mellemøsten startede.¹ Ikke siden Murens Fald i Europa i 1989 har verden set en regional udvikling, der ligner den, vi er vidner til i år. Men selv om ingen kunne vide, at netop 2011 skulle blive det år, hvor de gamle Mellemøstlige regimer for alvor skulle til at forsvare sig mod deres egne befolkningers pres for indflydelse, var det forudsigeligt, at de demokratiske forestillinger og krav, som har ændret Europa og store dele af resten af verden de sidste 20 år, også ville ramme Mellemøsten. Set i ét billede handler den aktuelle konflikt om, hvordan regimer, der blev etableret i 2. Verdenskrigs efterspil, håndterer de ophobede demokratiske krav (indre såvel som ydre), som det meste af den omgivende verden behandlede for 15 - 20 år siden: styrkeprøven står mellem resterne af den kolde krigs politiske orden i Mellemøsten og Den nye verdensorden.

Det var heller ikke direkte forudsagt, at Danmark skulle i krig i Libyen i 2011, men det er heller ikke en rigtig overraskelse, at vi kom det. At omvæltninger som følge af krav om demokratisering også kunne ende i borgerkrigslignende tilstande, vidste vi fra udviklingen i 1990'erne på Balkan. Udviklingen i Libyen inklusive det internationale engagement har da også mindet om den måde, som Kosovokrisen udviklede sig på: der var en rejsning af større befolkningsgrupper, etablering af et alternativt lederskab, mindre krigshandlinger på jorden og indgreb fra FN/NATO fra luften. Ghadaffis lederskab er nu fjernet, ligesom det serbiske blev fra Kosovo. Endnu mangler vi at se en eventuel folkevalgt regering i Libyen, men at demokratiseringsopstanden kunne få et forløb, der lignede det, vi har set til nu, var forventeligt.

Denne artikel vil behandle opstandene i Mellemøsten i 2011 i sammenfattende form. Udgangspunktet vil være den forudsigelse om de fortløbende demokratiseringer i Mellemøsten, som den såkaldte cross-over tese indeholder. Denne er fremlagt i *Unipolarity and Democracy in the Middle East* (Hansen og Jensen, 2006) og formulerer forventningen om, at demokratiet vil udvikles ujævnt, men fremadskridende, så længe USA har status af eneste supermagt. Tesen siger endvidere, at det vil ske som følge af en kombination af indre og ydre årsager, hvor de første udgøres af folkelig utilfredshed med det demokratiske underskud som den overvejende del af regionens lande har været præget af, mens de ydre årsager væsentligst udgøres af det pres Den nye verdensorden sætter for demokratisering og markedsbåret globalisering.

Forspillet til det arabiske forår

Der har været eksempler på demokrati i Mellemøsten, siden der kom en ny orden i regionen efter 2. verdenskrigs slutning. Der har bare ikke været ret mange. Lande som Iran, Israel og Tyrkiet og Iran fik tilstande, der hvad demokrati angår, matchede andre nye demokratier rundt omkring i verden. Det iranske eksperiment blev stoppet i 1953 af et kup med vestlig støtte, mens demokratiet i Tyrkiet først efter den kolde krigs slutning blev en-

¹ Teksten er delvist baseret på *Demokrati i mellemøsten* af Birthe Hansen og Carsten Jensen, der er under udgivelse på DJØF Forlag.

deligt fri for militærets latente og nogle gange manifesterede trussel om ophævelse af den demokratiske proces.

På trods af disse problematiske erfaringer indledte andre lande også demokratiske eksperimenter. Først og fremmest Libanon, der siden 1950'erne forsøgte at udvikle en demokratisk styreform, hvor landets forskellige befolkningsgrupper kunne bringes sammen om nogle fælles, centrale, valgte politiske institutioner: et parlament og et præsidentkab, der virkede. I regionens udkant så den kolde krig også frie valg i Afghanistan (1960'erne) og Pakistan (1970'erne), mens de samme lande under meget forskellige omstændigheder har fortsat disse eksperimenter med demokratisering under Den nye verdensorden.

Hvad demokratisering angår virkede situationen imidlertid fastfrosset indtil første halvdel af det nye årtusinde. Udviklingen i Irak efter Saddam og invasionen i 2003, blev imidlertid starten af en genoplusning af debatten om demokrati i de arabiske lande. Landet indledte en demokratiseringsproces, der langt fra er afsluttet, men som ser mere bæredygtig ud i dag end for bare få år siden. Hermed er myten om, at arabiske lande ikke kan demokratiseres, undergravet. Med til de demokratiske erfaringer hører også, at De palæstinensiske selvstyremråder har forsøgt en opbygning af demokratiske institutioner med valg, der af internationale observatører er blevet anerkendt som frie og fair. Imidlertid kastede Hamas-bevægelsen i 2006 med statskuppet i Gaza-striben og den følgende ophævelse af de lovlige valgs resultater selvstyret tilbage til autoritære ledelsesformer.

Udviklingen hen mod demokratisering af Mellemøsten har ikke skabt samme grad af selvfølgelighed omkring landenes politiske demokrati, som findes i fx Amerika og Vesteuropa, men de er heller ikke som gruppe markant mere 'ufuldstændige' end demokratier i verden i almindelighed. Også i andre regioner har der været uro, demokratiske tilbageslag og voldsomme politiske kampe om styreformernes udvikling.

Imidlertid er der et fælles træk ved de ikke-reformerede regimer i Mellemøsten: de er overvejende arabiske (om end det i sig selv er en meget bredt dækkende betegnelse, der indeholder store indbyrdes forskelle landene i mellem, fx at nogle af de arabiske lande er under demokratisering). Derfor er betegnelsen 'det arabiske forår' ikke en helt dårlig formulering. Den fanger i hvert fald noget centralt ved både de lande den omfatter og ikke omfatter, og den sætter med 'forår' spotlys på noget lovende, men ikke fuldbyrdet. Samtidig bærer den mindelser om begivenheder i Østeuropa under den kolde krig, der også var lovende fra et demokratisk synspunkt, men som ikke blev afsluttet, nemlig det såkaldte 'Prag-forår' i 1968. Som historien viste, var dette kun 'et forår', men ikke en garanti for demokrati i fuldt flor, og derfor advarer betegnelsen også om, at der ikke er garantier i den aktuelle situation i de arabiske lande.

Det arabiske forår

Hvis ikke det var fordi, Iran netop ikke er arabisk, kunne demonstrationerne i dette land i 2009 betragtes som den egentlige start på den aktuelle bølge af opstande, der udgør 'det arabiske forår'. Som landet nu ligger, afspejlede dette spæde oprør blot den Mellemøstlige regions demokratiske underskud i al almindelighed, mens starten på det arabiske forår kan stedfæstes til en lille tunesisk provins by, hvor en ung mand i ångivelig desperation over manglende fremtidsudsigter begik selvmord. Reaktionen på denne begivenhed bredte sig hurtigt i Tunesien og derfra til mange andre arabiske lande, hvor oprørerne i første runde fik bedst fodfæste i Egypten, Libyen, Syrien, Yemen og Bahrain.

I Tunesien ulmede uroen fra slutningen af 2010 og brød ud i egentlig opstand efter at den unge grønthandler Mohamed Bouazizi, der havde sat sig selv i brand den 17. december i protest mod regimets bureaukratiske regler, døde den 4. januar 2011. Ti dage efter,

den 14. januar, havde den opsparede utilfredshed med regimet og dets bastante undertrykkelse af alle moderne rettigheder udkrystalliseret sig i så omfattende uroligheder, at Præsident Ben Ali flygtede til Saudi-Arabien. Efter alt at dømme var det militæret, der blev den udløsende faktor i flugten, da det ikke accepterede de politimæssige forholdsregler under demonstrationerne som regimet tog. Han havde selv fjernet den forrige (og eneste) præsident efter selvstændigheden fra Frankrig i 1956 fra magten i 1987, og han havde derfor god erfaring i, hvor hurtigt situationen for en Mellemøstlig magthaver trods alt kan skifte.

Efter Ben Ali's fjernelse var der ingen umiddelbart indlysende, magtfuld civil arvtager til præsidentmagten, og i stedet blev militæret den politiske kraft, der overtog den reelle ledelse af landet. Efter et kort uafklaret mellem spil, blev Fouad Mebezaa udpeget til præsident den 16. januar. Efter forfatningen skulle der have været udskrevet valg mellem 45 og 60 dage efter Ben Ali's afgang, men den 3. marts blev det oplyst, at valget til en grundlovgivende forsamling var fastsat til den 23. oktober. Der blev ikke fastsat datoer for præsident- og parlamentsvalg, der således efter planen afventer fastlæggelsen af en ny forfatning.

I Egypten fik det tunesiske oprør og Ben Ali's flugt umiddelbart afsmittende effekter. Allerede den 15. januar blev Tahrir (befrielses-)pladsen i det centrale Kairo besat af overvejende unge demonstranter. Besættelsen og andre demonstrationer i Kairo blev fulgt op af demonstrationer i mange andre egyptiske byer. Kravene var blandede, men overalt var billedet, at det især var kravene om styrets afgang og indførelse af liberalt demokrati, der var de fremherskende. Styret reagerede overrasket, men nogenlunde behersket, selvom flere hundrede mennesker mistede livet i sammenstød mellem demonstranter og forskellige former for sikkerhedsstyrker.

Militæret, der har spillet en central rolle i Egyptisk politik fra Nassers revolution først i 1950'erne, forholdt sig først afventende og implicit loyale over for Præsident Mubarak, men skiftede side efterhånden som det blev klart at oprøret ikke lod sig kue uden store indrømmelser eller voldsom repression. Da militæret først i februar skiftede side, og lovede ikke at skyde på demonstranter gik udviklingen hurtigt, og Mubarak gik i indre eksil. Herefter overtog militæret den direkte politiske magt under løfter om fuld demokratisering. Efter en folkeafstemning i marts mente militæret at der kunne holdes valg omkring starten af september, men forventningen i dag er, at valget næppe kommer før oktober.

De to nævnte opstande var relativt fredelige, om end dødssofrene skal tælles i adskillige hundrede, men i Libyen og Syrien forløb begivenhederne anderledes voldsomt. I Libyen startede der en opstand med inspiration fra opstanden i de øvrige lande, men også af interne årsager. Oprøret startede med sammenstød i Benghazi den 15. og 16. februar, 2011. Den umiddelbare baggrund blev angivet af demonstranter at være arrestation af Fahti Terbil, der var repræsentant for slægtninge til de angiveligt op til 1.000 ofre for massakren i Abu Salim-fængslet i Tripoli i 1996. Den 17. februar, 'Oprørets dag', blev afholdt som mindedag for oprørere, hvor demonstrationer i mod styret i 2006 fejres. Disse demonstrationer var oprindeligt annonceret som rettet mod Jyllandspostens karikaturtegninger, men udviklede sig i praksis til demonstrationer mod Ghaddafis styre. Mindedagens demonstrationer udviklede sig tilsvarende til demonstrationer mod og konfrontationer med styret. Begivenhederne blev blandt andre organiseret af *National Conference for the Libyan Opposition*, der blev grundlagt den 26. juni, 2005 i London for at arbejde mod Ghaddafis styre og for demokrati i Libyen, og som senere udviklede sig til det nationale overgangsråd (National Transition Council) NTC, der stadig leder arbejdet på at opbygge et nyt Libyen efter Ghadaffi.

Som bekendt udviklede opstanden sig hurtigt, og overgik fra at være baseret på en udfordring med civile virkemidler, til at antage borgerkrigsagtig karakter. Det lykkedes NTC at

Styrkeprøven i Mellemøsten: Den nye verdensorden vs. De gamle regimer •

overbevise verdenssamfundet om, at det burde gribe ind for at beskytte civile mod Ghaddafis militære overgreb på civilbefolkningen, og via FN mandat dannede NATO en styrke, der skulle sikre beskyttelsen. Danmarks Folketing besluttede enstemmigt den 19. marts at tilslutte sig operationen Unified Protector. Efter få dages luftkrig under ledelse af USA blev de libyske luftvåben erklæret nedkæmpet den 23. marts. Herefter begyndte en luftkampagne, der skulle støtte de indledningsvist relativt svage landstyrker, som NTC kunne mobilisere.

Herefter synes oprørsledelsen i en lang periode at have søgt at konsolidere sig politisk snarere end at angribe militært. Den diplomatiske indsats gav resultat, og fx Danmark anerkendte NTC som den rette repræsentant for det Libyske folk den 22. juni i forbindelse med udenrigsministerens besøg i Benghazi. I løbet af sommeren blev der oprettet egentlige ambassader i under NTC Washington og London.

Den 21. august nåede oprørerne frem til Tripolis' yderområder, og den 22. august om morgenen beherskede de i praksis byen. Herefter forsøgte de at konsolidere sig selv om der stadig var lommer af modstand. Det nye støtte har fået støtte fra mange sider, og er i praksis anerkendt af FN, der har tilladt det, at overtage indefrosne midler fra Ghadaffitiden. Det er umuligt at garantere, at NTC's demokratiske løfter indfries, men at der etableres en form for folkevalgt politisk myndighed som mere permanent afløsning for Ghadaffi styret, synes at være det mest sandsynlige.

Den syriske opstand har antaget en tredje form, der ligger mellem de to nævnte, hvor midlerne har været overvejende civile i de tunesiske og egyptiske tilfælde og væbnede i det libyske. I Syrien reagerede styret ved at sætte militæret ind mod den civile, politiske udfordring, mens oprørerne overvejende agerer med civile midler. Opstanden startede den 26. januar med demonstrationer, krav om ophævelse af undtagelsestilstanden fra 1963 og demokratisering. Regimet reagerede afvisende, men kunne ikke stoppe en, ganske vist relativt langsom, udvikling af opstanden. Efterhånden blev regimets reaktioner hårdere og efter en samlende bølge af demonstrationer, blandt andet i Damaskus den 15. marts, begyndte en bølge af fængslinger.

Siden har styret slået hårdt ned, afbrudt af perioder med indbydelser til forhandlinger eller løfter om stop for brug af vold. Dets reaktioner er gået ud over befolkningen og en række byer har i perioder været afskåret uden forsyninger, og er i nogle tilfælde oven i købet blevet beskudt ude fra med artilleri og stormet af panserstøttede landtropper. Det internationale samfund har reageret med begyndende sanktioner og i løbet af august voksede indsatsen kulminerede foreløbig med USA's krav om Præsident Assads afgang. Situationen er fortsat uafklaret, men det synes sikkert, at tilbagevenden til situationen før 26. januar er umulig. Enten bliver regimet afsat, reformeret i demokratiserende retning eller må overleve relativt isoleret og på forstærket repression.

Fællestræk og forklaring

Den relative lethed som opstandene gennemførtes med i Tunesien og Egypten tyder på, at situationen var meget moden med hensyn til udvikling af demokratiske forventninger. Det understøtter den forestilling som cross over-tesen byggede på, nemlig at der med den nye verdensorden, det politiske pres og det demokratiske underskud i Mellemøsten bestod en situation, der var uholdbar i længden, og som efter al sandsynlighed ville resultere i mere demokrati i regionen.

I en situation, hvor der er stor utilfredshed, og hvor styrerne har mistet legitimitet, skal der måske ikke så meget til at antænde en opstand. Forskellen på de lande, hvor opstanden gik let (Tunesien og Egypten) og dem, hvor den har været sværere, er især, at de to førstnævnte lande havde ledende grupper, der ikke havde specielle magtbaser i befolk-

ningen. De overlevede på deres evne til at skabe en politisk balance mellem forskellige grupper, på omfordeling, hvor det var muligt, og på tvang og vold, hvor andet glippede. Alt tyder på, at der internt i regimerne var opløsningstendenser i forvejen. Den hurtighed, hvormed fx militæret gik ind på at ofre de direkte regeringsledere, er i hvert fald en indikation på, at der i den herskende gruppe ikke var tillid til, at det aktuelle set up havde gode overlevelsesmuligheder. Faktisk tyder forløbene af de tunesiske og egyptiske opstande på, at dele af styrerne trods alt havde mindst lige så stor tillid til demokratisering som til deres egne ledere og det system, der var opbygget. Der skulle ikke mange 'gnister' til at få begivenhederne til at tage fart. I det tunesiske tilfælde var gnisten en ung mands selvmord, og i det egyptiske tilfælde var det de tunesiske oprøreres succes.

Den succes, der udvikledes i Tunesien og Egypten, spredte sig til en række øvrige lande, fx Libyen og Syrien. Disse lande adskiller sig fra de nævnte ved, at deres styrer i højere grad er baseret på støtte fra bestemte befolkningsgrupper, henholdsvis stammer og religiøse grupper. Selvom oprørstrangen bredte sig hurtigt til disse to lande, og dermed indikerer at det demokratiske underskud og den demokratiske forestilling var til stede i lige så stor grad, var styrerne bedre til at modstå det umiddelbare pres. De havde en social basis, der kunne mobiliseres som en del af modstanden mod oprørets krav. I Tunesien og Egypten havde styrene ikke så gode rødder i det civile samfund, men baserede sig primært på staten. Styrerne i Libyen og Syrien havde derimod gået på to ben: de havde både en statsmagt med organisatoriske og militære ressourcer og rødder i det civile samfund at stå på. I hvert fald indikerer de forskellige forløb, at den her fremstillede sondring, som stammer fra Henry og Springborg (2001), virker valid og relevant, da forskelle i forløbene så direkte kan kædes sammen med forskellene i beskrivelserne af de givne stater (givet at det eksterne pres og det demokratiske underskud har været i samme størrelsesorden). På den måde kan man også sige, at opstanden faktisk har været meget stærk i alle fire lande, selv om den kun foreløbig har vundet i tre. Forskellen i forløb skal ikke forklares med henvisning til oprørssiden, men med henvisning til regimesiden (statstypen). Denne påstand understøtter forestillingen om, at der var en situation med et meget stort potentiale for demokratisering i Mellemøsten i starten af 2011 også i de lande, hvor opstanden endnu ikke er slået igennem som retningsgivende kraft for samfundene.

Opsamling om opstandene

Man kan nu godt et halvt år inde i 'det arabiske forår' dele forløbet op i forskellige spor, alt efter hvordan regeringerne har reageret på de folkelige krav. Det ene spor er det, som udgøres af Tunesien og Egypten, hvor der er en proces i gang, som man indtil videre kan kalde demokratisering. Regimerne gik ikke umiddelbart ind på demonstranter og oprøreres krav, men måtte efter en relativt kort periode give sig som følge af deres indre svaghed og mangel på sammenhold. Præsidenterne og de mest umiddelbare magthavere blev hurtigt ofret, mens andre regimerepræsentanter blev sat i en position, hvor de skulle håndtere en overgangsproces hen mod afholdelse af valg og udvikling af nye, demokratiske regimeformer.

Det andet spor udgøres af Libyen og Syrien, hvor forholdet mellem regering og opposition udviklede sig til en blodig test af, hvem der skal styre. I Libyen blev der udviklet en borgerkrig med international deltagelse, hvor FN og NATO *de facto* stillede sig på oprørernes side ved *de jure* at garantere civiles sikkerhed mod overgreb fra Ghaddafi-Libyens regeringsstyrker, der angiveligt købte sig til ydre støtte i form af lejesoldater. Opgøret i Syrien opgør er ikke skarpt skåret op i to adskilte lejre, der bekæmper hinanden, men har snarere karakter af et civilt oprør mod en stat, der stadig har et monopol på brug af organiseret vold. Der er ikke rapporteret om interne opgør i det civile samfund i Syrien.

Selvom forløbene i Libyen og Syrien ikke følger helt samme retningslinjer, er de dog ensartede på den måde, at det, der samler oprørerne, er deres formulerede krav om demokrati. Herved adskiller de sig lidt fra de to sidste lande, hvor der har været omfattende uroligheder med krav om forandringer, nemlig Bahrain og Yemen. Umiddelbart ser det ud til, at uroen i disse lande ikke er så tæt forbundet med dens nye verdensordens krav om demokrati, men måske snarere ligger inden for en ramme, hvor nogle befolkningsgrupper mener sig tilsidesat i den aktuelle udformning af regimet, men uden nødvendigvis at have en forventning om grundlæggende forandring af dette. Hypotesen om disse lande er indtil videre her, at der snarere er tale om magtopgør *inden for* styreformerne end om magtopgør om styreformerne.

Videre har der været mindre omfattende uroligheder i nogle lande, uden at disse har udviklet sig til længere varende, åbne styrkeprøver. Her tænkes fx på Kuwait, Jordan og Marokko, som har oplevet demonstrationer, og som er kongedømmer, der er i færd med at lave tilpasninger i retning af inddragelse af bredere befolkningsgrupper i styret gennem parlamenter med begrænsede handlerum. Foreløbig ser det dog ikke ud til at disse regimers nye tilpasningspolitikker udvikler landene til demokratier. De er snarere egnede til at udskyde det tidspunkt, hvor der må gives slip på magten fra de gamle regeringers side. Man kunne måske sige, at selv om disse regimer søger at finde en plads i den aktuelle *internationale orden*, hvor de kan lægge sig op ad USA, søger de en *indre orden*, der set ude fra er lidt 'pænere' end Irans, men som alligevel efterligner præstestyret ved at reservere den egentlige statsmagt for selvsupplerende grupper, der støttes af militær og politi, mens der holdes ufrie valg til relativt magtesløse parlamenter, som Mikael Valbjørn har vist.

Der har også vist sig nogle træk ved opstandene, som peger frem mod nye muligheder for demokratiforkæmpere i andre regioner, og dermed på ny udfordringer til autoritære magthavere. Det har for det første vist sig, at de nye, aktuelle dissidenter, der har anvendt *sekulære krav om demokrati som platform* har haft langt større effektivitet end den gamle bølge af dissens, der prægede Mellemøsten, nemlig de islamistiske bevægelser. De liberale demokrater har fået ny legitimitet og fremdrift gennem deres foreløbige sejre, der formentlig vil smitte på de følgende års politiske krav om reformer af autoritære stater. For det andet tyder alt på, at *den informationsteknologiske udvikling* siden globaliseringens start har sat nye standarder for civile opstandes effektivitet. Især i Egypten har det vist sig, at autoritære regimer ikke pt. er i stand til at hamle med hurtigheden i sociale bevægelseres aktioner med fredelige midler. Også dette peger på, at styrkeforholdet mellem autoritære kræfter og demokratiske er blevet forrykket. Den tredje udvikling er, at de civilmilitære relationer synes at have gennemgået en udvikling. Tidligere blev det antaget, at militæret i Mellemøsten enten begik kup (under den kolde krig) eller beskyttede regimer (under den nye verdensorden første fase). I dag ved vi, at de civilmilitære relationer er labile: der er soldater og civile i alle former for relationer: Demokrater og soldater har været på samme side i Egypten og Tunesien; Demokrater og soldater har været på forskellige sider – Syrien, Bahrain, og der har været soldater på begge sider i Libyen og Yemen. Endelig for det fjerde: der er kommet en ny kraft på den politiske scene i Mellemøsten: *Ungdom* har vist sig som en social kategori, der gør en forskel for opslutningen til regimerne. De fælles betingelser, som de unge har haft, har givet grobund for et brud med politiske normer, der har givet styrke og antal til at underminere den 'frygtens mur', som nogle har ment har været en vigtig garant for mellemøstlige regimer. Tilsammen har disse træk været med til at give 'det arabiske forår' en særlig karakter, der vil være med til at sikre det en varig plads i den politiske historie. Måske ikke på linje med Murens fald, men i hvert fald på linje med 9/11 som markør for en ny fase i Den nye verdensorden udvikling.

Bud på vurdering af udvikling i Mellemøsten

Set med udgangspunkt i de mellemøstlige befolkningers muligheder for at være med til at nyde godt af de teknologiske, økonomiske og menneskeretsmæssige fremskridt verden har oplevet de seneste årtier, må det vurderes som et fremskridt, at de demokratiske opstande er nået til Mellemøsten. De autoritære styreformere har stået i vejen for bred menneskelig udvikling i regionen, og selvom der i skrivende stund ikke er etableret nye demokratier på baggrund af opstandene, er en forudsætning for sådanne i hvert fald etableret i og med, at der er taget hul på at fjerne de gamle autoritære ledere. Man kan videre se udviklingen som et fremskridt målt på de mellemøstlige landes muligheder for at tilpasse sig de aktuelle internationale normer. Igen er der ikke færdige konkrete resultater, men der er skabt en ny situation, hvor det vil være nemmere for mange af disse lande at nærme sig en fuld integration i den udvikling, som de globaliserede lande i fx Amerika, Europa og Sydøstasien har gennemgået.

Samtidig er der uro på den korte bane, og mange ofre for de igangværende processer, især i Libyen og Syrien. Dette trækker selvfølgelig ned på succesraten, og vil givetvis virke afskrækkende på nogle potentielle aktører i de hidtil mindre berørte lande. Der kan endvidere forventes større usikkerhed om den mellemlange udvikling i Mellemøsten: Hvordan vil nye regeringer fx forholde sig til fredsprocessen, og vil der opstå konflikte mellem lande i regionen med nye og uerfarne lederskaber, der kan virke destabiliserende også i de omkringliggende regioner?

Selvom den aktuelle udvikling var forudsigelig og nødvendig, hvis Mellemøsten skulle i en ny retning, er en vellykket langsigtet proces ikke garanteret. Den er bare blevet mere sandsynlig. Det er alligevel nødvendigt at forberede omgivelserne, herunder Danmark, på omvæltninger i alliancer og styrkeforhold i regionen, og dermed mulige nye krige, der påkalder 'responsibility to protect' og fortløbende aktiv international indgriben på kort og mellemlangt sigt. Et eventuelt atombevæbnet Iran kan blive den store joker, og verden har måske hverken set det værste eller det bedste af den mellemøstlige reformproces endnu.

Litteratur

Council of Foreign Relations (2011): *The New Arab Revolt. What Happened, What It Means and What Comes Next?* New York, CFR.

Hansen, Birthe (2011): *Unipolarity and World Politics*. London, Routledge.

Hansen, Birthe og Carsten Jensen (2006): *Unipolarity and Democracy in the Middle East*. Arbejdsrapport 2006/04. Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Henry, Clement N, and Robert Springborg (2001): *Globalization and the Politics of Development in the Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jensen, Carsten, ed. (2008): *Developments in Civil-Military Relations in the Middle East*. København, Forsvarsakademiet.

UNDP (2005): *Arab Human Development Report 2004: Towards Freedom in the Arab World*. National Press, Amman, Jordan.

Valbjørn, Morten (2008): 'Kontinuiteten i forandringerne og forandringerne i kontinuiteten – et postdemokratisk perspektiv på Jordan'. I P. Seeberg og M. Valbjørn: Et andet nyt Mellemøsten. Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 86-121.

Er Kina et nyt Tyskland?

Martin Ammitsbøll Husted¹

En komparation af to stormagters strategiske rationale for en "blue water navy"

Indledning

Kinas status som fremvoksende stormagt tiltrækker sig stor opmærksomhed i debatten om international politik². Kineserne hilser udviklingen velkommen, mens nabolande og supermagten USA diskuterer fremtidens konsekvenser af den kinesiske opblomstring. Udviklingen inden for den kinesiske flåde følges særligt opmærksomt, og i løbet af de sidste ti år er der flere konkrete indikatorer på, at Kina aktivt forfølger et udviklingsprogram, hvis mål er etableringen af en flåde, der kan magtprojektere på de store have, en 'blue water navy'³. Kernen i en sådan fremtidig flåde forventes at være en hangarskibskapabilitet⁴.

Debatten domineres af, at Kinas flådeudviklingsprogram på sigt kun kan tolkes som en udfordring for USA. USA er her tvunget til at reagere med en strategisk nyorientering, der primært retter den amerikanske flådes strategiske positur mod den kommende kinesiske udfordring⁵. Argumentet styrker sin analyse af fremtidens forhold mellem Kina og USA ved brug af et centralt historisk eksempel: Forholdet mellem Storbritannien og Tyskland i 1898-1914⁶. Essensen af eksemplet er, at Tyskland som fremvoksende stormagt anså den daværende britiske globale dominans som hindring for globale tyske ambitioner - det berømte krav om "en plads i solen". Som løsning på problemet igangsatte Admiral Tirpitz i 1898 et flådeprogram, designet til at give Tyskland en blue water navy (*Hoch See flotte*). Formålet var at udligne forholdet mellem den britiske og tyske flåde, og derigennem tvinge briterne til at anerkende Tyskland som en stormagt med global indflydelse⁷. Resultatet var et bittert tysk-britisk flådekapløb⁸. Brugen af det historiske eksempel er klart: Kina og USA vil opleve samme nulsumslogik, og begge vil engagere sig i et flådekapløb, der øger risikoen for konflikt. Historien gentager sig – lyder argumentet⁹.

Artiklens argument og opbygning

Denne artikel stiller sig kritisk over for antagelsen om et kommende amerikansk-kinesisk nulsumsspil baseret på en flådekonkurrence. Kritikken centererer sig om to punkter. For det første er brugen af den historiske analogi problematisk. Motivet for Tysklands flåde-

¹ Martin Ammitsbøll Husted er cand. mag i Filosofi, Historie og Samfundsfag, adjunkt ved Århus Akademi. Har tidligere publiceret i *Politica*, marts 2011.

² Se f.eks. *Militært Tidsskrift*, nr. 2, juni 2010, *Foreign Affairs* vol 89, nr. 3, 2010 og *International Security* Vol 34, nr. 2 2009.

³ Nødskov, 2008

⁴ Nødskov 2010, p. 112-114

⁵ Se f.eks. argumenterne for en kommende kinesisk udfordring hos af Kaplan, 2010, Mearsheimer, 2001 og Kagan, 2008. For modargumenter se f.eks. Christensen, 2011, Ikenberry, 2001 og Østergaard, 2010.

⁶ Se f.eks. Edward Friedman, 1997. For kritik se f.eks. Murray, 2010.

⁷ Hobson, 2002

⁸ Padfield, 2005

⁹ Mearsheimer, 2001 p. 29-54

strategi var en enøjet opbygning af en blue water navy, der skulle give landet mere indflydelse. Kina ønsker til forskel en flåde, der kan begrænse andre stormagters adgang til strategiske havområder, hvilket understøttes af de empiriske beviser f.eks. den faktiske kinesiske flådestrategi. For det andet understreger artiklen det grundlæggende paradoksale i en kinesisk satsning på en blue water navy. Paradokset er, at Kina geopolitisk ligesom Tyskland er en kontinental magt, der først og fremmest afhænger af et effektivt landmilitær i beskyttelsen af kinesiske kerneinteresser¹⁰.

Artiklen er opbygget på følgende måde. De første to afsnit definerer kernebegrebet sømagt og etablerer de geopolitiske karakteristika, som danner udgangspunktet for hhv. kontinental og maritime stormagters sikkerhedspolitik. Næste afsnit udfolder den komparative analyse¹¹ af de to cases Tyskland 1898-1914 og Kina 2000-2011.

“Sømagt” og A.T. Mahan

“Sømagt” defineres som stormagters opbygning af en flådestyrke, der 1) har evne til at projektere magt på verdenshavene i en sådan grad, at styrken udgør en reel strategisk tilstedeværelse på langt sigt, der 2) ikke militært trues af midlertidige tab af kontrol med havområder eller lokale nederlag¹². Sømagt opfattes her som en omfattende og vidtrækkende evne til magtprojekteringen, der står til forskel fra begrebet “flådemagt”. Flådemagt kan udøves af alle stater med opbygning af en vis styrke med regional rækkevidde. En flådemagt kan dog ikke opretholde en strategisk tilstedeværelse på langt sigt og er sårbar over for lokale tilbageslag.

Artiklens definition af sømagt tager udgangspunkt i Alfred Thayer Mahans *The Influence of Seapower upon History* (1890). Mahan ønskede at identificere betingelserne for udvikling af sømagt¹³. Mahans argument udvikler en forståelse af havet som et strategisk rum “a wide common, over which men may pass in all directions, but on which some well-worn paths show that controlling reasons have led them to choose certain lines of travel rather than others”¹⁴. Det strategiske rum kan domineres af den magt, der opretholder overvældende sømagt, hvilket giver indehaveren distinkte fordele: *The possession of that overbearing power on the sea which drives the enemy’s flag from it, or allows it to appear only as a fugitive; and which, by controlling the great common, closes the highways by which commerce moves to and from the enemy’s shores.*¹⁵

Dertil vil Mahan vise, at effektiv udvikling af sømagt betinges af staters geografiske placering. Stormagter, der ikke har landfaste grænser, nyder godt af naturlige havne og ligger placeret ved strategiske vandveje har rationale i udvikling af sømagt. Den essentielle pointe er her, at en maritimmagt alene i kraft af geografisk placering har fordel i udvikling af sømagt til forskel fra en kontinentalmagt, der må indordne sig efter forsvaret af landfaste grænser. “A nation that is neither forced to defend itself by land or to seek extension by way of the land ... has an advantage as compared with a people one of whose boundaries is continental”¹⁶.

¹⁰ Ross, 2009 p. 54-58

¹¹ For mere om komparativ analyse se Georg & Bennet, 2005.

¹² Definitionen inspireres af Kenndy 2004, p. 9.

¹³ For en kritisk diskussion af denne læsning af A.T. Mahan se Sumida, 1999.

¹⁴ Mahan, 1957 p. 25. Tjek

¹⁵ Ibid p. 138.

¹⁶ Mahan, 1957 p. 25.

Geopolitik og begrænsning på stormagters magtkapabiliteter

Geopolitik er i sin moderne formulering et forsøg på at udlede teoretiske forventninger for staters brug af magt forstået ud fra deres geostrategiske placering¹⁷. Et centralt argument i geopolitisk teori er, at magtprojektering foregår inden for en geografisk kontekst. Analysen af (sø) magts strategiske nytteværdi fortolkes i det geopolitiske perspektiv gennem faktorer som *tid*, *afstand* og *placering*, hvis relative påvirkning er af stor betydning. Her træder forskellen mellem en kontinentalmagt og en maritimmagts geostrategiske fokus frem. En kontinentalmagt forstås som en stormagt, der konfronteres af blivende direkte trusler mod sine landegrænser. Af de to cases er Tyskland og Kina skoleeksempler på kontinentalmagter. Tysklands strategiske problem i 1871-1914 var truslen om en to-frontskrig med Frankrig og Rusland. Kina befinder sig ligeledes i en geostrategisk situation, hvor flere nabolande har evnen til at true landets grænser. Kina deler landegrænse med fjorten lande, hvoraf stormagterne Indien og Rusland fremstår som de mest magtfulde¹⁸.

Maritimmagter er fri fra bekymringen om direkte truende naboer. De nyder reel sikkerhed fra ydre trusler og har effektiv adgang til strategiske havområder¹⁹. At maritime magter har andre geostrategiske muligheder, understeges med Storbritannien og USA. Historisk har Storbritannien nydt godt af Den Engelske Kanal som værn fra trusler fra europæiske kontinentalmagter, og har som følge af sin placering fordelagtig adgang til strategiske havområder i Nordatlanten og Nordsøen. Den britiske placering betød i 1898-1914, at tyske flådebevægelser kunne overvåges og evt. udfordres af Royal Navy. Vendes blikket mod nutidens Amerika er det tydeligt, at USA ikke trues af naboer og nyder effektiv adgang til Atlanterhavet og Stillehavet²⁰.

Det tysk-britiske flådekapløb 1898-1914

Det tysk-britiske flådekapløb udspiller sig inden for en komprimeret periode i 1898-1914. Her er tale om et kvantitativt og kvalitativt kapløb, der for overskuelighedens skyld behandles separat. Det kvalitative flådekapløb får sin eskalering med *Dreadnought* revolutionen i 1906. Revolutionen er et paradigmeskift i slagskibsdesign, der medfører, at eksisterende slagskibes militære værdi langt overgås af den britiske *HMS Dreadnoughts* nye sammensætning af ildkraft, panser og fart²¹. Som følge af revolutionen kategoriseres slagskibe i 1898-1914 i Præ *Dreadnoughts* indtil 1906 og Post *Dreadnoughts* efter 1906. Den kvalitative udvikling i kapløbet 1898-1914 gengives i Tabel 1.

Tabel 1. Den tyske og britiske flådes udvikling 1898-1914

	Tyskland	Storbritannien
Præ <i>Dreadnought</i> slagskibe (1898-1906)	7	38
Post <i>Dreadnought</i> slagskibe (1906-1914)	19	33

Kilde: Kennedy 1983, p. 131, Sondhaus 2004, p. 205

¹⁷ Sloan & Gray 1999, p. 1-3. Se endvidere MacKinder, 1890 for den klassiske formulering af geopolitisk teori.

¹⁸ Østergaard, 2010, p. 147.

¹⁹ Ross, 2009 p. 47-48.

²⁰ Ibid p. 48.

²¹ Sondhaus 2001 p. 197-205

Det kvantitative aspekt giver forståelse for den enorme investering, flådekapløbet påtvinger Storbritannien og Tyskland. I 1900 er den tyske sømagt på 285.000 tons²². Det vokser til 1.305.000 tons i 1914. Den tyske sømagt bliver 4,5 gange større på 14 år! I 1900 er Royal Navy samlet på 1.065.000 tons. Det stiger i 1914 til 2.714.000 tons. En vækst i samlet tonnage på 2,5 gange²³.

Rationalet for en tysk sømagt

Flådebygningsprogrammets centrale initiativtager og marineminister Admiral Alfred von Tirpitz formulerede formålet med en blue water navy i en samtale med Kejser Wilhelm II i 1897. Sømagt ville betyde en "strengthening of our political power and importance against England"²⁴. I samtalen uddyber Tirpitz videre sin begrundelse for netop at udvikle en blue water navy: *Since any effective form of transoceanic or cruiser warfare against England is completely ruled out by our lack of overseas bases and because of Germany's geographical position ...all depends, from the political point of view as well, on the battlefleet between Helgoland and the Thames*²⁵

Det er tydeligt, at Tirpitz fravælger en defensiv flådestrategi baseret på adgangsbe-grænsning. I stedet skal der etableres en blue water navy, en tysk sømagt i Nordsøen, hvis strategiske tilstedeværelse i fredstid forventes at øge Tysklands politiske indflydelse på lang sigt.

"Risikoteorien"

Risikoteorien søger at maksimere de politiske fordele, Tyskland kan aftvinge Storbritanni-en med etablering af sømagt. Tirpitz antager i teorien, at Storbritannien som global domi-nerende sømagt er tvunget til at medregne trusler fra flere rivaliserende flådestyrker i sin samlede strategiske positur fra Frankrig, USA, Japan og Rusland, og dertil lægge Tysklands sømagt. For Tirpitz lå fordelene klart hos Tyskland som følgende understreger: *... it is not necessary that the battle fleet at home is equal to that of the greatest naval power. In general this naval power would not be in a position to concentrate its entire naval forces against us. Even if it succeeds in encountering us with a superior force, the destruction of the German fleet would so much damage the enemy that his own position as a world power would be brought into question*²⁶.

Citaet viser at risikoteorien forstår sømagt som et politisk instrument. En tysk blue wa-ter navy er i teoriens optik ikke en militær kapabilitet, der øger Tysklands sikkerhed eller evne til at føre effektiv søkrig. Den er et politisk magtinstrument - en *risikoflåde*, hvis stra-tegiske rolle er afpresning i fredstid.

Tysk sømagt som strategisk blindgyde

Tirpitz' risikoteori lider af en central logisk svaghed. Det forklares nemlig ikke, hvordan tysk sømagt fungerer som et politisk magtinstrument i fredstid. Rolf Hobson rammer svaghe-den præcist i *The German School of Naval Thought and the Origins of the Tirpitz Plan 1875-1900* "Was the fleet supposed to cruise closer to Britain in times of tension and thereby exert a form of diplomatic pressure?"²⁷ Svaret på Hobsons spørgsmål er simpelt:

²² Her medregnes hele flådens samlede tonnage, dvs. alt fra slagskibe til torpedobåde.

²³ Kennedy, 1988 p. 261.

²⁴ Hobson 1996 p. 45

²⁵ Ibid p. 45

²⁶ Hobson, 1996 p. 47

²⁷ Ibid p. 57

Tirpitz' sømagt kunne ikke løfte de politiske ambitioner, fordi sømagt (og flådemagt) er en relativ militær kapabilitet. Den eneste virkelige måde, hvorpå tysk sømagt ville kunne ændre Storbritanniens globale magtposition til Tysklands fordel, ville være gennem militære operationer i krigstid. Det tiltalte ikke Tirpitz, der i stedet med risikoteorien gør vold på begrebet sømagt ved at tvinge en politisk rolle ind i forståelsen af det, der logisk ikke er mulig²⁸.

For det andet forventer Tirpitz ro til en lang opbygningsfase, fri fra britisk modsvar. Det må bedømmes som ønsketænkning, at opbygningen af en tysk sømagt i Nordsøen ikke skulle resultere i britisk bekymring. Den britiske flådechef Lord Selborne påpegede i 1902: "I am convinced that the great new German navy is being carefully built up from the point of view of war with us"²⁹.

For det tredje udelukker Tirpitz muligheden for, at briterne er villige til at koncentrere deres strategiske fokus mod Tyskland og dermed ødelægge fundamentet for risikoteorien. Teorien hviler på Storbritanniens uvillighed til at risikere en kritisk andel af sin sømagt i en eventuel konfrontation med Tyskland som følge af det globale britiske engagement. Selvfølgelig må det medgives, at Tirpitz i 1898 ikke havde mulighed for at forudse kommende forandringer af det internationale system eksempelvis den britisk-fransk *entente* i 1904. Det bortforklarer dog ikke, at Tirpitz i formuleringen af risikoteorien burde have medregnet en forudsigelig og fleksibel britisk modreaktion. I stedet forventes det, at briterne fortsat vil insistere på deres eksisterende strategiske positur og tillade tysk oprustning - en antagelse, der går stik mod commonsense forventninger om staters sikkerhedspolitik.

Forventningen afslører, at Tirpitz' ikke forstår, at en trussel mod *national sikkerhed* opfattes som langt mere kritisk end *potentielle* trusler mod fjerne besiddelser³⁰. Den britiske reaktion på den tyske flådeekspansion var netop fleksibel strategisk nyorientering, der fokuserede forsvaret på Nordsøen og Den Engelske Kanal. Det ses tydeligt i fordelingen af britiske slagskibe efter den strategiske omrokering i 1904-1905, der fremgår af Tabel 1.

Tabel 1. Koncentrationen af britiske slagskibe før og efter den strategiske omrokering i 1904-1905

	Den Engelske Kanal	Hjemmeflåden (Nordsøen/Atlantehavet)	Middelhavet	Kina
Før omrokering 1904-1905	8	8	12	5
Efter omrokering 1904-1905.	17	8	8	0

Kilde: Kennedy, 2004 p. 217.

For det fjerde er Tirpitz' analyse af Tysklands geopolitiske muligheder som kontinentalmagt fejlagtig. Beslutningen om at opbygge tysk sømagt, hvis eneste eksistensberettigelse var afpresning af Storbritannien tjente ikke til andet end at minimere Tysklands geopolitiske muligheder i stedet for at optimere dem. Tirpitz' grundlæggende fejl er forsøget på at flytte kontinentalmagts strategiske fokus fra landmagt til sømagt. Med det forsøg gør Tirpitz sig skyldig i to ting. Den ene er misbruget af Tysklands strategiske posi-

²⁸ Ibid p. 57-59.

²⁹ Monger, 1963 p. 82

³⁰ Se Walt, 1987 for en argumentation om trusselbalancering.

tur, hvor resurser reelt spildes på en virkningsløs blue water navy. Overordnet burde hovedparten af Tysklands militære resurser være kanaliseret mod fastholdelsen af en overlegen landmagt, som dets geopolitiske status som kontinentalmagt fordrede. I det misbrug viser det sig, at Tirpitz ikke har forstået Mahans grundlæggende argumentation for sømagtens betingelser. Mahan påpeger netop, at "a nation that is neither forced to defend itself by land or to seek extension by way of the land ... has an advantage as compared with a people one of whose boundaries is continental"³¹.

Derfor vil Kina have en blue water navy

Diskussionen om Kinas hensigter øges i 2006 med formand Hu Jintaos tale, hvori ambitionen om udviklingen af en kinesisk sømagt synes at blive fremlagt. Hu Jintao påpegede at en "powerful navy", "strengthened and modernized" var nødvendig for at "uphold our maritime rights and interests"³². Det tiltrak opmærksomhed, idet udtalelsen netop synes at bekræfte forventningen om en snarlig kinesisk opbygning af en blue water navy. En forventning, der støttes af forsvarsministeriets talsmand Oberst Huang Xueping, der i 2008 specifikt omtalte Kinas rationale for konstruktionen af et hangarskib: "China has vast oceans...the aircraft carrier is a symbol of a country's overall national strength, as well as the competitiveness of the country's naval force"³³.

Der findes ligeledes konkrete militære beviser på kinesisk interesse i hangarskibe³⁴. Den kinesiske flåde arbejder med renovering og faktiske forsøg med det tidligere russiske hangarskib *Varyag* af Kuzetsov klassen. Kina viser interesse for købet af russiske Su-33 jagerfly. En type jagerfly, der effektivt kan operere fra et hangarskib. Samtidig rapporteres det, at flåden har et pilottræningsprogram med særligt henblik på operationer fra hangarskibe³⁵.

En anden og interessant indikator for interessen i udvikling af en blue water navy er den offentlige debat i Kina. Her spores en voksende fascination og støtte til et konkret hangarskibsprojekt samt en interesse for forståelsen af sømagt. Det ses f.eks. i udbredelsen af Mahans hovedværk *The Influence of Seapower upon History*, der i Kina publiceres med "a cover banner that asks in larger type, 'Does China need an aircraft carrier?' and with a foldout map highlighting U.S. naval facilities along China's coastal perimeter"³⁶. Det er klart, at sidste citat ikke kan sidestilles med den faktiske kinesiske flådestrategi. På den anden side kan det fortolkes som et empirisk tegn for både en intern kinesisk opfattelse af sømagt som et politisk instrument, og som et konkret bevis på, at visse kinesiske meningsdannere har et tydeligt billede af U.S. Navy som en fremtidig modstander, og en begrænsning på Kinas handlefrihed.

I lyset af redegørelsens nedslagspunkter fremstår parallellen til Det Andet Rige og Tirpitz' massive flådeprogram som solid. Argumentet er, at Kina ligesom Tyskland ønsker en blue water navy centreret omkring det største og mest magtfulde krigsskib, arsenalet indeholder. Ønsket motiveres af stormagtsambitioner, der næres af mindreværdskomplekser over for den dominerende sømagt.

³¹ Mahan, 1957 p. 25.

³² Department of Defense, 2009 p. 17

³³ Ibid p. 40

³⁴ Se særligt Nødskov. 2008 for en autoritativ behandling af emnet.

³⁵ Department of Defense, 2009 p. 40

³⁶ Ross, 2009 p. 62.

Ønsker Kina en sømagt eller en flådemagt?

Der er grundlæggende problemer i sidestillingen mellem Tyskland og Kina, hvilket kritisk svækker sammenligningens styrke. For det første er den eksisterende kinesiske flådestrategi meget anderledes end den tyske opfattelse af sømagt. Her tages udgangspunkt i fortolkningen af Hu Jintaos udtalelse. Det beløber sig til en påstand, hvis udtalelsen om en "powerful navy"³⁷ ukritisk fortolkes som støtte for opbygning af en kinesisk sømagt. En alterantiv fortolkning er, at Hu Jintao ønsker en kinesisk flådemagt, der tillader den grad af magtprojektering, formanden finder passende til Kinas militære behov. Kina er i den fortolkning primært en kontinentalmagt, der søger at maksimere sin landmagt. Det udelukker ikke, at Kinas maritime interesse er stigende, men understreger, at den stadig er sekundær.

Fortolkningen kan udvikles med inddragelsen af forsvarsministeriets talsmand Oberst Huang Xueping: "China has vast oceans...the aircraft carrier is a symbol of a country's overall national strength..."³⁸. Et eller flere kinesiske hangarskibe udgør ikke automatisk et bevis på Kinas status som et nyt Tyskland, der gennem sømagt vil aftvinge andre stormagter indrømmelser og magt. I stedet udgør hangarskibe en integreret del af en kinesisk flådemagt, der ligesom f.eks. den japanske, franske og britiske flådemagt ønsker en begrænset global magtprojekteringskapabilitet³⁹. Argumentet er, at Kina sigter efter udviklingen af en flådemagt, der tilgodeser de kinesiske maritime interesser, og som formuleres inden for rammerne af en militær vurdering af styrkens sammensætning. Det står i skarp kontrast til Tirpitz' politiske forståelse for opbygningen af tysk sømagt, der netop ikke havde anden begrundelse end afpresningen af Storbritannien.

Kinas flådestrategi har fokus på adgangs begrænsning

En anden central pointe, der sætter den historiske sammenligning mellem Det kejserlige Tyskland og Kina under pres, er forskellen i den førte flådestrategi. Den tyske flådestrategi indeholder en maksimal rolle for sømagt. Det står til forskel fra den kinesiske, der indeholder en minimal rolle for etableringen af en sømagt bestående af en blue water navy med hangarskibe som hovedstyrken. Det fremgår af den strategiske vision i Den Kinesiske hvidbog for Nationalt Forsvar 2010. Her opereres med en defensiv flådestrategi funderet på "Offshore Active Defense"⁴⁰. Det er en strategisk vision, der sigter mod den fremtidige etablering af to kinesiske kontrolzoner over strategiske havområder.

Det berørte område fremgår af billedet. Det ses, at første fase er fokuseret på at opbygge flådens evne til at effektivt at kontrollere "First Island Chain", der har en rækkevidde mellem ca. 200-700 sømil ud fra Kinas kyst. Den anden fase søger at udvide kontrollen med inklusionen af den "Second Island Chain", der rækker ud til ca. 1800 sømil fra fastlandet⁴¹.

Vurderingen er, at flådens fokus først er på opbygningen af maritime kapabiliteter som destroyere, fregatter, søminer og specielt ubåde⁴², der maksimerer evnen til at begrænse fjendens effektive adgang til havområdet i First Island Chain. Et fokus, der klart afspejles i styrkestrukturens faktiske koncentration af ubåde, overfladenheder, missil- og luftstyr-

³⁷ Department of Defense, 2009 p. 17

³⁸ Ibid p. 40

³⁹ Østergaard, 2010 p. 156.

⁴⁰ China's National Defense in 2010, p. 5

⁴¹ Bennett, 2010 p. 129.

⁴² Department of Defense, 2009 p. 20-24.

ker⁴³. Den kinesiske ubådsstyrke udgøres i dag af ca. 60 enheder, og er en styrke under transformation fra en forældet og umoderne kyststyrke til en moderne styrke, der effektivt kan true en højteknologisk modstander⁴⁴. Ubådsstyrken har i 2000-2008 gennemgået en dramatisk moderniseringsproces. I 2000 var 8 pct. af styrken moderniseret. I 2008 var processen eskaleret, så ca. 50 pct. af styrken var moderniseret til et moderne niveau⁴⁵. Styrkens kerne er 12 angrebsubåde af typen Kilo-klassen og 12 Song-klassen, der stærkt øger flådens evne til at kontrollere områderne i First Island Chain.

Kilde: www.lib.utexas.edu/maps/china

Rettes fokus på flådens modernisering af sine overfladeenheder er det etableringen af en moderne destroyerstyrke med to roller, der taler for, at fokus er på kontrollen med områderne i First Island Chain. Styrken skal bestå af:

Et effektivt antiluftværnskapabilitet. Her er det destroyere af Type 052B, Type 52C og Type 51C, der udgør kernen i programmet. En antiskibskapabilitet. De fire enheder af typen Sovremmeny klassen er flådens stærkeste pt. kapabilitet.

Argumentet om, at moderniseringen af den kinesiske flåde søger at etablere de faktiske rammer for opfyldelse af den strategiske vision om kontrollen med First og Second

⁴³ Ved siden af de konventionelle styrker besidder Kina en mindre styrke af ballistiske missilubåde, der indgår som central del af landets atomdoktrin.

⁴⁴ Goldstein & Murray, 2004

⁴⁵ Office of Naval Intelligence, 2009 p. 21

Island Chain bliver styrket med inddragelsen af luftvåbenets og missilstyrkernes bidrag. Luftvåbnet besidder med Su-27 og Su-30 enhederne en vis evne til at magtprojektere i områderne, og moderniseringen af luftstyrkerne vil på sigt øge den kapabilitet⁴⁶.

Udviklingen inden for missilstyrkerne vidner i endnu højere grad om forsøget på at kontrollere områderne. Tilgangen af kortrækkende antiskibsraketter (f.eks. Silkworm) er stærkt øget. Det samlede arsenal talte i 2008 ca. 1200 missiler, hvortil styrken tilføjes ca. 100 nye hvert år. De kortrækkende missilstyrkers primære fordel er dog kvantitativ med evnen til at overvælde en fjende. Det kvalitative niveau lader meget tilbage at ønske f.eks. i kommando og kontrol, målfinding samt våbens præcision⁴⁷. Missilstyrkernes mest interessante forsøg på effektiv kontrol og adgangsbegrænsning kommer fra udviklingen af langrækkende antiskibs ballistiske missiler (ASBM). Det er tale om præcisionsvåben, der specifikt retter sig mod nedkæmpelsen af hangarskibe med en maksimal rækkevidde på ca. 3000 km⁴⁸, hvis effektive udvikling vil repræsentere en stor udfordring for U.S. Navys bevægelighed i Det Vestlige Stillehav. I lyset af den moderniseringsproces vurderer det amerikanske forsvarsministeriums, at den kinesiske flådes primære fokus på kort til mellemlangt sigt er kontrollen med First Island Chain. Dog fremhæves det, at hovedvægten stadig er på området omkring Taiwan⁴⁹.

Den anden fase i Kinas flådestrategi søger at udvide kontrollen med inklusionen af den "Second Island Chain", der rækker ca. 1800 sømil fra fastlandet⁵⁰. Det kan argumenteres for, at fasen på længere sigt indvarsler en mere aggressiv kinesisk flådestrategi, idet havområderne indeholder stater som Filippinerne, Japan samt flere amerikanske flådebaser på bla. Guam og Okinawa. Vil det betyde større flådeenheder; hangarskibe og missilkrydsere, eller ligefrem være skiftet i kinesisk flådestrategi fra flådemagt til sømagt?

Den udvikling bedømmes som usandsynlig som følge af to overvejelser. For det første er den strategiske positur, der udgør rammerne for Offshore Defence grundlæggende defensiv. Den kinesiske flådestrategi sigter ikke mod *dominans* af havområderne i First eller Second Island Chain, men ønsker i stedet at *kontrollere* dem gennem konventionelle midler, så en fjendtlig sø/flådemagt har begrænset adgang til dem. Det er særlig den amerikanske sømagt, der frygter for sin strategiske bevægelighed, hvis den kinesiske flådemagt udvider sin kontrol til Second Island Chain⁵¹.

Det skal dog understreges, at U.S. Navy må bedømmes værende den primære trussel mod Kinas territorielle integritet, og ikke omvendt. Den kinesiske flådestrategi afspejler derfor et forsøg på at begrænse de strategiske fordele USA nyder i Det Vestlige Stillehav. U.S. Navy har siden 1945 opbygget et fintmasket basenetværk på hhv. Japan, Okinawa, Guam og Singapore, der samlet udgør en amerikansk kontrolakse af enhver større kinesisk flådebevægelse. Guam er eksempelvis hjemmebase for tre Los Angeles atomdrevne angrebsubåde samt en stærk luftstyrke. Den japanske havneby Yokosuka er hjemhavn for The Seventh Fleet. En flådestyrke, der besidder den største koncentration af magtprojekteringskapabilitet i hele U.S. Navy med ca. 50 skibe, 350 fly og ca. 60.000 mand⁵². Det må accepteres, at Kina med sin defensive strategi søger at beskytte sig maksimalt mod trusler fra USA, ikke omvendt. Den kinesiske reaktion præciseres af Barry Posen: "...the closer the U.S. military forces get to enemy-held territory, the more competitive the enemy

⁴⁶ Ross, 2009 p. 59

⁴⁷ Bennett, 2010 p. 131

⁴⁸ U.S. Naval Institute, March 31, 2009

⁴⁹ Se Glosny, 2004 for en analyse af en kinesisk ubådsblokade af Taiwan.

⁵⁰ Bennett, 2010 p. 129.

⁵¹ Office of Naval Intelligence, 2009

⁵² Official Seventh Fleet Website.

will be. This arises from a combination of political, physical, and technological facts. These facts combine to create a contested zone – areas of conventional combat where weak adversaries have a good chance of doing real damage to U.S. forces".⁵³

Som følge af den kinesiske flådestrategi vil amerikanske hangarskibegrupper være tvunget til at forlægge operationer længere væk fra det kinesiske fastland. Den længere flyvetid for hangarskibsgruppen luftkapabiliteter nedsætter deres effektive operationelle værdi. Det samme gælder imidlertid i endnu højere grad for en potentiel kinesisk hangarskibskapabilitet, der i en konfrontation med U.S. Navy i kinesiske flådeofficerers egen bedømmelse vil være "sitting ducks"⁵⁴.

For det andet spiller Kinas geostrategiske placering en dominerende rolle i forståelsen af den flådestrategiske positur. Kina har som kontinentalmagt ikke et primært behov for at magtprojektere sømagt på et globalt plan. Landet oplever i stedet et nødvendigt pres for at fastholde og udvikle sine muligheder for at projektere overlegen landmagt vis a vis sine nabostater. Flådemagt er i det regnestykke en supplerende kapabilitet, der kan frigøre Kina fra trusler samt begrænse andres adgang til First og Second Island Chain. Kina fastholder i 2000-2011 med sin flådestrategi netop kontinentalmagtens traditionelle sikkerhedspolitiske hierarki med landmagten som primær, og flådemagten som sekundær. Det står i markant forskel til Tyskland i 1898-1914.

Derfor er Kina ikke det nye Tyskland

Artiklen har løbende fremhævet en række svagheder i komparationen mellem Det Kejserslige Tyskland flådestrategi og nutidens Kina. Det er dog vigtigt at understrege, at artiklens argumentation ikke kan udelukke, at Kina i fremtiden vil forsøge at udvikle sig som en sømagt. Artiklen begrænser sig til at påpege, at et sådan skifte vil betyde voldsomme forandringer af den strategiske tænkning - og positur samt den kinesiske flådes styrkestruktur. Forandringer, der ikke er empiriske tegn på. Det er særligt samspillet mellem strategi og styrkestruktur, der argumenterer for at flådens strategiske positur essentielt er defensiv og fokuseret på effektiv adgangs begrænsning af områderne i First og Second Island Chain.

Den tyske flådestrategi er blevet analyseret som et udslag af et fejlagtigt forsøg på at benytte sømagt som et politisk afpresningsinstrument. Det er tydeligt, at Kina ikke anser sin flådemagt som et sådan instrument. Kinas flåde benyttes som en militær kapabilitet, hvis relative værdi søges maksimeret vis a vis andre stormagter - særligt den amerikanske sømagts mulighed for fri bevægelighed i Kinas nærområde. Den bagvedliggende politiske forklaring på Kinas defensive flådestrategi kan forklares med, at Kina er en aktieholder i det eksisterende internationale politiske system, ikke en revisionistisk stormagt som det kejserslige Tyskland, der ønsker radikale forandringer⁵⁵.

Hvis Kina i fremtiden vil insistere på indflydelse og rettigheder, så vil det højst sandsynligt ske inden for en strategisk bedømmelse, der både medregner den forventelige modreaktion fra den dominerende sømagt USA, og behovet for at rette den strategiske militære hovedvægt på landmagt. Det bør afholde Kina fra at opbygge en blue water navy, idet landet ligesom Tyskland ikke har nogen militær fordel af en blue water navy. Den kritiske forskel mellem Kina og Tyskland er, at den politiske elite i Kina med deres fokus på offshore defense er bevidst om geopolitikens centrale rolle i udformningen af strategi.

Afslutningsvis skal det fremhæves, hvordan brugen af historiske komparationer mellem fremvoksende stormagter som nutidens Kina og det kejserslige Tyskland bør underka-

⁵³ Posen, 2003 p. 22

⁵⁴ Glosny & Saunders, 2010 p. 167-168

⁵⁵ Shambaugh, 2005 p.65.

stes en kritisk tilgang, der fremhæver de afgørende forskelle. Debatten om betydningen af Kinas fremvækst som stormagt betinges ofte af en selektiv historisk tilgang, hvor der hurtigt fokuseres på lighederne, men hvor de egentlige forskelle overses. Artiklen har argumenteret for, at brugen af parallellen mellem Kina og Det Kejserslige Tyskland er problematisk som bedømt ud fra en detaljeret analyse af de empiriske beviser.

Konklusion

Tysklands negative erfaringer med en blue water navy tjener som en effektiv historisk advarsel til de politiske og militære beslutningstagere i Kina. Intet taler for, at Kina i dag udviser den samme mangel på forståelse af forskellen på rationalet på sø- og flådemagt. Der findes ikke et decideret bevidst forsøg på at bøje begrebet sømagt i en politisk retning, som Tirpitz gjorde sig skyldig i. Derimod findes en akut forståelse for det paradoksale i en kontinentalmagts forsøg på at konkurrere med en maritimmagt. Det betyder, at benyttelsen af den historiske komparation mellem Det Kejserslige Tyskland og nutidens Kina bør kvalificeres, før de benyttes som grundlag for fremtidsvisioner.

Litteraturliste

- Bennett, David (2010) "China's Offshore Active Defense and the People's Liberation Army Navy?" *Global Security Studies*, Vol 1, Issue 1
- Bruch, Rüdiger von & Hofmeister, Björn (2000), *Kaiserreich und Erster Weltkrieg 1871-1918*. Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung, vol. 8. Stuttgart: P. Reclam.
- China's National Defense in 2010 (2010). Lokaliseret d. 7.august 2010 på http://www.gov.cn/english/offical/2011-03/31/content_1835499_5.htm
- Christensen, Thomas (2011) "The Advantages of an Assertive China" *Foreign Affairs*, Vol, 90, nr 2
- Friedman, Edward (1997) "The Challenge of a Rising China: Another Germany" i Robert J. Lieber (ed.) *Eagle Adrift: American Foreign Policy at the End of the Century*, Longman Pub. New York
- Friedman, Norman (2001) *Seapower as Strategy: Navies and National Interests*. Naval Institute Press
- George, Alexander & Bennett, Andrew (2005) *Casestudies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press. Massachusetts
- Goldstein, Lyle & Murray, William (2004) "Undersea Dragons" *International Security*, Vol. 28, No. 4.
- Glosny, Michael (2004) "Strangulation from the Sea?" *International Security*, Vol. 28, No 4.
- Glosny, Michael & Saunders, Phillip (2010) "Debating China's Naval Nationalism" *International Security*, Vol. 35, No 2.
- Herwig, Holger (1987) *Luxury Fleet: The Imperial German Navy, 1888-1918*, Humanity Books. London
- Hobson, Rolf (1996) *The German School of Naval Thought and the Origins of the Tirpitz Plan 1875-1900*, Institut for forsvarsstudier 2/1996.
- Hobson, Rolf (2002) *Imperialism at Sea: Naval Strategic Thought, the Ideology of Seapower, and the Tirpitz Plan, 1875-1914*. Brill, Boston.
- Ikenberry, G. John (2001) *After Victory*. Princeton University Press. New Jersey.
- Kagan, Robert (2008) *The Return of History and the End of Dreams*. Knopf. New York
- Kaplan, Robert (2010) "The Geography of Chinese Power" *Foreign Affairs*, Vol, 89, nr 3
- Kennedy, Paul (1988) *The Rise and Fall of the Great Powers*. Fontana. London.
- Keagan, John (1993) *Battle At Sea*. Pimlico. London

- Kennedy, Paul (2004) *The Rise And Fall Of British Naval Mastery*, Penguin, London
- Kennedy, Paul (1983) *Strategy And Diplomacy 1870-1945*, Allen & Unwin. London
- Mahan, A.T (1957) *The Influence of Seapower upon History, 1660-1783*. Hill & Wang. New York.
- Mearsheimer, John (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*. Norton. New York
- Monger, G.W, (1963) *The End of Isolation: British Foreign Policy 1900-1907*. London
- Murray, Michelle (2010) "Identity, Insecurity, and Great Power Politics: The Tragedy of German Naval Ambition Before the First World War" *Security Studies*, 19: 4
- Nødskov, Kim (2008) *Aircraft Carriers: China´s way to Great Power Status*. Royal Danish Defence College. Copenhagen
- Nødskov, Kim (2010) "Kina militære modernisering- et projekt med globale konsekvenser" *Militært Tidsskrift*, nr. 2. 2010
- Office of Naval Intelligence (2009), United States Of America, Department of Defence. Office of Naval Intelligence *The People's Liberation Army Navy: A Modern Navy with Chinese Characteristics*. Washington D.C.: Office of Naval Intelligence.
- Padfield, Peter (2005) *The Great Naval Race: The Anglo-German Naval Rivalry, 1900-1914*. Birlinn, Edinburgh.
- Ross, Robert S (2009) "China's Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U.S Response" *International Security* Vol 34, nr. 2, 2009
- Shambaugh, David (2005) "China Engage Asia" *International Security*, Vol 29, no 3.
- Sloan, Geoffrey & Gray, Colin (1999) "Why Geopolitics?" i Colin Gray &, Geoffrey Sloan (ed.) *Geopolitics, Geography and Strategy*, Frank Cass, London.
- Sondhaus, Lawrence (2001) *Naval warfare, 1815-1914*. Routledge. London.
- Sumida, Jon (1999) "Alfred Thayer Mahan, Geopolitician" i Colin Gray &, Geoffrey Sloan (ed.) *Geopolitics, Geography and Strategy*, Frank Cass, London.
- U. S. Naval Institute, "Chinese Develop Special 'Kill Weapon' to Destroy U.S. Aircraft Carriers", U. S. Naval Institute, March 31, 2009.
- Walt, Stephen (1987) *The Origins of Alliances*. Cornell. New York.
- Waltz, Kenneth (1979) *Theory of International Politics*. McGraw Hill. New York
- Østergaard, Clemens Stubbe (2010) "Er Kina en militær trussel- og for hvem" *Militært Tidsskrift*, nr. 2. 2010

Kort om bogudgivelser og anmeldelser

Lægen Sven Arvid Birkeland følger i sin nye bog *"Krigens Ansigt – Danske soldater i Afghanistan"* op på sine tidligere bøger om danske styrker i international indsats, men i denne bog stiller han en række spørgsmål til udvalgte personer om deres tjeneste og deres oplevelser, og den røde tråd i beskrivelsen er omkostningerne: Hvad er konsekvenserne af udsendelsen til krigstjeneste i det fremmede – fysisk såvel som psykisk – for krigsdeltagerne samt for deres familier, forsvaret og for samfundet?

To erhvervsjournalister har skrevet en ganske fornøjelig bog om Ebbe Mogensen, tidligere major i Forsvarsstaben, som under sin tjeneste tog en juridisk embedseksamen og siden er blevet tituleret *"stjerneadvokat"* og *"bagmandspolitiets hårdeste modstander"*. Bogen indeholder en indgående omtale af Hommel-sagen, men også omtalen af en række andre sager er interessante. Læs anmeldelsen af *"Forsvareren"*.

To bøger med nogenlunde samme tema er udgivet næsten samtidig. Emnet er aftjening af værnepligt i den tyske hær under Den anden Verdenskrig. Begge var formelt set tyske statsborgere, men opfattede sig ikke som sådanne. Den ene var bosiddende i København, medens den anden var dansksindet sydslesviger, bosiddende lige syd for grænsen. Da Det tredje Rige begyndte at mangle soldater, blev også disse to indkaldt. Begge historier er gode beskrivelser af forholdene i den tyske hær, og der har hos nogle anmeldere sneget sig tanker ind omkring kollektiv forglemmelse. Der er ikke i disse to bøger beretninger om kendskab til grusomheder, selv om den tyske hær beviseligt ikke holdt sig tilbage. Der skal dog heller ikke herske tvivl om, at begge de to personer er retlinede mennesker, der gerne vil give nutiden et indtryk af forholdene dengang. Med til hele historien om både Hans von Vultejus og Jens A. Berg hører, at det efter 60 – 70 år er svært at gøre sig klog på, hvad enten man er journalist, boganmelder, historiker eller officer, hvad man selv ville have gjort, hvis man som 18 – 19-årig var blevet bragt i en tilsvarende situation, hvor ens overlevelseschancer på de russiske stepper måske kunne være omvendt proportional med en moralsk rigtig optræden afpasset til lejligheden. Læs de to anmeldelser af henholdsvis *"Forpligtet – en dansk/tysk skæbne, som tysk soldat 1943 – 1945"* af Hans von Vultejus og *"Fanget på Østfronten – tvunget i tysk uniform"* af Jens A. Berg.

Historikeren Christian Tortzen har specialiseret sig i handelsflådens historie, og med sin nye beskrivelse *"Kampen på havet – danske søfolk under Anden Verdenskrig"* får læseren en meget grundig beskrivelse af forholdene i handelsflåden, som varierede meget både i tid og sted. Fra det danske samfund modtog søfolkene aldrig den tak, som de havde fortjent. Deres indsats for den allierede sag var Danmarks største bidrag til de allieredes kamp mod aksemagterne. Man regner med at i alt 1.708 søfolk omkom på havet. Tortzen kommer rundt i alle hjørner af søfartens historie under krigen, og han har ikke lagt fingrene imellem.

En anden historisk bog går noget længere tilbage, nemlig til den gotiske krig i midten af det 6. århundrede. Det er en bog på engelsk skrevet af en af forsvarets medarbejdere, og det er en særdeles grundig gennemgang af krigsførelsen i Det østromerske Rige. Bogens titel er *"The Gothic War"* af Torsten Cumberland Jacobsen. Hovedpersonen er feltherren Belisarius, som retteligt burde have plads blandt verdens ypperste hærførere.

Thomas Harder, der netop har udgivet en bog om Anders Lassen, har udgivet en revideret udgave af bogen om den danske partisan Paolo fra krigen i Norditalien 1943 – 1945. Det er den fantastiske historie om en dansker, Arndt Paul Richardt Lauritzen, som konverterer til katolicismen, bliver benediktinermunk, officer, katolsk præst, partisan,

familiefar, forretningsmand og hemmelig agent. Det er en særdeles læseværdig bog om en usædvanlig skæbne. Læs anmeldelsen af *"Den danske partisan"*.

Under fejringen af Flådens 500-års jubilæum udgav Danmarks Marineforening en smuk lille bog *"Kanonbådskrigen 1807 - 1814 til lands og til vands"* af Flemming Moberg. Her er opgørelser over alle kampene i danske og sydnorske farvande, de lokale skanser og træfninger, bygning af kanonbåde, taktik og meget mere. Overskuddet fra salget af bogen går til bygningen af en rokanonjolle, som Marineforeningen planlægger at have færdig til sit 100-års jubilæum i 2013.

God læselyst

Poul Grooss, anmelderredaktør

Tidsskrifter, hæfter, publikationer, afhandlinger m. v.

Forsvarsakademiet har i juli 2011 udgivet en aktuell *"brief"* om udviklingen i Sudan. Den er på blot 14 sider og er skrevet af major Henrik Laugesen, som har en Mastergrad i Afrika-studier fra Københavns Universitet.

Sydsudan afholdt valg om selvstyre den 9. januar 2011, og valget resulterede i oprettelsen af et selvstændigt Sydsudan i løbet af sommeren. Denne brief diskuterer landets muligheder for at klare sig. Den beskæftiger sig specielt med sammenhængen mellem olieindtægter, våbenindkøb og konflikter. Forfatteren nævner, at man som udgangspunkt kan betragte udviklingen gennem positive eller negative briller, og han har valgt de positive. Nord- og Sydsudan er nødt til at samarbejde, da 60 % af Nordsudans indtægter kommer fra olieeksporten. For Sydsudan er forholdet 90 %, men olieraffinerier og rørledninger ligger i Nordsudan. Heraf den gensidige afhængighed. DDR optræder her pludselig som reference, men det viser sig blot at være en ny forkortelse for *"Disarmament, Demobilisation and Reintegration"*.

Et af kapitlerne hedder ganske betegnende *"Hvor blev pengene af?"* Siden 2005 er der ikke sket nogen fremgang i befolkningens levestandard eller velfærd, men forfatteren benytter sig af en kilde, som er en kvindelig amerikansk freelance journalist, som bor i området. Olieindtægterne er tilsyneladende indgået i et kompliceret spil omkring køb af fred hos diverse lokale stammer. (Her er tale om et fænomen, som formentlig kunne skabe en vis interesse og misundelse i forsvarrets øverste ledelse jævnfør følgende citat: *"Det har betydet et stærkt stigende antal generaler, alle med en betragtelig hyre for blot at holde sig i ro."*) I slutningen peger forfatteren på, at anvendelsen af olieindtægterne som en slags bestikkelse kun kan give en tidsbegrænset effekt. Det er derfor op til verdenssamfundet at hjælpe med til at skabe mulighederne for et stabilt samfund, som i stedet for skal stabiliseres ved hjælp af *"transparente pengestrømme"*.

Årsrapport 2010 for Statens Forsvarshistoriske Museum er udkommet. Statens Forsvarshistoriske Museum blev til i 2004 ved en fusion mellem Tøjhusmuseet og Orlogsmuseet, og det driver i dag begge udstillingshuse samt *Ubåden Sælen* og *Torpedomissilbåden Sehested*, som begge ligger på Holmen. I rapporten kan man læse om baggrunden for museet, udstillinger, udgivne publikationer i årets løb, videnskabelige arbejder, samarbejdspartnere og meget andet. Museet har en resultatkontrakt med Kulturministeriet, hvorunder det hører, gældende for 2007 - 2010. I indledningen redegøres for baggrunden for begge museer. Tøjhuset fungerede siden 1604 som tøjhus, det vil sige arsenal for rigets og kongens våben, når landet ikke var i krig. Orlogsmuseet har til huse i en sidefløj fra *Søkvæsthuset* på Christianshavn, som stammer fra 1780, og som oprindeligt var Flådens hospital og fattighus.

Rapporten er meget flot sat op, men man kan som læser blive fristet til at reflektere lidt over den noget voldsomme og ressourcekrævende administration og ikke mindst statens og kommunens voldsomme inddrivning af ejendomsrelaterede udgifter, som i mange henseender reducerer museets muligheder for at beskæftige sig med det væsentlige, nemlig formidling og forskning.

Bogudgivelser

"Danmark i krig – Balkan og Irak" af Sven Arvid Birkeland. Udgivet af Gyldendals Presse den 12. april 2011. ISBN 978-87-02-10597-1. 400 sider. Pris kr. 349,95 (vejledende).

Lægen Sven Arvid Birkeland følger i denne bog op på sin tidligere beskrivelse af dansk krigsindsats i internationale missioner: *Krigens Ansigt – Danske soldater i Afghanistan*. Han tager dog ikke sit udgangspunkt i denne bog men i sine to tidligste bøger, der har Anden Verdenskrig som deres omdrejningspunkter. Han fastslår således, at når danske soldater vender hjem fra international tjeneste er de naturligste samtalepartnere og dem, hos hvem veteranerne finder størst indlevelse, ikke forældrene men bedsteforældrene, fordi disse selv har oplevet krig på nærmeste hold.

Bogen er i al væsentlighed bygget på interviews, og Birkeland er i den forbindelse kommet vidt omkring, om end han på ingen måde har ladet tilfældigheder bestemme sit valg af samtalepartnere. Gennem sin ungdoms kollegiekammerat Karsten Møller, pensioneret generalmajor og senioranalytiker ved Dansk Institut for Internationale Studier, har han fået en række forslag til relevante personer i eller med tilknytning til forsvaret. Og disse har han så indgående udspurgt inden for deres respektive specialer, og efterfølgende anvendt deres udsagn dels til baggrund dels til sammenkædning af interviewene med de egentlige hovedpersoner: veteranerne. Værkets enogfyrre kapitler er grupperet i tre hovedafsnit: indledning, Balkan og Irak samt noter og bibliografi. Karakteren af denne bog gør det vanskeligt på overskuelig vis at præsentere hvert af de mange kapitler, og denne anmelder har derfor valgt en tematisk tilgang.

Umiddelbart fremtræder bogen kalejdoskopisk som følge af de mange meget personlige beretninger, hvor de interviewede tilsyneladende får lov at fortælle af karsken bælg uden nogen synlig ledetråd. Når man fordyber sig, ser man dog, at den røde tråd gennem alle de stillede spørgsmål – og til en vis grad gennem beretningerne – er interessen for de menneskelige konsekvenser af udsendelse til krigstjeneste i det fremmede, de psykiske og fysiske eftervirkninger – omkostningerne for krigsdeltageren, familien, forsvaret og samfundet.

Baggrunden for Danmarks krigsdeltagelse er jo den aktivistiske udenrigspolitik, som landet har bedrevet siden ophøret af Den Kolde Krig, og Birkeland får da også sat sin fortælling ind i den historiske ramme blandt andet gennem citat af statsminister Anders Fogh Rasmussen om, at *"Danmark skal være parat til at forsvare væsentlige værdier ved selv at yde et militært bidrag."* (p. 233). I øvrigt gengives de væsentligste træk af krigshistorien for de to behandlede indsatsområder i ganske få og komprimerede afsnit, der på god vis giver læseren en forståelsesramme for de efterfølgende beskrivelser.

Post Traumatic Stress Disorder er den plage, som vel mest markant martrer hjemvendte soldater i årene efter deres krigsoplevelser. Det er denne lidelse som lægen Birkeland først og fremmest synes at være på udkig efter, og som han finder hos et stort antal af de hjemvendte. Der gives i bogen mange gode symptombeskrivelser og også eksempler på vellykkede behandlingsforløb, som må interessere enhver, der selv risikerer sådanne krigstraumer. Men mens dette syndrom primært er af mental art, er invalidering og udsigten til for resten af sine dage at skulle leve et liv forskelligt fra andres med de begrænsninger og afsavn det indebærer, nok så stor en bekymring. Denne form for krigsskade

bliver fint beskrevet i afsnittet pp. 63 ff. om en soldat, der bliver ramt og lammet fra hoften og ned under operationer på Balkan, og som efterfølgende gennemgår en vellykket genoptræning og af Hærens Operative Kommando får et job skræddersyet til sine særlige betingelser. Soldaten opnår trods vanskeligheder et familieliv tæt på det normale og synes endda at have accepteret sin skæbne.

Sven Birkeland kigger også nøje efter veteranernes og de hjemvendte, men stadig aktive, officerers muligt ændrede samfundssyn. Bitterhed og søgen efter syndebukke er jo en åbenlys – om end ikke given – konsekvens. Blandt dem, der har gjort tjeneste på Balkan er FN, den organisation, der ofte må stå for skud. Manglende flystøtte, utilfredsstillende opbakning fra New York, magtesløshed overfor grupper og enkeltpersoner grusomheder m.v. går igen i mange af beretningerne. Hist og her fremkommer udsagn, man som ikke-deltager må undre sig over. F.eks. udtaler en tidligere FN-observatør (p. 57): "Vi er jo ofte med til at bidrage til etnisk udrensning, det er en af de opgaver, jeg er mest stolt over at have været med til, for alternativet til etnisk udrensning, det var, at de slog dem ihjel." Selv med det let formildende forbehold i de sidste dele af udsagnet, synes den holdning til etnisk udrensning fremmed for en dansk betragter, men således er det øjensynligt blevet oplevet, og Birkeland indlægger sig stor fortjeneste ved ikke at besmykke eller fortie det.

Bearbejdning af oplevelserne og genopbygning af sjælen gennem aktivitet, skrivning og tilbagevenden til det vante arbejde er fremgangsmåder, som flere af Birkelands samtalepartnere giver udtryk for at have haft held med, men også de tilbud, som den hyppigt omtalte kammeratstøtteordning stiller til rådighed, synes at have været gavnlige.

At de samme begivenheder kan ses i forskelligt perspektiv er vel næppe en overraskelse, men det er interessant at se, hvorledes Birkeland formår at få to meget forskellige synsvinkler præsenteret, så denne ellers ubemærkede tvetydighed springer i øjnene. I kapitel syv (pp. 66 ff.) fortæller en oberst, hvorledes han føler sig misforstået og uretfærdigt kritiseret for nogle dispositioner han traf og nogle han undlod at træffe på Balkan i 1995. På sin side følte han sig svigtet af FN, snigløbet af tyskere og amerikanere og desavoueret af sin ukrainske chef, mens han fra sine undergivne senere måtte høre alvorligt sårende – og i hans øjne uretfærdig – kritik af sin handlemåde, der i soldaternes optik havde været kritisabel. Over for oberstens oplevelser står så en kompagnichefs beretning (pp. 87-92), hvoraf det spydigt fremgår, at *"obersten tog hjem og skrev en fin bog om, hvor dygtig han var"* samt en påstand om, at efterretningstjenesten og chefvirket i den danske bataljon fortjente karakteren 00 (der som bekendt er dumpekarakter både efter den gamle og den ny skala).

Tabloidpressens uacceptabelt nærgående udspørgen og dens helt uanstændige metoder beskrives fint p. 77 af en oberstinde, hvis mand på det tidspunkt stod i centrum af nogle tragiske begivenheder på Balkan. Hendes mand var udsat for en del kritik, som hun ikke følte trang til at diskutere med pressen, men oplevede efter afvisning af en pågående journalist, at denne i stedet henvendte sig til naboen for at forhøre sig om oberstfamiliens forhold.

Næsten alle interviewede er blevet spurgt om deres forhold til kristendommen og dens værdi under udsendelsen, og det er bemærkelsesværdigt, at langt de fleste kun udtrykker at have haft en vis gavn af troen, mens de, der entydigt erkender, at denne har båret dem gennem vanskelighederne, er ganske få.

Denne bog er interessant for sit indhold, men også for sin form. Bortset fra de få redørende afsnit er den så godt som udelukkende komponeret af samtaler mellem forfatteren og en række for målet relevante personer. Disse samtaler spænder vidt: fra soldaterhjemslederens observationer af stort og småt i livet blandt veteraner og deres pårørende over nøgterne øjensvidneskildringer og en enkelt stærkt emotionelt ladet betragtning fra

en kvindelig sergent til en næsten videnskabelig samtale mellem to læger – forfatteren og chefen for Krise og Katastrofepsykiatrisk Center.

Til alle, der skal udsendes i internationale militære operationer, eller som beskæftiger sig med veteranspørgsmål kan bogen varmt anbefales.

Kjeld Hald Galster, seniorforsker, Ph.D., M.A.
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

"Forsvareren" af Ole Andersen og Henrik Tüchsen. Udgivet af Gyldendal Business den 24. maj 2011. 250 sider. Pris kr.299,95.

Umiddelbart skulle man ikke tro, at en bog om en af Danmarks mest kendte advokater skulle være noget for dette tidsskrifts læsere, men det er det sandelig i høj grad. *"Tæt på elitesoldaten, stjerneadvokaten og retssager, der skrev danmarkshistorie"* står der anført på bogens forside, og det er en biografi om Ebbe Mogensen.

To journalister, som hver for sig har en interessant baggrund med erhvervsstof, har beskrevet personen Ebbe Mogensen, der har påtaget sig forsvaret i en lang række retssager, heraf mange som vedrører økonomisk kriminalitet i stor målestok. Et af forfatternes spørgsmål er selvfølgelig: Hvorfor vælger de økonomiske forbydere Ebbe Mogensen som deres forsvarsadvokat?

Hele Ebbe Mogensens liv oprulles af de to journalister. Han kom fra et borgerligt hjem med værdier og holdninger, og han er bror til Kristian Mogensen (død i 2003). Der var dog en betragtelig aldersforskel på 13 år mellem de to brødre, og storebroderen var nok den person i Danmark, som blev synonym med "Gud, konge og fædreland". Han var reserveofficer i Livgarden, advokat for Maersk og kongehuset, og så var han "partiejer" i det Konservative Folkeparti. Ebbe følger sin ældre brors eksempel og søger også ind til Livgarden, hvor han bliver nr. 1 på sit reserveofficershold.

Der er ingen tvivl om, at bogens hovedperson er særdeles dygtig og velbegavet og i øvrigt en behagelig person at omgås. Hvorfor han valgte at forlade forsvaret fremstår ikke krystalklart, men noget hænger sammen med utålmodighed, "systemets træghed" og avancementsmuligheder for dygtige officerer. Hans hustru var heller ikke altid imponeret over de officerer, hun havde mødt, og forskellen mellem Ebbe Mogensens og de øvrige intellektuelle kapacitet har måske været slående. Da den unge mand som 18-årig meldte sig til forsvaret, så var det ikke for at blive soldat, men for at blive forsvarschef, og selv om hans personlige kvalifikationer var i orden, så *"skal man jo stå i kø i et stykke tid, før man når så langt"*. Det fremgår af bogens forord, at *"Ebbe Mogensen er en stædig enegænger, der afskyr enhver form for gruppearbejde. Et professionelt konkurrencemenneske, der har været i stand til at kombinere sine åbenlyse intellektuelle evner med fysisk råstyrke, ambitioner og menneskelig indsigt"*. Hovedpersonen har tilsyneladende svært ved at indgå i et team work, og det ville jo nok have diskvalificeret ham i kampen om jobbet som forsvarschef, men forklaringen herpå kunne vel også være, at han forventede den samme arbejdsindsats og det samme intellekt fra øvrige medarbejdere.

Da han besluttede sig for at forlade forsvaret, beholdt han sit karrierejob i Forsvarskommandoen og påbegyndte jurastudiet som aftenundervisning. Rekorden for at få eksamen var på det tidspunkt tre og et halvt år, men Mogensen tog – uden at sige det i Forsvarskommandoen – sin juridiske embedseksamen på 22 måneder og 9 dage. Ganske godt gået, når man også har skullet passe et af de tunge jobs i Forsvarsstaben samtidig.

Af størst interesse for forsvarets læsere er formentlig hele beskrivelsen af Hommelsagen, hvor en telefonopringning fra Annemette Hommels far, oberst Leif Hommel Nielsen, indleder en omfattende sag for forsvarsadvokaten, som han fører både i Københavns

Byret og i Østre Landsret. Mogensen og Hommel Nielsen var i sin tid klassekammerater på Hærens Officersskole. Mogensen går efter Annemette Hommels chef, chefen for efterrettingssektionen, chefen for den danske lejr *Camp Eden*, chefen for Hærens Operative Kommando og forsvarschefen, og han efterlyser klare instrukser fra dem alle. Særlig interessant er generalmajor Karsten Møllers vidneudsagn, som klart siger, at det er en fejl, at en afhøringsofficer uddannet under en tidligere ordning var blevet sendt af sted. Da "Berlingske Tidende" udsurgte Karsten Møller om den interne kritik, han havde fået efterfølgende, svarede han: *"Du kender jo selv den kommissærstemning, der hersker visse steder i systemet"*. I byretten blev Hommel kendt delvis skyldig, men i landsretten blev hun pure frifundet, takket været Ebbe Mogensens ihærdige forsvar.

Da Sveriges Television og Danmarks Radio i 1985 planlagde at udsende en detaljeret beskrivelse af likvideringen af Jane Horney den 20. januar 1945, hvor fremstillingen ville lægge vægt på, at Jane var uskyldig i anklagerne om stikkeri og spionage, så påtog Ebbe Mogensen sig forsvaret for de pågældende modstandsfolk, som stadig levede på dette tidspunkt. De ville ikke acceptere denne fremlæggelse, som ville betyde, at de havde begået et mord. Ebbe Mogensen gjorde dette af veneration for modstandsbevægelsen og de enkelte modstandsfolk, som han respekterede dybt for deres engagement. Det blev en "halv sejr" til Mogensen, idet modstandsfolkernes identitet blev sløret, og TV måtte meddele, at det ikke var nogen autentisk historie, der blev bragt.

De tunge økonomiske sager fylder selvfølgelig en hel del i bogen, og specielt hele sagen om Kurt Thorsen er fremragende underholdning. Hafniasagen og forsvaret af Klaus Riskær Pedersen er også ganske interessante, især at den sidstnævnte under sagens indledning også søger råd fra en anden advokat. Hermed opsiges Ebbe Mogensen samarbejdet med sin klient omgående!

Nogle vil måske mene, at det er en "tabersag" at være advokat for en oplagt forbryder. Anklagemyndigheden rejser ikke en sag, hvis ikke den mener, at der er en rimelig chance for at vedkommende bliver dømt. Ebbe Mogensen har selvfølgelig den holdning, at alle har krav på en ordentlig forsvaret. En sådan forsvaret kan dels bruge tid og kræfter på at så tvivl om anklagerens beviser, dels at forklare om formildende omstændigheder i sagen, og Ebbe Mogensen selv er nok et af mest retlinede mennesker.

Det går som en rød tråd igennem hele bogen, at Mogensen – trods opgøret med forsvarets ledelse i Hommelsagen – brænder for forsvaret, og at han er bekymret over den forringede ledelse, som han lejlighedsvis har set. Han ser gerne, at samfundet genvinder respekten for forsvaret. Ud over de enkelte sager giver de to forfattere også en udmærket beskrivelse af det danske retssystem. Det er i høj grad en læseværdig bog, som også er ganske underholdende.

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

"Forpligtet – en dansk/tysk skæbne, som tysk soldat 1943 – 45" af Hans von Vultejus fortalt til Niels Gyrsting. Udgivet på eget forlag og i kommission hos Forlaget Underskoven. ISBN 978-87-92662-24-8. Kan købes i alle boghandler eller bestilles via www.underskoven.dk. 323 sider. Pris kr. 249 (vejl.)

I erindringsbogen "Forpligtet" følger læseren den unge Hans von Vultejus, som på trods af en dansk opvækst og en dansk mor indkaldes til tysk krigstjeneste i december 1942 på grund af sit tyske statsborgerskab. I løbet af krigen når Vultejus at gøre tjeneste i både *Luftwaffes* infanteri, gennemgå en del af en tysk pilotuddannelse, være en kort tid i *Værnemagten*, kæmpe i Ardennerne og i Ungarn som tvangsudskreven soldat i 9. SS *divi-*

sion "Hohenstaufen" og at falde i amerikansk krigsfangenskab i maj 1945. Bogen er baseret på de dagbøger, notater og brevvekslinger, som Vultejus fører fra sin indkaldelse og frem til han vender tilbage til Danmark efter amerikansk krigsfangenskab i november 1945.

Dagbogsnotaterne i bogen er suppleret med uddrag fra Vultejus samtidige korrespondance med venner og familie i Danmark, med hans egne uddybende nutidige kommentarer til dagbøgerne, hans fotografier fra tiden, samt tekststykker om hans opvækst i Danmark og om tiden efter hans hjemkomst fra krigen. Fra medforfatteren Niels Gyrestings side er der hertil leveret et grundigt og omfattende fotomateriale af Vultejus' dokumenter og genstande, oversættelser af de i dagbøgernes anvendte tyske militære termer, samt en række gode baggrundsafsnit (i teksten benævnt "faktabokse"), som bidrager til at sætte dagbogsberetningerne ind i en større kontekst. Alt i alt fremstår bogens opsætning klar og tydelig med dagbogsnotaterne i kursiv og man er som læser ikke i tvivl om, hvor dagbøgerne hører op og hvor Vultejus' senere kommentarer begynder. Denne opsætning er en af bogens styrker og giver læseren en mulighed for at kigge med ind bag Vultejus' beretning og for selv at vurdere dagbøgernes udlægning af de skildrede begivenheder.

Og dette er nødvendigt, for der er i høj grad tale om en beretning, som indeholder mange interessante skildringer og detaljer, men også i lige så høj grad udviser en påfaldende fortrængning og tavshed på en række områder.

Først og fremmest kan nævnes, at Vultejus i et forsøg på at undgå direkte frontindsats melder sig til det tyske luftvåben "Luftwaffe", hvor han aftjener de første halvandet år af sin tjeneste i luftvåbenets infanteri. Dagbøgerne indeholder her en grundig skildring med mange detaljer af livet for en almindelig rekrut, og som læser bliver man klogere på dagliglivet på kasernen og på mange af de rent militære elementer i grunduddannelsen.

Dog viser dagbøgernes optegnelser også ved lidt omhyggelig læsning, hvordan en menig soldat indenfor luftvåbenets infanteri kunne stifte bekendtskab med de forbryderiske sider af Det Tredje Riges racepolitik. I et svarbrev hjem til sin mor i Danmark dateret den 10. oktober 1943, (hvor moderen i et tidligere brev har omtalt rygterne om de kommende jødeforfølgelser i Danmark), skriver Vultejus, at : *"Forhåbentlig er det kun et rygte. Der er nogen hernede, som har været med til at skyde jøderne fra Holland og Tyskland i Polen. Så jeg ved hvordan det går for sig. Fuldstændig som Katyn"*.(s.112). I sine kommentarer til dagbøgerne anfører Vultejus, at han ikke senere har tænkt over dette, og at det først er ved skrivningen af bogen, at han er blevet gjort opmærksom på omtalen i sit brev af mordet på jøderne i Polen. Ligeledes tilføjer han, at *" Hvis man havde spurgt mig før gennemgangen af mine breve ville jeg have sagt, at jeg ikke kendte til det dengang. Jeg kan desværre slet intet huske herom"*(s.113). Hermed giver bogen et konkret eksempel på den fortrængning af massemordet – den være sig bevidst eller ubevidst - som ofte er så karakteristisk i erindringsgenren hos tyske krigsveteraner. Man kan levere meget detaljerede beskrivelser af dagligliv, størrelsen på feltrationer, masser af hyggelige anekdoter fra kasernelivet og livet i felten, men når det kommer til forbrydelserne, som blev begået mod jøder og krigsfanger, så kan veteranerne som oftest intet huske. Det taler absolut til denne erindringsbogs fordel, at ovenstående suppleres med en "faktaboks", hvori Niels Gyresting netop også påpeger det tankevækkende i, at en almindelig soldat på en kaserne i Frankrig i oktober 1943 kan skrive hjem til sin mor om udryddelsen af jøderne i Polen, når de fleste tyskere og deres håndlangere efter krigen har fremført, at man intet kendte til jødeudryddelsen. En interessant konsekvens af Vultejus' brev til sin mor er også, at den tyske premierløjtnant som videreformidler brevene for at gøre korrespondancen hurtigere vælger at afbyrde samarbejdet netop med henvisning til ovennævnte korrespondance, som han frygter bringer hans egen stilling i fare. (s.117-118).

Igennem dagbøgerne får man også et konkret eksempel på, hvordan selv almindelig soldatertjeneste i *Det Tredje Riges* luftvåben kunne føre til direkte involvering i det tyske krigsfangelejrssystem. Allerede i sin rekruttid møder Vultejus russiske krigsfanger i kaserens køkken (s.51), men efter at være forflyttet til området ved Grossenhain i Sachsen bliver han flere gange sendt ud for at ekskortere sovjetiske krigsfanger fra en krigsfangelejr til arbejde i et nærliggende stenbrud. Dagbøgerne er stort set tavse omkring Vultejus ophold og tjeneste her. Det omtales kun med en enkelt linie ét sted i dagbøgerne (s.149). Desto mere interessant er det, at Vultejus i sine kommentarer til dagbøgerne anfører, at *"De (russerne) lærte mig at tælle og kommandere på russisk, så jeg kunne få dem til at gå i takt. Det hed Ras,va,drit - og så grinede de"*. Endvidere hedder det i kommentarerne, at *"De var mægtigt søde og flinke og det var meget nemt at få dem til at le og smile"*. *"Det var mit indtryk at de blev behandlet ordentligt, de var i godt humør, i rimelig form og ikke udsultede"*(s.149). Godt nok tilføjer han, at russerne blev låst inde om natten, men ellers får man som læser nærmest indtryk af, at der herskede en jovial feriekoloniagtig stemning i krigsfangelejren. Med henvisning til den veldokumenterede brutalitet og de forfærdelige forhold, som herskede i de tyske krigsfangelejre og arbejdskommandoer for sovjetiske krigsfanger, må ovenstående beskrivelse siges at være meget langt fra, hvad vi ellers kender til. I og på vejen til de tyske *Stalags* og *Oflags* omkom imellem 2,7 og 3,3 millioner af de 5,7 millioner sovjetiske krigsfanger, som tyskerne tog i løbet af krigen. I de lejre, som blev drevet af *Luftwaffe* (de såkaldte *Stalag Luft*) holdt man sig ikke tilbage, og tusinder af sovjetiske fanger døde af mishandling, straffearbejde, epidemier og underernæring her. Vultejus kan naturligvis have haft med nyankomne og derved fysisk mere velnærede fanger at gøre, men ovenstående skildringer virker som endnu et eksempel på fortrængning hos den unge soldat. En tilsvarende fortrængning finder man også i dagbogens omtale af en tilfangetagen sovjetisk artilleriobservatør, som Vultejus støder på under sin tjeneste i *Waffen-SS* under den tyske martsøffensiv i Ungarn i 1945 (s. 264). Man kan som læser undre sig over, at der ikke på dette og ovenstående område er indsat baggrundstekst omkring de sovjetiske krigsfangers skæbne ved fronten og i fangelejrene for at sætte Vultejus' noget anderledes beretninger i relief hertil.

Dette undrer desto mere, da både dagbøger, kommentarer og faktabokse på fornem vis supplerer hinanden i afsnittene som omhandler de miserable forhold, som Vultejus og de øvrige tyske soldater befinder sig under i de amerikanske og franske fangelejre efter kapitulationen. Her viser nyere forskning, at mindst 15.000 tyske krigsfanger omkom i de amerikanske lejre og endnu flere i de franske, - bl.a. som en konsekvens af amerikansk og fransk politik for at forhindre revanchistiske tendenser i den tyske hær. Tilsvarende er afsnittene fra dagbøgerne som viser den tyske interne selvjustits i de amerikanske fangelejre interessant læsning. (s.283-291).

Slutteligt bør det understreges, at dagbøgerne og brevkorrespondancen gentagne gange bekræfter, at Vultejus ikke er nazist og heller ikke nogen varm tilhænger af *Det Tredje Rige*, dets racepolitik eller af de nazistiske elementer, som også er indenfor de værn og enheder, hvor han gør tjeneste. (se bl.a. s. 65, ss178-181 og ss.185-186). Da han overflyttes til *Waffen-SS* i efteråret 1944 sker dette heller ikke frivilligt, men som en del af den åreladning som sker fra de øvrige værn på dette tidspunkt i et forsøg på at erstatte de tab, som *Waffen-SS* divisionerne har lidt under de hårde kampe på både Vest - og Østfronten. Når Vultejus alligevel forretter sin krigstjeneste er årsagen i højere grad, at han føler sig forpligtet dertil, samt at han og hans familie ikke ser nogle realistiske alternativer til at undgå tysk krigstjeneste. Bogens titel *"Forpligtet"* er derfor velvalgt. Det er imidlertid også rammende, at en sådan indstilling til tjenesten ikke forhindrer, at en ung soldat konfronteres med/bliver deltager i *Det Tredje Riges* forbryderiske racepolitik og brutale behandling af krigsfanger. Det er i denne sammenhæng, at Vultejus' historie giver den

største værdi. Som læser kunne man dog have ønsket sig, at denne vinkel var blevet fremhævet meget mere og at man fra forlagets side havde uddybet de fortrængninger, som den unge soldats dagbøger bærer så tydeligt præg af.

Martin Cleemann Rasmussen, Cand.mag Historie/Russisk

"Fanget på Østfronten" af Jens A. Berg. Udgivet af Gyldendal den 10. juni 2011. Bogen har undertitlen *"Tvunget i tysk uniform"*. Den er skrevet i samarbejde med journalist Ole Sønnichsen. 218 sider illustreret. Pris kr. 299 (vejl.)

Jens A. Berg var i 1941 tyve år gammel og bosat syd for den danske grænse. Han tilhørte det danske mindretal, men det fritog ham jo ikke for krigsdeltagelse, så han blev indkaldt til den tyske hær, som på det tidspunkt havde været i krig i halvandet år.

På sin vis er det en ganske nøgtern og uddramatisk fortælling om en dansksindet sydslesviger, som skæbnen sender i krig i Rusland igennem fire år. To gange bliver han såret og dermed evakueret fra Rusland. Ikke mindre end tre gange rejser han derfor østpå, og den sidste gang bliver han taget til fange og havner dermed i en sovjetisk krigsfangelejr i 1944. Herfra bliver han løsladt og kommer hjem til sin familie allerede ved juletid i 1945.

På den ene side får læseren et indtryk af dagligdagen på Østfronten, og på den anden side får man måske et helt forvansket billede. Det står ikke helt klart. Der er ingen som helst tvivl om, at forfatteren er hæderlig både i sin egen optræden og i sin beretning, men det er jo ikke den eneste bog om Den anden Verdenskrig, hvor omtale af brutal og hensynsløs optræden og krigsforbrydelser helt er udeladt, fordi en eller anden form for eskapisme har lagt sig over den pågældendes sind. Det er derfor en ganske vanskelig bog at anmelde, og Bent Blüdnikow fra Berlingske Tidende (den 15. juni 2011) har valgt at rette hovedparten af sin kritik mod forlaget og ikke forfatteren. Det hænger sammen med det, som ikke står i bogen, og Blüdnikows pointe er, at når man har været på Østfronten så længe, som Jens A. Berg, så må han have set og hørt noget om krigsforbrydelser. Blüdnikow refererer til talrige undersøgelser om, at SS ikke var alene om krigsforbrydelserne. Den tyske hær tog aktivt del fra begyndelsen.

Her henvises i øvrigt til anmeldelsen af den anden bog om aftjening af værnepligt i den tyske hær under Den anden Verdenskrig: *"Forpligtet – en dansk/tysk skæbne, som tysk soldat 1943 – 1945"*.

Indledningsvis redegør Jens Berg for sin barndom og ungdom i Sydslesvig. Bogen giver en god beskrivelse af forholdene i mellemkrigstiden, hvor Jens Berg voksede op under beskedne kår med en dansksindet mor og en prøjsisk far. Han var 11 år gammel, da Hitler kom til magten, og han har derfor som dreng set ændringerne i samfundet, da de lokale nazister pludselig blev nogle, som man skulle regne med. Han beskriver også et stemningsskift mellem 1938 og 1940, hvor han besøgte samme by i begge år. I 1940 kunne man kun benytte stadion, gå til dans etc. hvis man var organiseret i nazistiske ungdomsbevægelser. Hans egen familie var ikke involveret "partimæssigt".

Jens Berg kom til at deltage i krigen som en af ca. 1.000 dansksindede sydslesvigere. Han blev indkaldt til tjeneste i Flensborg den 2. februar 1941 og tilbragte efter grunduddannelsen nogen tid på Fyn, men fra august 1941 er der så store tab i Sovjetunionen, at hans enhed sendes via Hamborg til Østfronten. Hans skildring giver et godt indtryk af, hvorledes en menig soldat har oplevet udviklingen på Østfronten. Den længste togtur, han hidtil havde været på, havde været en tur på 30 km til Flensborg. Ingen af soldaterne fik tilsyneladende orienteringer om, hvad krigen i store træk gik ud på. Der var langt mellem bebyggelserne, men ifølge Berg endte man normalt en dagsmarch i en landsby, og så blev

soldaterne fordelt og boede sammen med de tilbageværende russiske kvinder, børn og ældre i husene.

Under angrebet mod Moskva og den sovjetiske modoffensiv blev Jens Berg såret i arm og skulder af et skud. Da han var blevet forbundet, måtte han selv gå 6 – 7 km i høj sne om natten for at komme til et opsamlingssted, men landsbyen han gik i retning mod var nedbrændt, da han nåede frem. Det krævede så en fornyet tur på ca. 5 km ud i kulden og mørket. Derefter kom han på et lazaret i Tyskland, medens hans soldaterkammerater måtte kæmpe både mod russerne og mod kulden.

Da han var blevet klar igen, blev han overført til en motoriseret infanterienhed som uddannede erstatningspersonel til Østfronten. Jens Berg blev nu overført til 6. Armé på vej til Stalingrad, og han skulle køre motorcykel. Han styrtede med motorcyklen et godt stykke tid inden 6. Armé blev omringet, så styrtet blev hans redning, og han kom via et rumænsk felthospital retur til Tyskland, inden hans kammerater gik deres grumme skæbne i møde ved Stalingrad.

Herefter får han arbejdsorlov på en gård i Sydslesvig, nogle transporter til den franske kanalkyst samt et job med at passe på sovjetiske krigsfanger, som arbejder på en flyveplads nær Berlin. Efter et oprydningssjob efter bombardementer i Berlin bliver han på ny sendt til Østfronten i januar 1944, nu uddannet i en 75 mm panserværnskanon, for at deltage i tilbageslaget gennem Ukraine. Efter tre måneders fronttjeneste falder han i sovjetisk fangenskab, og får her en voldsom behandling, men han løslades allerede i efteråret 1945 og kan påbegynde en fem ugers togrejse retur til sin hjemstavn, forslået og sølle, men i live. Det er en god skildring af livet på Østfronten, og bogen er støttet af tre kort, som viser de tre ture østpå. Der er desuden gengivet breve hjem til familien.

Med til hele historien om både Jens Berg og Hans von Vultejus hører, at det efter 60 – 70 år er svært at gøre sig klog på, hvad enten man er journalist, boganmelder, historiker eller officer, hvad man selv ville have gjort, hvis man som 18 – 19-årig var blevet bragt i en tilsvarende situation, hvor ens overlevelseschancer på de russiske stepper måske kunne være omvendt proportional med en moralsk rigtig optræden afpasset til lejligheden.

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

"Kampen på havet" af Christian Tortzen. Udgivet af Informations Forlag. 379 sider illustreret. Pris kr. 349.

Bogen har undertitlen *"Danske søfolk under Anden Verdenskrig"*. Den er skrevet af Christian Tortzen, som er historiker, og han har i sit omfattende forfatterskab beskæftiget sig meget indgående med handelsflådens forhold, ikke mindst i perioden fra 1939 – 1945.

Denne bog er et flot minde over *"krigssejlerne"*, og det er lykkedes for forfatteren at få utroligt mange nuancer med. Der beskrives små og store konflikter og små og store problemer, og han har ikke lagt fingrene imellem.

Krigen for de danske søfolk var på ingen måde en skildring i sort og hvidt eller de godes kamp mod de onde. Her bliver læseren i bogens indledning præsenteret for to skibe, hvis skæbne tilfældigt falder helt forskelligt ud. Begge skibe passerer Skagen omkring den 9. april 1940. Det ene for indgående, det andet for udgående. Det første blev sænket under et allieret bombeangreb i Bremen i oktober 1943, hævet og bragt til Danmark, hvor det efter krigen atter blev gjort sejlklar. Det andet deltog i mange farefulde sejlads for de allierede på verdenshavene og kom hjem igen i december 1945. I de indledende kapitler beskriver forfatteren også skoleskibet *Danmarks* elevtogt med 120 elever, som tog sin begyndelse i august 1939. Skibet endte med at blive skoleskib for *US Coast Guard* fra

1941 til 1945 med den faste danske besætning sejlede under *Stars and Stripes*. Eleverne kom til at gøre tjeneste i mange forskellige skibe og allierede enheder, og ca. 10 % af dem satte livet til.

Herefter gennemgår forfatteren de forskellige perioder. I den indledende fase af krigen – frem til besættelsen af Danmark og Norge, fik den danske handelsflåde ganske voldsomme tab, især i Nordsøen. Herunder blev 378 søfolk dræbt. Efter besættelsen blev handelsflåden delt i *"udeflåden"* og *"hjemmeflåden"*. Den sidstnævnte måtte sejle med tyske observatører om bord i tyskkontrollerede områder, hvilket vil sige Østersøen, Nordsøen og i Kanalen ned til Rotterdam. Her regnede man med, at yderligere 359 søfolk blev dræbt ved minesprængninger, flyangreb og andre krigshandlinger rettet mod hjemmeflåden.

Hjemmeflåden sejlede ikke alene for tyskerne. Den sejlede også for det danske samfund, som skulle have leveret en lang række forsyninger og råstoffer, ikke mindst brændstoffer af forskellig art. Den var i høj grad en del af "tilpasningspolitikken" over for tyskerne. Uden eksport var der ikke noget at handle med. "Fragtnævnet" udpegede skibe til de forskellige ruter, og rederne fulgte normalt opfordringerne herfra. Læseren præsenteres tillige for det noget spegede spil mellem ejerforhold, profit og fædrelandskærlighed. Det udspillede sig også i Norge, hvor det store værk *"Handelsflåten i krig"* udkom i 1995. Her hedder bind 1 simpelthen *"Profitt og patriotisme"*.

Udeflåden gik efter den 9. april 1940 dels til britiske og franske havne og dels til neutrale havne. Tortzen giver en meget fin beskrivelse af søfolkenes økonomiske og sociale forhold, og han giver også en grundig indføring i de forskellige forbunds kampe for deres medlemmers interesser. Specielt er det interessant at følge kommunisterne, som jo frem til Hitlers angreb på Sovjetunionen den 22. juni 1941 ikke havde den store interesse i "kapitalisternes krig". Udeflådens tab angives til 971 dræbte søfolk. Man ved mest om de søfolk, som af den ene eller anden grund kom til at sejle for Storbritannien. Deres tilværelse var ofte præget af dårlige lønninger, hårde vagter, meget arbejde, dårlige underbringelsesforhold til søs og i land – foruden det risikofyldte arbejde med at sejle under krigsforhold. De små og ældre skibe sejlede i den britiske kystfart, medens de større og nyere skibe ofte sejlede på langfart i konvojer. Alle var truet af tyske ubåde, miner, fly og overfladekampskebe. Newcastle blev et samlingspunkt for de danske søfolk under krigen, og det var her, at deres forbund arbejdede ihærdigt på at forbedre søfolkenes kår – både de øjeblikkelige og de fremtidige efter krigen.

I krigens start ønskede rederne ikke at sejle for de allierede. De ville gerne gemme skibene i neutral havn til efter krigen – den varede nok ikke så længe, og så ville der herefter blive masser af penge at tjene på fragter. Den store usikkerhed, og undertiden tillige mangel på holdninger, medførte i 1940 et par mytterier, som omtales.

En del skibe søgte til neutral havn, blandt andet efter anvisninger fra rederne. Da USA kom med i krigen, blev en del af besætningerne fra disse skibe hyret til amerikansk tjeneste, hvis ikke hele skibet kom til at sejle under amerikansk flag eller et "bekvemmelighedsflag". Disse søfolk har man knap så stor viden om, men der var mange danske søfolk og danske skibe med i krigen i Stillehavet.

Et af kapitlerne beskriver færingerens indsats, som formentlig ikke er kendt i brede kredse herhjemme. Den færøske fiskeflåde fiskede gennem hele krigen og sejlede fangsterne til Storbritannien, hvor fiskene var et velkomment bidrag til befolkningen, som i de indledende perioder var på randen af hungersnød. På trods af den beskedne befolkning på Færøerne (den gang ca. 20.000 personer) udgjorde de færøske søfolk en pæn del af handelsflådens bemanning. Ca. 200 mand sejlede på langfart for de allierede, og af dem omkom 30, men den færøske befolkning var ikke ubekendt med, at mændene omkom på havet.

I et af de andre kapitler beskriver forfatteren sømandskonerne og deres problemer. I hjemmeflåden var hyren lav og risikoen for ægtemændene ganske stor. For udeflådens folk var der overhovedet ingen indtægter, som kunne overføres fra udlandet til familierne. Der blev så indført nogle låneordninger, så staten gav et lån svarende til hyren uden tillæg. Denne ordning tjente hverken nationen eller rederierne til ære.

Som antydning var ikke alt glørværdigt, og det gør forfatteren en hel del ud af at forklare i indledningen. Da krigen var ovre og dagligdagen meldte sig, dukkede mange af hverdagens trivialiteter frem igen. Rederne kunne huske, hvilke skibsførere der ikke havde efterkommet instrukserne fra den 9. april 1940, men blot havde meldt sig til allieret krigstjeneste. Det danske samfund glemte i mange henseender de danske søfolk, som i høj grad havde medvirket til at forbedre Danmarks omdømme blandt de vestallierede. I USA og Storbritannien havde de danske søfolk et godt ry i såvel handelsflåden som i flåden.

At Danmark helt havde glemt krigssejlerne var ikke helt rigtigt. Skattevæsenet og forsvaret havde ikke, så når søfolkene kom hjem efter op til 6 års krigstjeneste, blev de sat i skat af de forventede indtægter og indkaldt til aftjening af værnepligt. Myndighederne var tillige meget nøjeregnende med begrebet ”krigsforlis”. Hvis et skib var forlist på en klippekyst uden sømærker, kunne det ikke anerkendes som krigsforlis.

Bogen er forsynet med talrige velvalgte illustrationer, og ud over søfolkenes situation beskriver forfatteren også på udmærket vis, hvorledes krigen gik sin gang på verdenshavene. Det er i mange henseender en særdeles læseværdig og god bog, som giver læseren mange nye nuancer om Den anden Verdenskrig.

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

”The Gothic War – Rome’s Final Conflict in the West” af Torsten Cumberland Jacobsen. Udgivet af Westholme Publishing, Pennsylvania i 2009. ISBN 978-1-59416-084-4. 371 sider illustreret. Pris \$26.

Denne bog er ganske usædvanlig på mange måder. Den har en dansk forfatter, men er udgivet på engelsk på et amerikansk forlag. Den omhandler en periode, som de fleste læsere nok vil betragte som ovre i noget af det mere dunkle. Hovedpersonen er en general eller feltherre, som nok er relativ ukendt, men som burde hyldes som en af historiens største feltherrer. Endelig er forfatteren ansat i det danske forsvar.

Bogen er skrevet af kontorchef Torben Cumberland Jacobsen, som er chef for ledelsessekretariatet i Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste. Han er historiker med en fortid som museumsinspektør på Tøjhusmuseet.

Bogen foregår i midten af det 6. århundrede, hvor kejseren af Det østromerske Rige i Konstantinopel søger at generobre en del af det tabte rige, nemlig den del af Det vestromerske Rige, som var gået tabt til invaderende barbarer. Her er det først og fremmest Østgoterne, der er tale om, og selve goterkrigen varede fra 535 til 555 efter Kristi fødsel.

For at sætte scenen giver forfatteren i sin indledning en fin oversigt over udviklingen i hele området. Han bringer en række kort med de gamle betegnelser på de større bebyggelser, og alene kortene er en fornøjelse at studere. Læseren skal også have en baggrund for hærstyrkernes organisation, udrustning og træning. Hermed introduceres læseren til infanteriet og dets våben, hvorledes ryttersoldater med buer langsomt overtager deres rolle, hvorledes det daværende artilleri med blider og andre former for ”tunge våben” benyttes.

Endelig er der bag i bogen et appendiks med en række korte oversigter over blandt andet Belisarius’ og hans modstanderes hære:

- Soldater, udrustning og taktik,
- datidens krigskirurgi/sanitetstjeneste med relativt avancerede resultater,
- flådens betydning, herunder organisering af logistikken,
- befæstninger og belejringer,
- opbygningen af et romersk regiment,
- opbygningen af en romersk lejr og
- rekrutteringen.

Selv om der normalt ikke drives historieforskning i dette tidsskrift, så er denne bog interessant ud fra flere synsvinkler. Hovedpersonen er feltherren Belisarius, som godt kunne gøres til genstand for et studium i forbindelse med undervisning i ledelse. Han var en dygtig og respekteret leder og afholdt af soldaterne. En del af hans egne generaler var dog af tvivlsom loyalitet, præget af jalousi og grådighed. Under et felttog i Italien, som varede i mere end fem år, stod han i spidsen for en hær på ca. 5.000 mand. Hans modstander rådede over en hær på 150.000 mand, men i kraft af strategisk sans, overblik, dygtigt lederskab, taktik og chefvirke var det alligevel Belisarius, som gik sejrrigt ud af konflikten. At det ikke altid var lige nemt at være hærfører – også dengang – fremgik af et brev fra Belisarius til kejser Justinian i Konstantinopel, her citeret ordret fra bogen: *"We have arrived in Italy, most mighty emperor, without men, horses, arms, or money, and no man, I think, without a plentiful supply of these things, would ever be able to carry on a war."*

For de fleste læsere er forholdene i Det østromerske Rige i det 6. århundrede formentlig ikke kendt i detaljer, men denne bog trækker på en lang række af de relativt mange til rådighed værende kilder. Hovedkilden er historikeren Procopius, som følger Belisarius på hele felttoget. Bogen er forsynet med relevante kort og angivelse af såvel gamle som aktuelle stednavne. Herudover er der en kronologi med de vigtigste årstal, en kommenteret kildefortegnelse med samtidige og moderne kilder samt indeks. Desuden er den forsynet med en lang række udmærkede illustrationer, herunder kampopstillinger under nogle af slagene.

Og så er der selvfølgelig en meget aktuel pointe i bogen. Hvis man ikke har Sicilien, kan man ikke påvirke situationen i Libyen!

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

"Den danske partisan" af Thomas Harder. Udgivet af Informations Forlag i 2011. 392 sider illustreret. Pris kr. 199.

Det er en ny og bearbejdet udgave af forfatterens bog *"Paolo il Danese"* fra 2005. Hovedpersonen er den ganske usædvanlige dansker Arndt Paul Richardt Lauritzen, som levede fra 1915 til 1978. I sit omskiftelige liv har han været benediktinermunk, officer, katolsk præst, partisanleder, familiefar, forretningsmand, tolk og hemmelig agent.

Forfatteren er Thomas Harder, som tidligere på året har udgivet *"Anders Lassens krig"*. Han er en strålende fortæller, og han har sans for såvel detaljen som overblikket. Læseren får derfor serveret flere historier, nemlig såvel hovedpersonens historie som den katolske kirkes gøren og laden før og under krigen samt endelig den voldsomme partisanekrig i det tyskbesatte Norditalien fra efteråret 1943 til foråret 1945. Bogens hovedperson vælger selv i sin ungdom at konvertere til den katolske tro og beslutter efter studentereksamen at blive munk, hvorpå han indleder denne gerning i et belgisk kloster. Inden han bliver optaget som munk tager han tilbage til Danmark, hvor han aftjener sin værnepligt og bliver

reserveofficer i den danske hær. Han var tjenestegørende den 9. april 1940 og kom i den forbindelse samme dag til Sverige med oberst Helge Bennikes styrke.

Forfatteren har med sin dansk-italienske baggrund og sin omfattende viden givet læseren mulighed for også at få et indblik i den katolske kirkes virke i Danmark og den katolske kirkes syn på Den anden Verdenskrig og regimerne i Tyskland og Italien. Herudover sætter han hovedpersonens oplevelser ind i en større sammenhæng. Hermed bliver hovedpunkterne i Den anden Verdenskrig trukket op, og i den aktuelle debat om moral, etik og krig er der en række interessante synspunkter. Selv om krig er en åbenlys krænkelse af Moselovens femte bud om ikke at slå ihjel, så hævder den katolske moralteologi det synspunkt, at krig under visse omstændigheder kan være ikke alene tilladelig, men også nødvendig. Soldater må dræbe i nødværge samt under forsvar af deres fædreland. Hermed kredser bogen omkring de mange aspekter af at slå ihjel, og det bliver et nærliggende spørgsmål for hovedpersonen, som i løbet af krigen bliver sognepræst i Norditalien og samtidig partisanleder – medens en af hans danske officerskolleger i øvrigt er tysk kommandant i en af byerne!

En af nøglepersonerne i den unge benediktinermunks indledende karriere er den franske kardinal Eugène Tisserant, som forfatteren nævner, er den eneste kardinal i det 20. århundrede, som selv har stået i spidsen for et kavaleriangreb! Kardinalen gjorde tjeneste i den franske hær under Den første Verdenskrig og bevarede en tilknytning til efterretningstjenesterne, hvilket også kommer til at berøre bogens hovedperson. Hovedpersonen er selvfølgelig dybt præget af sin religiøse overbevisning, og dermed er al hans brug af magtanvendelse nøje overvejet i et moralsk perspektiv.

Den almindelige opfattelse i Danmark omkring Pave Pius XII er vel, at han lod stå til overfor nazismen og fascismen, men også denne del af historien har mange facetter. Kardinal Tisserant forsøgte i et brev i juni 1940 til biskoppen i Paris at samle støtte til at få pavestolen til at opfordre det enkelte menneske til at følge samvittighedens bud i stedet for blindt at adlyde ordrer. I brevet skrev han: *"Jeg er bange for, at historien vil bebrejde Den Hellige Stol, at den praktiserede en politik styret af selvisk bekvemmelighed og ikke meget andet."* Ifølge en af bogens kilder har en israelsk historiker påvist, at pavens personlige indsats bidrog til at redde mellem 700.000 og 860.000 tusinde jøder.

Bogens hovedperson, Arndt Paul Richardt Lauritzen – på italiensk blot "Paolo", er i mange henseender temmelig gådefuld, og der er en række usikkerhedsmomenter, som knytter sig til dele af hans historie. Han har på et tidspunkt udgivet en roman, som delvis beskriver hans eget liv før og under krigen, men kun delvis, og det har derfor været svært for Thomas Harder at skille roman fra virkelighed, men Harder redegør nøje for, hvornår der er tvivl, og hvad der er tvivl om.

For Arndt Paul Richardt Lauritzen bliver det centrale problem i hans liv de religiøse kvaler ved at gribe til vold. Hans kald og hans præstegerning er blevet en umulighed. Han har fulgt sin samvittighed og kæmpet med våben i hånd mod et onde, som truer de kristne værdier. Han føler sig tvunget ud i en situation, hvor han må opgive sin søgen efter livets mening. Som præst føler han, at han har forrådt sin tro ved blindt at acceptere logikken om voldsanvendelse. Hans partisanvenner kæmpede for deres egne pårørende og deres egen jord. Han derimod ofrede sin egen personlige frihed, medens han kæmpede for at befri Italien og det øvrige Europa. Medens han kæmpede i Norditaliens bjerge, følte han tabet af sit eget kald meget stærkt, har en af de overlevende partisanvenner forklaret forfatteren.

I takt med hovedpersonens talrige "karriereskift" skifter læseren også om til en helt ny verden. Læseren præsenteres for besynderlige miljøer og historier, som nok ville være blevet afvist som uhyrlige, hvis ikke de var så veldokumenterede. Der er kærlighed i klostrene, en abbed, der stikker af med pengekassen, hemmelige agenter i klostrene, en

frafalden abedisse og bedrager, som senere oprettede en skole i Schweiz, hvor den danske prinsesse Anne-Marie blev indskrevet og meget, meget mere.

Bogen er forsynet med meget detaljerede noter og kildehenvisninger samt mange velvalgte fotos og relevante kort.

Det er som nævnt en bog, som bringer læseren vidt omkring – i mere end en forstand. Den beskriver både en usædvanlig dansk skæbne og en del af vor nyere europæiske historie. Forfatteren er i stand til at beskrive komplicerede sammenhænge og betragtninger på en meget elegant og tilgængelig måde. Det er en særdeles læseværdig bog skrevet af en fremragende forfatter, som forhåbentlig har lyst til at skrive mere.

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

"Kanonbådskrigen 1807–1814 – til lands og til vands" af Flemming Moberg. Udgivet af Marineforeningen 2010. ISBN 978-87-91099-09-0. 146 sider illustreret. Marineforeningens medlemmer kan anskaffe bogen til næsten halv pris via landskontoret. Bogen forhandles blandt andet i Nyboder Boghandel, men kan skaffes i enhver boghandel via ISBN-nr. Pris kr. 170.

Bogen blev udgivet af Danmarks Marineforening i forbindelse med Flådens 500-års jubilæum i 2010. 1. oplag er væk, og 2. oplag er på vej. Overskuddet fra salget af bogen går ubeskåret til bygning af en "replica rokanonjolle", som Danmarks Marineforening samler penge ind til. Jollen skulle gerne ligge i vandet i 2013, når foreningen fejrer sit 100-års jubilæum.

Forfatteren er søofficer og dykker, og han har en del af sin historiske interesse og viden fra dykninger i danske farvande. Medens Europa var involveret i Napoleonskrigene, havde Danmark tre krige med englænderne. Først "Slaget på Reden" i 1801, dernæst "Københavns bombardement og Flådens Ran i 1807" og endelig "Kanonbådskrigen". Bogen handler om den sidste af de tre krige, og som undertitlen antyder, var krigen fra 1807 til 1814 en krig både til lands og til vands.

Forfatteren giver en god fremstilling af krigen og dens historiske baggrund. Efter "Flådens Ran" rejser der sig en national protest mod englænderne og deres hårde fremfærd. Det manifesterer sig i indsamlinger til en flåde af kanonbåde. Samtidig bygges der i takt med udvidelsen af kanonbådsflåden en række skanser rundt i riget, så kanonbådene kan søge læ og støtte. Bogen omfatter selvfølgelig også aktiviteter langs den norske kyst.

Ordet kanonbåd dækker i virkeligheden to typer, nemlig den mindre "kanonjolle" med en enkelt kanon og en besætning på ca. 24 mand og den store type, som benævnes "kanonchalup". Den sidstnævnte type havde to kanoner og en besætning på op til 70 mand. I alt blev der bygget ca. 250 kanonbåde.

Sammen med dette byggeri blev der rundt omkring i dobbeltmonarkiet etableret 114 skanser og kanonbatterier på kysten. Lokalbefolkningen var i høj grad med til at bemane såvel skanser som kanonbåde. Forfatteren fortæller om bemanding, erstatningsmandskab, logistikken i al almindelig, taktik med kanonbåde etc.

Bogen beskriver et stort antal træfninger rundt omkring i riget. Nogle er mindre hændelser, andre er store konvojslag. Endelig beskrives hele kapervæsenet, som var en slags statsautoriseret sørøveri. Det var ret udbredt under denne krig, men blev langsomt modificeret og kort tid efter forbudt.

I tilgift får læseren hele historien om et af de største forlis i danske farvande, hvor to engelske linieskibe *St. George* og *Defence* strandede ved Thorsminde juleaften 1811. Kun 18 fra besætningerne blev reddet, medens 1.391 mand omkom.

Nyt fra bogfronten •

Bogen er opbygget kronologisk, men man kan meget nemt, takket være gode overskrifter, finde lokale begivenheder. Kanonbådskrigen fandt sted i hele Danmark-Norge, men de store begivenhederne var koncentreret omkring Store Bælt og den sydnorske kyst. Bogen er forsynet med oplysninger om

- resterne af den dansk-norske flåde i 1807,
- Flådens byggeprogram,
- erobrede engelske orlogsskibe plus et enkelt svensk,
- hvor der var udstationeret kanonbåde og
- hvor der var opført batterier og skanser.

Endelig er bogen forsynet med litteraturliste og oplysninger om kildemateriale og personregister.

Poul Grooss, kommandør,
Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

Kaptajn Lars J. Knudsen, formand for Det Krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds.

Læsekredsens formål er at præsentere selskabets medlemmer for danske og udenlandske nye eller nyere bogudgivelser blandt andet inden for international politik, strategi samt militær- og krigshistorie.

Den årlige læsekreds indeholder fem bøger, hvorfor den samlede læsekreds opdeles i undergrupper á fem personer. Imellem disse fem personer rundsendes bøgerne. Der gives det enkelte medlem ca. to måneders læsetid. Du får altså mulighed for at læse fem bøger, hvor du ydermere modtager en af bøgerne til ejendom.

Portoudgifterne er de senere år steget betragteligt. Medlemmer af Det Krigsvidenskabelige Selskab opfordres derfor til at finde kollegaer på det lokale tjenestested med henblik på at oprette lokale femmandsgrupper, hvorved der kan spares en betydelig udgift til porto og samtidig få mulighed for at drøfte det læste med andre.

Medlemmet i undergruppen videresender den enkelte bog til et andet medlem i undergruppen jævnfør den udarbejdede "køreplan".

Medlemmer, der er tjenestegørende og/eller bosiddende i udlandet, kan ligeledesilmeldes læsekredsen. Det er dog her en forudsætning, at der lokalt kan oprettes en femmandsgruppe, således at der ikke skal sendes bøger mellem Danmark og udlandet mere end som opstart.

I dette nummer af Militært Tidsskrift præsenteres næste sæsons fem bogtitler. Jeg håber, at mange vil benytte sig af dette fordelagtige tilbud, idet et varieret udvalg af bøger er tilstræbt.

Det Krigsvidenskabelige Selskab tilbyder i læsekredsen 2012 følgende fem bogtitler:

1. **Dommedag Als**, af Tom Buk-Swienty.

[ISBN 978-87-02075-53-3], [2010, Gyldendals Forlag]

Klokken to om natten den 29. juni 1864 glider en sværm af prøjsiske landgangsbåde ud på det spejlblanke sund med kurs mod Als, hvor den danske hær befinder sig. Da de er halvvejs, opdager danskerne dem. Det afgørende slag kan begynde.

Krigen 1864 sluttede nemlig ikke med blodbadet ved Dybbøl den 18. april. Så langt fra. For danskerne gik det efter Dybbøl fra slemt til langt værre. Efter heftige kampe på Als den 29. juni måtte den danske hær evakuere øen og forskanse sig på Fyn. I København udbrød panik. Ville Danmark gå under? Det var tæt på.

Dommedag Als er, som *Slagtebænk Dybbøl*, en stor dokumentarisk fortælling om krig og fred, der på dansk side starter med fatal selvvurdering og ender i et morads af tab og smerte.

2. **Anders Lassens Krig**, af Thomas Harder.

[ISBN 978-87-75142-53-8], [2010, Informations Forlag].

Anders Lassen var kun 20 år, da han i 1940 pga. den tyske besættelse af fædrelandet følte sig kaldet til at melde sig i britisk tjeneste. Fem år senere faldt han i kamp kun få uger før befrielsen. I krigen fandt den rastløse sjæl Anders Lassen et formål med sit liv og anvendelse for sine talenter. Den styrke og de færdigheder han udviste i aktiv krigstjeneste skulle blive legendariske. Under krigen deltog han med Small Scale Raiding Force - det senere Small Boat Service - i adskillige commandoraid mod tyske garnisoner på de besatte øer i Den Engelske Kanal og endnu flere mod tyske og italienske styrker rundt om i det græske øhav, hvor han mange steder stadig hyldes som den store befrier.

Anders Lassens krig er en biografi, der skildrer de dramatiske begivenheder, Anders Lassen deltog i, men også hans opvækst og hvileløse sind, som drev ham ud på eventyr i en ung alder. Bogens primære fokus er de spændende og heroiske år 1940-45. Anders Lassens krig foregik i periferien af 'den store krig', men ved hjælp af 'krydsklip' til politiske, strategiske, propagandistiske, efterretningsmæssige, militærtekniske og andre forhold, der var bestemmende for, hvor og hvordan Anders Lassen og hans kammerater i specialstyrkerne skulle sættes ind, bringes hans krig i forbindelse med den store. Bogen er baseret på kilder, som forfatteren har opsøgt hos Lassens familie og i England, Tyskland, Italien og på de græske øer, hvor Lassen spillede en rolle.

3. **Tiden er en Ild**, af Leif Sestoft.

[ISBN 978-87-99159-81-9], [2008, Navicula]

De Meza var født i 1792 og fik en antiautoritær opdragelse som barn af Oplysningstiden. I artilleriet gennemløb han en personligt utilfredsstillende og lidet markant karriere, indtil det med den danske demokratiske revolution i 1848 og det samtidige udbrud af Treårskrigen blev klart, at der i høj grad var brug for netop en person som ham. Der fulgte en lynkarriere, men det viste sig hurtigt efter 1848, at han havde ligeså lidt tilovers for det nye demokratiske ledere, som han havde haft for enevældens monarker.

Modstanden mod den politiske ledelse betragtede han dog som en gene, som han var nødt til at leve med, på linje med den blærestenslidelse, som bibragte ham ryet som hypokonder og neurotiker, mens han i virkeligheden aldrig sparede sig selv.

Karrieren endte med, at han i 1864 blev tildelt den lidet misundelsesværdige post som øverstkommanderende ved Dannevirke. Han stod bag beslutningen om at undgå en ødelæggende kamp i de gamle skanser og reddede arméen, men satte sin egen position over styr.

I øvrigt var hans liv opfyldt af interesser for næsten alt omkring ham, musik, filosofi, kulturgeografi, historie, sprog, naturvidenskab, og ikke mindst var forholdet til kvindeskønnet en fuldstændig forudsætning for hans livslykke.

Biografien, der fremdrager mange nye sider af de Meza's liv, er en kulturhistorisk lystrejse gennem den gamle danske Helstats sidste halve århundrede, der faldt sammen med den danske Guldalder.

4. **Bismarck**, af Jonathan Steinberg.

[ISBN 978-01-99599-01-1], [2011, Oxford University Press].

This is the story of one of the most interesting human beings who ever lived. A political genius who remade Europe and between 1862 and 1890 united Germany by the sheer power of his great personality. It takes the reader into close proximity with a human being of almost superhuman abilities. We see him through the eyes of his secretaries, his old friends, his neighbours, his enemies and the press. Otto von Bismarck 'made' Germany but never 'ruled' it. For twenty eight years he acted as a prime minister without a party. He made speeches, brilliant in content but hesitant in delivery, and rarely addressed a public meeting. He planned three wars and after a certain stage in his career always wore military uniform to which he had no claim. The 'Iron Chancellor', the image of Prussian militarism, suffered from hypochondria and hysteria. Contemporaries called him a 'dictator' and several observers credited him with 'demonic' powers'. They were not wrong. The sheer power of his remarkable 'sovereign self' awed even his enemies. William I observed that it was hard to be emperor under a man like Bismarck. He towered physically and intellectually over his contemporaries. His spoken and written prose sparkled with wit, insight, grand visions and petty malice. He united Germany and transformed Europe like Napoleon before and Hitler after him but with neither their control of the state nor command of great armies. He was and remained

a royal servant. This new biography explores the greatness and limits of a huge and ultimately destructive self. It uses the diaries and letters of his contemporaries to explore the most remarkable figure of the nineteenth century, a man who never said a dull thing or wrote a slack sentence. A political genius who combined creative and destructive traits, generosity and pettiness, tolerance and ferocious enmity, courtesy and rudeness - in short, not only the most important nineteenth-century statesman but by far the most entertaining.

5. **Taliban**, af James Ferguson.

[ISBN 978-87-70904-85-8], [2011, Turbine]

Millioner af kroner bruges i den militære indsats i Afghanistan og over 40 danske soldater har mistet livet i kampen mod Taliban. Alligevel er det ikke meget danskerne kender til Taliban eller Afghanistan.

Det råder bogen *Taliban* nu bud på. I bogen *Taliban - historien om verdens mest frygtede guerillahær* fortælles historien om, hvordan bevægelsen er organiseret, hvilke personer, der har været vigtige i opbygningen af bevægelsen, og hvad organisationens mål er.

James Fergusson har rejst meget i Afghanistan. Han har på sine rejser mødt ledende medlemmer af Taliban og kender om nogen til denne bevægelse. Bogen er, trods de mange fremmede navne og lokaliteter, let at læse, da forfatteren krydrer fortællingen med beskrivelsen af sine egne personlige oplevelser i landet. Det giver bogen liv og nærvær.

Først og fremmest får Taliban et menneskeligt ansigt gennem de mange interview, der indimellem krydres med små anekdoter. Fx den om talibaneren, der rejste rundt i Europa med Ryan Air og til forfatteren beklagede sig over, at han måtte af med hele 12 kroner for en sølle kop te. En sådan uforskammethed ville aldrig være sket i hans gæstfrie og venlige Afghanistan. Her ville enhver gæst respektfuldt og høfligt blive budt på te – helt gratis.

Sådan er bogen et fremragende mix af fakta og nære menneskelige beskrivelser og iagttagelser. Ganske enkelt fremragende og nødvendig læsning for alle, der har et forhold til denne fjerne og dog alligevel for nogen så sårbart nære del af verden.

Læs denne bog, og bliv lidt klogere på både Taliban og Afghanistan.

Pris for deltagelse i læsekredsen er 200,00 kr.

Tilmelding senest **lørdag den 31. december 2011 via e-mail til ljk@ljk.dk**, idet navn og evt. tjenestested samt den postadresse som bøgerne ønskes sendt til anføres. For hele grupper anføres samlet leveringssted. For lokale læsekredse gennemføres tilmeldingen samlet.

Alternativt ved skriftlig henvendelse til Selskabets ekspedition ved:

Overassistent Annette Greve
Frederiksberg Slot
Roskildevej 28 A
2000 Frederiksberg

Ultimo januar 2012 vil læsekredsene blive etableret og information vedrørende deltagere i den enkelte femmandsgruppe, fordeling af bøger m.v. vil tilgå den enkelte.

Ovennævnte tilbud gælder for alle medlemmer af det Krigsvidenskabelige Selskab, mens betaling for et abonnement på Militært Tidsskrift ikke berettiger til deltagelse i læsekredsen.